937567

АКАДЕМИЯ
НАУК
СССР

ДУХОВНАЯ КУЛЬТУРА СЕГОЗЕРСКИХ КАРЕЛ

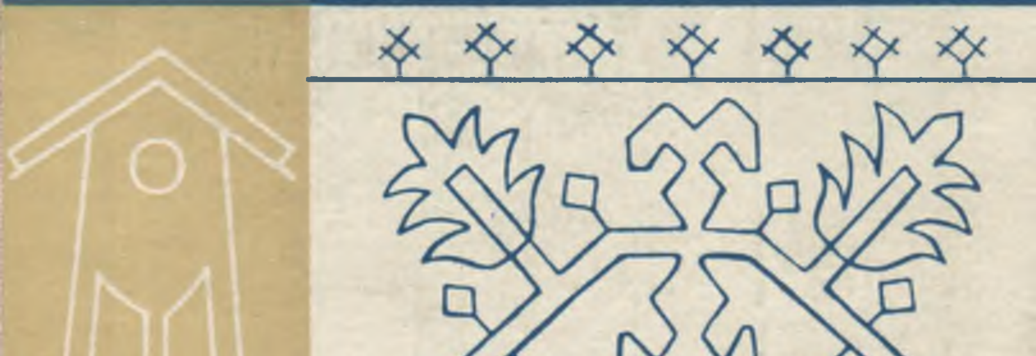

АКАДЕМИЯ НАУК СССР
КАРЕЛЬСКИЙ ФИЛИАЛ
ИНСТИТУТ ЯЗЫКА, ЛИТЕРАТУРЫ И ИСТОРИИ

ДУХОВНАЯ КУЛЬТУРА СЕГОЗЕРСКИХ КАРЕЛ КОНЦА XIX—НАЧАЛА XX в.

ЛЕНИНГРАД
«НАУКА»
ЛЕНИНГРАДСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ
1980

Книга является первой попыткой дать более полное представление о традиционной духовной культуре населения одного из районов Карелии. В нее вошли полевые материалы — рассказы знатоков семейных обрядов, обычаев, традиционных сельских праздников, а также образцы устного поэтического творчества. В статьях, открывающих разделы, дана характеристика публикуемых материалов.

Издание рассчитано на этнографов, историков и краеведов.

Издание подготовили
У. С. КОНККА, А. П. КОНККА

Ответственный редактор
Е. И. КЛЕМЕНТЬЕВ

Редактор карельских текстов
В. П. ФЕДОТОВА

Д $\frac{10602\text{-}587}{042\,(02)\text{-}80}$ 152-80 0508000000 © Издательство «Наука», 1980 г.

ВВЕДЕНИЕ

Данное издание является первой попыткой представить более разносторонне традиционную духовную культуру населения одного из исторически сложившихся регионов Карелии. В то же время авторы сознают, что понятие «духовная культура» намного шире того круга явлений, который нашел отражение в книге. Во многих случаях бывает трудно, а подчас и невозможно отделить материальную культуру от духовной, но в целях научной систематизации фактов приходится мириться с известными условностями такого деления. Однако в данном конкретном случае мы можем избежать искусственного разрыва духовной и материальной культуры благодаря тому, что одновременно выходит в свет издание «Материальная культура сегозерских карел конца XIX—начала XX в.». Это позволит читателю составить единое представление о существенных сторонах традиционной культуры этого района.

Книга состоит из трех разделов: «Семейные обряды», «Традиционные сельские праздники» и «Особенности традиционного устно-поэтического творчества». Каждый раздел открывается соответствующей статьей, в которой характеризуются особенности традиционной культуры этого до сих пор мало изученного района Карелии. Вслед за статьями приводятся полевые материалы на местном диалекте карельского языка, которые представляют собой рассказы знатоков обрядов, обычаев и образцы устно-поэтического творчества. Они были записаны с помощью магнитофона, а затем расшифрованы с магнитной ленты. Эти материалы, особенно по обрядам и традиционным сельским праздникам, содержат ряд ценных сведений, ранее не известных в науке. Изучение этих областей традиционной карельской культуры, восходящих к глубокой древности, только еще начинается. Полевые материалы помогут в исследовании существенного явления карельской народной культуры — ее межнациональных связей, выраженных в заимствовании элементов традиционной народной культуры соседнего русского населения.

В районе Сегозерья скрещиваются различные культурные потоки. Будучи по языку собственно карелами, жители этого района впитали элементы культуры как северных собственно карел, так и

карел-людиков и карел-ливвиков, живущих южнее. Огромное влияние на язык и культуру жителей Сегозерья оказало русское население, издавна жившее в районах, прилегающих к Онежскому озеру. Общению с русскими способствовали торговые и экономические связи, отхожие промыслы и военная служба. Источники середины XIX в. показывают, что почти все мужчины карельского Сегозерья владели русским языком и что уже тогда карельские девушки пели русские песни, хотя сами русским языком владели слабо. Карелы очень быстро заимствовали у русских соседей в конце XIX в. новые танцы — кадриль и ланцы́ (лансье), которые быстро распространялись по всему северо-западу России. Так же быстро подхватывались карелами и новые русские песни «фабричного и городского происхождения», проникавшие в русские деревни. Собиратель и знаток русских народных песен Ф. М. Истомин сокрушался по поводу распространения этих новых песен среди русских, считая, что они вытесняли старинную истинно художественную песню.[1]

Несмотря на то что местный говор относится к собственно карельскому диалекту, интересно отметить, что восточнее Падан и далее до южной границы диалекта карелы называют свой язык lappi: lapiksi pagižen («по-лапски говорю»). Так говорят в Евгоре, Карельской Масельге, Остречье, Чёбине, Покровском и Мяндусельге. В юго-восточной части района (Остречье, Чёбине, Покровском, Мяндусельге) сохранился даже этноним lappalažet — «лопари». Неоднократно на наши вопросы жители этих деревень отвечали, что по-карельски они называют себя lappalažet, а по-русски — карелами.[2] Непосредственных южных соседей — карел-людиков и даже жителей всех южных районов Карелии они еще и сейчас называют vepsä.[3] Однако коренные жители Падан и Сельги называют себя karjalažet («карелы»), а свой язык — karjala («карельский»). Любопытно также отметить, что песни калевальского размера удалось обнаружить только в этих деревнях и на северо-западе от Падан. Эти факты несомненно представляют интерес при исследовании проблем этногенеза карельского народа.[4]

Метод собирания материалов определился общей задачей будущего сборника: дать более полную и цельную картину бытования и сохранности традиционных элементов как духовной, так

---

[1] Песни русского народа, собранные в губерниях Архангельской и Олонецкой в 1886 г./Записали слова Ф. М. Истомин, напевы — Г. О. Дютш. СПб., 1894, с. XV.

[2] Фонотека Института языка, литературы и истории Карельского филиала АН СССР (далее — ф.), 2008/3, 2010/10 — Чёбино; 2016/16 — Остречье; Научный архив Карельского филиала Академии наук СССР (далее — НАКФАН), ф. 1, оп. 45, ед. хр. 132, л. 49; ед. хр. 131, л. 26.

[3] Ф. 2018/10 — Покровское; 2036/7 — Чёбино; 2389/5, 2391/16 — Юккогуба.

[4] О терминах lappi и vepsä см.: Б у б р и х Д. В. Происхождение карельского народа. Петрозаводск, 1947, с. 39—40.

и материальной культуры. Поэтому фольклористы не собирали только фольклорный материал, а этнографы — только этнографический. Старались от каждого исполнителя записать все, что он знает из традиционного фольклора, обычаев, обрядов, что помнит о старой хозяйственной деятельности, торговых связях, промыслах, о большой семье и т. д. Таким образом, выявлялись знатоки тех или иных отраслей знаний. От информатора к информатору складывалась картина традиционной культуры всей деревни: какие виды хозяйственной деятельности здесь практиковались, куда ездили на праздники и как их проводили, какие песни пели, как справляли похороны и свадьбы, как лечили больных и т. п. Для фольклористов такая методика собирания была весьма плодотворной: так можно было выявить конкретное место и функции отдельных фольклорных жанров в жизни деревенских жителей.

Условиям бытования и функции фольклорных произведений нам, собирателям, приходилось сейчас уделять особенно много внимания, так как в рукописных записях прошлых десятилетий эта сторона почти не фиксировалась. В результате к нашим знаниям о фольклоре прибавилось много новых сведений, без которых невозможно составить более или менее полную картину художественно-эстетической стороны деревенского быта.

Сравнивая записи 30-х годов с материалами, собранными в 70-е годы, мы вынуждены констатировать быстрое угасание и забывание всех традиционных жанров фольклора и старинной обрядности. Одна из основных причин — существенные демографические изменения в крае, вызванные Великой Отечественной войной 1941—1945 гг. Почти все жители района эвакуировались в Архангельскую область и жили три-четыре года среди русского населения. Многие пожилые женщины, которые сейчас хорошо говорят по-русски, утверждают, что научились русской речи только в эвакуации, а до этого почти не умели говорить по-русски. По возвращении из эвакуации значительно изменился состав населения деревень. Часть жителей не вернулась в родные деревни, а осела в соседних населенных пунктах или устроилась жить в ближних городах: в Медвежьегорске, Сегеже, Петрозаводске. Маленькие деревушки в несколько дворов перестали существовать после войны. Война унесла много жизней. Если в конце 30-х годов в Сегозерском районе было выявлено несколько хороших сказочников — мужчин, то в 70-е годы не удалось встретить ни одного мужчину, который слыл бы знатоком сказок или других жанров фольклора. В послевоенные десятилетия начался процесс ухода молодежи в город. География родственных связей в любой деревне Сегозерья теперь очень широка. Бóльшая часть сыновей, дочерей, племянников и других родственников младшего поколения живет в Медвежьегорске, Сегеже, Петрозаводске, Кондопоге, и в каждой деревне найдется несколько семей, родственники которых живут в Ленинграде, Москве, в городах Украины, на Урале, в Омске, Новосибирске и т. д.

Изменился и национальный состав населения. До войны в деревнях Сегозерского района жили почти исключительно карелы. Только среди учителей могли быть представители других национальностей (главным образом русские и финны). После войны в Сегозерском районе появились представители других национальностей (белорусы, украинцы и др.) и значительно увеличилось число русских.

Все эти демографические изменения не могли не повлиять на карельскую традиционную культуру. Вторая причина, способствующая угасанию фольклора и обрядов, заключается в проникновении современных форм и видов культуры в деревню. Если до войны деревни Сегозерья жили довольно замкнуто, то теперь радио, кино, телевидение, периодическая печать стали жизненной необходимостью в любом населенном пункте. Несколько автобусных линий соединили Медвежьегорск с самыми отдаленными деревнями района. Все это обеспечивает новые формы развлечений и досуга.

Несмотря на все многочисленные и весьма существенные изменения в жизненном укладе жителей района, старшее поколение (главным образом женщины) сохранило в памяти подчас с удивительной подробностью сведения, позволяющие нам составить представление о старинном быте и культуре прошлых эпох. Все жители деревень Сегозерья относились к нашей работе с пониманием и старались помочь нам. Лучшие знатоки традиционной культуры не жалели ни сил, ни времени, отдавая нам все свои знания. Прежде всего хочется назвать ныне уже покойную А. Т. Толошинову, приветливую и отзывчивую, известную во всем районе плакальщицу из Падан, прекрасного знатока свадебного обряда Ф. П. Федотову из Юккогубы, сказочницу и плакальщицу М. И. Стафееву из Сельги, знатока похоронного обряда и плакальщицу А. Е. Кириллову из Чёбина, М. И. Чуруеву из Евгоры и П. С. Савельеву из Мяндусельги, обладающих обширными знаниями в разных областях старинных обычаев и обрядов. Здесь невозможно назвать всех, кому собиратели глубоко благодарны за приветливость, гостеприимство и всяческую помощь.

В сборе полевого материала к данному изданию, кроме авторов, участвовали Р. Ф. Никольская, А. П. Косменко, П. И. Лукина, Р. П. Ремшуева и З. М. Трофимчик. В экспедициях 1973 и 1974 гг. принимал участие финский фольклорист Пекка Лааксонен. Магнитофонные записи расшифровали Р. П. Ремшуева, З. М. Трофимчик и А. П. Конкка. Карельские тексты перепечатаны П. И. Лукиной, статьи на русском языке — З. М. Трофимчик. В книге использованы фотографии П. К. Гаврилова, А. П. Косменко и Г. В. Рапацкой.

I. СЕМЕЙНЫЕ ОБРЯДЫ

Первые сведения об обрядах и обычаях сегозерских карел относятся к середине XIX в., они нашли место в очерке краеведа А. И. Иванова.[1] Места записи, как это было свойственно публикациям тех времен, не отмечаются, но иногда упоминаются Паданский, Ребольский приходы и др. Сравнительный анализ содержания очерка и сопоставление его с материалами, собранными в 60—70-х годах XX в., обнаруживают ряд одинаковых деталей.

В 1941 г. Д. К. Зеленин опубликовал сводку этнографических сведений о карелах Медвежьегорского района, составленную на основе трех рукописей (Ф. Ладвинского, З. Громова и неизвестного автора) из архива Русского географического общества.[2] Из рукописей извлечены некоторые сведения об обрядах. Эти же рукописи могли быть одним из источников для очерка А. И. Иванова, так как многие факты в рукописях и в очерке совпадают не только по содержанию, но и по форме изложения.

Кроме записей и публикаций, относящихся к середине прошлого века, другого материала, характеризующего обряды этого района, не было. Собиратели 30-х годов нашего столетия наряду с другими фольклорными жанрами записывали обрядовые плачи, но описаний обрядов не делали. Первые обстоятельные рассказы о старинной свадьбе в деревнях Паданах, Сельги и Евгоре записал в 1965 г. с помощью магнитофона этнограф Ю. Ю. Сурхаско. Запись, сделанная им от Ф. П. Федотовой, является лучшим описанием свадьбы и публикуется в данном сборнике (текст I, 24).[3] Чуть позже, в 1967, 1970 и 1971 гг., в связи с исследованием карельских плачей и подготовкой сборника «Карельские причитания»[4] фольклористы А. С. Степанова, У. С. Конкка и Н. А. Ла-

---

[1] Иванов А. И. Повенецкие корелы, их домашний и общественный быт, поверья и предания. — Олонецкие губернские ведомости, 1863, № 9, 10, 13.

[2] Зеленин Д. К. О старом быте карел Медвежьегорского района Карело-Финской ССР. — Сов. этногр., 1941, № 5.

[3] Ф. № 575—582. — В скобках римские цифры указывают разделы, арабские — номера текстов.

[4] Карельские причитания / Сост. А. С. Степанова и Т. А. Коски. Петрозаводск, 1976.

вонен записывали в разных деревнях района рассказы о свадебном и похоронном обрядах. Затем сбор материала продолжался комплексными экспедициями 1972—1976 гг. по теме «Сегозерские карелы».

Таким образом, подавляющее большинство материалов, на основе которых мы попытаемся воссоздать модели обрядов в их традиционном виде (условно эта традиция относится к концу XIX—началу XX в.), собрано в 60—70-е годы XX в. В таком виде, как они представлены в этом издании, обряды в настоящее время уже не бытуют, даже похоронный, наиболее консервативный из них. Старинные обряды помнят только представители старшего поколения, которые сами в молодости непосредственно в них участвовали. Это относится прежде всего к родильному и свадебному обрядам, в которых не осталось почти ничего традиционного. Свадебный обряд в традиционном объеме со сложными церемониями сватовства, с множеством плачей, с дарами от невесты, с оберегом и колдовством перестал бытовать в карельских деревнях к началу 30-х годов, хотя отдельные элементы в чисто развлекательной функции могут встречаться и в наше время.

Что же касается родильных обрядов, то в данном случае мы пользуемся этим термином условно. До нас дошли только воспоминания об обычаях, некогда соблюдавшихся в связи с рождением ребенка, в которых собственно обрядности очень мало. В настоящее время все эти старые обычаи совершенно не бытуют, так как современные матери не суеверны и вместо старых обычаев соблюдают предписания педиатров.

Наиболее живучим оказался похоронный обряд. Старых людей стараются хоронить по-старинному, потому что распорядителями на похоронах пожилого односельчанина всегда выступают старые женщины, хорошо знающие обычаи. Они как бы осуществляют контроль, чтобы все было сделано в соответствии с традицией. И только на похоронах и поминках еще в наши дни можно услышать причитания, которые относятся к древнейшим жанрам устной народной поэзии.

РОДИЛЬНЫЕ ОБРЯДЫ

Женщина, почувствовав приближение родов, старалась скрыть это от людей, даже от близких родственников. Боялись дурного глаза или «дурной крови». Если человек с «дурной кровью» (pahaverine) — а это может быть и близкий человек — увидит, что женщине пришло время рожать, то роды будут тяжелые или роженица совсем не сможет разродиться (тексты I, 2, 6).

По этой причине рожали тайно. В летнее время часто рожали в лесу (когда женщина работала далеко от дома), а если она находилась дома, то уходила рожать в хлев. Свекровь — «матушка» — догадывалась, или же невестка сама намеками давала ей понять о предстоящем событии. Свекровь время от времени

ходила узнавать, не появился ли ребенок на свет, а при тяжелых родах помогала, как умела (о некоторых приемах акушерства и магических средствах при тяжелых родах см. в тексте I, 2).[5]

Обязанности повивальной бабки, как правило, исполняла свекровь.[6] Она завязывала пуповину новорожденного волосами, отрезанными у матери, мыла его в избе и заворачивала в старое чистое исподнее (чаще упоминается станушка женской рубахи). Свивальником служила лента, которой привязывали к прялке шерсть или лен (kuoželʹirihma) (текст I, 10). Так пеленали ребенка в течение шести недель.

Родильница сама приходила в избу. В женском углу (čuppu) для нее стелили солому, где она лежала до бани. Если в доме была горница, то она лежала там. Окно занавешивали — по этому знаку видели, что родился ребенок (текст I, 3; НАКФАН, 164/17). Ребенка укладывали с матерью к стенке. Грудь сразу нельзя было давать. Делали из чистой тряпочки подобие соски, макали ее в сладкую водичку и давали ребенку сосать. Родильницу угощали чаем или кофе с молоком, домашней стряпней. Об особых блюдах сведений нет.

На второй день после родов топили баню. Мыться родильнице помогала свекровь (париться запрещалось). Затем баню топили каждый день в течение трех дней. По сведениям А. И. Иванова, баню топили каждый день до крестин.[7] По более поздним представлениям, ребенка нельзя было сразу носить в баню, его мыли дома в ванночке. На первых порах его мыла свекровь, в бане она применяла некоторые магические средства, чтобы ребенок вырос здоровым и был спокойным. Имеется сообщение, что она натирала ребенка дегтем (НАКФАН, 164/17).

В последующие дни родственницы и соседки приносили «на зубок» (hambahiksi) разную стряпню: рыбники, калитки, шаньги, а также старые тряпки на пеленки. По собранным ныне сведениям, сглаза, или «призора», не боялись, на спелёнутого ребенка могли смотреть и чужие, чтобы определить, на кого он похож. По в старину, очевидно, ребенка чужим не показывали: в течение шести недель зыбку завешивали так, чтобы ребенок находился в полутьме (НАКФАН, 164/17). Человек, знающий традиционные нормы поведения, сам не спешил взглянуть на новорожденного.

Роженица пила и ела в течение первых трех дней отдельно — в женском углу избы или в горнице. По другим сведениям, она питалась отдельно около недели. У старообрядцев, которых еще в начале XX в. в этом районе было немало, женщина, родившая

---

[5] См. также: Зеленин Д. К. О старом быте карел. . ., с. 120.

[6] В северных районах Карелии в роли повитухи выступала старая, искусная в этом деле женщина, за которой посылали, когда начинались роды. Повитуха (puapo) сохраняла на всю жизнь тесную связь с восприемником и была им так же уважаема и почитаема, как крестные отец и мать.

[7] Олонецкие губернские ведомости, 1863, № 10, с. 33.

ребенка, считалась «нечистой» в течение шести недель и не должна была находиться в общей избе (текст I, 8).

Ребенка крестили через неделю после рождения, если в деревне был поп. Если он жил в другой деревне, то с кем-нибудь посылали весть и приглашали его. Любопытно сообщение А. И. Иванова: «. . .по заведенному исстари обычаю в отдаленных деревнях редко извещают священника о рождении ребенка, а ждут, чтобы он шел сам. Так он и ходит, часто пешком по болотам и лесным тропинкам, за 10—15 и более верст».[8]

Уже через несколько дней после рождения ребенка начинали подкармливать коровьим молоком, потому что мать, особенно летом, целыми днями работала вдали от дома. Кормили ребенка из коровьего рожка (sarvi), кончик которого спиливали. К нему привязывали соску, которую в старину делали из предварительно обработанной овечьей шкуры (текст I, 12). Зыбку (kät'kyt) подвешивали к березовому очепу, конец засовывали в кольцо, прикрепленное к матице. Такие кольца можно и сейчас увидеть в старых домах. Зыбку завешивали какой-нибудь тканью.

Для защиты ребенка от дурного глаза, порчи и т. п. свекровь тайно от других делала обереги: заворачивала в тряпицу ножницы или другой железный предмет и прятала это под подушкой или под матрацем ребенка. Более сложный оберег делался следующим образом: отпавшую пуповину ребенка засовывали в обрубленный голик веника, которым парили роженицу и новорожденного в бане. Такой голик заворачивали в тряпку, и узелок держали при ребенке, когда его носили в баню, ездили с ним в гости и т. д. (текст I, 4; 2011/40 — Чёбино, 1974). Вместе с крестом на шею ребенку вешали медвежий зуб (НАКФАН, ф. 1, оп. 45, ед. хр. 131, л. 21 — Чёбино). Из Покровского (Kumsarvi) имеется сообщение, что пуповину девочки свекровь засовывала в щель балки над печью или же за притолоку двери, а пуповину мальчика — под порог (текст I, 3). Здесь уже иная, необерегающая функция.

Ребенка старались не оставлять одного. Если же это было совершенно неизбежно, то под зыбку с лежащим в ней ребенком бросали березовый веник, которым подметали пол. Полы же подметались вениками, которыми до этого парились в бане. Такой веник якобы охранял ребенка (текст I, 11).

Все относящиеся к родам обычаи, описанные здесь, ныне совершенно не соблюдаются. Женщины рожают в родильных отделениях сельских больниц, а некоторые предпочитают ехать даже в город. Кормление и уход за ребенком происходит по современным правилам, в обереги не верят, а в случае болезни ребенка обращаются к врачу. В серьезных случаях ребенка с матерью немедленно направляют в Медвежьегорск или в республиканскую больницу в Петрозаводск.

---

[8] Там же.

СВАДЕБНЫЕ ОБРЯДЫ

Прежде чем перейти к изложению свадебных обрядов, следует сказать несколько слов о традиционном отношении к браку. Безбрачие, кроме редких старообрядцев, никем не поощрялось. Девушки начинали ходить на гуляния в возрасте 14—15 лет (в зависимости от физического развития) и, как правило, до 20 лет выходили замуж. Парни женились обычно после 20 лет, но женихи под 30 лет были редкостью. Девушки боялись остаться старыми девами и поэтому нередко принимали неожиданное предложение выйти замуж — то ли на празднике, то ли от первого, кто пришлет сватов.

Для того чтобы привлечь женихов, девушки прибегали к разным магическим приемам и средствам для «поднятия лемби» (эротической притягательности).[9] Особенно благоприятным периодом для этого считались «летние святки» между ивановым и петровым днями (см. ниже, с. 93). В ночь на иванов день девушки «купались» во ржи тех хозяев, у кого в семье были холостые парни; собирали росу, клали в муравейники мыло, которым потом мылись; купались в озере или обмывались родниковой водой во время восхода солнца и др. (тексты I, 13—17). Верили также в силу трав и веток, наломанных в период «летних святок». Такими вениками парились в бане (тексты I, 14, 15).

Но когда девушка достигала «критического» возраста, оставаясь незамужней, она прибегала к помощи знахарки, которая имела про запас более «эффективные» средства: обливала на заре девушку водой, парила в бане и при этом читала заговоры, в силу которых в старину очень верили. Но конкретных рассказов об этих случаях нам не удалось записать, потому что подобные действия всегда держались в тайне. Кроме того, уже в 20—30-е годы XX в. любовная магия воспринималась как развлечение.

У сегозерских карел в прошлом наблюдалось три формы заключения брака. Наиболее распространенным, как во всех районах Карелии, был договорный брак, т. е. заключение брака со сватовством и последующими многочисленными свадебными обрядами. Намного реже практиковался брак «уходом» (сев.-кар. — uralla, лив.-люд. — hypyl, в данном районе — paolla — «убегом»). Здесь сохранилось много воспоминаний о третьей форме брака — женитьбе на празднике, или, как говорят женщины, «с праздника замуж» (pruažniekalda miehellä). В литературе XIX в. имеются упоминания о брачной функции престольных праздников в Северной Карелии. И. К. Инха, один из непосредственных наблюдателей, отметил, что праздники были одновременно «брачными ярмарками».[10] Карельский собиратель начала XX в. Ийвана Март-

---

[9] Подробнее об этом см.: Сурхаско Ю. Ю. Религиозно-магические элементы карельской свадьбы. — В кн.: Этнография Карелии. Петрозаводск, 1976, с. 155—162.

[10] Inha I. K. Kalevalan laulumailta. Helsinki, 1921, s. 128.

тинен, оставивший, в частности, прекрасное описание свадебного обряда западных деревень нынешнего Калевальского района, четко разграничил брак, заключенный на празднике, и брак «убегом». Девушка, писал он, могла выйти замуж во время праздника «запросто, не спрашивая разрешения родителей, но это не то же, что выйти „убегом“ — uralla».[11]

На праздничном гулянье парень протягивал понравившейся девушке уголок своего носового платка. В случае согласия девушка брала протянутый ей платок в руку. Иногда парень с дружками или родственниками шел в тот дом, где остановилась девушка на время праздника, спрашивать ее согласия выйти замуж. В обоих случаях обряды сводились до минимума. Кто-нибудь из женщин убирал голову невесты по-женски, и супружеская пара ехала прямо с праздника в ту деревню, где жил новобрачный.[12] И. Марттинен отметил, что в старину эта форма брака, как и брак «уходом», встречалась чаще, ныне же (в начале XX в.) девушки требуют, чтобы парни приезжали к ним публично свататься.[13]

Материалы, собранные в 70-е годы в районе Сегозерья, особенно изобилуют сообщениями о женитьбах на праздниках. В д. Лазарево Х. С. Терентьева рассказала нам в 1974 г. следующее: «Во время праздников играли в деревне по две-три свадьбы. . . Если девушка была из дальней деревни, то могла выйти замуж, не сообщив своим родным, — ведь телефонов не было, вышла и все. Вернулись другие с праздника и сообщали родным новобрачной: замуж вышла. Чего же ещё» (ф. 2013/9).

В Евгоре старые женщины также подчеркивали, что в основном свадьбы играли во время праздников: на праздниках знакомились и в некоторых случаях сразу же женились (yhyttii). Часто судьба девушки решалась неожиданно, в силу стечения обстоятельств. Приглянется она парню, пригласит он ее несколько раз на кадриль и уже начинает поговаривать о женитьбе, а затем пошлет дружков или кого-либо из родни сватать. У девушки мог быть в родной деревне или где-нибудь еще друг, «зазноба» (miel′espiet′t′ävä), но если она к нему глубоких чувств не питала, то могла принять предложение нового поклонника. В ее решении большую роль играли родственники, к которым она приехала на праздник (на праздники ходили только к родне), и подруги. Если им парень понравился, если у него была хорошая репутация да еще и достаток, то все уговаривали девушку принять предложение (текст I, 20).

В свою родную деревню девушка, вышедшая замуж во время праздника, ехала спустя некоторое время уже с мужем. Скандалов из-за внезапного замужества дочери, как правило, не было.

[11] Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (далее — SKS), I. Marttinen, E 82, s. 84.

[12] Ibid., s. 139—140.

[13] Ibid., s. 85—86.

могли побранить, но в конце концов домашние вынуждены были смириться со случившимся. Новобрачная получала из дома традиционное приданое (текст I, 22).

Наблюдался и такой обычай: на праздниках молодые люди лишь обменивались залогами (kihloi männää). Девушка давала шелковый платок или что-нибудь еще, а парень — деньги. Вернувшись домой, он просил родителей «держать думу», пригласить родню для обсуждения вопроса о женитьбе. После положительного решения ехали за невестой в ее деревню, справляя свадьбу, как при договорном браке.

Свадебная обрядность при форме брака, заключенного на празднике, зависела от того, в данной ли деревне, где проходил праздник, жили невеста и жених или оба были здесь в гостях.

Рассмотрим наиболее характерные случаи: если жених и невеста приехали на праздник из разных деревень, то парень посылал сватов в тот дом, где остановилась девушка. Цель сватовства — сделать публичное предложение девушке. Ее родственники — будь то замужняя сестра, тетка, дядя и др. — не принуждали девушку. Они могли лишь советовать с большей или меньшей степенью настойчивости принять предложение или, наоборот, отвергнуть его. Обрядность сватовства и «богомолья» (сговора) могла в данном случае в какой-то мере соблюдаться, но обычно такие свадьбы протекали быстро, при минимальной обрядности. Как правило, такая свадьба не сопровождалась обрядовыми плачами и предсвадебной баней, потому что девушка выходила замуж не в родной деревне. Таковы объяснения самих информаторов (текст I, 22; ф. 1733/4). В некоторых случаях родственницы невесты (старшая замужняя сестра или тетка) приплакивали невесте, но эти факты можно рассматривать как выражение личных чувств, а не как обрядовое причитывание. Отсутствие свадебных плачей и предсвадебной бани невесты в случае, когда невеста выходила замуж «не из дому», по-видимому, говорит о глубокой связи этих обрядов с древними верованиями и представлениями родовой общины.

После такой «сокращенной» свадьбы в доме родственников невесты новобрачные ехали в деревню мужа. Вторая половина свадьбы в доме мужа носила характер экспромта, так как не всегда родители знали о том, что сын привезет жену. На такой свадьбе не могло быть и раздачи даров, потому что новобрачная не имела при себе ничего, кроме нарядов, которые брала с собой на праздник.

Если невеста была из другой деревни, а жених жил в той, где происходил праздник, то первая половина свадьбы проходила с минимальной обрядностью. Но свадьба в доме жениха могла играться более пышно и торжественно (правда, без раздачи даров) уже в силу того, что в деревне был праздник и родни наехало в каждый дом.

В том случае, если девушка жила в данной деревне, а парень пришел на праздник из другой, то первая половина свадьбы про-

текала, как при договорном браке: сватовство, плачи, предсвадебная баня, «отпускание воли», выданье. Все моменты свадьбы налицо, но она проходила в ускоренном темпе, так как надо было успеть сыграть свадьбу за праздничные дни. Если деревня, где жил новобрачный, находилась недалеко, то вместе с молодой парой туда ехали и «провожатые» (myöd′äzet), присутствие которых придавало свадьбе в доме жениха более солидный характер, несмотря на ее неожиданность.

Во время праздников игрались и такие свадьбы, когда жених и невеста жили в той деревне, где протекал праздник. Такая свадьба, как правило, была уже заранее предусмотрена, сватовство происходило раньше, а день свадьбы назначался в праздник. Такие свадьбы игрались с соблюдением всех обрядов договорного брака.

К форме брака «замуж с праздника» примыкает ее разновидность «замуж во время адьво» (ad′voista miehellä). Адьво (ad′vo, adivo, ativo) — общекарельский обычай, когда молодые девушки ездили на две недели, главным образом во время праздников, гостить в другие деревни к своей родне (подробнее об этом см. ниже, с. 98). Во время такого гощения девушки часто выходили замуж (текст I, 23). В таких случаях каких-либо значительных свадебных обрядов не соблюдалось. А. И. Фофанова из д. Чёбино охарактеризовала свадьбу адьво следующей поговоркой: «Kättä kädeh da vettä edeh — kättä anetaa da sillä tiel i män′n′ää («Рука в руку да воды под нос — руку подадут и с тем и уходят») (ф. 2011/11 — Чёбино, 1974).

Можно думать, что институт адьво в далеком прошлом в сочетании с межродовыми праздниками имел непосредственное отношение к браку. Это предположение подтверждается и некоторыми лингвистическими данными. В районе Сегозерья мы обнаружили еще одно значение слова «адьво», не зафиксированное в диалектологических словарях. В них отмечены следующие значения этого слова: гость (главным образом женского пола) во время гощения у родни; молодые девушки, гостившие длительное время в других деревнях у родственников; молодая жена, гостившая в определенные сроки после замужества у своих родителей.[14] В районе Сегозерья слово ad′vo не употребляется в значении «гость вообще», им называют как обычай гощения девушек у родни, так и самих гостивших девушек. Кроме того, это слово бытует и в значении «жена» (см. с. 166, 182). В бытовом разговоре словом «адьво» могут назвать девушку, молодую женщину и любовницу.[15]

---

[14] Karjalan kielen sanakirja; Suomen kielen etymologinen sanakirja; Lyydiläismurteiden sanakirja.

[15] А. Г. Ригачная из Карельской Масельги объяснила, что муж может сказать про свою жену minun ad′vo («моя жена»). См.: НАКФАН, ф. 1, оп. 45, ед. хр. 132, л. 46. — В Сельги записано выражение: «Hyvän ad′von löyzi» («хорошую жену нашел»). См.: там же, л. 13. — В «Словаре вепсского языка» (Л., 1972) — ad′uu.

Примечательно, что в одном тексте из района Кестеньги, на севере Карелии, престольный праздник назван «большие ативо» (suuret ativot), т. е. гуляния, на которых парни сватались к девушкам (ф. 726/2).

Браки «уходом», «убегом» (paolla) в Сегозерье встречались реже других форм брака. Это объясняется тем, что родители крайне редко препятствовали желанию детей вступить в брак. Примечательно, что одна из наших информаторов А. З. Логинова подчеркнула: с праздника не выходили замуж «убегом» (ф. 1884/6 — Сельги, 1973). Следовательно, в народе эти две формы не смешивались. Самовольный брак имел в Сегозерье еще и другое название: yssällä otti, т. е жених «в охапке» унес невесту. Молодые люди, предварительно договорившись, уходили в дом жениха прямо из беседной избы. Такие браки происходили между молодыми людьми из одной деревни. Девушка ночевала в доме молодого человека, а утром молодые шли к родителям невесты с повинной. Для того чтобы получить прощение, девушка кланялась родителям в ноги. Если родители девушки не очень гневались, то свадьбу справляли сперва в доме невесты со всеми традиционными обрядами (кроме сватовства), а затем в доме жениха (ф. 1888/15, 1895/7 — Сельги, 1963; 2018/2 — Покровское, 1974).

Брак по сватовству был той нормативной формой, которую принято называть свадьбой (в данном районе известен только заимствованный с русского термин svuad'bo). Ю. Ю. Сурхаско выделяет два локальных типа карельской свадьбы: северокарельский и южнокарельский. Варианты Средней Карелии он относит к особому, среднекарельскому, подтипу, «который можно считать переходным от сравнительно архаичного северокарельского типа к более продвинувшемуся в эволюции южнокарельскому».[16] Об этом говорят и собранные нами материалы, хотя при более глубоком изучении, вероятно, здесь можно обнаружить и свои особенные черты и детали обрядов.

Обрядность договорного брака начиналась с того, что молодой человек просил у родителей разрешения высватать приглянувшуюся ему девушку. Он кланялся родителям в ноги. За редкими исключениями, родители не принуждали сына жениться или, наоборот, отказаться от женитьбы. Свобода выбора со стороны молодого человека отчетливо зафиксирована в материалах прошлого века.[17]

Со стороны жениха посылали сватать какого-нибудь мужчину-родственника (иногда и женщину), который в некоторых деревнях назывался по-русски — svuahha. Сват, обращаясь к невесте, просил разрешения прийти свататься. Девушка, посоветовавшись с родителями, давала согласие, даже если потом отвергали сватовство.

---

[16] Сурхаско Ю. Ю. Карельская свадебная обрядность. Л., 1977, с. 210.

[17] Зеленин Д. К. О старом быте карел. . ., с. 119.

Тут же могли «положить залоги», или же с залогами приходили в другой раз в сопровождении родни жениха (сам жених не приходил).

Залог (zalogat, kihlat) со стороны жениха составлял определенную сумму денег (чем больше, тем лучше), со стороны невесты примерно на эту сумму выставлялись наряды — праздничные сарафаны, шелковые платки и передники и т. п. Залоги с той и другой стороны отдавали на хранение постороннему человеку. Если кто-нибудь из сторон нарушал договор, то залоги шли в пользу обманутой стороны.[18]

Если невеста или ее родители колебались, то после залогов собирали «думу». С уходом сватов подросток звал на «думу» всю родню. Каждый старался повлиять на невесту, как он считал благоразумным. Иногда «дума» длилась несколько дней (ф. 1719/4 — Евгора, 1972; 2392/11 — Прокколя, 1976). Когда девушку приходилось долго уговаривать принять предложение, то ссылались на возможность вернуться домой, если она не уживется в доме мужа (текст I, 18).

В ближайшие дни после обмена залогами от жениха приходили на «богомолье», обозначавшееся местным термином sil'mie rist'imää («креститься»). Промежуток между обменом залогами и «богомольем» был различным. Это зависело от обстоятельств обеих сторон. Если свадьбу растягивали, то ее называли «длинной» (pit'kä svoad'bo), если же промежутки между отдельными актами были минимальными или даже они сливались, то свадьба была короткой (lyhyt svoad'bo).

Примечательно, что у сегозерских карел акт обмена залогами и «богомолье» обозначаются еще и общими терминами koz'ot, kozilla tulla («сваты», «прийти сватать») и kihloo («обручиться»).

С «богомолья» начиналась собственно свадьба. Жених приезжал с «большой свитой», со всей родней. Возглавлял ее крестный отец жениха, он же главный сват, эту роль мог играть и специально приглашенный падьвашка (pad'vaška) — колдун. Он имел при себе специальную «сватальную палку»,[19] которой стучал по воронцу и объявлял о цели прихода. Отец и мать жениха вообще не ходили ни сватать, ни на свадьбу в дом невесты, так же как родители невесты не ходили на свадьбу в дом жениха. Этот обычай соблюдался до 20-х годов XX в. (ф. 1719/4, 1730/1 — Евгора, 1972).

Невеста, переодевшись в другой избе или горнице, выходила к сватам и здоровалась со всеми за руку, в первую очередь с женихом (текст I, 24). Она разливала гостям чай. Невестина родня за стол не садилась. Традиционным и обязательным угощением

---

[18] В данном районе залоги всегда предшествовали «богомолью», а не наоборот, как в других районах: Сурхаско Ю. Ю. Карельская свадебная обрядность, с. 83.

[19] Сурхаско Ю. Ю. Козичендашаува — жезл колдуна на карельской свадьбе. — Сб. МАЭ, 1972, вып. XXVIII, с. 199—203.

были «пироги» (piiroat), сканые пироги с крупяной начинкой, которые жарили на сковороде на коровьем масле.

После угощенья родители невесты подзывали дочь в сторонку и спрашивали, каково ее окончательное решение. Если она отказывалась от замужества, то сватам объявляли: «Не будет невесты». Выходящим из избы сватам бросали вслед в дверях опару от кваса (отсюда кар. aparat — «отказать сватам»).[20] При согласии невесты перед иконами зажигали свечу, и начинался акт окончательного скрепления договора — так называемое «богомолье», которое у сегозерских карел не имело особого термина. Говорили просто: silmäd rissit'ää, букв. «крестят глаза». Жених и невеста становились перед иконами, крестились и кланялись до земли три раза. Затем жених срывал с головы невесты платок, целовал ее в губы, после чего невеста начинала вопить. В Масельге и Евгоре она падала на пол, ее поднимал отец и сажал на скамью. В Сельги невеста с плачем уходила в женский угол и садилась у окна. Так начинался первый свадебный плач,[21] исполняемый сидя. Сама невеста причитала редко. Даже если она умела «плакать голосом», причитальщица находилась здесь же. В Сегозерье ее называли viržit't'äjä, viržist'äjä — производное от слова virži, которым обозначали не только плачи, но и эпические песни.

После «богомолья» девушка называлась andilas («выданка»). Наряду с этим общекарельским термином широко употребляется русское заимствованное слово n'evesta. Жениха называли только заимствованным русским термином žen'ihä, žen'ihha. До дня свадьбы невеста находилась «под рукой» (kiän alla) и ходила с причитальщицей по домам родственников.

Промежуток между «богомольем» и собственно свадьбой мог быть и подлиннее, например неделю, но иногда свадьба назначалась на второй день. В этот промежуток, если жених и невеста жили в одной деревне, в доме невесты и в доме жениха устраивались попеременно «вечера» (večorat): молодежь играла и танцевала, хозяева угощали чаем. В старину в свадебный дом любой житель деревни мог идти без приглашения — двери для всех оставались открытыми. До свадьбы невеста посещала кладбище, если там был похоронен кто-нибудь из близкой родни. Ее сопровождали причитальщица, а также мать, тетка и др. Здесь полагалось много плакать (ф. 2008/12 — Чёбино, 1974).

Важнейшие акты подготовки невесты к браку и «отлучения» ее от родного дома — предсвадебная баня и «отпускание воли» (vallad lasetaa). По ряду сообщений баня устраивалась накануне свадьбы , а «отпускание воли» — в день свадьбы. Но в большинстве записей отмечается, что баня устраивалась утром в день свадьбы.

Перед баней невесте с плачами расплетали косу.[22] Но в послед-

---

[20] SKS, E. A. Virtanen, E 167, s. 556—561 (Maaselkä); ф. 577/1 — Прокколя.

[21] См.: Карельские причитания, № 100—102.

[22] Сурхаско Ю. Ю. Карельская свадебная обрядность, с. 107.

ний период традиционной свадебной обрядности расплетание косы всей родней происходило позднее, перед «отпусканием воли».[23]

Баню топили девушки — подруги невесты. Об этом их просили в форме плача.[24] Когда баня была готова, одна из девушек обращалась с причетью к невесте, приглашая ее в баню.[25] При этом все девушки обнимали невесту и вместе с ней плакали. С невестой в бане находилась какая-нибудь пожилая родственница или крестная. Пока невеста мылась, подруги в предбаннике пели карельские и русские протяжные песни. Невесту из бани выводил жених в рукавицах. Он «откупал» ее у подруг конфетами, пряниками или печеньем. Жених вел невесту до крыльца дома, где ее встречала родня. В Прокколя мать подносила дочери тарелку с киселем и молоко в чашке. Невеста отведывала немного киселя, затем ее с плачами вели в избу (текст I, 24). Девушки заплетали волосы невесты, вплетая в косу свои ленты («так много, что коса не выдерживает»). Эти ленты оставались в косе невесты до «отпускания воли».

В большинстве деревень сразу после невестиной бани жених катал невесту с ее подругами по деревне на лошади. Некоторые информаторы уточняли, что катались только зимой (ф. 2017/13 — Покровское, 1974). Имеются, однако, сведения, что катались как зимой, так и летом. К дуге привязывали множество лент и колокольчик. Подруги невесты все время пели лирические песни, карельские и русские.[26] Из Карельской Масельги и Прокколя имеются сведения, что невесту катали парни-родственники, жених отсутствовал (НАКФАН, 164/16; ф. 1733/4).

До «выводного стола», накануне или в то же утро, от невесты ходили гости (gost'at) в дом жениха. Гостей набиралось много, главным образом это была молодежь. Возглавляла их плачея невесты. Ни сама невеста, ни ее родители с гостями не ходили. Вскоре гости возвращались, невеста встречала их во дворе и спрашивала у плачеи, каков жених и как он встретил их. Плачея словами причети могла похвалить за прием, а могла выразить и свое неодобрение (тексты I, 29, 30).

Самый драматический момент — «отпускание воли». В данном районе этот обряд сохранился в четкой форме и предшествовал «выводному столу» (некоторые информаторы говорили, что «волю отпускали», когда поезжане уже сидели за столами) (ф. 1895/19 — Сельги, 1973). Сперва невесте расплетали косу. Она садилась в середине избы (или в углу под иконами), плачея сидела рядом с ней,

---

[23] Плачи см.: Карельские причитания, № 104, 105. — Плачи одинакового содержания могли исполняться независимо от того, в какой момент происходило расплетание косы.

[24] Там же, № 106—109.

[25] Там же, № 110.

[26] Собственно свадебных песен в Сегозерье обнаружено очень мало. В северо-западных деревнях района записано несколько вариантов двух свадебных песен калевальского размера (см. ниже, с. 181—182).

обнимая ее за плечи. Плачея словами плача приглашала всю родню последний раз расплетать волосы (порядок варьировал по деревням: первыми подходили или отец, или мать, или брат). Каждый должен был хотя бы подержать в руках пряди волос. Последними подходили молодые девушки и парни-родственники. Плачея причитала, а невеста плакала навзрыд (тексты I, 28, 37).

После этого сестры и подруги выводили невесту под руки из избы. Во дворе невеста кланялась последний раз во все стороны (ф. 2018/5 — Покровское, 1974). Затем невесту с распущенными волосами водили по деревне и останавливались на местах летних игрищ. Плачея причитывала, а подруги в то же время пели протяжные песни. В плачах раскрывается смысл акта: невеста прощалась со своей волей, которую олицетворяла ее коса, волосы (kananimyzet, valdazet). Она искала место, где бы оставить свою «волюшку», чтобы ей не повредили.[27] Характерна такая деталь: волосы у невесты не только были распущены, но и закрывали ей лицо и глаза. Рассказывали, что во время «отпускания воли» невест доводили до обморока.

По возвращении в дом подруги заплетали волосы невесты, переодевали ее в горнице или чулане. Женщины-родственницы приводили ее к свадебным гостям в избу с закрытым лицом: на голову невесты набрасывали шелковый платок (по отдельным сообщениям — белый), который в данном случае называли «фатой» (fata).

Во время «выводного стола» исполнялись прощальные плачи родным невесты. Мать причитала, изливая в плаче горечь разлуки и наставляя дочь на жизнь в новой семье. Порядок и последовательность плачей сейчас трудно установить, потому что сами свидетели старинной свадьбы уже не помнят всего в точности. Вообще причитывать на свадьбе могла любая женщина, лишь бы ее плач имел отношение к невесте и к ее замужеству. Определенный цикл плачей, исполняемых во время «выводного стола», назывался в данном районе «застольными плачами» (stolavirret).[28] Невестина причитальщица спрашивала о достатке и нраве жениха, а плачея со стороны жениха отвергала все опасения невесты и расхваливала новобрачного (тексты I, 40—43). По окончании этих плачей жених выходил из-за стола, и жених и невеста маленькими шажками начинали приближаться друг к другу. Когда они наконец сходились на середине избы и невеста подавала руку жениху (оба были в рукавицах), поезжане кричали по-русски: «В нашем полку прибыло, в вашем полку убыло» (текст I, 24). Жених поворачивал невесту три раза кругом и приподнимал край фаты, чтобы удостовериться, его ли это невеста. Об этом сейчас говорят смеясь, но когда-то воспринималось всерьез; еще и сейчас помнят случаи подмены невесты ее старшей сестрой (ф. 1877/10, 1897/16 — Сельги, 1973). Жених и невеста садились ря-

---

[27] Карельские причитания, № 119—121.
[28] Там же, № 115—117.

дом на подушки. После выдачи невесты жениху на свадьбе уже не причитывали.

Из дома невесты молодые ехали в церковь к венцу. Волосы невесты были распущены, на голове платок, лицо открыто. Верили, что по дороге в церковь и из церкви в дом новобрачного молодую пару подстерегали козни враждебно настроенных знахарей. Поэтому перед отъездом падьвашка (или клетник) совершал «отпуск» и все время находился при новобрачных. В роли падьвашки могли быть родственники, например дяди новобрачного (тексты I, 48, 51). Сохранилось много воспоминаний о «порче» молодых. Излечить от порчи могли те же знахари, которые ее накликали.

Когда новобрачные ехали из церкви, по обеим сторонам дороги жгли берестяные кошели, снопы соломы, смоляные бочки и стреляли из ружей. Дорогу загораживали веревками, полотнищами ткани. Жених откупался деньгами или вином.

У дома новобрачных встречали свадебной песней, которую пели родственницы новобрачного (тексты I, 47; III, 11, 12). Калитка была заперта, а по дороге к дому разостлано сукно. Новобрачный просил: «Отец, открой, мать, открой!» («Tata avua, mama avua!»). После этого калитку открывали, и родители в рукавицах бросали на молодоженов ячмень, приговаривая: «Не ячмень сеем — счастье сеем!» («Emmä kyl′vä ozraa, kylvämmä ozaa!»). Жених и невеста бросались в ноги родителям. В дом они должны были ступать по сукну (текст I, 24).

В Сегозерье, как и в южных районах Карелии, женскую прическу новобрачной делали в доме мужа.[29] Имеются сведения, что молодую «окручивали» ее провожатые (myöd′äzet). Новобрачную сажали на четверик (n′el′l′ikkö) или на барабан для намотки ниток (tuur′ikka) в горнице или другой избе. Жених присутствовал при этом. В прическу закладывали горбушку хлеба, обмотанную куделью (t′yö). Голову покрывали сорокой, затем делали «моду» (moda): поверх сороки набрасывали цветную шелковую косынку, концы которой завязывали спереди бантом. Перед тем как вести новобрачную к гостям, приглашали какого-нибудь постороннего мужчину, чтобы оценил новобрачную. Он говорил по-русски: «Хороша молода, хороша молода!» — и добавлял по-карельски: «Pojat toattoo, t′yttäret moamoo!» («Сыновья пусть будут в отца, дочери — в мать!»). Поцеловав невесту, он уходил (тексты I, 24, 50).

К «приводному столу» новобрачную вели в «фате». По одним сведениям, фату снимал отец новобрачного скалкой или лучиной, по другим — падьвашка сдергивал ее с головы новобрачной. После этого все гости хором кричали по-русски: «Хороша молода! Ура-а!» (тексты I, 24, 50).

---

[29] Сурхаско Ю. Ю. Карельская свадебная обрядность, с. 177.

В первые дни новобрачная находилась как бы под охраной провожатых (myöd'äzet) — ее родственников, которые приезжали в дом следом за новобрачными спустя некоторое время. На венчании они не присутствовали. Женщины из числа провожатых делали новобрачной женскую прическу, они же вместе с колдуном вели брачную пару спать, а наутро приходили будить.[30] Главную роль играла крестная новобрачной (текст I, 24). Мать и отец невесты, как подчеркивалось, в свадебных церемониях в доме жениха не участвовали. Такая особенность наблюдалась только у сегозерских карел.[31]

В следующий день происходила обрядовая баня новобрачных. Топил баню кто-нибудь из родственников новобрачного, а вели в баню молодых провожатые молодухи и «караулили, чтобы не украли невесту» (ф. 1894/1 — Сельги, 1973). В Карельской Масельге молодых сразу же, как только они проснутся, вели в баню, даже в избу не пускали. В течение трех дней каждое утро они должны были ходить в баню (ф. 2028/14, 1974). Когда молодые шли в баню и возвращались из бани, кто-нибудь стрелял из ружья. Стрелкам давали подарки — обычно полотенце, позднее бутылку водки. Одаривали и истопников бани. Вообще в данном районе дары молодухи родне мужа раздавали после бани.[32] Подарки оставались традиционными: женщинам — рубашки, сарафаны, сороки (в последний период — куски ткани, а не готовые изделия), платки; мужчинам — полотенца, рубахи, пояса. Больше всех подарков получала свекровь, но каждому родственнику мужа, даже малым детям, надо было что-нибудь подарить (ф. 1730/1 — Евгора, 1972; ф. 2018/2 — Покровское, 1974; ф. 2028/4 — Карельская Масельга, 1974).

В Сегозерье была одна любопытная деталь: все приданые полотенца невесты развешивали по избе на гвозди, девушки и женщины подходили и разглядывали узоры, но трогать полотенца не полагалось; в «наказание» за это парни ловили девушек и целовали (текст I, 24; ф. 1894/1 — Сельги, 1973).

Основным испытанием искусства новобрачной было прядение: ей давали прялку и заставляли прясть шерсть или лен. Свекровь или кто-нибудь из родни мужа проверяли качество нитки (НАКФАН, 164/16; ф. 578/1).

На этом кончалась свадебная обрядность.

Примерно через неделю после свадьбы молодые вместе с кем-нибудь из близких родственников мужа ехали в гости к родителям молодой жены (pyörityksillä). Молодые гостили день-два и получали приданое. Оно было традиционным и давалось в любом слу-

---

30 Там же, с. 182—185.

31 У северных карел Калевальского и Лоухского районов только мать невесты не посещала в течение всей свадьбы дом жениха.

32 Имеются отдельные свидетельства, что невеста одаривала поезжан во время «выводного стола». Подробнее см.: Сурхаско Ю. Ю. Карельская свадебная обрядность, с. 151—152, 191.

чае независимо от того, с согласия или без ведома родителей дочь вышла замуж («с праздника» или «убегом»). В приданое, кроме одежды (шуб, кафтанов, сапог, овчинных одеял и пр.), входили орудия труда — коса-горбуша, серп, грабли, топор, из скотины — корова и пара овец (ф. 1716/4 — Евгора, 1972; ф. 2018/2 — Покровское, 1974; ф. 2024/1 — Карельская Масельга, 1974).[33]

После этого в ближайшее воскресенье мать и отец новобрачной впервые ехали в дом молодых «смотреть место» (sijaa kaččomaa). Этот визит имел и другое название, как у южных карел: «ломать печь» (päččie murendamaa). Данные о последовательности этих двух визитов противоречивы. Например, в Сельги говорили, что сперва родители ходили «смотреть место», потом только молодые навещали родителей новобрачной (pyörityksillä — букв. «на возвратки») (ф. 1894/2, 1897/4 — Сельги, 1973; ф. 2024/1 — Карельская Масельга, 1974).[34]

По старинному обычаю молодую жену в семье мужа и в деревне по имени не звали. В семье ее называли n′ev′eska (заимствовано от русских) или moržein (молодуха). Так ее величали и односельчане: «невестка тех-то» или «молодуха того-то». В течение шести недель невестка должна была каждый вечер кланяться в ноги свекрови и просить ее, чтобы разбудила утром. А. Ф. Коппалова из д. Сельги (свадьба была в 1925 г.) рассказала, что она кланялась свекрови с неделю, после чего свекровь обещала будить ее без поклонов (ф. 1894/1).

Через полгода или год родители брали дочь к себе домой на две и более (до шести) недель. Это называлось, как и гостьба девушек, ad′vo. Некоторые, если условия позволяли, ездили в адьво к родителям несколько лет подряд, даже с детьми. Адьво устраивали обычно в зимнее время, после рождества, когда работы в хозяйстве становилось меньше. В Сельги рассказывали, что адьво была даже в тех случаях, когда родители жили в той же деревне. Тогда муж ходил каждый день навещать жену. Живя у родителей, молодуха занималась только рукоделием: шила, вышивала, пряла для себя, помогала матери в избе — словом, к ней относились, как к гостье. По истечении срока муж увозил ее домой (ф. 1895/8 — Сельги, 1973; ф. 2013/5—Лазарево, 1974; ф. 2022/28 — Карельская Масельга, 1974).

ПОХОРОННЫЕ И ПОМИНАЛЬНЫЕ ОБРЯДЫ

Похоронные обряды в отличие от родильных и свадебных до сих пор соблюдаются, хотя, естественно, тоже понемногу модернизируются. Каждый конкретный случай в какой-то степени

---

[33] См. также: Зеленин Д. К. О старом быте карел. . ., с. 120; SKS, E. A. Virtanen, E 167, s. 561.

[34] Сурхаско Ю. Ю. Карельская свадебная обрядность, с. 199—201.

отличается от другого, поэтому точное описание обряда возможно лишь при условии присутствия собирателей на похоронах и поминках, что редко удается. Участники экспедиции лишь два раза присутствовали на погребении: в 1972 г. в Паданах и в 1973 г. в Сельги. Весь материал получен с помощью наблюдений и бесед. Знатоки обряда обычно выделяют детали, которые имели место в старину, но ныне не соблюдаются, а также отмечают изменения в обычаях в результате новейших влияний.

Умершего карелы повсеместно называют заимствованным русским словом «покойник» в различных фонетических формах (в Сегозерье — pokoin'iekka). Следует учесть одну закономерность: чем старше покойник, тем тщательнее соблюдаются старинные обычаи.

Сразу после смерти на рот покойника клали кусок белого полотна, который снимали перед погребением (текст I, 53; ф. 1005/1 — Паданы, 1967). Нынче этот обычай соблюдается не всегда. Обмывают тело теплой водой на полу, на который стелют солому. В старину мужчин обмывали старики, женщин — старухи (текст I, 64). За это им давали что-нибудь из одежды покойника. Теперь покойного моют старые женщины, чаще вдовы. Во время обмывания близкая родственница или сама мойщица может немного причитывать. Плач сводится к вопросу, по нраву ли покойнику пришлось мытье.

После обмывания на покойника надевают чистую одежду. Раньше одежда должна была быть из белого домотканого полотна. На покойника не надевали ничего шерстяного, даже чулки специально шили из того же домотканого полотна. Тапочки на ноги шили из кожи домашней выделки или из полотна (текст I, 65). На женщин надевали только сорочку (räččinä), которую подпоясывали шнуром или лентой. Сарафан и передник не надевали. У замужних волосы заплетали в две косы, но сороку на голову не надевали, несмотря на то что при жизни каждая женщина носила сороку; голову покрывали белым платком. Об этой старинной смертной одежде сообщила Е. М. Вахроева из Масельги (текст I, 59). Подобное же сообщение имеется из Чёбина, только там поверх сорочки надевали сарафан, но без передника. У девушек волосы не заплетали, но на голову надевали платок (текст I, 55).

Поверх одежды на каждого покойника независимо от пола надевали куколь (kukkel'i, čukkeli). Хотя сейчас куколь уже не применяется, все пожилые женщины очень хорошо его помнят и детально описывают. Куколь шили из двух кусков полотна таким образом, чтобы на одном конце получился башлык, или капюшон, который надевали на голову. Края вокруг лица присбаривали. Остальная ткань была под телом покойника и закрывала его только с боков. Куколь был длинный, от головы до пят (текст I, 54). Шили его, как и всю одежду для покойника, самым простым швом, приметыванием.

Сверху тело укрывали белым покрывалом (katevuate). Паданские женщины говорили, что по новому обычаю не только родственницы, но и соседки и знакомые приносят покрывала для покойника, так что их порой набирается довольно много. Но в гроб кладут лишь несколько покрывал от самых близких родственников (текст I, 54).

После того как покойник обмыт и одет, его кладут в переднем углу на скамью — головой в угол, ногами к дверям. Однако имеются сведения из Карельской Масельги и Мяндусельги, что покойника укладывали головой к дверям (ф. 2248/9 — 1975). Такой обычай в Карелии больше не зафиксирован.

Покойник находится в избе обычно двое суток, потому что на третий день по обычаю его должны хоронить. Однако сейчас, когда родственники приезжают на похороны издалека, в случае надобности оттягивают погребение. Если у покойника осталась незаконченная работа, например какое-нибудь рукоделие, то ее доделывают за то время, пока тело еще находится на земле (текст I, 53).

Когда тело установят на скамье, собравшиеся пьют чай. Первый стакан наливают покойнику. Каждое утро у его головы (на тумбочке, на стуле) ставят свежий завтрак и чай.

С того момента как покойника уложат в переднем углу, начинается оплакивание. Еще недавно, когда в этом районе могла причитывать каждая женщина, плачи были многочисленными и беспрерывными. Плакали родственницы, соседки, знакомые, плакали по очереди и одновременно, но каждая своими словами. М. И. Чуруева из Евгоры рассказывала, что когда умер ее отец и она пришла на похороны из другой деревни, то старухи уже в конце деревни встречали ее с плачем и так провожали до отцовского дома. Плачи продолжались на крыльце, так что в течение целого часа она не могла пройти в избу: «одна кончит, другая и начнет» (текст I, 53).

Когда плакальщица обращает плач к родственнику покойника, то обнимает этого человека. Обычно же при оплакивании покойника причитывают сидя на стуле возле тела. При этом следят, чтобы слезы не капали на покойника и вообще в гроб. Плакальщица вытирает слезы специально взятым белым платочком.

Известная плакальщица А. Е. Кириллова из Чёбина говорила: «Раньше был обычай, что без плача в землю не зарывали, будь он хоть большой, хоть маленький; хоть два словечка надо было причитать». Одинокого человека оплакивала та женщина, в дом к которой покойник при жизни чаще ходил (текст I, 55). Это чувство долга перед умершим до сих пор живет в женщинах, умеющих причитать. Они идут на похороны односельчан и «плачут голосом», т. е. словами, особенно если знают, что из родни никто не может причитывать.

В первом плаче, исполняемом после того, как покойника, обмытого и одетого, уложат на лавке, преобладают вопросы,

обращенные к умершему: по нраву ли его обрядили, почему он лежит в необычном месте и почему одет в странную одежду, не к великим ли прародителям снаряжен и т. п.[35] От таланта и силы переживания плакальщицы зависит выразительность плача, потому что его импровизационная сущность позволяет вплетать в него глубоко художественные образы, передающие чувство утраты и сиротства в связи со смертью близкого.

Ночью над покойником не плачут. Все ночи, пока он находится в доме, родные, соседи и друзья, как мужчины, так и женщины, бодрствуют. Если умер мужчина, то, кроме родственников, у покойника обязательно сидят знакомые мужчины. Плачи возобновляются утром: летом — с восходом солнца, зимой — до рассвета (тексты I, 55, 66). В утреннем плаче покойника будят на чай и на завтрак. Плачея с горечью признается в тщетности своих попыток разбудить дорогого человека. Горестные вопросы перемежаются с жалобами осиротевших близких.[36]

Характерно, что с покойником общаются только с помощью плачей. Плачи — средство общения с обитателями потустороннего мира. Это до сих пор сознают некоторые плакальщицы. М. И. Стафеева из Сельги на наш вопрос о том, почему надо причитывать покойнику, ответила: «Надо туда слова передать, позвать, чтобы оттуда пришли встречать. . . у кого там уже в земле свои близкие, так придут встретят, меня, хоть кого другого, встретят там, туда весть пошлют. . . у меня родные — муж в земле, у другого мать, сестра, так им привет пошлют всем, что как мы здесь живем-поживаем» (текст I, 56).

Эта двойная функции плача (во-первых, сообщают ранее умершим о новоумершем, во-вторых, передают с ним вести о живых их умершим родичам) особенно ясно выражена в плачах, исполняемых на пути к кладбищу и во время погребения. Но эти мотивы могут появляться и раньше, когда покойник еще находится в доме.

Гроб раньше делали из досок, не красили и не обшивали материей, в правом боку на уровне головы делали небольшое окошечко, куда вставляли стекло (текст I, 53). Теперь гроб, как правило, красят, обшивают изнутри, окошка не делают. Раньше дно гроба устилали листьями из сухих веников, листьями набивали подушку под голову и под ноги. Теперь листья тоже используются, но на слой листьев стелют вату. Подстилку покрывают белой тканью. Под голову могут положить пуховую подушку или ватную. Интересное сведение записано в д. Покровском (Kums'arvi): в гроб, к ногам покойного, кладут немного земли в спичечной коробке или тряпице из подполья своего дома — покойник непременно должен иметь с собой родную землю (текст I, 61).

---

[35] Карельские причитания, № 84, 87.
[36] Там же, № 87, 88.

Перед выносом все прощаются с покойником. Гроб обходят по солнцу, сначала родня, потом чужие, останавливаются у ног, у груди покойного, кланяются, дотрагиваются до гроба и говорят примерно так: «Прости меня, грешного, между нами не было зла» (текст I, 53). Старые люди при этом крестятся и молятся. Кто умеет — причитывает. В плаче зовут всех прощаться с уходящим, просят прощения у покойника и призывают живых простить его.[37] А. И. Иванов в прошлом веке отметил, что карелы не целуют покойника, даже самые близкие родные не прилагаются к образу, который кладут на грудь умершего. Сноска к этому сообщению объясняет причину такого обычая: «В Паданском приходе и родители, расставаясь с детьми на долгое время или встречая их после долгой разлуки, не целуются с ними, а только обнимаются».[38]

Раньше гроб стоял посередине избы на двух скамейках. Когда гроб выносили, скамейки опрокидывали, на это место бросали кочергу, хлеб, разбивали какую-нибудь посудину и выплескивали воду (тексты I, 53, 60).

Из Сельги имеются сведения, что в порог вбивали гвоздь (ф. 1880/17, 1973). Общепринятым является обычай, когда покойника выносят ногами вперед. Однако хороший знаток обрядов П. С. Савельева из Мяньдусельги утверждала, что раньше выносили головой вперед (ф. 2248/9 — 1975). Такие же сведения имеются из Масельги и Падан (НАКФАН, ф. 1, оп. 29, ед. хр. 60 — запись Р. Ф. Тароевой).

Гроб опускают на порог избы, на порог сеней и на порог крыльца. В плачах во время выноса и во дворе от имени покойника прощаются с домом, двором, полями и т. д. и, как и в предыдущих плачах, прощаются со всем «народом-общиной». Причитают в течение всего пути на кладбище, зовут ранее умерших родичей «с горящими восковыми свечами встречать».[39]

Место погребения ныне чаще всего называют заимствованным русским словом «кладбище», реже карельским kalmižmua, в одном сообщении встретилось редкое название t′öt′t′i (текст I, 59).

Еще в начале нашего века покойника везли на кладбище зимой и летом на санях. Теперь чаще всего везут на грузовой машине. Если кладбище было близко, то раньше гроб несли, привязав его к жерди от изгороди. Теперь гроб несут мужчины с помощью полотенец, которые продевают под гроб и поддерживают через плечо. В конце деревни останавливаются, чтобы покойник мог проститься с родной деревней. По старому обычаю хоронили

---

[37] Там же, № 91, 92.

[38] Иванов А. И. Повенецкие корелы, их домашний и общественный быт, поверья и предания. — Олонецкие губернские ведомости, 1863, № 12, с. 41.

[39] Карельские причитания, № 90—93.

Рис. 1. Могила на кладбище в д. Сельги (Пряккиля).

до полудня, после полудня вообще на кладбище не ходили. Старые люди соблюдают этот обычай и сейчас.

Обычно близкие умершего могилу не копают. Раньше в деревне были старики, которые копали могилы и делали гробы (тексты I, 61, 64). На дно могилы бросают медные деньги — для покойника надо выкупить место. Гроб опускают в могилу на полосах ткани или на браных полотенцах, которые у многих старых женщин уже приготовлены для этого случая. Однако многие говорили, что раньше опускали гроб при помощи веревок (тексты I, 59, 63). Землю бросают лопатами и щепочками. Зарыв могилу, тут же в ногах ставят крест или временный памятник. Раньше труп клали ногами на северо-восток, головой — на юго-запад, теперь же этот обычай уже не соблюдается (текст I, 53).

Во время зарывания могилы близкие очень громко плачут, несколько женщин причитывают одновременно. Мы это наблюдали на похоронах в Паданах и в Сельги. В плачах повторяются уже знакомые мотивы прощания и сиротства, обращения к ранее умершим с просьбой встретить покойника, просьбы к умершему не забывать оставшихся на этом свете близких и помогать им. В плачах расставанья можно встретить образцы высокой поэзии.

Рис. 2. Часовня на кладбище в д. Лазарево.

Особенно трогательны те места, где выражается надежда увидеть дорогого покойника в стае ласточек в летнюю пору, кукушкой, кукующей на ели, уткой-морянкой на волнах. В плачах на кладбище часто встречается следующий мотив: плакальщица просит не зарывать гроб, не заваливать камнями, а укрыть сухими ольховыми листьями [40] или же приделать легкую крышку, как у сундука, чтобы покойник мог выйти из могилы (ф. 2363/10 — Сяргозеро, 1976).

На похоронах в Сельги мы видели, как М. И. Стафеева, которая почти беспрерывно причитывала (хоронили ее невестку, жену брата), у раскрытой могилы взяла щепотку свежевырытой земли и насыпала за шиворот взрослой дочери умершей. После Стафеева объяснила, что это делают для того, чтобы близким, главным образом родне женского пола, не чудился покойник по возвращении домой (ф. 1898/3 — Сельги, 1973).

Примечательно, что рыдания и плачи звучат до тех пор, пока могилу не зароют полностью. Как только яма сравняется с землей и начнут прилаживать крест или памятник, причитания и вопли, которые под конец особенно пронзительны, вдруг прекращаются.

В старину во время погребения раздавали зерно и специально испеченные колобы (möykkyzet) убогим и нищим, чтобы они поминали покойника и молились за него. На кладбище не ели и не пили и не оставляли еду на могиле. Так утверждают многие знатоки старинных обрядов (тексты I, 65, 71). Однако на похоро-

[40] Там же, № 92.

нах в Сельги в 1973 г. родные умершей захватили с собой рыбник, и после погребения каждый желающий отламывал себе кусок рыбника, которым закусывал преподнесенную ему стопку водки.

В наших материалах имеется уникальная запись 1976 г. из д. Прокколя (Юккогуба), в которой рассказывается о «веселых» похоронах. А. В. Понтина вспоминала, что в их деревне после войны на похоронах одной красивой молодой девушки молодежь танцевала под гармошку. Танцевали в избе, когда покойница находилась еще в доме, под танцевальные мелодии гармошки провожали ее на кладбище и танцевали около кладбищенской ограды. Таким же образом молодежь отмечала сороковой день, полугодие и годовщину смерти своей сверстницы. Рассказчица объяснила эти необычные похороны тем, что все жалели молодую и красивую девушку. Танцами и игрой на гармошке ее будто бы утешали, хотя никто уже не верит, что покойник может слышать и видеть (текст I, 66).

Очевидно, «веселые» похороны (на которых, впрочем, близкие причитывали, как обычно) были бы немыслимы, если бы в народе не сохранились воспоминания об архаических формах погребения, о «веселении» покойника. Отдельные случаи таких похорон в XX в. у вепсов и южных карел отметил В. В. Пименов.[41]

С кладбища возвращались гуськом — jälekkäi (текст I, 53). Если кто боялся покойника, то по дороге садился на камень (ф. 2011/21 — Остречье, 1974). В избе все касались руками печи и заглядывали в подполье с приговором: «Kuin t'ämä pimie kadou, šenin šie kaduo vačasta miun, piälakasta kai. . .» («Как эта темень исчезает, так и ты исчезни из моего сердца, из моей головы. . .») (тексты I, 61, 63).

По возвращении домой кто-нибудь из близких начинал причитать, ища покойника: нет ли его на печке, в горнице, не спрятался ли он где-нибудь. А. Т. Толошинова из Падан, вернувшись с кладбища, начала плач на улице перед домом. Обнимая брата умершего, она высказала надежду, что, может быть, покойник в образе ласточки уже вернулся домой (текст I, 54). По старинному обычаю после похорон топили баню и парились (текст I, 65).

По утверждению многих знатоков обряда, раньше не устраивали таких богатых поминок, как сейчас. После погребения на поминки собирались только близкие родственники, угощение было традиционным: рыбники и разная стряпня, обязательно ржаной кисель. Из Сяргозера имеется интересная запись: за поминальный стол сажали только старых вдов; молодые, даже дети умершего, не принимали участия в поминках. Мужчины тоже не садились за поминальный стол (текст I, 68). В Евгоре говорили, что раньше на поминках после погребения, кроме близкой родни,

---

[41] Пименов В. В. К вопросу о карельско-вепсских культурных связях. — Сов. этногр., 1960, № 5, с. 39.

присутствовали старые вдовы[42] (текст I, 53). Вина на поминках не употребляли.

Нынешние поминальные обряды сильно отличаются от прежних. Это подчеркивают все пожилые люди. Сейчас справляют поминки и ходят на могилу на девятый, двадцатый и сороковой дни. У могилы угощают, стараются пригласить женщину, которая умеет «плакать словами», если из родни никто не может причитывать. Кроме названных дней, отмечают еще полугодовой день и годовщину, а затем каждый день смерти. Толошинова говорила, что обычай устраивать поминки на девятый и двадцатый дни перенят у русских во время эвакуации в Архангельской области (текст I, 71). Там же, по ее мнению, усвоен обычай носить на кладбище пищу, есть и пить у могилы.

По утверждению многих старых людей, до Великой Отечественной войны первое поминовение устраивалось через шесть недель после смерти (по русскому обычаю его называют «сороковым днем»). Но в данном районе этот день не справлялся с такой торжественностью, как в северных и южных районах Карелии. Большого стола не устраивали, приглашали лишь нескольких старых вдов и угощали их чаем и домашней стряпней (текст I, 53; ф. 2013/14 — Лазарево, 1974).

Из Масельги имеются сведения, что здесь не справляли даже сороковой день, а лишь отмечали годовщину смерти. В этот день в доме готовили рыбники и калитки, раздавали их в деревне убогим и бедным вдовам с просьбой поминать покойника (тексты I, 64, 67; ф. 1717/1 — Масельга, 1972). Ходили на кладбище, «подметали» могилу веточкой (pyyhittii), крестились, кто хотел, причитывал, но это не было обязательным.

Из общих поминальных дней отмечали радуницу (ruad'enča) и осеннюю поминальную субботу (muissinšuovatta). Тогда поминали всех умерших родственников. Готовили колобы и шаньги, относили их старухам, чтобы те молились за покойников. Ходили на могилы, «подметали» их, плакали на свежих могилах, но пищу на кладбище не носили. Очевидно, более древним был обычай в поминальную субботу и радуницу ко времени обеда накрывать специально стол для покойников. Обрядовая пища состояла из мясного супа или ухи, а также из разнообразной стряпни, но с мучной или крупяной начинкой. Раньше в поминальной пище картофель не употреблялся. Ложки для покойников клали «на спину», выемкой кверху (для живых наоборот — выемкой книзу). Через некоторое время всю еду со стола убирали в корзину и раздавали в деревне убогим и бедным вдовам (текст I, 53; ф. 1729/11 — Евгора, 1972).

Как уже говорилось выше, данное описание обрядов сегозерских карел является реконструкцией на основе рассказов пожи-

---

[42] Старая вдова в карельских сказках — традиционный образ мудрой советчицы.

лых людей, молодость которых протекала в первые десятилетия XX в. и которые поэтому хорошо помнят обряды и обычаи, бытовавшие на рубеже веков. Старые обычаи, связанные с рождением ребенка, уже несколько десятилетий совершенно не соблюдаются. Современный свадебный обряд имеет очень мало традиционных элементов. Из него исключены плачи и все религиозно-магические действия. Наиболее консервативным из обрядов оказался похоронно-поминальный обряд, который до сих пор сохранил в своем составе ряд очень древних деталей. Из всех районов Карелии район Сегозерья отличается в настоящее время бытованием похоронных плачей. Если в других районах, особенно в северных, на похоронах и поминках причитывают редко, то в Сегозерье немыслимо похоронить человека без горестной причети.

Материалы по обрядам, представленные в данном издании, помогут более глубокому исследованию обрядов и обычаев карельского народа в целом — исследованию, которое собственно только еще начинается.

ТЕКСТЫ 1—71

1. [Kun lapši šyndy]

Lapši ku šyndy enne, no n'i siid'ä otetaa, ń'abua siduo, n'i otetaa ičes tukkua. L'eikataa tukkua, da sid sil n'abane sivotaa. Mie kai kod'ii sain, no n'i miula n'iin ol'i, tukkua l'eikataa, n'abane sivotaa, yl'en t'erväă, pupa, pupa se no. N'i se yl'en t'erväă ku ollou se ummistuu, a šiid, značit ku tuattoh paidaa, štobį tuatto l'uubis, n'iin tuaton paidaa kiäritää se lapsut, n'i sidä rubieu tuatto yl'en äijä l'uubimaa. . .

Ku suad, n'i jo toispäivän kyl'y l'ämmitetää, značit, t'änä piänä mie suan, a huomena kyl'y l'ämbiey, miuda otetaa, dai lapši otetaa kyl'yy. Siel kel on muatuška, miun primerno, miun muatuška, miun ukon muamo, dai kyl'yy, raukka, otetaa. Meilä ol'i semmoine običoi enne vahnas. . .

[Missäbä lapši suadih?]. Lapšie mie kolme sain päčil, omal päčil, kolme. No, da siit kon'ušn'aa män'in, n'i kon'ušn'ašša en t'iä ku en voinun, muatuška tul'i, kahet suutkat yn'n'ää. A ennen vahnaz l'iävää da kon'ušnaa, gd'e hebon'i on, l'iävää. Buabuo toičči ei n'i aigauvu. Suadah, da peredn'ikäl pert't'ii tuuvvaa, da. Da vot t'ebe i ras, nožn'iččimet otetaa keral. A mie, miula svekrova vielä ol'i, n'i hän miula buaboičči. . . Ku suamma, n'i sidä enzi pannaa ollet, olgie tuuvvaa, no n'i virutetaa lat't'iella, enne ved' vähä i kravat't'iloi ol'i, dai miun aigaa, ollet pannaa, gorn'iččaa, kel on ollun, ga gorn'iččaa.

Olgie sinne pannaa da sid mid'ä tahokkaa, n'ämäd ribuo mid'ä, vuatetta mid'ä kai l'ykätää šinne, dai sii pannaa lapši, šinne pannaa sein'äpuolee, ei vie ozuteldua, suaduhuo lasta ei ozuteldua. I sen kera pannaa. I kolme yödä pietää n'iil olgiloil, štobi siid viružid, no, kyl'yy hos talutaa, ga järillee sinne i viere, no a šinne kyl' yy, ga značit, buabo pez'ou sen lapsen, dai no da lapsen tuou, a sie vie sielä olet, tulou, miun tože auttau pessä, siel sellän da kai hierellä, da siit tulemma kod'ii, da olgiloilla pannaa.

. . .Tuuvvaa kaikin, tuuvvaa torelkal, hammašta tuou, a miän sanotaa ožua Lind'arvessä, a t'iäl hammašta tuuvvaa. . . No, torelkkua n'iidä, kaikemmoižie, joga talois rodn'at tuuvvaa da kai. . . [Midä tuuvvaa?]. Syömistä, striäpitää, ugoščen'ieda tuuvvaa, kurn'ikkua tuuvvaa, šangie, kal'ittua, kaikemmoista str'apn'uu, str'apn'uu prinos'at. Tuuvvaa paidazeksi, l'ibo t'yt'ön suad, ga t'yt't'ärel t'ädä, pluat't'ua, paikkua, ken mid'ä, pel'onkkua, l'ibo mid'ä, n'iidä kaikkie sobažie da kai. . .

Kolme yödä n'iil, šil, olgiloil. Päiväd dai yöt, štobi muutettais et, ei muutettu. Olgie pannaa tukku šinne, rugehen olgie. No lapši sin, ei vet ole valgieloi t'ämämmoista, piettyl'öi sobie, da kedä midä sinne paidoih kiärid da siel reunas, sein'ävieroo panet. . .

Kät'kyd dan'iih aizad, da vai lutkutetaa, n'ämä oglobl'at koivuzed. . . [Konžaba pannaa?]. Ka, ei erähät ollaa — it'etää, tresn'itää, n'iin srazu pannaa, ei ole kus pidia. Kravatkoi šiidä luajitaa vai puhizet, kun'i kravat't'iloil, srazu pannaa, srazu, specˇial'no kol'čat i ollaa talolois, lagilois. T'erväh pannaa, iče nouzed dai kät'kyn varussad, da lapsen šiih nossat, ei pie l'iikuttua, sanotaa, eigo povuad'iettee l'iikuttamaa. No, kiellät toin'i toizie: elä l'iekuta, elä, ana maguau, ana maguau. A l'iikuttua kaikkie, ei ollun meilä n'i midä, štobi ei l'iikuttua. . . No, myö syömmä, l'iikutamma n'äin jallal, t'äh tuot, kezryät, l'iikutat.

ф. 2035/14, A. B. Jefimova, Čobene, 1974.

2. [Lapsi šuadii peitočči]

. . .Stob ei n'ägiz n'i ken. Peit'et't'ii. Peit'et't'ii. [Missä synnytettii?]. L'iävässä. a ku n'ähtii raukka muatuška da buat'uška, n'in jygiembi on suaha — sil'mä paha. No. Sid'ä kui ei sua suaha, ei sua suaha. . . Muatuška sanou: «Tule t'än, tule t'än! Vuota, vuota sen'in rovno, vain istuotit. Tule t'än, tule», — sanou. Polvi polven piä ku jallan čokkai. «Tule, sanou, mie painan t'ässä. Tule, tule! Lasta emmä lasse». Kuundele sie muatuškaa. Raukka ku mie istuotin sezih. A Vas'a tulou, se mužikka, siih vielä. Mie sanon: «L'ähe iäres, uberie t'iäl'd'ä pert'istä, mie sanon. Mid'ä vielä kaččou!». Mie ku issuin siid'ä muatuškalla yššäššä. Ku polvella painau. Raukka ku paino, lasta rubein suamaa. Paino vähäzen, što t'änne päin ei l'äksis. A vet on suaha n'äin viruttuatet n'in parembi ol'is suaha. Mie jäl'gee kai sain viruossa. A ku siid'ä ol'in gluuppa, k ei t'iijä n'i mid'ä, en t'iijä n'i mid'ä, en t'iijä n'i mid'ä.

No. Siid'ä ku sen män'in sen'in zanovieskaa, iče kiemiyhyin. Ku män'in zanovieskaa, ku lapsi l'äksi seižualleh. Iče duumaičen, jo i piäz'in. Kačon ku suon'i jäl'gee, lapsi jäl'gee. Aiga kummissa ol'ima! No.

Siid'ä muatuškan kera Šurua sain. No. Homa on. Nostau miuda striäppimää. A rahvasta vet šilloin äijä tul'i. . . Pruazn'ikka Homa, no kezällä. Kui en voi noussa. Mie šanon: «En voi, muatuškarukka, noussa». Hän ku pöl'l'ästy. Ka kunne mänet. Kodvazen ku siidä viruin, ga kui hän jo striäppiy, ka miun l'iävää i vei. Ku l'iävää män'in, ku miun vilu otti ta muata himottau. Spat' hočuu, hot' propadom propad'i. Hän ku l'äht'öy, mie vai maguan. . . No. Tulou staruuhha [muatuška], ku ol'i vägövä da miun ku sen'ii rovno ottau. Kah sen'ii. N'i ku kolme kerdua miuda sen'ii yl'hää noššaldau. Kuulen vai, punaldu lapsi. Noh. N'ii ku punaldu lapsi, jo hoduloi l'äksi dai kai. Tul'i n'i ku miuda se noštau se, n'i ähkiäy muah miula jallat i ryt'käht'i. Siidä ku ryt'käht'i, kolme kerdua hiän nosti miuda, ryt'käht'i — t'yt'ön sain murginaigaa. No. N'i ku olgiloilla siid'ä, šiivattoin, kubon olgie toi da siid'ä maguan. Heil'ä veret pahat. Viikon maguan. No veret pahat. . .

Vuota mie sanon. T'yt'ön enzimäzen sain, n'i maman luo gorn'ič-čaa, maman kera. Ka kolme päiviä (tuskissa). Ei anettu n'i mid'ä. No muatuška käy kod'ii da ken mid'ä.

Oi anetaa, mie unahin.

Dan'in karžinasta hämähäkin verkot keräi dan'in sen pan'i ved'ee da sen siidä vasta siittasta l'äbi laski, dan'in siidä tul'i dan'in miuda pest'ii sil'l'ä vejel'l'ä. Dan'i toizesta vuattie vallettii da sii aloin lasta suaha. . .

Sanottii, ka kel'l'ä hyviin on, piässet'ää t'äst, kolmet sagarat pessää oviloista. No. Dan'ii n'e veit otetaa da n'e sanat ollaa. Pessää sil'mäd da bruisn'itaa sid'ä suajua, dai suallat, ei viikkossa, ku n'äht'iä ei n'i ken, dai en'n'en peit'et't'ii. A se on prauda, jesli n'ägöy se paha veri, dai kodvan n'i kiglat. . .

[Muissatko sanoja, kun kolmet sagarat pestii?]. Kuin n'ämä ovet avauvutaa, n'iin n'i miula kai avauvukkaa. Eule sidä suurda n'i midä sanomista. No.

A miula posl'etkat [jällennökset] ei l'ähet't'y t'ervää. Pikkarazet, ku ol'i ku kulakkone t'ämä. No. N'iin d'iäd'ä, t'ämä Kokkazen oldii, n'ii ando pičoi vähäzen ved'ee pan'i kip'atk'aa dan'in porohua juotti, vielä. Sil'l'ä kerdua l'ähet't'ii posl'etkat. A ku sii purou, n'i ei sua en'ämbi n'i mid'ä t'ied'iä, kuin lapsee n'iin n'i posl'etkoi purou. Sil'l'ä l'ähettii.

ф. 2019/14, M. P. Nesterova, A. G. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

3. [Ikkuna t'ypettii]

Yksi ol'i zakona: ku suau lapsen, ikkuna t'ypet'ää, olgie da hoz midä hož ripakko pannaa, huršišta vet ei pandu, piäl'l'ä hurštie pala pannaa, da siid'ä hän vain viruu. Ka, päivän toizen viruu da

spruavietou da, kyl'yy talutaa da, kyl'böy da. Siizma käd'ee annetaa da. . . Se poiga ku pid'anou suaha, ni siizma käd'ee. Dan'iin iče matkuat siizman kera sen kyl'yy. Miula annettii raukka käd'ee se siizma. Ko on huigie, huigie matata.

[Miksi annettii?]. Stobį pojan suaz'in. Mie sain n'el'l'ä t'yt'ärdä järest'ää, no n'iin poiga pid'i, n'iin annettii se enzimäzel'l'ä se miula. A vs'o rouno n'eprauda, ku n'el'l'ä sain t'yt't'yö kerda kerdua n'i.

[Iššutettiigo stolaa vai lat't'iella tuodii syyvvä?]. No sinne, lat't'iella. [Zanaveska pandii?]. Pandii, pandii zanaveska dai ikkuna t'ypet't'ii. [Missä čupussa piettii?]. Erähäl'l'ä kravat't'i ollou, n'i kravat'illa. A ku eij‿olle, ga siidä lat't'iella. No pien'essä, pien'essä čupussa piet'ää. . . [Ken lasta pesöy?]. Lasta pezi muatuška. No enži kerran hiän ottau dai kabaloiččou dai kaiken muatuška, muatuška. A iče pezietet iče sielä. Ei hod n'i tule ked'ä, iče pezietet dai. . . no puhas i rod'ietet. Paaricca n'el'z'aa vetten. No, ei sua. Pezietet. Paaricca n'el'z'aa. Viel'ä vet matkuau sield'ä, n'iin hän rubieu en'ämmäld'i. N'el'z'aa bįlo n'el'z'aa.

[Kunne pandii pupovina?]. A miän maatuška pan'i t'ämän balkkan, tuanne päčil'l'ä balkkaa loukkozee pan'i. [T'yt'öl'l'ä?]. No t'yt'öl'l'ä. Sanou, štob ei l'ekahuttua, šanou. [Miksi?]. Ka en t'iijä, en mie voinu kyz'yä hänel'dä, miksi sie pan'it. [Sanottii, što pandii oven piällä?]. Pan'ima. Oven piällä pan'ima. T'yt'öl'l'ä. A brihačulla pan'ima kyn'n'ykšen alla. [Mintää?]. A engo t'iijä, engo kyz'yn.

ф. 2019/7, M. P. Nesterova, A. G. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

4. [Missä lašta šoadii]

[Kui lasta šoadii?]. V starinu meččää šoadii. Myö emmä kävellyn, enne meidä kävel'dii šoadii. Ka vai t'ämä Kiril'än boabo, kaksi lašta šai meččää, kaksožet šai. N'i ei voinun kahta kandoa, yhen jätti meččää, a toizen toi kod'ii. [Kui jätti?]. Ka hyväzesti jätti. Ol'i kolme poigua hänel'l'ä iel'l'ä. Kolme poigua. . . I läksi roadoo hein'äl'l'ä, kolme kilometrua, i sielä šai kaksi lašta, kolmen kilometran peäh, kaksožet. I kahta lašta ei voinun kod'ii kandua, yhen jätti meččää, a toizen toi kod'ii. Hänel'l'ä int'eresno ol'i ottua t'yt'är, t'yt'ärdä eij‿ollun, a pojan jätti meččää, t'ämä ukko miun, a vot t'y't'tären otti, t'yt'ärdä kolmekymmendä n'ed'äl'ie kaččo, dai t'yt'är kuol'i. A sen kudamažen pojan meččää jät't'i, sen d'eäd'in'ä toi, se poiga el'eyty, ka viel'ä ol'i voinalla dai tul'i voinalda, dai seičas viel'ä el'äy.

[Missä soadii ennen?]. Ken kyl'yy, ken l'eävää, kiireh l'ien'i, n'i sinne mänet. . . ken nurmella, ken. . . Mie en ollun ylen n'i starinnoi viel'ä, mie šain ka t'yt't'yö. . . kyl'yö l'ämmitin dai kyl'yy šain. . . Ka štob ei n'iättäis, kiirähtimä šoaha, što sidä i tungiettima kyl'yy, štobį ei arvattais. A n'yd bol'niččaa mänemmä, n'iätää. . .

N'aba sivotaa, se kun langiau, n'i mie muissan pandii, luajittii, vaššašta l'eikataa čilppu (?), n'i vot se luajitaa, ripuksii keäritää, vaššan t'yvee pannaa, n'e loajittii semmoin'i, no mid'ä vieremmä moate, pielukšen alla piettii. Pielukšen alla lapšella pannaa. L'ähemmä kyl'yy, se pid'au ottoa keralla. Se keralla ottoa. Siel'ä ol'i vopščee, pandii midä kai rauda l'ibo mi siel'ä, veičen ratož l'ibo mi kai, nu štob mi ei lapšee tarttuis. No kyl'yy, l'ibo kyl'ää, l'ibo kunne. Nu aino sid'ä pid'i keralla taluo. T'ämän piduhukkain'i pannaa siih, tr'apkalla keäritää. Vaššašta l'eikataa t'y(i, n'i se t'y'i pannaa. A še ku miehellä männöy t'yt't'ö, n'i se otetaa keralla. Zen'ihhän keralla, pieluksii. . . Ka se ku kažvau, ga jo l'ykätää pois.

ф. 2363/11, A. J. Gul'ajeva, Särg'ärvi, 1976.

5. [Lapsie šuadii päčillä]

En'n'eh koissa šuadii, koissa, eigo taluttu n'i kunna, koissa. Pert'issä, konža l'iävässä, da l'iävää en'n'en vetten rikkua l'evitetää alla, mie yhen šain t'yt'ön l'iävää, a muut šain kai päčil'l'ä talvella. Miun toko muatuška šano, päčil'l'ä lapsie šuat, kakši lašta šain päčillä. . . Ku vilu on, pakkane, kävel'en enzistää, sidä ku gor'evvun, kävel'en tanhuolla, kävel'en, ei rod'ie lapši, da ku l'ämbimää noužen da šivut palavua vaššen panen, dai vain lapši syn'dyy. . . Vanhaa tabaa yhen t'yt'ön mie l'iävässä šain, ku keviäl'l'ä šain šuuressä pyhäššä, da l'ämbimäl'l'ä se ol'i, l'ämbimät oldii, da ku gorevvuin, da muatuška se šanou, mäne l'iävää, rist'ikanžat kävel'l'ää pert't'ii, da omua lašta jo ol'i pert'issä n'e art't'el'i, kuin miula ol'i jo kakši oldii, da rahvaš kävel'l'ää pert't'ii, da mäne vain, sanou, l'iävää, da män'in, hän vain toko siih kävel'öy t'iijustamaa, l'iävää oven tagaa, dai šinne i šain. Muatuška i ol'i buabona. Muatuška buabo kaiken. Šiidä ku šuan lapsen, kyl'yn l'ämmit't'äy, kyl'yy taluu. . . Päivä rod'ieu, kakši päiviä proid'iu, da sie kyl'y l'ämmit'etää . . .Lasta ei kyl'yy taluttu. Koissa pezi. Vannane ol'i, dai vannažessa pezi, dai kaiken art't'el'in pezi staruuha. Toko pominoičen n'ytten. . .

[Konzaba enzi kerran lapsi viedii kyl'yy?]. Ka šiidä jo ku rod'ieu ruavahembi, rod'ieu ku lapsi jo rubieu malttamaa vähäzen, da sidä šuattau enzi kyl'yy, da nuorena hän jo talu šidä, otan lapsen, sanou, kyl'vetän, što ei n'iin kuže. Lapsen sen ägiezessä l'öyl'yt't'äy, l'ämbimäzel'l'ä veil'l'ä pezöy, l'ämbimässä kyl'yssä, da kabaloiččou da. Oi, erähät on lapset yl'en smirnoit kaččuo.

ф. 1720/2, N. G. Romanova, Jouhvuara, 1972.

6. [Lapsie šoadii leävässä]

A slučai ol'i toože tuossa Moasel'l'ässä. Vačan kera on in'ehmine da kävelöy, kävelöy. Mie ol'in ad'voissa t'ässä t'otkan luo da. Kui, meil'ä ei šanottoa, t'yt't'ölöillä. Šanou: «Tule miuda

t'iijuštamaa, šanou, jotta t'iijät, što *mie mänen* l'eävää». Ka kui män'i l'eävää, da ei voinun šoaha, dan'i l'eävän kyn'n'yksellä peän pan'i da siihi kuol'i. Ka män'd'ii jäl'gee kui t'iijuštamaa, ku t'ietää, što heän sielä lašta šoau, a kun. . .

Tukullaa n'i män'i, ei voinun n'i šoaha. Sežemmoižet oldii iellä meil'ä sluučait. [Se pidi suaha štobi rahvaz ei n'ägis?]. No, no, kun n'eätää rahvaš da ollaa, n'i viikon lašta šoad l'ibo ed n'i voi šoaha — sidä varattii, l'eävii män'd'ii. Noo. A siidä jälgee kun n'ämä hyvät elokšet rojittii, n'i bol'ničašša virut yhekšän päiveä, šoat. . .

ф. 1878/8, J. J. Gurjeva, Sel'gi, 1973.

7. [Kuin lašta soadii]

Iel'l'ä ku rubettii lašta [šoamaa], dekretnoida eij‿ollun, road, road, road, jäl'gipäiväžee šoa. Mie läksin ruišta l'eikkoamaa goralla. Kolmen kesse l'eikkoamma. Murginoih šoa l'eikkazin, l'eikkazin. Murginan syödyö l'eikkoamma. Mama l'eikkou dan'i toine maman igähine, a mie olen nuorembi v triccat četv'ortom godu. Joi lašta rubean šoamaa. A murginalda ku läksimä maman kera kahen mänömäh, kolmaž hengi jäi jäl'l'el'l'ä. Oman maman kera. Mie mamalla šanon: «En voi n'i l'ämbyö». šanou: «Mibä, An'n'i?». Mie šanon: «Lašta šoan». — «A voi-voi, šanou, ka jogo sie, midä sie, kunne peäžet?» — Šanou. «Houri tulou, tovarišša tulou, šanon, n'i šano: „Anni män'i čoajuo eččimää"». A mie kod'ii pagenen sieldä pellolda lašta šoamaa. Matkoan piennarda myö, n'ii rovno lapši matkou šieldä, a mie keäl'l'ä piän. N'äin rovno rippuu lapši še. Dai tul'in, tul'in dai kakšikerdažee kodii tul'in. Tul'in, n'i ked'ä ei koišša. Dai kergizin männä, ga oma mužikka tulou. Mie šanon: «Pane miuda hoš kunne lau, mie lašta šoan». . . Mie lapšen šain. Lapšen kera kävel'en, lapšen ke. . . engö sen t'iijän pid'äy lašta n'äin pid'eä. Pid'äy lapšella l'eikata l'ibo kirguo ked'ä eij‿ole. Män'in, nožn'iččemet otin siel'dä. Nožniččemet siel'dä otin, šuonen l'eikkazin. šuonen ku l'eikkažin, ku eule millä siduo. Langat unahin siel'dä tuuvva. Noo. Ka siidä mie män'in järelläå, langoa en l'öyvvä sieldä. Tul'in järelläå siih kohtaa. Tul'in, tukkoa peästä l'eikkazin, šivoin. Lapšen pan'in prilafkalauvvalla, iče kravat'illa vierin. Tulou izändä, šanou: «Tulou mašinat, šanou, t'erväää ottamaa». Mašina tul'i, ga jo miula on lapsi. Dai miuda otettu ei n'i kunne, jo i lapšen šain yksin, čut pellolla en šoanun.

ф. 1880/14, A. I. Lokkina, Səl'gi, 1973.

8. [Ei laššettu pert't'ii kuuži n'ed'äl'ie]

Rist'ikanža lapsen suau, n'eveska taloo tullou, muatuška rod'ieu staroviera on, lapsen suau, ei laššettu n'i pert't'ii kuuži n'ed'äl'ie. A mäne hoš kunne lapsen kera, l'iävästä tuled lapsen kera, mäne toizee taloo, l'ibo hiän pagenou poiz, n'i ei tule kuuži

n'ed'äl'ie kod'ii. Meijen babo ol'i staroviera. Mamalla prišlos' lapsien kera aino viruo, viruo, šeiččemen lasta sai, n'i toizessa talossa. Olgie pannaa sinne toizee taloo, lat't'iellä l'ykät'ää da zaviessa krugom, da hän sielä vain viruu vierahassa talossa.

ф. 2029/17, A. P. Nosova, Muasel'gä, 1974.

9. [Mid'ä anettii roženčalla syyvvä?]

L'eibää anettii da kurn'ikka loajittii kalašta, da edee pandii da. A n'äin ku rozenčča on, n'i kyl'äštä kai tuuvvaa hambahiksi, kurn'ikkoa da ken mid'äi gi sreäppiy, da ripakkuo tuuvvaa da. Iel'l'ä vet ei ollun tavaroa, kel'l'ä ol'i vanha emušta, riičit't'ii hiemoišta da tuodii ripakoksi: naa; keäri. L'ibo koad'iasta seäryštä l'eikattii. N'ygönä äijä pid'au pridoanoida.

ф. 2363/25b, M. V. Morozvova, Särg'ärvi, 1976.

10. [Kuin lapset kabaloidii]

Kabaloidii emuštaa, emušta t'ähä pannaa, a emuštaa kabaloijaa da viel'ä i sivotaa šil'l'ä kuožel'irihmalla, štobi ei jallad l'ekuttais, siičan helma l'eikataa, rebiu siičča da sil'l'ä.

[Viikkogo piettii sivottuna?]. Kuudee n'ed'el'ii suat'en, štobi roitais jallat oigiet, kabaloijaa, lujazee sivotaa sil'l'ä, i lapset spokoino maguau.

ф. 2028/24, A. P. Nosova, Muasel'gä, 1974.

11. [Lašta ei yksinää jät'et't'y]

Meil'ä buabot ei anettu lašta yksinää pert't'ii jättiä. Ku lapsi jiäy kät'kyöh, dai vašta lykkiä kät'kyön alla. Štobi ol'iz vašta kät'kyön alla. Vašta šanotaa lašta vardeiččou, pert'inpyyhindävašta.

[Sekö kylyvašta otettii pert't'ie pyyhkie?]. Se.

ф. 2392/6, F. I. Markova, Prokkol'a, 1976.

12. [Kuin sarvi lapsella luajittih]

Sarvi l'ehmän luajitaa, pilataa sarves hoikka puol'i vet šinne pannaa se soskaa, soska se sanotaa, turkin nahka kuavitaa, n'ämät iäres nu turkid n'e otetaa, kai n'e villat, a šiidä se ommellaa soskakši varoin bokaž dan'iin šivotaa, a sinne še kunne maiduo mänöy, danin se luajitaa kaijemmakš, štobi maido män'iz, dan'i se soska šivot't'ii, ved hän ei pyžy, no n'in šivotaa vie nuoražel, syöttäjes no, a maiduo pannaa, enne vet ol'dii ruskoid päčid, huondeksel vs'o že maijon kipät'immä, päčin edeh panet šinne maijon, da se kiehaštuu vähäzeldi, da šiidä otamma, da šiit päivän šyötät šidä maiduo.

[A annettii go ennen lapsella leibiä?]. Ei pien'enä annettu, a šiidä jäl'l'es mannoin kuaššan hoikkazen keitämmä hienozen, siid sinne valamma, ka šiit še miän soskiz män'i hoz myt'yt, pikkarazena emmä andanu, štobi šanomma, što ukreppis' sidä, no, želutka ei rikkuodis, syväindä ei rikkoiz lapšut.

[Viikongo imi sarvie?]. Soskua imöy ken kuin gi, erähäγ ved' n'än'n'ie vähä eht'itää andua, ga soskua pidau syöttyä, myö ku suamma, eigo ollun jasl'ie, eigo midä, hein'äaigaa mie ku sain, hein'äl'l'ä pidau l'äht'ie, eule n'i n'edäl'ie, jätät t'yt'ön ker, sid soskua syöttäy, sanot: t'ämän vastaa maiduo sie syötä, en'ämbi el'ä syötä, no sanod, vai el'ä äijäldi syötä.

ф. 2011/23, A. B. Jefimova, Čobene, 1974.

13. [Kuin l'embie noššettii]

Ka Pedrun aigana, toaš Pedruo vaššen. Vot on sed'movo on Iivanan päivä, sed'movo ijul'a. No i do dvenaccat'i, se väl'i, se on sv'atkien aiga toaš. Kaikenmoista roataa, ken mid'äi, män'emmä ruispellon k ol'i ruispelduo, brihoin pellošša kataiččietemma, plet'immä kaššoja, kualelemma siel'ä, sil'l'ä rossaveil'l'ä sil'mie pežemmä, hot ei ole pravda ollun, k šanotaa l'embi noužou. No, šanotaa, pid'au l'embie noštua, štobi brihad l'uubittais, otamma podoin'ikan, moamolda varaššamma podoin'ikan, män'emmä otamma rodn'ikašta, kušta vez'i noužou moašta l'ibo järveštä, k eijoo rodn'ikkua, järveštä vet't'ä podoin'ikalla otamma, alačči hyppel'emmä pihoi myöt'en, mänemmä muurazmät't'ähän piällä seizatumma da valuatemma, l'uubittii brihat, n'i ken t'ed'äy, en'n'istägo l'ubovoa l'uubit't'ii vai noššettuo.

ф. 1734/9, M. G. Saveljeva, Poaen, 1972.

14. [Kuin l'embie noššettii]

L'ähet kaivolla huomuksella aivožee, pid'au t'yt'öl'l'ä ved'yö proazn'ikkana aigažee, en'n'ät't'eä kaivošta enžimäne vez'i. Mänet, myöd'äpäivää pyörähyt'äd vet't'ä: «Otan vet't'ä Viržanan jo₍ešta, pyhän Jyrin pyöriköst'ä. Engo ota hiitrost'illa, engo ota muudrostilla, otan rabaa boožja Man'alla». Vejen otat, šil'mät pežet kižah l'äht'iessä. Vot t'ebe l'embi. Toista i tulou.

Tulou siid'ä Pedrun keski da Iivanan keski, znaačit siid'ä noššetaa, otetaa duhamuila. Značit, ku voidaiš kolmea brihoa peä kerіččeä, n'in tukkoa ottoa kolmen brihan. Kolmen brihan. Še znaačit ku kolme hobiašta den'goa p'atnaccat'kopeječnoida, štobi l'iiga še. . . N'e pannaa sii muilaa, tungetaa n'e tukad. N'e viet'ää Iivanan peänä muuražmät't'ähää. I matateššа, popul'i značit, otetaa kolme yheksän varboa znaačit, aigaukkaa hod l'epän, ku l'äksit, ha₍un (?) otid, n'i hod l'epän varba, hod mi znaačit vaštane. Dai še pannaa šiih, suovattana znaačit vašta tuuvvaa kyl'yy neiččyöllä še. Pid'au

hot kakši kerdoa iškiä l'embivaššalla: še ko vai muurahažed mät't'ä-häššä kižataa, kai brihat siušta ymbäri kižataa.

[Eigö issutettu muurahaismättähää?]. Ei iššutettu. A muila značit tuuvvaa, ku Pedrun peänä pid'au l'äht'ie šoaree, meil'ä kävel'l'ää uspen'jaa, n'i sie ed l'ähe, siula pid'au muila tuuvva. N'i vot ku rubeat kižaa l'äht'ömää, n'in kun sil'l'ä muilalla ku rožan pežed n'i. . . Znaačit sed'movo ijuul'a on Iivanan päivä, a dvenaccatovo on Pedru, še väl'i, še viizi päiveä se keski znaačit. Iivananpiänä ku vijät, vaššan sen vijät muurażmät't'ähää, n'i šuovattana tuou. Se on jo šuovattana vaššan kyl'vet, vet eule Pedruna kyl'yö. A Pedruna tuot kirikköaigaa, znaačit šen kun'i uspen'jašša, n'i sen muilan tuot sil'miä pes's'eššä. A vašta pid'au tuuvva n'en'äššä, šuovattana kyl'yy. [Mimmon'i vašta?]. Ka ku l'äksid matkaa znaačit, kušša šiula pid'au l'öyd'eä t'ämä muurażmät'äš, no n'i mi aigaudunou matateššа: kolme yhekšän varboa. Znaačit kolme kerdoa yhekšän, no vaštane. No n'i šen vähäzeldi sivoldi da. . . iče issel'l'it.

ф. 1884/20, A. Z. Loginova, Sel'gi, 1973.

15. [Kuin l'embie noššettii]

Lembie noššettii. Kevät tulou, sv'ätkät. Pid'au muila ved'eä muurażmättähää. Ana muurahaižet kuššaa. Sillä muilalla pessää peädä. Noo. Sil'l'ä muilalla pessää se. Siidä pid'au tuuvva sv'ätkissa kolmesta yhekšäšt'ä koivušta dvaccat' sem' štuk n'iid'ä barbazia l'eht'il'öja. Dan'in siel'ä män'n'ää kyl'yy. Dai kyl'yssä kyl'viä, dai. . . [Ken tuou vaššan?]. Ka tuou n'evesta dai tuou moamo, dai tuou ken voit, ken on še t'ied'äjä. . . Koivušta [vašta]. Da erähät siel'd'ä i se hein'ä, kaššežhein'ä da. Kakskymmendä seiččemen štuukkoa heid'ä pid'au. Ta šiidä män'n'ää sil'l'ä vaššalla kyl'yy da vain kyl'viä t'emmataa da. Noo. Sanozin mie kuin l'embia noššettii, n'i en ruohi šanuo.

ф. 1878/3, J. J. Gurjeva, Sel'gi, 1973.

16. [Lemmennostosanat]

Mi l'eht'ie, se lembie,
mi varbua, se koz'uo. . .
mi varbua, se k. . . .
Nato kyliä kyn'dämää
kaikkie aiz'oi katkomaa.

ф. 2031/37, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

17. [Kyl'yssä luvettii]

Siel luvettii kyl'vies's'ä. Iče lugou kyl'yssä. . . Valettii, valettii, mie kuul'in, veil'l'ä tyttölöi. Otetaa rannašta, l'ibo mist'ä

kaččuo. Noo, sil'l'ä veil'l'ä hurahutettii. . . Pihoilla valettii, päivän noššešša.

ф. 2031/38, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

18. [Anettiigo veässä miehellä?]

Oma valda ol'i. Ottoa ol'i oma valda dai män'n'ä ol'i oma valda. Yl'en sid'ä stroogost'ie šemmoista ei ollun, što n'yt obezaat'el'no. Meän aigaa eullun moista stroogost'ie. Znaačid, miula himotti hot siula — läksin. A en'n'e meid'ä oldii. . . En'n'e meid'ä oldii, anet't'ii veässä. Veässä anettii — kaššašta viet't'ii da rist'i sil'mäd da mäne venččaa. . . Duumat oldii, ga yhemmoine ku ken tahto, n'i voi män'n'ä sil'l'ä hengel'l'ä, ken ku tahto. A poper'eečittii toože. . . A yhemmoin'e anettii, rikaš el'äjä se ollou. Hyvä bohatta se briha ollou, da sid'ä pelduo l'ibo nurmie, yhemmoin'e anettii. Iel'l'ä peldoloilla da nurmiloilla anettii l'iiga. Hot ollou briha sielä ollun pahembi, n'i ku ollou pellod hyvät oldu da nurmet, n'i siidä obezaatel'no moamo. . . rod'iit'el'at anettii. Miuda anettii peldoloilla da nurmiloilla, miuda. A mie yn'n'ä nel'l'ä vuotta brihačun kera kižazin, ei anettu. A t'ied'ämät't'ömäl'l'ä tundomattomalla anettii — mäne. Pellot on hyvät, nurmet on hyvät, kolme ven'eht'ä on, kaloa šoat.

Hot oldii en'n'en oldii šemmoižet: duumat oldii, ga ei yl'en äijäl'd'i kaššašta ei viet't'y, a šanotaa: «Pid'au män'n'ä. . .». Kui veässä rovno miuda anettii. A mie ku moamoa en voinun popereeččie. Mama andau t'äyt't'ä vägie. Koz'itaa n'ed'äl'i da kaksi, kolme päiveä kävel'l'ää. A miula ei himota, dai engo n'i vovse poznavaiččiete. A ku mama šanou: «Män'n'ä pid'au: talo on hyvä da pellot on hyvät, da kyl'ä on hyvä. A sie, šanou, t'ähä kyl'ää männed, mid'ä emmä ana». Dai veikko šanou: «N'i mid'ä emmä ana siulaš, mäne da el'ä». A ei voidu zapret't'ie mänennäst'ä. «Mäne, pagene da mäne. Ei ruvettoa svoad'boa n'i mid'ä pid'ämää. Mäne. A ku t'äh mänet, anetaa kaikki ga».

Mie ku t'äd'ä jo veässä. . . mamoa ku varaz'in da mamoa kuundel'in, ga pid'au, mama kun andau. A mie šanon: «Mie ku en voine el'eä, siel'ä ku neznakoomoi da kai n'i». A šanou: «Otamma myö siun järellää, ku ed voine el'eä. Tulemma hebožella». Eij‿ollun kolhoozoa n'i mid'ä. «Tulemma ruhkažet kereämmä, siun järellää otamma kod'ii, ku ed voine el'eä». Tul'in da ku mužikka hyvä aigaudu da soglaasno rubezima el'ämää, da yl'en hyvin rubezima el'ämää. . .

ф. 19886/14a, K. I. Turujeva, Sel'gi, 1973.

19. [Proazn'ikalla brihačču siuda pagauttau]

Ka en'n'en oli šemmoine meil'ä zakona. Proazn'ikoilla ku män'n'ää, proazn'ikoilla ku män'n'ää, ku mänet sin kižaa. . . Kai keräyhyt'ää n'eiččyöt' i brihat, siih pihalla keräyhyt'ää.

Sroičča ol'i meil'ä proazn'ikka, stol'ičnoi. Ku brihačču miel'd'yy siuh, no heän jo i siuda kižauttamaa, ottamaa da siula jo predložeen'ijua load'imaa, pagauttamaa. Vod, n'iin n'i läht'öy še d'ielo matkaa.

ф. 1886/14b, K. I. Turujeva, Sel'gi, 1973.

20. [Pruazn'ikalda miehel'l'ä — v. 1900]

Miehel'l'ä män'in kahekšantoišta vuotta, yhekšästoišta matkaz'i. . . Mie ku tul'ih t'än pruazn'ikalla Jougoraa Ahvenjärvestä, Pedru ol'i pruazn'ikka t'ämä n'ytten, kumban'e tulou, da ku tul'in Pedrulla, miuda kižautettii äijäl'd'i, no ottajie ol'i, nuorukkane k ol'in, no n'i šiel'ä jo on l'äht'öpäivä, pruazn'ikka še proid'i, jo on toižen päivän ilda, a siel'ä Puadanen in'ehmine män'i miehel'l'ä, svuad'bo on talošša šiel'ä, šiid'ä sin talošša kizataa.

A tuttava miula briha ol'i. . . n'i toin'e briha otti miun kižuamaa, hiän miun otti, sanou: «Ana sie miula t'yt't'yö t'äd'ä kizata, kizuamma». — «Ka ota šie, sanou, ku šiula pid'än'öy». Ku l'äksin dai mid'ä, kozičendapaginoi pagizou. «Igoi sie tulet miula?». Mie sanon: «Ka en t'iijä». —ı«Da tule, el'ä hairaha, tule da el'ä hairaha». No dan'iin mie ohoččiet'in šillä dan'i dai duumaičin vielä toičči tuassen sen kizan loppi, toičči otti kizuamaa, dai duumaičen viikon, enzist'ää duumaičen šuut't'iu možet, a siidä ku toičči otti, ka duumaičen, totta šano, totta koz'ičči.

A d'iäd'in'ä siel'ä ol'i koissa Ahvenjärvessä, n'i sanou: «Hoi, Natal'ie, mie ku unen n'äin, šanou ku meil'ä l'ähtömän kondie šöi, n'i män'ed miehel'l'ä». . . No, vet' suud'ittu vain kässetty, vain mi on, da n'i ku toičči otti kizuamaa, šiid'ä tul'i, mie l'äksin kod'ii. Tovarišša miula ol'i, šiel'ä omast'a kyl'äst'ä kolme virštua Plakunvuarašta. Tul'i, suorietemma l'äht'ie kod'ii, tuldii raukat, tul'i iče žen'ihhä dai toi žen akan, šeukku vain ken ollou. Tul'i dai šanou šil'l'ä, Fiodora d'iäd'ä miula ol'i, da d'iäd'in'ä da mie tul'in, sen'iin da sen'iin, hyö potakoijaa miuda: «Void män'n'ä da, yksin'äne brihačču, void män'n'ä da, t'ähä k ed män'n'e n'i kunna män'ed». No, dan'i mie šalkkuzen, sobašalkkuzen k annoin n'i. . .

Hiän ol'i jo gul'ainun t'yt'ön keralla, ei hiän yl'en nuor'i ollun, jo ol'i kakšikymmendä toin'e vuoži, brihalla sil'l'ä, a mie nuorukkane. No n'e, šanou, siešanottii — gul'aiččija, t'yt'ön kera gul'aičči, da jo gul'aidu pahua gul'aindua, no. No, miešobat annoin, a ičellä tul'i, ol'i siel'ä Kumsärvest'ä d'iäd'in'ä miun pruažn'ikalla tože. Tul'i siihi miun luoksi, tul'i, mie sanon: «D'iäd'in'ä, l'äkkä vain, rubettii sanomaa, što hänel'l'ä on, gul'aičči, da hod miun ottau, mäne t'iä rubieugo el'ämää vain ei rubie, no». Mie sanon: «D'iäd'in'ä, l'äkkä vain kyžymmä sobat poiž, da mie l'ähen pois, šanotaa, hänel'l'ä on akka t'iälä». Gluuppa k ol'in.

[A sie sillä brihallago anoit sobat?]. Ei, in'ehmine ol'i hänen kera, ei briha iče ottan, in'ehmine, ei briha iče ottan. No dan'in

d'iäd'in'ä tul'i. L'äksimä, suoriet't'ima, tul'ima heih, nähää, and'ilaž matkuau žen'ihhän taloo ga, sit pert't'i täyžikkäne, pruažn'ikan se ku viel'ä duuhhu ol'i, rahvašta, kyl'ä [täyzi]. Tuldii sih pert't'ii, t'äh, se ku tul'in mie pert't'ii, žen'ihhä se rinnalla miun ol't'i, stola se laučat en'n'e ku ol'i stolua vassen, no n'e sanou: «Midäbä tul'ija?». Mie sanon: «Ka tul'ima, ana vain šobat, siula k on akka, n'i miksi pid'au siula toin'e akka». Sanou: «Mie ku otan, vain oližin ottan hän'en, jo oližin ottan mäne t'iijä konža, a ku en ota, ku šiuhu miel'l'yin, da otan da no». Dan'in istuma sijaa. . .
Dan'in siid'ä čuaju keitettii da juomaa otettii dan'i toizessa pert'issä, sinččopert't'ine ol'i, suuri pert't'ine, sinččopert't'i, kaiken miula sano, gul'ainnat, kaiken sen in'ehmizen kera, dan'in t'äyvel'dä ku otti da ku el'i hyvin iän, ei šid'ä ollun sekapäiviä n'i yht'ä, en kyl'ää yökši l'äht'en. . .
Muasel'gää män'immä venčalla, dai siihi tuldii myöd'äzet, da siidä venččaidii Muasel'l'äššä da järelläa t'änne. Tuatto tul'i, kuule, myödäziksi, da d'iäd'in'ä, da rist'imuamo da, d'iäd'ö, da n'el'l'än kesse tuldii. Muamuo n'i ollun ei, muamo ol'i kuollun. [Tuatto ei n'i midä šanon?]. Ka mid'ä hän šano. Tuatolla vie ku jäi n'el'l'ä kod'ii t'yt'ärdä n'i, ku äijä ol'i, n'i eräs puolenou sielä, še i. . . Eigo tuatto n'i mid'ä šanon.
[Piet't'iigö siidä svuad'bo?]. Piet't'ii, piet't'ii. Kai siid'ä ku tul'ima siel'd'ä, da jo ol'i sriäpinnyt se muatuška da siid'ä myöd'äzed da omad hänen zen'ihhän siihi kai keräyvyt't'ii, da kyl'än sie pert't'i t'äyžikkäne, ken kizuau, ken šyöt'et'ää da juotetaa, da še kai čarkad da n'yt onnakko ei piet'ä, a n'yt piet'ää čarkkoi. No dai kai, dai kai. . . En ollun kiän alla n'i yht'ä, en ollun, ku koz'ittii da siid'ä. . .

ф. 1719/5, N. G. Romanova, Jouhvuara, 1972.

21. [Pruažn'ikalla tutussuttii]

Plakušša ol'i pruazn'ikka meilä vozn'esen'je, hän on primerno v konce maaja il'i v ijuun'e tak. Nu hyö tuldii, mie iel'l'ä silloin tože nuori ol'in, dvaccat' ftoroi got onnakko ol'i, da toine pruazn'ikka ol'i, se kon'ešno poznakomils'a, da toine pruazn'ikka ol'i Kar-Maasel'l'ässä Il'jin den', Il'l'an päivä. Sielä ol'ima, toista značit pogul'al'i nemnoško. Pravda, meijen ol'i vie pruazn'ikka ennen Il'l'an päiviä, Kiiriken päivä, tässä Ahvenjärvessä. Hän tože käy t'änne pruazn'ikalla, toizien t'yt't'ölöin kera. Sie Muasel'l'ässä ol'ima Il'l'an päivänä, siid'ä Il'l'än päivän jäl'gee Šarovuarašša tuas, kylät oldii kai viel'ä na meste.

ф. 2016/1, F. J. Mokkojev, Ahvenjärvi, 1974.

22. [Pruazn'ikalda män'i miehel'l'ä — v. 1931]

Mihailan päivä se ol'i dev'atnaccatogo sen't'abr'a, nu siid'ä myö požen'il'is. Siel'dä tuodii tän hebozella kod'ii, da t'ässä svuad'bu gul'al'i. Svuad'bon pid'imä.

[Viržit'et't'iigö andilahalla?]. Ei, k ol'is koista otanda, ga sielä ol'iz viržit'et't'y kon'ešno, a ku t'iäl'dä pruažn'ikasta tuodii kohallee. Pruažn'ikasta i otin, d'iäd'ä toi hebozella t'änne, dan'i t'änne siel'dä tuldii, ket omad da kai svuad'buo pid'ämää.

[A koissa eigo kirottu, kun män'i pruaznikalda?]. Ka hän ei män'n'yn kod'ii, kodvan ei t'iäl'dä män'n'yn kod'ii. Sen svuad'bon jäl'gie hän, v sen't'ab're meil'ä al'i svuad'bo, i myö ol'ima siel'ä pervii ras onnakko v nojapr'skie prazn'iki, pered nojaprskimi, sčitai skol'ko vremen'i hän ei ollun siel'ä.

[A priduan'ie annettiigo?]. Anettii, kon'ešno se jäl'gie, lehmän toi, lambahan, muuda po hoz'aistvu midä pid'i, vikattehet, čirpit, kai vot se anettii, moine običai ol'i, l'ipaš, no i seičas ka on viel'ä tuassa ka.

ф. 2016/2, F. J. Mokkojev, Ahvenjärvi, 1974.

23. [Ad'voista miehel'l'ä]

No, miuda ku siihi tuodii ad'ivoih [Sel'l'istä]. Nu, ad'ivoih ku tul'in, myö poznakomil'is', bes's'odaa ku kävel'emmä, bes's'odat oldii, brihoa ol'i äijä, dan'i miuh ku sih l'ubils'a, mie kakši n'ed'äl'ie ku ol'in, kolmannella n'ed'äl'il'l'ä jo zaamuš. . . No, ad'voista i män'in. Sidä kui mie ad'voissa ol'in, da sielä myö ku poznakomil'is, siid'ä i yht'ymä, dai svoad'bon čikko pid'i da vä(y. Miuda ajelutettii, iel'l'ä ol'i, hebozilla ajelutettii, l'entočkat, vembel'et, kai nu vot, siidä svoad'bon i pid'imä, da siid'ä tuldii sieldä žen'ihhät. . . A iel'l'ä ved n'e Sel'l'in brihat kload'ie ajetaa heboz'illa, n'i ku tuldii, n'i miula vielä kahet Sel'l'istä tuldii keskee t'ämän žen'ihhän: «No l'äkkä pois Sel'gii, el'ä täl'l'ä [mäne]». Iellä vet pid'i panna zalogat, no. Ku t'ämä miun žen'ihhä tul'i koz'illa, mie enžimäžeksi pal'ton šuuren, iel'l'ä vet pal'tto, dai n'yt on, šuuren šen huinun, paikan, toižen paikan, hän'el'l'ä žen'ihhäl'l'ä polviloilla: mie tulen. Siid'ä ku n'e Sel'l'in brihačut ajelomaa ruvettii gruuzuo, miula šanotaa: «Kaiken viiručimma, l'äkkä vain Sel'gii järel'l'ää». Mie sanon: «En, t'ämä on miula paraš, parahaksi pan'in, a Sel'gii en l'ähe». A l'ibo t'ässä, kahet oldii, keskee tuldii, brihačut, enbo l'äht'en'yn, mie t'äl'l'ä män'in.

ф. 1722/2, P. J. Štappujeva, Jouhvuara, 1972.

24. [Svoad'bo]

I šanomma, što n'yd myö siun kera rubiamma yht'ymää, yht'ymää rubiamma myö siun kera, sie t'yön'n'ät omaz d'iäd'öngo, postoronnoin hengen. . . miun rod'it'el'oin luoksi, i mie koissa olen.

Tulou se hengi, no šanou: «Vot t'ämämmoin'i on d'ielo. T'iän t'yt'är tahtou miehel'l'ä män'n'ä, a miun tahtou se plem'an'n'ikka ken on, naija. No, mid'ä šanotaa?». Mie šanon, što mie mänen. Nu rod'it'el'at ku šanotaa: «Nu jesl'i sie mäned, ga minbä myö siih loajimma. Män'd'ävä on d'ielo». — «Pid'au, šanou, zalogoa t'ähä panna». No, ennen vet eij‿ollun n'evestoilla d'engoa. Mänen, tuon t'ämän moižen tukun šoboa omoadan'i. Piet't'el'en hyveä šiiččoa, hyveä peredn'ikkoa, paikkoa, koftoa, kaiken tuon, oman'i n'e hyvät šobat. Dan'i mie anan sil'l'ä koziččijalla. Koziččija panou d'en'goa vaštaa, sil'l'ä summalla vaštaa panou n'e den'gat. Load'iu summan yhenmoižen, štobi siula eij‿ol'is äijeä, miula ei ol'iž väheä. I konža, značit, tullaa kozilla? Myö šanomma, što vot sezil'l'ä aigoa, sezil'l'ä peänä tuletta t'yö kozilla miän luoksi. Jesl'i mie ruvennen mänömää, n'i značid miula anetaa šobat oman'i ičel'l'än'i, a jesl'i mie en männe, no sobaa miula propadaajut. L'ibo ei rubie miuda žen'ihha ottamaa, n'i značit, žen'ihhan d'en'gad miula tullaa, a ku mie en mäne, žen'ihha miula šobie ei ana, značit, sen svatan luona rojitaa n'e meil'ä summa se. Šanomma, što vot t'änä peänä tulgoa. Hyö tullaa t'änä peänä, keriäy siih omah kaiken rotsven'n'ikat i tullaa miun luokse, značit, n'evestan luokse. [Äijägö rahvasta?]. Siel'ä hos p'atnacet' hot' dvaccet' čelovek ollou, hod' d'esät' ollou, nu tulou äijä rahvašta. Kagše, svoad'boih kävel'i äijin rahvašta, po pätnaccet', po dvaccet' čelovek kävel'i. No. Kozilla tullaa, ei svuad'boa, a kozilla tullaa. Značit, žen'ihhän heimokunda kai tullaa. Tullaa, a n'evesta t'iäl'ä jo mie gotovieten. Loajitaa piirailoja, mid'ä miula eij‿joo šoboa sie, jo gotovitaa, pieluznavoločkoja ommellaa, prostin'oja ommellaa, siidä matrassoa ažetetaa gotovitaa, od'd'oaloa eij‿ole — dai od'd'ala loajitaa, kai siihi loajitaa, l'ižbi vai vot sinne män'n'ä, miulan'i. N'e kai gotovitaa, kun'i siidä, značit, žen'ihhät tullaa. Tuldii žen'ihhät, hiäd gost'itaa, syöt'et'ää, juotetaa, siid'ä ruvetaa kol'istamaa sein'ää. No, n'evestu naado' [A kušša on n'evesta?]. A n'evesta siid'ä talošša i on, koissa, no mie viel'ä en mäne, kun'i ei miuda kučuttoa, n'i mie en mäne, missä kai siel'ä hot'i sissä pert'issä ollen. Siid'ä mie šuorieten. Ku oldanee ei hyvät šobatten, panen vähäist'ä parembažet sobat peäl'l'ä. Miuda otetaa značit, rist'imoamo, t'ota l'ibo ken siel'ä, miuda tuuvvaa, a konža ku n'e žen'ihhät tullaa, čoajuo juomaa sie ruvetaa, nado poznakkoomica hot olet sie znakkoomoi, nu yhenmoin'i kučutaa kät't'ä andamaa. Sie tulet kaikilla anat kät't'ä. Siidä hyö ruvetaa juomaa. Juuvvaa, syyvvää, siidä ruvetaa kol'istamaa. Značit, sein'iä kol'issetaa: meil'ä n'evesta pid'au. Siid'ä mie n'evesta gotoovilas', šuorietin, ottau rist'imoamo l'ibo t'otoa l'ibo seukku l'ibo ked'ä siel'ä on, tol'kko miun rotstven'n'ikat, ei žen'ihhän. . . Dan'i tullaa miuda n'äin käzipuol'iskošta otetaa dan'i t'ähä seizatetaa stolan särvee. Zen'ihhä stolan tagoada l'äht'öy, miula rinnalla seizattuu, dan'i sil'mäd rissimmä, značit, žen'ihhän kera, silložella aigoa dai žen'ihhäd rissit't'ii, moah šoa kumarretaaže kolme kerdoa, značit, ku n'äin rissimmä sil'mäd,

n'i moah, lat't'iah soate n'äin kumardoatemma. [Kel'l'ä kumarrettii?]. Žen'ihhä dan'i and'ilaš, pered boogom, no per'ed ikoonom. Ku n'äin sil'mäd rissimmä dai kolme kerdoa lat't'iahšoah pokloon'ims'a. Kolmannen kerran ku pokloon'ims'a, žen'ihhä ottau dan'i n'äin paikan peäst'ä ottau, dan'i šuuda andau, dan'i siuda n'e heimokunda otetaa tuoh tuuvaa tuolla paikalla, ikkunan kohtaa, dan'i mie siihi ištuoten n'äin it'kömää, mi keroštа peäst'äy, sen n'i it'en, buitto ku voinoih miuda viet't'ää. Tulou moamo, tulou viržit't'äy, viržit't'äy, viržit't'äy: kunna l'ähed, da kunna mäned da miksi l'äksid da, ol'izit andanun oržilojen tagažet otkoazad da et ol'iz n'äil'l'ä kerdojä vie l'ä l'äht'en'yn da, olizid n'ämä ottamat otkažinun — da kaiken siel'ä pričittivaiččou. Siidä l'äht'öy moamo sist'ä pois, siidä kuččuu se, ku ollou miula čikko, n'i kuččuu čikon enžimäžeksi, l'ibo ollou veikko, l'ibo toatto, l'ibo ken, n'i vot kaiken n'ämä kuččuu enžimäžeksi, no. Siid'ä n'e ku kai it'et'ää, tullaa siih, virret it'et'ää kaikilla, čikko kun on, ga čikkuo myö i viržit'et'ää, toatto ku on, n'i toattuo myö i it'et'ää virži. Kuin ollou vävy miula tuošša, ka tuo vävy tullou, siid'ä myö i viržit'et'ää vävyl'l'ä jo, kaikilla it'et'ää siel'ä. A sie konza koz'od männää, vs'a derevn'a soberuca siihi taloh. A žen'ihhä ku sil'mäd rist'i, dai kaikki kamanda hänen l'ähet'ää pois, hod' dvacet' čelovekkoa, kai l'ähet'ää pois. No a ked nuorizot on, jeähää siih tanccuimaa, siid talošša tanccuijaa. Dan'i siid'ä tanccuijaa, tanccuijaa, vet ustaanut, heil'ä pid'au läht'ie oddihaimaa. Hyö lähet'ää oddihaimaa, dai andilašta pannaa sid'ä n'evestoa, kod'ii moata. . . Huomukšella noššaa magoamašta, andilaš magoau. Moamo nouzou. Algau viržit't'iä, sil'l'ä t'yt't'ärel'l'ä l'ibo ku ei moamo malttane n'i tulou rist'imoamo l'ibo t'ota malttanou, ken siel'ä malttanou, se i viržit't'äy: pid'au l'äht'ie siulaš, ol'izit koissa ollun da ei pid'äis siula l'äht'ie, da ei siuda pid'äiz vierahii andoa, da siuda rubetaa siel'ä šingomaa, da siuda rubetaa pengomaa — da kaiken n'äin it'köy. No.

Päiväl'l'ä keräyt'ää toaš kaikki, siidä tullaa jo podruškat, podruškoilla viržil'öjä it'et'ää, mie kaglašša it'en, hyö it'et'ää miun kera. No. Siid'ä kässet'ää n'eičyškyl'y l'ämmit't'eä n'iil'l'ä podruškoilla, miun mama l'ibo t'ota siel'ä viržit't'äy joi n'äil'l'ä podruškoilla miun: mängeä l'ämmit'äkkeä l'ämbimät kyl'yd, da valgeida varduzie vallatešša da pessessä, puhaštoassa da ottamii otpravl'aiješša da — kaiken t'ämänmoižen virren it'köy se moamo. Män'n'ää t'yt'öt, kyl'y l'ämmit'et'ää, se n'eičyškyl'y. Kyl'y ku l'ämmit'et'ää, tullaa t'yt'öt siel'ä — kyl'y on valmis. Toaš t'yt't'öl'öil'l'ä virt't'ä' it'et'ää, mie kaglašša heil'ä ripun, a ku mie malttanen iče, n'i mie heil'ä viržit'än: «Miun varžiloja vallatešša vual'imih l'äht'iessä, miun varžiloilla varoin kyl'yd l'ämmit't'ijä, miun varžiloja vallatešša». Siid'ä otetaa miuda podruškat kyl'yy, viet'ää kyl'yy. Viet'ää miudan kyl'yy, käzipuol'iskoloista otetaa. Siel'ä l'äht'öy rist'imoamo miun kera kyl'yy, miun siel'ä pežöy, miun sielä kyl'vet't'äy. Sie kučutaa žen'ihhoa ottamaa kyl'yst'ä. Zen'ihha ku tulou kyl'yst'ä

ottamaa, tuou kanfittoa patronan, l'ibo pečen'jeä patronan, l'ibo min kai siel'ä gost'in'čat tuou sil'l'ä n'evestalla, no. Tuou žen'ihhä pordahilla šoaten sen andilahan, žen'ihhä pordahilla ku toi, jo značit t'iäl'd'ä päin heimokunda priimit'ää, a yhenmoin'i siel'ä on t'ota, l'ibo rist'imoamo, l'ibo ken kai siel'ä on značit soprovoždajuš'oi ol'i kyl'yst'ä šoaten, kod'ii tuou, značit, miuda tuuvvaa maman luoksi pordahilla. No. Tuuvvaa pordahilla, mama tulou vaštaa, tuou kiissel'ie, kiissel'ie tuou da maiduo staučašša pihapordahilla, al'izii päi pordahilla. Maidostaučča, luzikka kiissel'itorelkašša, dan'i mie otan kaksi l'ibo kolme kerdoa siidä kiissel'itorelkašta otan kiissel'ie, dan'i sen kera viržil'öjen kera miuda pert't'ii viet'ää, značit, kuin miun varret vallattii siel'ä kyl'yssä, no. No, tuodii kyl'yst'ä, ruvetaa kaššoa pl'et't'imää miuldan'i. Ku on šuuret tukat, n'i ku kaššal'enttoja on šadoja poarie, kaikenmoista raznoida kaššal'enttoa, n'i kašša pl'et'it'ää t'än kandapäih šoaten. L'enttoa siih pannaa, pannaa, n'i ei n'i kašša kanna, značit, l'entočkoa, no podruškoin i omiedan'i. Pannaa l'enttua n'i bes sčootu. Siid'ä mie n'iijen l'entojen kera iššun siel'ä, hoš päivä l'ibo tullou puol'itoista l'ibo kaksi ištuo.

Siid'ä ruvetaa valdoja laškomaa miuldan'i. Ruvetaa sie kaššoa riiččimää, tulou ken kai k on oma veikko l'ibo kal'l'is siel'ä rodnoi bratana l'ibo ken kai, n'e podruškat kai jäl'gee tullaa, a vot ken kai čikko jesl'i miula ollou, moamo, toatto. Tulou, nu moamo tulou enžimäižeksi, siid kuččuu kaikkie, hož n'äin yhen tukkažen n'i kai l'ekahutetaa, značit, sen verda on sie heimokundoa, miun puolel'l'ista. . . n'i hoš yhen tukkažen n'i l'ekahuttau, pid'au l'ekahuttoa siun tukka, n'i se kašša kai riičit'ää. Riičit'ää se kašša, dan'i siidä miuda podruška ottau käzipuol'iskošta, toin'i toizešta, dan'i siid'ä tukad miula t'änne ojennetaa hardeilla, paikka t'ähä peäl'ičči l'ykät'ää n'äin ka, n'äin rounoš, dan'i miuda kyl'eä myö viel'l'ää, n'äin rounoš, valdoja laššetaa, da siel'ä viržit'et'ää: «Jäl'gimäžed dostal'noit kerdazed valgeida valdazija vol'noiloja pihoja myöt'en valdivoičen» — n'ämä kaikki viržit'et'ää siel'ä dan'i siid'ä tuuvvaa järel'l'ää. Tuuvvaa järel'l'ää hän'd'ä andilašta. . .

Mie unahin, sil'mien rissinnän jäl'gee n'e ollaa gost'at, značit, žen'ihhän puolešta tullaa t'iivuštamaa gost'ie, vot t'ämän yhen oššipkan mie pijin, značit, ženihhän puolešta tulou sorok l'ibo šed'es'at' čelovek mid'ä ollou podruškoa, mid'ä ollou prijoat't'el'eä, mid'ä ollou ked'ä n'i kai kerät'ää siih, žen'ihhän puolee työn'n'et'ää gost'at, a žen'ihhän puolešta ku tullaa t'iivuštamaa, l'ienöy gošt'ua vain ei l'iene, značit miun luo tullaa, miun maman luokse: značit, igoi loajitta gost'at? Mama miun šanou: loajimma gost'at. Ku tulou kaksi hengie t'iivuštamaa, n'i kahella hengel'l'ä sivotaa käsipaikad n'äin rist'ii, hoš ket ollaa, tol'kko ollaa žen'ihhän puolel'l'ized n'e rodn'at, vel'l'et, l'ibo d'iäd'öd, l'ibo ket kajo. Tullaa, käzipaikad n'äin sivotaa, značit, n'ämä oldii t'iivuštajat, t'iivuštajad matataa, l'äkkeä kačomma, mid'ä on hänel'l'ä pandu. Käzipaikad n'äin

sivotaa, matataa n'e t'iivuštajat. Siidä miun puolešta se t'yön'n'et'ää hod *n'el'l'äkymmen'd'ä, hot' kuuškymmen'd'ä* hengie kaikki ked'ä on rodn'oa, ken n'e rodn'oa, n'i kai t'yönnet'ää sin gost'ii tol'kko yhed žen'ihhän puolen eij‿oldoa, a muud mid'ä ked'ä ollou, n'i kaikki gost'at. No. Gost'ad n'e kuin käyvvää, n'i siid tuldoa, značit, se l'ienöy jo n'eičyskyl'y, vot sil'l'ä aigoa.

No, sie kui miun gost'ad l'ähet'ää, sie hot' soorok, hot' päd'is-sät, hot' šed'isät' čelovek ollou, män'n'ää sin žen'ihhän puolee, tože siel'ä gottoovil'is', siel'ä i s votkoi i vinaami i so vseemi ugoščaajut siel'ä, žen'ihhä tulou pihalla vaštaa pal'l'ahin päin, značit, hyvin vaššataa, žen'ihhä kuin pal'l'ahin päin pihalla tulou vaštaa n'iillä gost'illa, semmožella uimalla, no. Sielä hiäd gost'itetaa kaikenmoižella hyvä̈žest'i, a eräz moožet, gost'ittau vähäist'ä pahemmin. Gost'at ku ruvetaa tulomaa, n'evesta tuuvvaa pordahilla tulou (a n'evesta jiäy kod'ii, *konža gost'ad l'ähet'ää sinne*, n'evesta jiäy kod'ii). Gost'at ku rubetaa siel'd'ä tulomaa i kai tullaa siihi n'evestan taloh, kuin tullaa, n'evestoa viet'ää pordahilla käz'i-puol'iskoloišta toaš heimakunda, t'otad da mamad da kai, a ken ku malttau viel'ä viržit't'eä, n'i se ossoobenno, siid'ä i rippuu andilahašša. . . Se kyzyyve siid'ä andilas, buitto ku andilaš kyzyy, jesl'i mie iče malttanen viržit't'eä — andilaš, n'i mie iče kyzyn: «Kui vual'imissa vaššattii, oldiigo vual'imat vaškizian vajoajen päissä vaššoissa?». Siel'ä ku heimakunda tullaa, dai miula otvei-čaijaa: «Oldii kuamat kudripäissä, kuldazien kuuričča kerrokšizien päissä vaššoissa, meid'ä vaššattii, da šen'in hyvin ugoščaidii, oldii vessel'äd viinaved'yöt, oldii poppiroskašavvuot poltettavina» — kaikki oldii, značit, hyvin ugoščaidii siel'ä žen'ihhän puolešša. . .

Ku vaššattanee pahoin, n'i ku siel'ä ruvetaa pahoa virt't'ä it'kömää, značit, ei vual'imat vaššattu, da kuamat kulmien al'ičči kačottii da, kaikki n'iid'ä pahoja šanoja rubetaa šanomaa. No ga ed n'evesta sen tagie kiänny, što pahoin vaššattii. . . Dan'i sielä hoš n'ed'el'i ollou piet't'y svoad'buo, kaksi piet't'y svoad'buo, da n'i siel'd'ä žen'ihhän puolešta ottamaa tullaa. Toas vsei semjoi, žen'ihhän kaikki heimakunda. No siid'ä ajelutettii, siid'ä kuin se gost'at tuldii, siidä žen'ihhä hebožen val'l'ašti, kaššal'enttoa vembel'i täyzi sivottii, a n'evesta n'e keräi podruškat, kaikki iššuttiže korjaa l'ibo t'el'egää. Izvoššikka ajau, a kui hyö pajatetaa, da kello pannaa, n'e porokellot oldii, vie kello pannaa vembel'ee da·ajelutetaa kaššal'enttoin kera. . . Konža ajeluttau hänen, n'i siid'ä tullaa vsei semjoi ottamaa i semja i rotstven'n'ikat i kai, moožet, soorok čelovek on, šuuri heimakunda k ollou, n'i tullaa ottamaa heid'ä. Tullaa, boat'uška ištuotou, značit, tuldii stolan toakse iššutetaa, žen'ihhä iššutetaa siih, ket on armahad heimokunda, n'i iššutetaa rindažella, a kun ollaa n'ämä ket siel'ä, moožed, dvujorodnoit, trujorodnoit, n'i n'e, iššutetaa sin pon'iiže. No, a boat'uška pannaa šuurella čupulla, žen'ihhä siihi, siidä ku ollou žen'ihäl'l'ä čikkuo, l'ibo ollou žen'ihäl'l'ä veikkuo, rotstven'n'ikat kai pannaa siihi ymbäri no. Dan'i sid'ä žen'ihhä tulou, dan'i n'yt andilašta pid'au.

Andilaš šuoritetaa, kyl'yst'ä ku tuldii, n'i händ'd'ä šuoritettii jo siihi varo, što n'ygönä n'äissä šobissa siula pid'au l'äht'ie. No, andilaš šuoritettii, nu šobat peäl'l'ä pandii, koftad da šiičad da räččin'ät. . . pannaa puhtahat sobat peäl'l'ä, kušša siel'ä aitašša l'ibo gorn'ičašša, l'ibo kuššan'i sie, ei rahvahan aigana siid'ä. Hoš ollou meil'ä yksi t'ässä pert't'i, n'i, moožet on čulana sielä n'i čulanaa otetaa sin šuorittamaa.

Andilaš ku šuoritettii, siid'ä kučutaa žen'ihhöä stolan tagoanda. No. Tulou pad'vaškan kera sin žen'ihhä, aittaa, l'ibo čulanaa, l'ibo gorn'iččaa, no vot siid'ä i pannaa rieht'iläl'l'ä žen'ihhä jalga yksi, andilahan jalga toin'i, ottau kolme raudoa, vikattehed go mit' siel'ä ollaa, dan'i žen'ihhäšt'ä ymbäri da andilahašta, andilaž da žen'ihhä seizotaa rieht'il'äl'l'ä, da n'i siid'ä žen'ihhäštä da andilahašta n'äin pyöriy se tol'kko vain pad'vaška yksi. Kolme raudoa keässä ollaa, vikattehet, kolme vikatehta, i kävel'öy heist'ä ymbäri i šopčiu. Dan'i siid'ä pad'vaška ku tulou siihi stolaa, siid'ä — iel'l'ä meilä oldii ka t'ämänmoizet — voate mitataa n'äin stolašta ymbäri, značit, uksi stola min tobahuš on ka n'äin, i ymbäri stolašta voate mitataa trubalda, dan'i sie se voate ei l'eikattoa, a revit'et'ää, t'ämä n'yt pid'au revit't'eä t'ässä štobi. . . t'ämä pid'au revit't'eä palaziksi no, dan'i se pad'vaškalla sivotaa, t'ämä pad'vaška stolan toakše ištuotou, no. . . Dan'i siid'ä andilaž mänöy, dan'i sie ruvetaa posl'ed'n'oida virt't'ä it'kömää: n'yt kačo rubetaa ottamoih oddavaimaa, aigomii n'yd ruvetaa siudaš andamaa, a konža ku siel'ä viet'ää rieht'il'äl'd'ä, sid'ä andilašta, žen'ihhä l'äht'öy pois, yksin'ää, a konža kui viet'ää andilašta, n'i peregorod'at stola, značit, t'ässä kun on stola, n'i t'äst'ä ku mie l'ähen proid'imaa, n'i n'äin šiičat ojennetaa, podruškad da rahvaš keräyt'ää štobi ei žen'ihän glassa n'ägiz, no.

Dan'i siid'ä, dan'i sie tullaa, dan'i andilahalla se virži it'et'ää: jäl'l'ine dostal'iloit kerrat kačo ottamista olguat, no dan'i sen kera virži se it'et'ää, dan'i no toista žen'ihhäd n'e: nu, n'evesta, n'evesta, n'evesta naado — kol'issetaa sein'eä, no. Dan'i sie mie ved mie sanoin, što šuorietin mie puhtahat šobat, kumbazissa mie tahon l'äht'ie, n'e šobat peäl'l'ä, dan'i siid'ä miula pannaa fata peäh. paikka t'äh. A viel'ä sie enne miun tuondoa, značit, kun miuda ruvetaa tuomaa, kiärit'ää paikka n'äin, stolapaikka, značit, on t'ässä torelkka, n'i n'äin kiärit'ää paikka se mudrenno, kiärit'ää, štobi ei l'eviäis t'erväa, no, golovnoi plattok, siid'ä žen'ihhä noužou, dan'i se n'äin puistau paikkoa, paikka se hän on n'iin šikarno kiärit't'y hän'd'ä, no n'iin viikko pid'au puistoa, se žen'ihhä sen paikan puistau, dan'i paikan kormanoo panou ičel'l'ää, no. Mie paikan ku panen t'än tarelkalla, n'i žen'ihhä tuou miula ploat't'an, panou torelkalla vaštaa, paikan panou kormanoo, a ploat't'an miula t'ähä jät't'äy torelkaa, miun heimakunda tullaa dan'i se torelkka otetaa pois sen ploat't'an kera. Dan'i siid'ä miuda tuuvvaa, tuodii miuda fata päissä, tuodii fata päissä miuda n'äin, seizon n'äin rouno. Pid'au šanuo žen'ihhäl'l'ä, ku on žen'ihhä: «Maksim Mihejevič». Mie t'iäl'ä

i šanon fatan alla: «Maksim Mihejevič, Maksim Mihejevič». — «Gromče!» — šanotaa, značit, hyö kuullaa, štobi mie šanozin vie gromče. No heän pribl'ižajeca s'uda, značit, stolan tagoada, pribl'ižajeca, a mie t'eäl'd'ä. Mie ku tulen t'eäl'd'ä, značit, mie panen yhen aškelen. «Nu, nu žen'ihhä žen'ihhä pribl'ižaisa s'uda!». Šanotaa: «Nu, nu n'evesta, n'evesta pribl'ižais'a!». Myö yksi puolešta, toin'i toizešta, dan'i siid'ä keät, alažet panemma käd'ee, žen'ihhäl'l'ä on alažet keässä, miula on alažet keässä. Vaikka sie mimmoizet oldanee, se on bezrazl'ično, iel'l'ä eullun perčatkoja, n'yt perčatkoja piet'ää no. Dan'i alažet käd'ee panemma yksi i toine, dan'i alazien kera sie anat keän, mie anan keän: «Uraa! Uraa! — v naššem polkkee priibilo!». — No, stolan tagoana: «V naššem polkkee priibilo, v vaššem polkke uubilo!». N'äin rouno huhutaa. [Ven'iäksi?]. Nu, ven'iä, ven'iä, t'ämä šana kaikičči, mie kušta soa rubezin muistamaa, siel'ä muuda hoš paistii karjalaa, kaikkie myö pagizimma karjalaa, a kui se n'evesta l'ien'i: «V naššem polkkee priibilo, v vaššem polkkee uubilo». N'äin i huhutaa. Dan'i ,iihi myö stolan tagoana iššumma, yht'ymä, značid jo tul'ima, jo rinnakkah siun kera iššun, a vie ku tulet štolan toakse, konža ku keän andoma, stolan toakse ku tulen, miula on fata peässä, viel'ä fatoissa olen, stolan toakse tul'in žen'ihhäl'l'ä rinnalla, žen'ihhä kui ottau miun, kui sen'in pyörit't'äy, pyörit't'äy, l'ibo fatan noštau dan'i pocalujet, no žen'ihhä ottau miulda fatan noştau, dan'i pocalujems'a dan'in siih rinnakkah ištuotemma n'äin, vot i sošl'is', značit, yhessä n'yt olemma. Da n'i sie syöt'et'ää, juotetaa miät, da n'i šen kera no n'yt pid'au l'äht'ie kui iel'l'ä venččaa. Kuin ollou se ran'n'iembi aiga, n'e noč', n'i pr'aamo tuuvvaa hebožet pihalla, ištuotemma hebozii l'ibo t'ele'göih l'eettom, a ku zimoi n'i saan'i, tuuvvaa hebožet, a viel'ä l'äht'öy hengi pappie t'iivuštamaa, značit, ku myö t'iäl'ä Jukkogubašša svoad'bon pijämmä, a pid'au Šuondelešša ven'čaijakšeže, n'i l'äht'öy yksi hengi pappie t'iivuštamaa. Pappie t'iivuštamaa ku l'äht'öy, pappi šanou: «Ei šoa, šanou, venčaija, ei šoa ven'čaija». Sent' än ei šoa ven'čaija, myö olemma, moožet, vähäzen viel'ä rod'n'at, ei šoa rod'n'ie ven'čaija. Kuin kajo, pid'au ven'čaija. Ka siid'ä ven'čaija pid'au. Ras svoad'bo pijet't'ii,yhyt't'ii, pid'au ven'čaija, a n'iin moate ei laššettoa, kun'i ed ven'čaa käy, magoa et. Dan'i siid'ä pappi kun ei ven'čaiče, n'i männää arhil'eih, arhirei vet' on višše pappie viel'ä siel'ä, no, n'iin pid'au männä arhir'eih, arhir'eih män'i, značit, razreššen'ian šai, toi papilla, pappi sanou: «N'yd ven'čaičen». No.

No arhireista razrešen'n'an šaima, lähemmä venččaa, a myö tul'ima toižešta kyl'äst'ä venččaimaaže. Tul'ima toižešta kyl'äst'ä venččaimaaže, a enne venččoa ei razrešittoa moata, hoš tullou kaksi yöd'ä olla, n'i n'evestalla da žen'ihhalla ser'otkah buud'et postoronnii čelovek, uže n'e spiš žen'ihhom n'evesta, no dan'i siid'ä arhireista šaima razrešen'ijan, tulemma papin luokse: «N'yd meid'ä venččaiče». — «No tulgoa». A myö olemma kvart'ieralla. Mie siel'ä n'evesta šuor'ieten, saamoid lutšoit sovat peäl'l'ä panen, mid'ä

ollou, goarussat, šiičat, se kaššameera, n'ygyn'i dai ennen kaššameer šanottii. Morhat t'ämän korgehuot, kruuževo t'ämän korgehuož helmassa morhalla. Nošulkkupaikad hyvät, šulkkukoftat, kai hyvät šobat peäl'l'ä. Lähemmä, tulemma kir'ikön pordahilla, rubeamma siihi kirikön pordahilla tulomaa, miulda helmoja kannetaa n'äin rounož valmeheksi, značit, ennen pit'kie šiiččoja piet't'ii, n'i n'e, značit, ved'äy n'äin moada, štobi ei kirikön pordahie koskis šiičča, n'i n'äin valmeheksi podruškad l'ibo ket kannetaa helmoja, štobi kirikön pordahie ei koššetaiz helmat. Tulemma kir'ikköö. Rubiau pappi venččaimaa. No, mie ven'ččua en oo n'ägen'yn, kuin venččaiččou. Značit, žen'ihhä vikuppiu venčan, a se polnoi l'ustra ku palau, n'i pid'au rubl'a, značit, l'ustrašta makšoa. Rubl'an kuin makšoit, n'i se polnoi l'ustra palau, mi siel'ä ollou svečkoa, ka paletaa. Siel'ä venččaiččou pappi, mid'ä lugou, mie en oo n'ägenyn (t'ähä vielä šuapkad rounoš peäh panou, siula panou, miula panou, se tulou kuldane). No venčan kuin panou, kyzyyve žen'ihhalda: «L'uubižgo sie and'ilašta, n'evestoa?». Žen'ihha sanou: «L'uubin». N'evestalda kyzyy: «L'uubižgo sie žen'ihhoa?». — «L'uubin». — «Značit pol'ub'ä t'yö sošl'is'?). — «Pol'ub'ä». Siid'ä ottau kol'ččažet, obručal'noit kolččažet, žen'ihhän kol'ččažen ottau, štobi ol'iz žen'ihällä da and'ilahalla kol'ččažet keässä, žen'ihhän kol'ččažen ottau, and'ilahalla taluu käd'ee, and'ilahalda ottau, žen'ihällä taluu, dan'i siidä panou omat kol'ččažet käzii, žen'ihhällä dai and'ilahalla.

Siid'ä lähet'ää siel'd'ä kiriköšt'ä. Tullaa sin taloo. Jakšoatou, se n'evesta heit't'äy šobad hyvät peäl'd'ä, panou end'ized, mit oldii, missä tul'i, n'e šobat peäl'l'ä panou, l'ähet'ää kod'ii. No, siel'ä gost'itaa vie sis's'ä taloššа. Tullaa t'än, ruvetaa tulomaa t'än. Tullaa, pannaa jogo sija t'äyzi aidoa, štobi ei peäst'äis, se ver'ofkad viet'ää, se tavarad rozložitaa aidoja myöt'en vdol' dorogi. No tavarat kaikki, manofaktuurat kaikki, kel'l'ä on krassiivoida, ogn'ien [tul'ien] kera vassataa, kessel'id virit'et'ää, berest'annoit, korvot tuuvvaa, n'e tulet paletaa, ammutaa piššal'iloista, ken kušta kergiäy. Značit, aida pandii, emmä peäže hebozien kera, žen'ihhä tulou, rosplaat'ica hänel'l'ä, sil'l'ä vaštoajalla, andau d'en'goa, l'ibo andau viinoa siel'ä dan'i sen kera vaššataa hän'd'ä. Tullaa omalla pihalla žen'ihhän. Tuldii žen'ihhän pihalla, toatto da moamo veräjät umbee. No, pandii veräjä umbee, ei laššettoa. Ovelda tullaa, šarga ojennetaa, veräjät umbee pannaa, šarga še ojennetaa, štobi žen'ihhä da and'ilaš šargoa myö proijittais, a pert't'ih ei laššettoa. Žen'ihhä kirguu: «Tata, avoa, mama avoa, tata avoa, mama avoa!». Avataa veräjät kahallaa. Toatolla da moamolla ozroa keässä: «Emmä kyl'vä ozroa, kyl'vämmä ozoa», — zen'ihhällä da andilahalla silmii: «Emmä kylvä ozroa, kylvämmä ožoa». A hot kyl'vet'ää, ičel'l'äh on möykky keässä l'eibä i l'eibäl'l'ä peäl'l'ä šuolavakka i obrožа, dan'i siid'ä žen'ihhä da and'ilaš kumarretaaže molommad jalgaa toatolla da moamolla dan'i siid'ä nossaa, dan'i sie painellaa n'äin. Dan'i siid'ä hiäd laššetaa pert't'ii dan'i jakšadetaa, verhn'oit sobat otetaa, dan'i stolan toaksi iššutetaa. Iššutetaa stolan toaksi,

pannaa syömized juomizet. Jesl'i ollou n'e nočnoje vreem'a, n'i ruvetaa peäd'ä load'imaa sil'l'ä moloduškalla, a ku ollou nočnoje vreem'a, pannaa moata.

Moata pandii hiät, no moata ruvetaa panomaa, moamo ottau turkin, t'äh polviloilla ojendau, polviloin kohtaa, iče ištuotou, kumarretaaže jalgaa, molommat sil'l'ä toatolla dai moamolla, no žen'ihhä dai andilaš. Moamo turkin peäl'l'ä heil'ä l'ykkey, siid'ä hiät viet'ää sinne aittaa moata, turkki päissä, l'ibo gorn'iččaa. Viet't'ii hiät sin, a konža ven'čašta kui tullaa, viel'ä venččaa ei voidoa kai l'äht'ie heimokunda n'evestan puolel'l'in'i, a siel'ä l'äht'öy hengi l'ibo kaksi, a kui tullaa siel'd'ä ven'čašta, n'i siel'ä ked'ä ollou priglassittuo, n'i n'e kai tullaa. Kaččomaa män'n'ää kaikki, priglaššonnii n'e priglaššonnii, a ket on priglaššonnoit, n'e kaikki za stolom iššutaaže. Dan'i sie l'ähet'ää moata panomaa, moamon jalgaa kumartaaže, toatolla, dan'i turkki peäh l'ykät'äi, turkki päissä män'n'ää sin toižee pert't'ii, tuldri toizee pert't'ii, jo on sija loajittu, jo on pošt'el'i gotoovoi. Pošt'el'i on gotoovoi, pošt'el'i on zaan'ato, podruški lošiil'iz' dai sp'at. N'e sli'šad n'ičevo podruški sp'at. Sp'at podruški, viikkupit' naado, toaž žen'ihha ottau kormanošta den'goa, toaš andau podruškoilla, sija on slobodnoi, ložit't'es'. Ištuotou žen'ihhä, značit, t'ähä stuulalla, siihi krovat't'ie vašše, and'ilahalla šanotaa, n'evestalla, n'e myöd'äžet: «Jakša jallat, jakša jallat!». Značit onaa t'äänet kengie jallašta, razuvajet žen'ihhoa, no a žen'ihhäl'l'ä on den'goa kengässä. And'ilaš kengäd jallašta ottau, siel'ä on kengässä den'goa, den'gat koadau dan'i sinne andau heimokunnalla, značit, uberikkoa n'ämä den'gat, dan'i heimokunda den'gat otetaa. Ka siel'ä k ollou bohatta, jo on äijä, a k ollou bednoimbi, n'i on vähembi. T'ämän n'evestan heimokunne, nu čikkuo, t'otoa, l'ibo d'eäd'in'eä, vot šano veikon akka, no rist'imoamo se on se glava, se glava rist'imoamo, kaikešša sis's'ä svaad'bošša. Andilahan rist'imoamo dai t'ämän žen'ihhän rist'imoamo, n'i hyö ollaa tol'kko vai konža tullaa and'ilašta ottamaa, siid'ä ollaa glavat, a kui konža t'än'n'e myöd'äzien kera tullaa, n'iin n'ämä ollaa glavat kaikki miun heimokunne. Dan'i siid'ä andilaš kengäd jallašta ottau, kengässä on den'goa, den'gat puistau dan'i andau heimokunnalla sinne, rist'imoamolla, l'ibo t'otalla, kel'l'ä kai, otakkoa. Den'gat otetaa, žen'ihhä jaksuati, dai jo vier'i, viruu, ka t'ässä. A andilaš viel'ä siid'ä pyör'iy, no. Andilaš pyöriy siid'ä, značit, sanotaa rist'imoamo da t'otad da kaikki: «Kyzy, kyzy, ongo sijalla sijoa, ongo sijalla sijoa?». Miä i šanon: «Maksi, ongo sijalla sijoa, Maksi, ongo sijalla sijoa?». Dan'i sie Maksi sanou: «Viere, on». Miuda ku otetaa, a mie viel'ä en jakšuate, n'ämä hyvät šobad miula peäl'l'ä ollaa, nu plat'jad da vod mit semmoiže. Miuda ku otetaa heimokunda da hänel'l'ä sin peäl'l'ä šahn'itaa. Hänel'l'ä peäl'l'ä siihi l'ykät't'ii miudan'i, da sen kera l'ähet't'ii da ovi lukkuu, se pert'in l'ibo aitan ovi ollou, se lukkuu pandii. Se pandii lukkuu, myö siel'd'ä emmä peäže. Myö yön magoamma siel'ä.

Tullaa huomukšella noššattamaa, rist'imoamo miun, t'otad miun, kai tullaa semmoizet. A jo se kyl'y, ku magoamašta noššaa, kyl'y l'ämmit'äkkiä, kyl'y zakaažitaa jo. Huomukšella nouzen magoamašta, t'yön'n'et'ää veikkuo kyl'yö l'ämmit't'ämää. Veikko kyl'yn l'ämmit't'äy, značit, pid'au jo n'evestalla dar'ie značit, kyl'y ku l'ämmit'et'ää, n'evesta andau hänel'l'ä paikan, l'ibo andau käzipaikan, a ku ollou pobogače, n'i andau käzipaikan, kun ollouve semmoin'i bedn'en'koi, n'i andau golovnoin platkan, hot' i muščiina hiän on, vs'o rovno andau hänel'l'ä golovnoin paikan. Siid'ä hyö čoaju juuvvaa, l'ähet'ää kyl'yy kahen kesse žen'ihhä da n'evesta, l'äht'öy rist'imoamo sin talumaa l'ibo t'ota ollou, l'ähet'ää talumaa heid'ä kyl'yy, and'ilahan kai, žen'ihhan [omat] n'e kassajuca siihi d'ieloo.

Män'n'ää kyl'yy käyvvää, tullaa kyl'yst'ä, otetaa n'evestoa, otetaa žen'ihhoa, kyl'yst'ä tulduhuo viet'ää hän'd'ä toižee pert't'ii l'ibo aittaa, čulanaa, viet'ää sin, otetaa n'el'l'ikkö, n'el'l'iköl'l'ä iššutetaa n'evestoa, žen'ihhä iššutetaa rinnalla, ažetetaa hänel'l'ä peä, ruvetaa ku peäd'ä load'imaa, otetaa l'eibä se kan'n'ikko, pannaa vähän'i t'yöd'ä, pelvašta, se pyörit'et'ää pelvaš kan'kkašta ymbäri, peäd'ä load'imaa ku ruvetaa, tukad hänel'l'ä hyväzešt'i šujitaa, n'i n'äin panou n'evestä sil'mät kattau, konža hänel'l'ä peäd'ä ruvetaa load'imaa, no n'i platočkoi zakrывaajut sil'mät, i hänel'l'ä peäd'ä loajitaa. Pannaa se l'eibäkan'n'ikko, pannaa t'yöt, ymbär'i siid'ä kan'n'ikoišta pyörit'et'ää i pannaa hänel'l'ä šorokka peäh. Šorokka pannaa t'än al'ičči, a siid'ä oldii hyvät kossinkat, no, odnocvetnoit, odnotonnoit, no loajitaa hänel'l'ä hyvä semmoin'i, značit, t'ähä pričoska loajitaa, t'ähä pannaa ban't'ikka, se kosinka ažetetaa hyvä-žest'i, tulou postoronnij čelovek, muššina siih hiän luokse. Kučutaa, značit, postoronnoi čelovek, ken kel'l'ä nraavica, semmoin'i hengi kučutaa, kaččou žen'ihhää päin, kaččou andilahaa päin: «Hyvä rod'ii moržein, hyvä rod'ii moržein, horoššaa moloda, hyvä rod'ii moržein! Pojat toattoo, t'yt't'äred moamoo, pojat toattoo, t'yt't'ä-red moamoo!». No, hyvä moržein l'ien'i, hyvä moržein l'ien'i, ottau pocelujet dan'iin uid'ot se vieraš.

Vieraž hengi l'äksi poiš, n'evestalla pandii fata peäh, šulkku-paikka, i povedut hän'd'ä stolan toaksi z žen'ihhom vmest'e, heid'ä povedut, vs'a semja toaššen, vs'a rod'n'a soberuca za stolom n'evesta stojit fata päissä i žen'ihhä stojit r'aadom, t'äl'l'ä puolella ištuu šauvvan kera mies, se pad'vaška, pad'vaška kun ottau sen ku fatan n'äin n'yht'äy, paikan hän'el'l'ä peäst'ä: «Uraa, horoššaa molodaa! Uraa, horošša molodaa! — k ollou hyvä moržei, a ku kel'l'ä viel'ä n'e nraavica postoronnim. «Oi, staarie, lučče molodije, huže uraa, uraa!». Vod n'äin kirrutaa siel'ä. A siid'ä iššutaa jo rist'imoamod, veikod, n'eveskät, kaikki konža tullaa jo, značit, myöd'äžet, n'i jo andilahan n'e kai iššutaa sie rinnalla, okolo n'evesti. Dan'i sie se moržein ožutettii, kiit'et't'ii: «Horoššaa molodaa, horoššaa molo-daa, uraa!». No da n'i siid'ä šyömää. Syyvvää, juuvvaa da siidä tanccuijaa, tanccuijaa do uppaadi, sil'l'ää tanccuijja, nu kandrel'ie,

miän aigaa jo pol'kkie kižattii n'äid'ä. No. Dan'i siid'ä tanccuijaa, tanccuijaa, dan'i syyvvää, juuvvaa, da moožet on joi noč dan'i op'at' spaat'. No.

Ei‿jei vuota, vuota, tanccuijaa, tanccuijaa dan'i sie n'evesta ottau, enne tanccoja viela, konža se ožutetaa moloduška, n'i siid'ä, kuine moloduška se ožutetaa, n'i molodušKalla tuuvvaa t'ämänmoin'i l'ipaš pridanoida, no aino dl'a daarį, no, pannaa lahjoa, pannaa moatuškalla seiččemen räččin'eä, kaššamiera kahekšaš. «Sem' sоročkof naado, vos'moi kaššamier, moatuška šano, sem' soročkov, šanou, mn'e naado, vos'moi kaššamier». Moatuškalla ku čikkuo ollou viiz'i, viiz'i räččin'eä pid'au, viizi šiiččoa pid'au. Moatuškalla ku ollou viizi veikkua, viijel'l'ä veikolla pid'au viizi paidoa, viizi käzipaikkoa, nu ku t'ämän piduhuot pid'au l'ippahat siihi andoassa. Vet oldii sem'jat ennen šuuret, po dvacet' čelovek, a siinä vie rotstvo myt't'yn'e, heimokunda se šuuri, kaikilla anettii. Značit kyl'yst'ä kui matataa, sist'ä kyl'yst'ä, žen'ihhän kera, n'i viel'ä vaššataa, n'i kaikilla anetaa, brihaččužet t'ämän korgehukkažetten, n'i kaikilla anetaa gasn'ikkažed n'e, l'entočkoa, vyöt. Vyöt anettii — vot ku hyvä moržein, vot ku hyvä moržein — vyöt anettii kaikki da, paikat anettii vzrosloiloilla, kyl'yst'ä ku tullaa.

[Ammuttiigo sielä?]. Sen unohin šanua, ammutii siel'ä polnoida, vaššataa, tul'iloja poltetaa, kuin n'i svuad'bon kera vaššataa, n'iin n'i kyl'yssä siid'ä vaššataa. Dan'i siid'ä tanccuidii, tanccuidii, no, rozoiduca. Viel'ä huomena tulemma. Ei šoa t'ähä päivää loppie.

Toaž huomena ku ollou ked'ä l'ähist'ä oman kyl'än heimokundoa, tullaa, koissa roavod boikkožee roataa, streäpit'ää da kai, pid'au svuad'boo l'äht'ie. Toas svuad'boo l'ähemmä. Svuad'boo l'ähet'ää, tullaa, toissa piän'ä, jo moloduška noužou magoamašta. Moatuška tuou kuožel'in, vot kui moamo šano, moatuška tuou kuožel'in, panou villoa kuožel'ii, [andilas] algau kezrät'ä. Kezräy, kezräy.

Oi, konža moloduška ožutetaa, konža fata noššetaa, n'i sil'l'ä aigoa vetten otetaa possuuda, torelkka l'ibo mi paraš ollou ast'ie, se plačkataa lat'etta vaš, ku hyvässä taloššа plačkataa, šanotaa, tak i naado, značit, hyvä on. A ku pahašša talošša murrennetaa: «Štobį toin'i tuogoa sijah. Miksi miun ast'ian murrend'iä, štobį toin'i tuogoa sijah». Da vain män'n'ää koista toin'i ast'ie tuuvvaa, no semmoizie retko bįvajet. A hyvässä talošša n'i paraš ast'ie murenna, n'i ken ei kiel'l'ä, tak i naado. Konža ku kiissel'i syyvvää, n'i kiissel'in jäl'gie torelkka, se on posl'edn'oi syömin'i, n'i kiisel'in jäl'gie torelkka l'ykät'ää.

Dani siid'ä kezrät'ää, dan'i algau iel'l'ää moržein el'iä. Siid'ä t'yöt't'ää moržeinda vejel'l'ä. Mäne moržein vejel'l'ä. Moržein ku l'äht'öy vejel'l'ä, mie seizon t'ässä, tulou ved'orkkan miula uploot'it, mänöy toaš toin'i koadau ved'orkan, kolmaš koadau ved'orkan, ku ei moržein rannašta peäže. Dan'i män'n'ää sin vįruččimaa, hän andau, andau sin podarkkoa, ottau äijän, dai rannašta ei peäže, a koadajoa on viel'ä en'ämbi. Da n'i sen kera moržein tullaa koista vįįručitaa hän'd'ä, otetaa poiz ved'orkkane keäst'ä, n'i tyhjäčči

kod'ii t'yönnet'ää, dan'i n'äin rouno el'ämää ruvetaa. Dan'i t'ässä miun kai on. Muuda en'ämbeä mie en voi šanuo, a svuad'bo t'ämä t'äl'l'ä i loppiittou.

[Kun kyl'yy män'dii toizena päivänä, ol'igo ovet paikallaa?]. No toičči ku män'n'ää, kuule vain, vuota, toičči ku i n'e män'n'ää, n'i kun on vähäžen prostoimban'i t'ämä kyl'yn l'ämmit't'äjä, l'äht'öy kod'ii, a dežurnoida sinne ei jät'ä. Kui tulou, jo on ovi kahallaa, tulou, jo ikkunoa eij‿oo. A voi voi, strašnoi kyl'y, jo pad'vaška siih mänöy kyl'yy, n'iin tšaat'el'no, što jesl'i molodoit sissä kyl'yssä kyl'vet't'eä, n'i pid'au pad'vaškalla ennen kyl'y provierii, assen vašta t'yön'd'äy, laškou kyl'yy. . . Hän provieriu, moožed mid'ä on sin pandu, moožed mid'ä on loajittu. Nu porčad mit ollaa. . . Oi viel'ä unohin. Kui tulou moržein kyl'yst'ä n'i kuin konža se kyl'yst'ä tulou, moržein, n'i ku riputetaa käzipaikkoa t'ämämmoista, štobi ei ol'is piet'yt käzipaikat, kai uuvvet käzipaikat, t'ähä pannaa, t'ähä pannaa, voopš'e kai ymbäri pert't'i t'äyži. T'äyži pert't'i moožed dvaccet', siihi veeššajut. Noagloa ajetaa jo valmeheksi žen'ihhan taloššа, što moržein tuou kai noaglat t'äyvvet tuou käzipaikkoa. Moržein kyl'yst'ä tulou, käzipaikat kai riputetii voarnaa. Mie mui tulen kaččomaa, kačon peitokkal'i n'äin, dai briha ku tulou, ku miula šuuda andau, andau celuiččou, celuiččou. Razreššajeca kaččuo, a käzil'l'ä ei ottoa. Hot' ota käz'i, briha tulou, šiun celuiččou, celuiččou do strast'i, siid'ä paikašta et peäže, n'iin siun kaiken celuiččou, miksi kačoit. Toičči mäned viel'ä, moožet on parembi käzipaikka, značit, int'eressujes'a, moožed mie rubian noin viššivoimaa l'ibo rubian poimimaa, otin käzipaikan, toaš i tul'i, toas i tavotettii, se šumu matkoau semmoin'i celovan'jašta, n'i strašno.

ф. 575, 576, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1965.

25. [Svuaha, zalogat]

Tul'in kyl'yst'ä, ga svuaha istuu stolan kokalla. [A ken oli svuaha?]. A se postoronnoi mužikka značit on. St'opukan silloin ol'i Vas'ko d'iäd'ö. [Yksin?]. Yks'in, yks'in. Tata sezissa istuu siun sialla, a hän t'ässä. Mie tul'in. D'iäd'änä sanou: «Mäne, mäne čuaju zavari, kyl'yn jälgee, rubiemma čuajuo juomaa». Gorn'ičašša issutaa. Mie män'in, čuajun zavar'in, astiet škuapasta sain, siihi ažetin stolalla. No, a hän sanou: «Mihailovna, mie tähä tul'in svuahakši, sanou, sen'in, sen'in, Petr Vasil'jevič työn'di». A mie en virka n'i mid'ä. Duumaičen, mid'ä hän t'yön'd'äy, ku en ole mie hänen andilas, engo duumaiče männä, značit, ku on miula ženihhua kaksi kolme ol'i. Seze Čobenen Ignazien Ibu koziččou, se Ol'okkazien St'opana, t'ämä Plakkuvuaran ol'i briha ken hän ol'i, en muissa famil'jua, Van'aksi kučuttii, yl'en ol'i hyvä briha. Duumaičen: mid'ä mie mänen hänel'l'ä, k on miula žen'ihhua. Puadanen ol'i toože portnoi Ivan Mihailovič Gräbijev. . .

A se Vas'ko d'äd'ä sanou: «Mid'äbö, sanou, Mihailovna ed virka n'i mid'ä?». Mie sanon: «Mie n'i mid'ä en t'iä. Sikse ollaa rod'it'el'ad, mie sanon, siid'ä tata, mama anettanee, mänen, ei ga, en mäne». Tata sanou: «Andamaa viässä emmä rubie, eigo miuda naitettu viässä, engo siuda ana. A ku žalainnet, a mie sovetuju, sanou, k on oman kyl'än mužikka, vo pervih brihačču, i muast'er'i — portnoi, koin tuommoizen stroji, kod'i ol'i uuži strojittu, viisseinäne suuri, i eigo siula l'iene omassa kyl'ässä igäviä. Mänet sie vierahaa kyl'ää, rubiet it'kömää omua kyl'iä, olet igävän pid'äjä». No mie sanoin : «Togda mie, sanon, anakkua, mänen». Duumaičen: tatalla k on hyvä, n'i olgaa, mänen.

Mama tul'i. No hän suan rubl'ua stolalla pan'i se svuaha, no sada rubl'ua pangua zalogat duumaičin. No, tata pan'i toisen suan vastaa. No, a d'iäd'in'ä sanou, mama tul'i, sanou: «Mid'ä t'yö, sanou, žen'ihättä zalogoi panetta», — sanou, da kaikki. Sanou: «Yksi yht'ä ei t'ijet't'y, kazvettii, sanou, a t'yö svuad'buo rubietta pid'ämää, a žen'ihhua eij‿oo». D'iäd'in'ä hyppäi sih toizii Vahrozii, i hän soittau pordahilla. «Pekka, sanou, tule meih t'erväzee, sanou, Sie ku naimaa rubiet, n'i tottago naid vain narošno, sanou, mid'ä vierahan mužikan t'yön'n'it, n'i zalogoi kuin ruvetaa panemaa. Andilas on meijän».

Hän tul'i siel'dä hyppäi: «Nu mid'ä, sanou, k ollou tulenda, pane omahas sobat, a ku ei olle, tuattos den'goi siula eij‿ole žual'i, a sie, naverno, muilla mänet. A hyl'giä tuattos den'gat, tullet, pane sobat omahas». Mie sanon mamalla: «Ana sie heilä hod midä sobua». Mama sanou: «Mie en ana n'i mid'ä. Mie omilla käzillä n'i mid'ä sobie en ana, a ku siula ollou mänen'dä, ana iče, a k ei ole, istuotta da juo da rua mid'ä tulou». Hän ku sie stuččimaaže: «Seičas, miun kiästä otti — seičas ana sobat!» — ženihha. Mie sanon: «Hospodi, otakkua, l'ipas on sezissä». — «Ka mie, sanou, vierahaa l'ippahaa en mäne, dolžen sie andua». Mie ku män'in, l'ippahan avazin ga lad'd'ain, lad'd'ain sih paikkaa suuree en t'iä mihi, sadaa vain puolee, vain kahtee vain mi män'i. Migo siä rubiet čottua kyz'ymää. Kaiken anoin hyvät sobat, kut pid'i pruazn'ikkoina piäl'l'ä.

Dai hyö otettii sobad dai l'ähet't'ii. Dai sidä hoduu koz'ot tuldii dai sil'mäd rissit't'ii dai kai muissan kaikičči, toineargi ol'i. Il'l'an päivä ol'i pyhän'a piänä, toissa piänä kizattii da kod'iloihe l'ähet't'ii no. Siid'ä mie kiän alla, pappi l'äksi Petroskoilla. Pappi Petroskoilla ol'i n'ed'äl'in, eigo ven'ččua, eigo mid'ä. Svuad'bua piemmä, ajellutetaa andilasta sie yhel'l'ä hebozella, kahella, puaralla, žen'ihha ajeluttau. Večorat piemmä, illan meissä značit, toizen hänen luona. . .

ф. 2028/12, J. M. Vahrojeva, Muasel'gä, 1974.

26. [Kui koz'ot tuldii. Sil'mäd rissittii]

Kun ol'issen n'iin it'kie, što zavod'ie snačaala do koncaa, mist'ä on zavod'inuže i se svoad'bo, a myö it'emmä n'äin. . . Ei šoa kaikkia muistoa viel'ä.

Koz'ot kun pert't'ii tuldii, nu, jesl'i kun mie n'yd n'äillä žen'ihöil'l'ä männen, mie olen n'evesta n'i näil'l'ä žen'ihöil'l'ä kui männen, koz'ot ku tuldii pert't'ii, hiäd goššitettii. Siel'ä on pad'vaška, pad'vaškalla on šauvva pahkoin kera, t'ämän piduhus on šauvva pahkoin kera. Obiknovennoi on šauvva, no mečässä kažvau semmon'i pahkoin kera šauvva. I vot semmon'i šauvva kun šoahaa, i se moned henged naijaa sil'l'ä šauvvalla. A pad'vaška tulou, znaačit, ken on enžimän'i koziččija: moožet, on siel'ä rist'itoatto žen'ihäl'l'ä (a n'e on kai ollaa žen'ihän puolešta), moozet on hän'el'l'ä rist'itoatto, l'ibo on siel'ä d'iäd'ö, l'ibo on siel'ä vanhembi veikko, l'ibo ken semmon'i hengi.

Tulou sen šauvvan kera. No priimit't'ii, gost'at stolaa pandii, juotettii, syöt'et't'ii, znaačit, jo ku sii varoin: mie mänen. Siid'ä ku tuldii, hiäd goššitettii, jo i kol'istau pad'vaška sein'ää šauvvalla. Sauvvalla kol'istau: «No meil'ä pid'au t'ähä n'evestoa! Meil'ä pid'au n'evestoa». No, n'evestan sen ku kol'istau, n'evesta valmissetaa, muin'engi mie olen obiknovennoiloišša n'äissä šobissa, n'äi rouno: paikka peässä. Miun ottau, moožet, on miula t'ota, moožet, miula on čikko vanhembi, miun ottau keäst'ä, žen'ihhä stolan tagoada noužou, dan'i n'äin rinnakkaa seižatetaa, no ikoonoloihe. Dan'i myö sil'mijä rist'imää, kah n'äi rounos. Sil'mäd rissimmä, kolme kerdoa moah šoa kumardoatemme. Dan'i siid'ä siel'd'ä noužemma, žen'ihhä celuiččou šiun. Celuiččou šiun, da n'i sie jo itušša, jo ottau se ken it'et't'äy siid'ä, viržit't'äy, n'i se jo ottau, šoppee laučalla tuou vot tuon ikkunan kohtaa. Tuon ikkunan kohtaa tuou da t'ähä iššutetaa dan'i aletaa viržit't'eä. Siid'ä aletaa viržit't'eä, se svoad'bo alottoatou. A siid'ä mi aigoa matkou se svoad'bo, n'i sid'ä on aino virt't'ä.

ф. 2396/24, 25, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

27. [Ku sil'mäd rissit't'ii]

Viel'ä unahin šanuo, sen, konža kuin and'ilaš t'ämän [žen'ihän] kera sil'mäd rist'iy, n'i viel'ä ol'i t'ämä virži:

Kui šormet šormuzii koššettii,
n'i kai šormul'ihazet šorruttii.
Kui varred varduzii koššettii,
valgien kanan voal'imazen varduot
ku varžiloi koššettii,
n'i puoled varžil'ihoja valuttii.

Znaačit, ku žen'ihäl'l'ä käd'ee koššettii n'e keät, n'i buitto kui, znaačit, kunna ugroobaa hän'd'ä otetaa, n'i jo hän znaačit pöl'l'äst'y, n'ii jo pohud'et' staala. No n'i t'ämämmoin'i on d'ielo, što hän pa-

henou: n'in kun varred varžiloih koššettii, n'i puoled varžil'ihoja valuttii, ku šormet šormiloih koššettii, n'i puolet šormil'ihoja šorruttii.

ф. 2396/35, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

28. [Kašša riičittii, vallad laššettii]

Andilahan koišša zavod'i heän viržit't'ea. [Andilas] ku sil'mäd rist'iu žen'ihhän kera. Svoad'ba-aijan kaiken viržit't'au. Mie otan iččien kaglassa, heän viržit't'au. Siula tulen, heän viržit't'au. Hänellä mänen, heän viržit't'au. Vai kävel'öy jälgee miula, kävel'öy da viržit't'au.

Iel'l'ä toatolla kumardoatou jalgaa, ku rubeau mänömää, jo pid'au viržit't'eä moamolla. A siid'ä jo ku andau soglašeen'ijan, jo polnoin ku andau, što mänöy, no n'i siid'ä ištutetaa andilasta lat't'ialla. Keskilat't'ialla ištutetaa, stuula pannaa, ištutetaa siihi andilaš. Andilaš ištuotou t'ähä. Silloin oldii kaššat, l'entat pl'et'it'yt. Riiččiu, ollou toatto, enžimäžen. Moamo, moamo riiččiu enžimäižen l'entašta petlan. . . Dai viržit'et'ää, dai viržit't'äjä r'innalla, a moamo riiččiu. Siid'ä tulou toatto, toatto riiččiu, ku ollou toatto. Siid'ä tulou veikko, riiččiu petlan. Čikko. Čikko jäl'gimäžen kaikkie, yn'n'ä hardeida myö laškou tukat čikko. . . N'i siid'ä otetaa käz'ipuol'iškoloista, oma čikko. . . Ollou čikot — čikot, ei olle, n'i podruugat. Ked hänel'l'ä oldii podruugat: Podruugoilla andau jo mi ollou hänel'l'ä podar'ittavat, n'i podruugoilla andau siid'ä. . . Tukat ku riičit'ää, n'i l'entat jo andau podruugalla — ken ollou podruuga jeäy neiččyöksi. L'ibo ollou kol'ččane, l'ibo broškie da kel'l'ä — ved. . . on erähil bohatat. No n'iin podruugoilla. N'i siid'ä hän'd'ä keäst'ä otetaa, t'ämä kyl'ä kai proijitaa, znaačit, it'kijä tagoana. It'kijä, eän'el'l'ä it'kijä tagoana. A hänel'l'ä paikka hardeilla, tukad laššetut, šuuri paikka hardeilla. Yn'n'ä kyl'ä proijitaa, t'ämä kai it'et'ää kod'ii šoah. Yn'n'ä kyl'ä proijitaa da hänel'l'ä it'et'ää, a heän tukkazillaa siid'ä. . .

Koz'illa ku käyvvää, n'i koz'illa zavod'itaa riiččie, a valdoi laškiešša jo yn'n'ä. . . no siid'ä vuidaimaa k rubetaa stolaa, konža vallat laššetaa. Vet siid'ä rubetaa, jo ollaa gost'at stolan tagoana, n'i žen'ihhän puolešta kai kogo, ked'ä ollou heimokundoa tullaa ottamaa, n'i siid'ä l'ähet'ää valdoi laškomaa vašta vielä. A siihi šoa viel'ä koz'illa ku ollaa, n'i svoad'boa piet'ää, it'et'ää. Siid'ä kyl'yd l'ämmit'et'ää, siid'ä kyl'yy talutaa and'ilašta. Siid'ä kylvet'et'ää. Žen'ihhä kävel'öy. . . Mie vet pijin svoad'boa. Koko n'ed'äl'in pid'imä. Siid'ä kyl'ystä tullaa, žen'ihha käyt kyl'yy ottamaa. Kyl'yšt'ä pid'au jallalla polgie viel'ä, štobi en'n'ätteä, žen'ihhän jallalla polgie. Štobi l'ien'iš alemmaksi, alemmakši žen'ihhä l'ien'iš, ei abeiččiš. Siid'ä toaš svoad'bossa vallad laššetaa, siid'ä žen'ihhän kera yhyt'ää, siidä venččaa. Myö ved venččaa kävimä. . .

ф. 1895/19, P. J. Lokkina, Sel'gi, 1973.

29. [Gost'at]

Kuin svoad'bo se alotti, siid'ä kuin sil'mäd n'e rissit't'ii, n'i siid'ä loajittii gost'at and'ilahan puolešta. Ked'ä on t'yt't'yö ked'ä on brihoa, kai keräl'ää i viet'ää sin žen'ihhän taloo. Žen'ihhän taloo gost'oabad loajitaa, stolad loajitaa, kaikki. Siel'd'ä kui tullaa gost'ista, n'iin toaž viržit't'äy. Mänöy andilaž vaštaa. (No, andilaš ei l'ähe gost'ii, a t'yönd'äy n'e neiččyöd da brihat sin gost'ii). Dan'in siid'ä ku ruvetaa siel'dä tulomah gost'išta žeńihhän talošta, n'i andilaž mänöy toaš it'et't'äjän kera pordahilla vaštaa, n'iil'l'ä kaikilla joukolla. Dan'i se it'et't'äjä toaš kyzyy:

Kuin uččimien paikkoih utkan—al'l'in kohtahizet ugodn'ikat
t'eid'ä ugoščaidii?
Kui voal'imien paikkoih t'eid'ä vaššattii?
Oldiigo polviin ottamien paikoissa t'iän kohtahizet počotat?
Kui kandamien omenan kakzikerdažet kažvattajazet
t'iän puol'iloih kačottii?
(*Što eigo obiidno kačottu, n'i jo siel'ä se kyzyy it'et't'äjä,*
što eigo obižaiduže mil'l'ä).
Šanokkoa šavun t'ied'ämät't'ömällä varduolla,
šuavistamien paikkojen kai šanomat,
miel'ien izmen'ät't'ömiksi. (*N'äin n'i karjalan kiel'el'l'ä i*
šanottii — miel'ien izmen'ät't'ömäksi).
Eigo ottamien paikkoih osipkoilla t'eid'ä otettu omiksi?
Oldiigo hyvät ugoščeen'ijat?
Oldiigo viihyt't'ämien paikoissa ves's'el'äd viinaved'yöt
viehät'et't'ävät tiän kohtahizet?

N'ämä toaš andilahalla kai it'et'ää, se it'et't'äjä it'et't'äy.

ф. 2396/29, 30, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

30. [It'et't'äjä tulduhuo vaštoau]

A ku siel'ä ken ollou n'eronkeral'l'in'i vaštoaja, n'i toaz vaštoau:

Polviin ottamien paikkoih počotnoiloih por'oadnoih meid'ä priimit't'ii.
Oldii uččimien paikoissa mon'ikymmenkerdažed miän kohtahizet
ugoščen'ijat.
Ku kandamien paikkoja l'ähizii puol'iloi rubezima koalamaa,
n'i kun kandamien omena
omahaže ol'i kaunehet kanakudrit kallannun,
n'i emmä voinun vaivojen alazed varduot
(*jo sielä moožet eräž n'i vanha ol'i*),
n'i emmä voinun omie vaččoja vagauttoa.
Kuin ol'i uččimien omena hyvien uudaččulojen kera
miän tulenda-aijoiksi
voal'imien paikkojen vaškizien vajoazien päihe voappunun.
(*Znaačit, n'ämä ollaa pordahilla ku tulou vaštaa, n'i vaškizien*
vajoazien päih vaštoi voappunun).
Kuldažet kulmakudrižet ol'i kumannun miän tulenda-aigaziksi.
Kaikki se. . . polvin ottamien paikoissa por'oadnoi priimit't'ii

da počitaidii,
oldii uččimien paikoissa mon'ikymmenkerdažet ugoščen'ijad miän kohtahizet.

N'ämä kai itet't'ii.

ф. 2396/31, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

31. [N'eičyskyl'y. Kyl'ynl'ämmit'änd'ävirži]

Ku lähet'ää n'eičyskyl'yö lämmit'i'ämää, n'i lähet'ää n'eiččyöt kaikki. No n'eiččyöt, kai lähet'ää. N'e konža ruvetaa t'yön'dämää sin kyl'yö lämmit't'ämää n'i:

Mängeä l'ein'ien t'ied'ämät't'ömäl'l'ä l'eän'imäžel'l'ä
Lämmit'äkkeä lämbimät kyl'yn l'öyl'yžed
l'iän'izien paikoista läht'iessä.
El'giä lämmit'äkkeä l'iän'iezen'i lapšuolla
l'eppäzil'l'ä halgozilla,
kun'i ei l'iän'imien omena l'iene l'eyhäkkämiel'el'l'in'i.
El'giä odon al'l'in ottamazen'i lämbimie kyl'yzie lämmit'äkkeä,
El'giä lämmit'äkkeä haudamien paikkoih läht'iessä
(*no sielä n'imie myö šanotaa*),
haudamien paikkoih läht'iessä hoabažilla halgozilla
ottamien omenalla kun'i ei rojita hoabazed miel'yöt.
El'giä l'ämmitäkkeä kerit't'äizen'i lapšuon kohtahizie lämbimie
kyl'yl'öjä kelozilla halgozilla,
kun'i ei rod'iete l'iän'imien omena kebiemiel'el'l'in'i.

No n'i siid'ä en'ämbi sii muuda n'i mid'ä, kui se kyl'y lämmitet't'ii, n'evesta kyl'yh otettii.

ф. 2396/22, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

32. [And'ilahalla kyl'yy läht'iessä viržit'et'ää]

No n'i siid'ä kui n'evesta kyl'yh otetaa, n'i viel'ä t'ämä virži viržit'et'ää, konža kyl'yh otetaa:

Mängeä, kaunehet kanavarduot,
kallehen'i päiväzen'i paikoissa
kaunehilla kampaimuilazilla peskeä.
Otakkoa veža vežaldi val'ičetut varbažet,
valgian kanan voal'imažen varduzie vallateššа.
Kudamazet ollaa veža vežaldi
varba varbaldi val'ičettavad vaštazet,
n'iil'l'ä vaštazilla valgian kanan voal'imazen
varduot vallakkoa.

T'ämä n'evestalla kyl'yy läht'iessä viržit'et'ää. No, viržit't'äjä it'köy, se osooboi on viržit't'äjä, se viržit't'äjä en'ämbäst'i kaikkie it'köy.

ф. 2396/23, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

33. [Neičytkyl'y]

Kyl'yn pihalla kanfiettua lykit't'ii, neiččyöt keräyt'ää, žen'ihha tuou šen andilahan kyl'ystä, sih bringuau kanfiettua da mid'ä, pečen'jua, priän'ikkiä l'ykkiäy, iel'l'ä pajatettii. Nu značit ovi pannaa umbee, kun'i ei l'ykänny mid'ä, l'ykkiäy, sid'ä ruataa. N'eičyöt kyl'y l'ämmit'et'ää, neiččyöt andilahalla, en t'iä mi ol'i virga, miksi kyl'yy käyd'ii, žen'ihha kävel'öy kyl'yšt'ä ottamaa, k ol'i semmoine mooda. Tullaa neiččyöt kai,andilas siihi tarttuu, ken t'ied'äy viržit't'iä, tarttuu kaglaa sillä, siid'ä viržit'et'ää kyl'yy: «Edgo l'ämmit't'än koivuzilla halgoloilla, dai edgo l'eppäzil'l'ä, ei l'ien'iz l'öyhäkkömiel'el'l'ine». A toine vaštuau sielä: «En l'ämmit't'än'yn n'iil'l'ä halgoloilla, n'i koivuzilla, l'eppäzilla, huabazilla — l'ämmit'in dubovozilla».

ф. 2030/46, O. A. Matvejeva, Muasel'gä, 1974.

34. [Kyl'ystä tulendaviržij]

Ku kyl'ystä tulou se n'evesta, n'i tarttuu t'yt'öllä kaglaa, n'i t'yt't'ö rubieu viržit't'ämää, sanou:

Oi, kal'l'is kanamarjazen'i,
l'ämmit't'ä myö (?) lämmit't'el'imä siula
dostal'it posl'eedn'oi kerda neičytkylyžet.
Kazl'ovat, emmä lämmit't'än siula l'eppäzillä halgoloilla —
ei siun ottamien omena rod'ieš l'eyhäkkäpäiväl'l'ine.
Emmä lämmit't'än koivuzilla halgoloilla —
ei siun ottamane rod'ieš kovavaččane.
Emmä lämmit't'än huabazilla halgoloilla —
ei siun kohtaa ottamien omena rodieš halaskoipäiväl'l'ine.
Lämmit't'imä — kudamaizet on kuujat kitaiskoit suaruot,
n'iillä suaruloilla vosil'evskoilla varbažet keräzimä,
i n'iil'l'ä varbažilla lämmit't'el'imä kyl'yd vesseleid vezapežyöt (?).
Lämmit't'imä da palavoilla i kivilöillä palauttima
dan'iin sielä ved'yzillä lämmit't'imä,
siula veit pessessä i kaunehie kanan'imyzie hyväzesti pessä siun
dostal'it posl'eedn'oit kerrat ottamien omenal läht'iessä.

ф. 2018/3, A. G. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

35. [Neičytkyly, valdoi laššetaa]

Mänöy andilaš kylyy, peziečöy, kučutaa žen'ihhua ottamaa, tulou žen'ihha, mänöy sinne. Mänöy sinččoo. Siid'ä kyn'n'yksestä piäl'ičči tembuau andilahan.

Valdoi laššetaa. Vielä pannaa kassal'enttua še vemmel t'äyžikkäne, ajelutettii. Kor'jalla. Kello suur'i, suur'i kello.

Kassa riičit'ää. Sielä it'et'ää toože, t'yt'öt pajatetaa. Kussa kizattii aivin keviäl'l'ä Izossiman aigaa, triccatogo čislaa, i k on toičči hyväd vuuved, lämbimät, n'i keviäl'l'ä kizataa dai sygyzel'l'ä, sygyzel'l'ä on des'atogo okt'abr'a, a keviäl'l'ä triccatogo aprel'a sielä kizataa [sinne viijää]. A tukad laššetaa n'äin t'änne päin, t'änne,

no valdoi laššetaa, tukat kai ojennetaa sil'mil'l'ä, hän'dä veit'ää käzipuol'ista, hän n'äin rovno n'el'l'inkonttamožin, valdoi laškiessa viržit'etää, t'yt'öt pajatetaa.

ф. 2030/49, A. I. Maksijeva, Muasel'gä, 1974.

36. [Kaššan riičind'ä]

Sielä kučutaa posmenno, kučutaa veikkoloi, kučutaa vot jesl'i omašša koissa piet'ää svuad'buo, kučutaa veikkoloi kaššoa riiččimää, da kučutaa moamoloja, toattoloja, kaikkie rodn'ie posmenno. . . Rubezin mie kuččumaa, značit, veikkuo:

Hoi kallehien'i armozin'i kal'l'is kazl'an'i kazl'emban'i,
podoid'i kargian alažen čikon luoksi
(en voi šanuo, it'kömää rubien)
kargian keškizie sen jälgi perd'azie ojendelomaa,
en'n'en ottamien omen'ien ojendeluksie.
Tule angehen alažen
(ei «alažen» — «alažen» jo akkoa šanotaa),
angeuzien t'ied'ämät't'ömän al'l'irukan al'l'iperd'azie ojendelomaa.
Hoi ottajazen'i očoasnoimbi okloadan'i .
oboid'iette onehen keškizen čikon,
odoperd'azie oigeida olgupiäl'l'izie myö ojendelomaa
en'n'en ottamien okajannoiloi otandie.
Tule kallehien'i armozien'i kajoijen van'hin kal'llis kazl'ańi
kannottel'iete kargian t'ied'ämät't'ömän čikon luoksi,
kargian keškizie kanaperd'azie kahtoan päin kaldoalomaa.

Da siid'ä veikko tulou i kahičči viäl'däy greb'onkalla, kaššoa siid'ä zavod'iu riiččie. A enzist'ää viel'ä veikko tul'i, n'i mie en voi šanuo. Viikon en andanu, tukista ripuin, en ana riiččie. . . No siid'ä hän tul'i kaššoa riiččimää, n'i šanou: «Ei ved veikko käškeny, iče rubezit, sanou. Emmä riiččine, n'i l'äkkä kod'ii», — veikko ottau kod'ii. «L'äkkä kod'ii». Nu k on zavod'ittu kuašša, ga et' i mid'ä auta, pid'au männä, no. No siid'ä veikko käy, siid'ä kučuin n'eveškän toaš, seniin rovno:

Hoi kallehieńi armozen'i kažl'ažen kannetettu
kal'l'iz l'ubimoi n'eveškäzen'i,
kannettel'iet'e kargiezen t'ied'ämät't'ömän
navon kananperd'azie kaldoalomaa,
ottaizien očiasnoimman okloadan ažetettu olovan'i
odželannoi n'eveskäžen'i oboid'iette onehien keškizen na(on
ožaperd'azie ojendelomaa.

Vot sen'iin kučut kaikki. No siid'ä toaš heän tulou šugiu vähäžen, siid'ä d'iäd'ön kučuin sih, siid'ä d'iäd'in'än kučuin, siid'ä toižen kučuin, siid'ä čikon kučuin, vä(yn kučuin, kaiken toaš:

Kallehien'i armozieńi lapšuod da
olovan ottaižeńi puolel'l'in'i olovan'i odželannoi d'äd'äzen'i

(*značit d'iäd'iä vel'ičäičen*).
D'äd'äžen'i, tule onehen keškižen pl'emän'n'iččällä
ožaperd'azie ojendelomaa da,
kanaperd'azie kaldoalomaa. . .

Da vot v takom poveden'ii kaiken kučut. Ken ku malttau, ken ku ei malta ga, mie konečno maltoin. Mie ku pravdua paissa, ošpičča miun rikko, mie ol'in yl'en kaun'is, da ku ošpičča kaliekšan vuotta miun pan'i, mie k ollen roadoloilla yksin'ää män'n'yn, do smert'i siel'ä viržit'in da it'in, siel'ä mie i opaššuin, jo d'iäd'ä rubei kiruomaa, štobi hän'dä yksin'ää et't'ä t'yön'däiz n'i kunna roadoo, it'en, it'en da sinne langian, siihi šoa it'en, obidno ol'i, ošpičča rikko miun. Kaliekšan vuotta ol'i ošpičča, v vosem'naccatom godu.

[Kestä opaššuit viržittämää?]. A ku iče̮štän'i opaššuin, oma gor'a käški da opaššuin. [Muamo siun viržit't'igö?]. Ka ei‿jo, mama miän ei malttan viržit't'ia, da voopšče ku kuulet toičči, d'iäd'in'ä it'köy l'ibo ken kai, ku män'e t'iijä mist'ä mie opaššuin da opaššuin.

ф. 1733/4, M. G. Saveljeva, Poaen, 1972.

37. [Kaššanriičin'd'äviržï]

Talutaa hän'd'ä kyl'yy sid'ä t'yt't'yö, konža se svoad'bo alottuu, sil'mäd rissit'ää. Kyl'yst'ä tulduo kašša pl'et'it'ää, t'yt'öl'l'ä. No siid'ä on vähäžen plet'it'yssä kaššašša. Siid'ä otetaa kaššua riiččimää. Sii tullaa kai t'yt'öd, n'eiččyöt. Kai n'eiččyöd riičit'ää kaššoa vuorotellen. Tullaa, ken l'ekahuttau sielä tukasta, ken l'ekahuttau tukasta. A enžimäžeksi riičit'ää rod'iit'el'at, ku ollou toatto ollou moamo. Toatod, moamod, rist'imoamod, vot n'ämä heimakunna, n'ämä enžimäžeksi. A sii tullaa kaikki t'yt'öt, sii tullaa kai brihačut, ked'ä ollou. Kyl'issä ol'i vet äijä ennen, no i tullaa. A brihačut tullaa jo ket ollaa rodn'at, n'i se ku vai n'e tullaa. No. N'i se virži siid'ä on, kaššanriičin'd'äviržï.

Kaššanriičin'd'ävirt't'ä viržit't'äy. . . no on yksi siel'ä hengi viržit't'äjä ken-to, no i kuččuu n'iid'ä. Alusta kuččuu rod'iit'el'at:

Tulgoa, valgian kanan voal'imazen'i,
valgeida kanavaldazie valdivoimaa.

Siid'ä tulou moamo enžimäžeksi, siid'ä tulou toatto. A siid'ä ruvetaa t'yt't'öl'öjä kuččumaa:

Tulgoa, kallehet kanažet,
kallehilla moailmoilla peäl'l'ä kažvanuot,
kallehen kanažen kaunehie kanakuiduzie kaksiitoista puol'iloih kaldoalomaa.
Kandamazen'i n'ygönä kaudamii ku kaldeuduu,
n'i ana kallehen kanažen kanakuidužet
kallehien päiväziest'ä
(*značit kallehista päivästist'ä, se toaton da moamon koista*)

kandamii läht'iessä
(se jo l'äht'öy sinne, jo varuššetaa siihi varoin),
n'i kandamii l'äht'iessä
kaunehet kanakuidužet kaldualemma kaksijantoista päin
ennen kandamih koalandie.

Vot t'ämä virži t'ämämmoin'i on.

ф. 2396/11, 12, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

38. [Kaššanriičind'ävirži]

Tulgoa, olo da kaksikerdažet ottajažet,
omas odon al'l'in ottamažen
kaunehija kanakuiduzija
olovissa päiväzissän'i olleššа
kaksijantoista päin kaldoalomaa,
kun'i ei kana kandamažeš kandamien paikkoih koalanun.
Oi odot al'l'it
(n'ämä viel'ä t'yt't'öl'öil'l'ä rubiamma viržit't'ämää).
Oi odot al'l'it ottamažet, oboid'ikkoaže
odon al'l'in ottamažen
oigeilla olgupäil'l'ä ojendelomaa
odo al'l'i n'imyziä, vet
oduo al'l'ia ottamaista ottamien paikkoih rubiamma otpravl'aimaa.
Dai kaunehet kanakuiduot
kandajaizijen'i paikoista kana da kandamaželda
kaksillatoistakymmen'il'l'ä slatkoilla sklad'iksendelemma,
kun'i on kandamien paikkoih kana kandamažen'i kannottel'iemattaže.

T'ämä virži.

ф. 2396/13, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

39. [Vallad laššetaa]

No siid'ä kuin n'e kanakuidužet n'e levit'et'ää koissa, no n'i siid'ä l'ähet'ää pihalla. N'i siid'ä viet'ää, t'yt'öt yksi puolešta toin'i toizešta, dostal'it kaikki pajošša hän'd'ä viel'l'ää, kušša ollaa n'e kižatanderet, n'i n'iil'l'ä paikoilla hän'd'ä viel'l'ää kyl'eä myöt'en, yn'n'ä kyl'eä myöt'en. A viržit't'äjä aino viržit't'äy. Viržit't'äjä pihalla viržit't'äy, aino matkoau da viržit't'äy heän kera.

[And'ilasta kyl'eä myöten viel'l'ää]

Ukrasiivoimbie uul'icca-pihoja myöt'en,
utka—al'l'i uččimažen'i, jäl'gimäzie kerdoja provožaijaa.
Kaikki polvikanazet, polvikanat kandamazet kaikki
pobeidnoin t'ied'ämät'öind'ä
(no n'imie myö šanotaa, sidä An'n'i l'ibo Ol'o l'ibo ken),
pobeidnoin t'ied'ämät't'ömän varžiloja
polviin ottamien paikkoih provožaijaa.

Vot t'ämä pihalla viržit'et'ää.

ф. 2396/15, 16, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

40. [Ottajilla viržit'et'ää]

Siid'ä tullaa žen'ihhät ottamaa. Znaačit, tukat kerät't'ii järel'l'ää, siid'ä žen'ihhät tullaa ottamaa. Kui siel'ä ket ollaa stoloveh (siel'ä on kaikki heimakunda sen žen'ihhän), n'i viržit'et'ää:

Mihi varoin ottamien paikkoih oboid'ija?
Vain odu al'l'i ottamaistan'i ottamaa tul'ija?
Mihi varoin viihyt't'ämien lasta rubezie viihyt't'ämien paikkoih
jo ved'ämää?

Siid'ä ku n'ämä šanat šanotaa stolovehella, n'i siid'ä ruvetaa žen'ihheä kyzymää, myt'ys on žen'ihhä:

Ongo viihyt't'ämien omena vessel'ien viinaved'yzien ved'äjä?
Ongo kandamien omena kabakkojen šalmoloissa koalel'ija?
Igoi viihyt't'ämien omena viinavezil'öil'l'ä jäl'l'essä
viehät't'el'iet'öy?

ф. 2396/17, 18, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

41. [Žen'ihhäl'l'ä viržit'et'ää]

No a enžimäžeksi viržit'et'ää t'ämä viel'ä:

Kačo vai kuin on t'änne koalellun kandamien omena,
kun omahaže kanakudrizet yksiän päin kaldoallun,
kuin on l'eveijen l'eibäprestolazien toaksi l'even'n'än'n'yhyyže.
L'eän'imien omena
(*znaačit jo omenaksi, jo ukoksi vieržit'et'ää, vielä eij oldoa yheššä, a jo ukoksi viržit'et'ää. Se on «omena» — ukko*)
jo on l'eveijen l'eibäprestolazien toaksi
t'änne l'even'n'än'yh'yže l'eän'imien omena.
Kačo vain ongo kandamien omena kui yl'en kaunehena kannotelluuže.
Kuinba rubeau idvojazien lapšuon kera
omie da inhuzie igäaigazie immittel'iemääže?
Kuin rubeau kuamien omena kualazien lapšuon kera kublamaa
kukašta moakundoa myöt'en,
kuin on aigomien omena
(*ken on siel'ä viinojen juoja*),
kuin on kandamien omena kabakkaved'yzien kannottel'ija.
(*Da vielä šanotaa karjalan kiel'el'l'ä «kabakan pöngä sie olet», kuundele vain*).

T'ämämmoista šanotaa siinä.

ф. 2396/19, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

42. [And'ilahan viržit't'äjä kyzyy, žen'ihhän 'it'et't'äjä vaštoau]

Viržit't'äjä and'ilahan puolešta. N'e on kaikki viržit't'äjät and'ilahan puolešta. A žen'ihhän puolešta, kuin konža tullaa siihi stolan toaksi, n'i tulou šiel'ä yksi viržit't'äjä. Tulou šiel'ä, n'i konža kuin t'iäl'd'ä ruvetaa kyzymää, myt't'yn'än'i žen'ihhä on:

Ongo kabakkavezil'öjen koaldel'ija?
Da vielä ongo huomuškašteijen koalaja
(*ongo gul'aiččija siel'ä v stooronu*),
ongo huomuškašteijen koalaja
da ongo popiroskašavuzien polttaja,
da ongo kabakkavezil'öjen kaldoal'ija?

N'ämä kai kyzyy n'evestan it'et't'äjä.
Žen'ihhän it'et't'äjä vaštoau:

Uččimien omena on ved hyvien uudaččulojen kera.
Polviin ottamien omena on hyvien provol'stvojen kera.
Kuomien omena on kačo vai mit't'ymyöt kulmakudrizet kumannun ičel'l'ää.
Voal'imieh paikkoih tulduhuo ed l'iene voarrettune,
edgo l'iene voal'imien paikkoih voal'imien omenan kohašta vaivan'i.
Kaiken polviin ottamien omena siun hyvii por'uadnoih panou,
hyvissä por'uadnoissa rubiau siudaš počitaimaa,
hyvissä uslooviessa rubiau siuda uvažaimaa.

N'ämä kaiken it'köy žen'ihhän puolel'l'in'i rist'ikanža. A n'ämä and'ilahan puolen kyzyt'ää, myt'ys siel'ä žen'ihhä on.

Ongo viinan juoja? Ongo kabakan pöngä?
Ongo popiroskašavuzien polttaja?
Ongo huomuskašteijen kualaja?
Ongo ildazorien isset't'äjä (*ongo gul'aiččija*)?

N'ämä kai ollaa žen'ihhäl'l'ä. No ku ollou mit'yž žen'ihhä, sid'ä myö toas i šanotaa. Kun ollou hyvä žen'ihhä, n'i šanotaa:

Yn'n'ää on uijezdoin umažed hänel'l'ä.
Uččimien omenan toaksi tulduhuo,
uijezdoin umazien toaksi tulet.

ф. 2396/25, 26 F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

43. [Ženihheä kehutaa]

A ku ken on hyvä ottaja se, hyvä žen'ihhä da uboraššа hyvässä, šuorinnun hyväzest'i, tulou hyvän semmoižen miel'en keral, što ei hiän ole semmoizie n'iidä taskaajuššoiloja, n'i ku šanotaa:

Kačo vai, kun on t'änne kandamien omena koalellun,
kuin on kuamien omena omahaže kulmakudrizet kumoallun,
kuin on uččimien omenalla mon'ikymmenkerdazet hyvät uudaččizet,
kuin ollaa polviin ottamiella mon'ikummenkerdazet provol'stvazet.

Nä'mä kai it'et'ää sii stolan toaksi ottoašša. Dai siid'ä and'ilaš otetaa stolan toakši, en'ämbi ei it'et't'eä n'i ken n'i mid'ä.

ф. 2396/20, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

44. [Moamo viržit't'äy and'ilahalla]

Moamo viržit't'äy, konža and'ilaš koista läht'öy, n'i moamo viržit't'äy, ku ollou yksi da ainova. Nu kun ollou jo art't'el'ista läksie, n'iin kun ollou ollun t'yt'är kuundel'ija, ku ollou t'yt'är ollun moamon uvažaiččija, n'i siid'ä moamo it'köy:

Utka-al'l'i uččimazen'i, ku uččimien paikkoih l'ähet,
n'i el'ä rubie urhattuzie pid'ämää.
Kuin odo al'l'i ottamažen'i, miun olovan kandajažen'i [si] keralla ol'it,
kui valgiad kandajaista voal'imaistan'i [?] varazit,
kui polvikandajaistaš počitaičid,
rubie polviin ottamien paikkoih män'd'yhyö
polviin ottamie počitaimaa.
Ota uččijaizieš paikoista hyvät umažet,
ota polviin ottajaizieš paikoista proškulojen paissoanda provol'stvazet
polviin ottamia počitaiješša.
(*Štobi, znaačit, počitaiččis siel'ä, moamo n'ämä kaiken it'köy t'yt't'ärel'l'ä*).
El'ä, utka-al'l'i uččimazen'i, rubie udaloa kandajaistan'i [si] unahtamaa.
Hot' ed voine n'i l'iän'imien paikoista
keskipäivänaiguhizilla aijoilla l'iän'ijäzien paikkoih lähennel'l'äkseeže,
n'i hot pimeijen da keskiyönaiguihizilla t'omnoiloilla
yönaiguhizilla aijoilla
pobiednoida kandajoa tule sprovied'ivaimaa.

N'äid'ä viržil'öjä moamo it'köy. Äijäd moamot iče it'et'ää. A erähäd moamot kun ei maltettoa iče it'kie, n'i toaš it'et't'äjä jo it'köy, ken siid'ä on it'et't'äjänä, hiän puolel'l'in'i, n'evestan puolel'l'in'i. A moamo t'yt't'ären kera n'äin kaglakkaa it'köy. A ku kudaman'i moamo malttau iče it'kie, n'i ku t'yt't'ären sen ottau syl'il'öi, n'i se kaiken it'köy da kaiken šanou.

ф. 2396/27, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

45. [Andilaš viržit't'i]

[Viržit't'igö and'ilaš?]. A and'ilahat erähäd viržit'et't'ii, no ei kai.

Kui uččimien paikkoih l'ähen suurii ugrooboih,
moožet, ei uččimad rubettoa miuda n'i uvažaimaa,
moožet, ei polviin ottamat rubettoa miuda n'i počitaimaa.
Rubekkoa hot', armahat kaksikerdažet kažvattajazet
(*znaačit oma toatto da moamo*),
armahat kaksikerdazet kažvattajažet,
kargeijen t'ied'ämät't'ömie varžiloja kaččomaa.
Rubekkoa kurjien t'ied'ämät't'ömie varžiloja,
kukkahat kaksikerdažet ku[vo]ajažet, kuundelomaa.

Znaačit, andilaš it'köy, što kuunnelgoa, kuin rubian el'ämää, da kačokkoa kuin rubian el'ämää da vod n'ämä kaiken andilaš it'köy, ken ku malttau, a ken kun ei malta, n'iin valmeheksi it'et'ää.

ф. 2396/28, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

46. [Viržit'et'ii, ku and'ilašta stolaa anettii]

Polviin ottajazijeh paikkoih oletta t'än podoid'inun.
Da mihi varoin oletta voal'imien paikkoih voappunun?

Znaačit n'iillä. . . žen'ihhän puoleh it'et'ää. No n'iin žen'ihhän puolešta it'et'ää, što:

Tul'ima valgiaa kanoa voal'imaistan'i ottamaa.
(*Kui siihi varoin jo varuššeldiiže, n'in tul'ima ottamaa hän'd'ä*).

Se n'evesta seizou jo valmiž, znaačit, it'et't'äjän kera. It'et't'äjä it'et't'äy, a heän seižou fata peäššä kah. Konža jo ruvetaa žen'ihäl'l'ä tuomaa n'evestoa, n'i kaa n'äin tuuvvaa kaa, n'äin rouno, a käzist'ä vi'et'ää t'ästä yksi puolešta, toin'i toizešta, a n'evesta n'äi. N'i kun'i it'et'ää, n'i kaiken aijan on n'evesta tuon fatan alla sen. Fatan alla kuin on, sii ku n'e virret it'et'ää, znaačit, jo kai on valmehet. N'evestan puolešta kyžyt't'ii, sist'ä puolešta vaššattii, znaačit, myt't'yn'yöt on usloovijat, on sin män'd'yö ollaa. Jo kojista it'et'ää, myt't'yn'yöt ollaa kojit. Ongo verkkuo, ongo nuottoa, n'ämä kai it'et'ää.

Ollaa vereksien vezikaloin vied'äväd ven'ehet.
Ollaa. . . on ku kuomien paikkoih tulduhuo
kuužillatoista virššoilla kuuššottajat kuuriččakerrokšet.
Ollaa idvomien paikkoi tulduhuo mon'ikymmenkerdažet ikkunavierot iššuttavina. . .

Vod n'ämä kai. Dan'i siid'ä kai n'ämä viržit'et't'ii, kai lopettii, siid'ä: «Podoid'it'e, podoid'it'e, podoid'it'e». Žen'ihhä ištuu t'eäl'ä, a sie olet n'evesta t'eälä. Dan'i žen'ihhä n'äin podoid'iu, pannaa alažet käd'ee, dan'i žen'ihhä n'äin keän ojendau stolašta kyl'l'ičči, dan'i and'ilahan ottau, kolme kerdoa n'äin pyörit't'äy, dan'in celuiččou da rinnakkaa iššutaa. Dan'i siid'ä tuuvvaa, a šyömizet sii stolalla i ollaa. No siihi toaššen dobaav'at šyömist'ä da juomista, čoajud valetaa, šyyvvää juuvvaa, dan'i siid'ä en'ämbi n'i mid'ä viržil'öjä, sen kera lähet'ää.

ф. 2396/33, F. N. Fedotova, Prokkol'a, 1976.

47. [Svuad'buo vassataa vencačta tulduo]

A konza venčasta tullaa, ruvetaa vaštuamaa sezi svuad'buo, murn'in turkin panou muamo piäl'l'ä, l'eivän kera mänöy jalgaa kumartau, sinne l'eivän noštau, jumalaa, l'eibä on siula piän piäl'l'ä, dai pojan piän piäl'l'ä noššetaa, no a toizet sielä lauletaa: «Miero vuotti uutta kuuda, kyl'ä päivän noužiaista, mie vuotin min'n'aistan'i, min'n'a tul'i, mieron'i. . . Miero tul'i, vezi l'äikky. . .». Ka t'ämä n'äin'n'i matkai, näinn'i matkai:

Miero vuotti uutta kuuda,
kyl'ä päivän nouzijaista.
Miä vuotin veijoištan'i,
veijo tul'i, vezi l'äikky.
Tule n'äillä pordahilla,
štobį porraš poikki. . .
Tule n'äillä kyn'n'yksil'l'ä,
štobį kyn'n'yš katkeldiš (?)
Morhahelma siičča. . .

Venčašta tulduo, ku tullaa venčašta, n'i pajatetaa. A ku siel'ä viikon, ken lähtöy toizesta kyl'ästä naimaa, n'i ku viikon ei tule t'änne kod'ii venčašta:

Mintää viikon viivyksis's'ä,
kaiken aijan ka(oksis?
Pien'igo ol'i tuodava, sidä siel'ä kažvatit?
Pahago ol'i tuodava, sidä siel'ä parandit?
L'iganego ol'i tuodava, sidägö siel'ä valgal'it?

Kai n'e andilahal, ko viikon on ken, pajatetaa tulduo venčašta. Hot ollou i valgie dai hyvä, mist'ä viikon, pajuou on g͜et pajosta šanoja l'ykkiä.

ф. 1727/6, M. G. Terentjeva, M. A. Mihailova, Voijärvi, 1972.

48. [Svuad'bo že'nihhan koissa]

A siid'ä omaa kod'ii tul'ima venččan jäl'gee, moda luajittii, sorokka piähä sozdaidii.

[Ken luadi modan?]. Rodn'ad luajittii, d'iäd'in'äd da t'otat. N'el'l'iköl'l'ä issutettii. N'el'l'ikkö značit on ku riihi puijaa, n'i ol'i se merkka, puuda ozrua män'i, semmoine ol'i der'ev'ännoi luajittu, t'ämän korgehus ol'i. Kumuallaa pandii, dai siid'ä pielužь dai siihi issutettii. Kassa ol'i miula suur'i, tukkua äijä, pit'kä, kahtee kassaa katattii, kassa kahtee kassaa pl'et'it't'ii. Mie alan it'kie. Žual'i rod'ii kassua. Duumaičen: Kačo, jo kassa kunna män'i. A žen'ihha istu kohašša, d'evanalla istu, gorn'ičašša kohašša siid'ä miuda. Gorn'ičašša moda luajittii, siid'ä tuodii nuor'i mies kiit't'ämää značit, kiit'et't'ii, kiit't'äy, šemmoine kuin štiihoi, and'ilasta kiit'et'ää buitto, no. Siid'ä žen'ihha tul'i da otti da tuaš stolaa. Siih laučalla istuottima, pielukset peržien alla, sid'ä čarkka, značit, postoronnoit en'n'en značit čarkka otettii, po stopočke, a siid'ä stolovee da rod'it'el'at enzist'ää otettii.

[Siun rod'itel'at oldiigo stolassa?]. Ei, silloin eullun moodua, eij͜ollun, no. Miun puolesta ol'i d'iä d'in'iä kaksi, t'ota ol'i, mid'ä d'iäd'in'iä ol'i, kolme vain n'el'l'ä ollou, yhes's'ä ol'i Meronan Il'l'asist'a ol'i kaksi puarua, n'el'l'ä hengie go vain viiz'i ollou ollun, viel'ä Miikkula ol'i brihana viiz'i hengie ol'i myöd'äzen'ä, kois'ta ol'i d'äd'ä oma, d'iäd'in'ä, On'ka bratana, značit, tatan vel'l'en poiga, siid'ä t'ota ol'i, ukon kera, en muissa, äijä ol'i, män'e t'iijä ked'ä ol'i. . .

D'äd'ä ol'i kl'ietn'ikka, oma d'äd'ä, svuaton ol'i veikko. Hän ol'i klietn'ikka, hän t'iezi, a toine d'äd'ä toože vet' t'iezi vain mid'ä toože, ven'časta ku l'äksimä, yksi d'äd'ä aštu iel'l'ä päin, a toine miän jäl'l'el'l'ä aštu, kahen d'ad'an kessessä aštuma, značit, ei miän jäl'l'el'l'ä laššettu n'i ked'ä, jäl'gil'öi myö matkuamaa, kl'ietn'ikka aštu. . .

A huomukšella kyl'y l'ämmit'et't'ii, nouzima da kyl'yy. No. Muatuška l'ämmit't'i, en t'iä kolme vain n'el'l'ä huomusta aivi kyl'yö. Ku noužemma maguamašta, jo on kyl'y valmis. Män'giä kyl'yy, ei n'i pert't'ii lasse, män'giä kyl'yy, a siidä mänemmä kyl'yy da peziečemmä da järellää kod'ii. Nu a siid'ä myöd'äzet, nu šen yön magaz'ima, kyl'yy käymmä, d'iäd'in'ä toože da t'ota taluttii kyl'yy, kyl'yy kävel'imä, tul'ima da lahjoma da čuajun joima da. . .

Muatuškalla lahjoin kolme räččin'iä, dai kašamieran, čistoin guarussan, d'iäd'in'äl'l'ä räččin'än da siičan, buat'uškalla kaksi paidua da käz'ipaikan, paikan, kyd'yl'öil'l'ä toože. Hot oldii pikkarazet, n'i kaksin paijoin anoin kaikilla. Kaksikymmen'd'ä kaksi paidua män'i lahjoiksi, kaksikymmen'd'ä kaksi räččin'iä. A kaksi d'uužinua paikkua tata toi laukašta zavod'imatoinda. Seičas muissan myttyöt oldii. Kai anet't'ii, viel'ä ei t'äyd'yn. Ken kunna l'äksi, l'ibo ast'iet pezi, l'ibo lat't'ien pyyhki, l'ibo halguo toi yssän, kaikilla paikad da hiemat. Nu, en'n'en domotkannoi emušta t'ähä. sua, hiemat siiččažed ni anettii. Polotencua ol'i mamalla kolmekymmen'd'ä onakko, n'i kai [riputettii].

[A kunna pandii?]. Ka pert't'ii, vuarnoihe. [Enzimäzen polotencan kunna pan'it ku tul'it perttii?]. Enžimäzen polot'encan sil'mie pyyhkiessä kyl'yssä ol'i da siih pan'in, ovesta gorniččaa ku mänet, siih vuarnaa riput'in. Siihi d'iäd'in'ä i riputti. No d'iäd'in'ä i riputti. Toi kyl'ystä sobad miän dai šen polotencan, kunna pyhkiet't'imä, siihi riputti. No, da siid'ä i rippu. Da siid'ä algoma el'iä. Dan'i kaksi vuotta el'imä, dan'i mužikka voinalla otettii da tapettii.

ф. 2028/14, J. M. Vahrojeva, Muasel'gä, 1974.

49. [Svoad'bo že'nihhan koissa]

[Svoad'bošša midä syödii?]. Ka on svoad'bošša mid'ä siel'ä toože ol'i. Kun ollou siel'ä kel'l'ä ollun četvert't'i viinoa iel'l'ä, a ku ei olle ollun dai stolaa ket oldii myödäžet, tuldii stolaa, iššuttii, da. A n'ämä ku ket oldii kyl'äl'äžet, kižattii da pajatettii pert'issä, muuda n'i mid'ä. [Oligo kiissel'i stolalla?]. Ka buitto ollun ei! Ol'i. Stolalla pannaa ku mid'ä on, ka kaikemmoista syömistä pannaa. A n'äin kyl'ästä ket tuldii, ga ei stolaa iššutettu, kui n'ygönä, ei. Tol'kko myödäžet ket oldii and'ilahan puolešta myödäžet, n'e vai stolassa iššutaa, yhtee stolovee. A n'äin kyl'ästä ked mänd'ii, n'i kai kižattii da pajatettii.

ф. 2363/25a, M. V. Morozova, Särg'ärvi, 1976.

50. [Sorokka peähä pandii]

Iššutettii miudan'i — se kangašta kerit'ää tuur'ikalla, sil'l'ä tuur'ikalla iššutetaa, no. Tuur'ikalla iššutettii, miula tukat pl'et'it't'ii, kahtee kaššaa, t'än kaikki ašetettii tagoaksi mys's'yy, sinne pl'et'it't'ii, ašetettii n'äin, kaikki se kuhtu kerät't'ii, no siid'ä pandii šorokka peähä, kučuttii vierаž brihačču kiit't'ämää: «Horoša il'i n'e horoša?». Tul'i vieraž brihačču, kiit't'i, šanou: «Horošo, horošo, očen'horoša moloda». Dan'i šuuda ando miulan'i da pagoo, a siid'ä sen jäl'gee. . . žen'ihhä ottau keäšt'ä da tuou stolan tagaa, no viel'ä kačotetaa žen'ihhän kera, kačokkoa yht'ee žirkkaloo peän load'ihuo. . . Paikka peäl'l'ä l'ykät'ää, fata, yn'n'ä peä umbee, siid'ä viet'ää ymbäri stolan tagaa, siid'ä boat'uška toizešta puolešta stolašta peäl'l'ičči palkalla sen paikan noštau, n'äin pois ottau, nu voopšče šauvvalla, mi šauvvoin siel'ä on, on vet' koizandašauvvan'i pahkoin kera, no sezil'l'ä šauvvalla ottau paikan peäšt'ä pois, da siid'ä kai rahvaš käz'ie plakutetaa da kirrutaa: «Horoša moloda! Ura!». A moržen kumardietou stolan tagana, kumardietou. Značit, kiit'et'ää morženda.

ф. 1734/11, M. G. Saveljeva, Poaen, 1972.

51. [Pad'vaška]

Pad'vaška pad'vaškuiččou: ei kolduidais, ei pinoo pandais, ei rikottais, siksi i pad'vaška. Meil'ä ol'i Hilkko-d'eäd'ö, aittaa ved'i, rieht'il'äl'l'ä seižatti miät. Rieht'il'äl'l'ä seižatti, lugi siid'ä, ymbäri kävel'i. Mi hän ol'i hänel'l'ä keässä? Siižma keäššä, skovoroodn'ikka. Rieht'il'äl'l'ä seižetti, siid'ä lugi, varazi miät, ženihhän da andilahan, štobi ei kolduidaiš.

[Ol'igo hänellä šauvva?]. Oli šauvva burččien keralla, no oksat semmoizet, pahkoin keralla, n'e ollaa koz'ošauvvat.

ф. 2254/8, A. T. Kononova, Poaen, 1975.

52. [Pad'vaška]

Vuota vain pad'vaškaa n'äh mie šanon. Ku matkuau Kärren Mišša, nai tuu(alla Sarovuaraššа, Us't'ista. A myö l'eikkuamma kangahalla halguo, iel'o'ä ved l'eikattii halguo, što značit kežiä kuivetaa, talvella veit'ää. Hospod'i ku matataa puara heboista iel'l'ä päin, toine puara jäl'gee, kakši heboista val'l'assettu yht'ee t'el'egää. Ku akka matkuau, tul'i kiässä rohakka, ruškie siičča piäl'l'ä, ku hebozed näin nossaa pyst'yy, ei matattua. A myö kai hallon l'eikkuajad hyppäz'imä kahgahalla. No, šanotaa, mi n'ygönä kumma rod'iečči. L'äksi pad'vaška t'el'egästä, kolme kerdua ymbäri hebozišta proid'i, ku akka dorogalla kado, še ruškiesiičča-akka. [Sie iče näit?]. Iče n'äin. No, iče n'äin. Man'a-čikko miän, Okkučikko, mie, Pakko-čikko, n'el'l'än kes, n'el'l'ä t'yt't'yö meid'ä

ol'i, dai rahvasta ol'i äijä l'eikkuajua hallon, n'i kai hypät't'ii sih. . . N'i raukka seze ruškie siičča keski dorogalla kado akka, pad'vaška ymbäri hebozesta proid'i kolme kerdua. . .

ф. 1727/6, M. G. Terentjeva, Voijärvi, 1972.

53. [Kuin muah pandii]

Leškiakat pest'ii, kumbazilla ukkoloja eij‿olun siel'ä l'ibo yksi, l'ibo kaksi, a vot ku kuolou, lat't'iella pannaa. Pannaa olgie alla, siidä pessää. Kedä muilan kera, kedä muilatta, huuhotaa, suoritetaa, laučalla pannaa tuaš olgie.

[Kuin suoritetaa?]. A ei uužie sobie en'n'en ei pandu. Jo pietää hiivakkozeksi, no paikattuo ei, a kuluzet sobat pannaa. Valgiet räččin'ät, siičča, pered'n'ikkua ei pandu, kouhta, paikka, i jalgaa pannaa l'ibo mit tahokkaa tapkat, l'ibo bot'inkad l'ibo erähällä keyhällä ei n'i ollun, pandii sukat, vuattiešta ommeldii, nu vot šemmoine. Nu a katevuate pannaa, čukkel'i pannaa, kakši šolgie čukkel'i luajitaa ommellaa. . .Kakši šolgie, sen piduhuuš pannaa, nu značit, ku t'äšt'ä n'äin tartutetaa, tämä n'äin tartutetaa n'äin i t'ähä pannaa pokoin'ikka kah i t'ämä l'ien'ou čukkel'i, t'ämä t'ähä tartutetaa, muuda ei tartutettua. Kiäd rississä siid'ä, jallat ojennettua. T'ämä tulou alla, vähäne kalletaa, siihi pannaa tuaž vuatteine šil'mien n'äin kai pit'kä katevuate, dai šil'mien piällä kai katevuate. Nu dai suu-ripakkone pannaa siih vielä, en'n'e siiččane siihi pandii. Suu-ripakkone, palane pannaa tavarua, ei tavarua, siiččua puhašta pannaa, a muah ei pandu, ruvetaa muah heit't'ämää siid'ä otetaa pois, rist'i kaglaa.

[Kuinba ommeldii kuol'ijalla vuatteita?]. A ommeldii, ei tagaa päin piššet't'y, a aino ed'ee päin piššet't'ii, ed'ee päin aino piššet't'ii, hot sobie, l'ibo pieluksed luajitaa, jalgoi l'eht'ie pannaa, piän alla pieluksut tože l'eht'ie pannaa.

[Voigo panna sulgapoduškan?]. Ei pandu. En t'iä, mint'än ei pandu, n'yt še pannaa, a en'n'en ei pandu, l'eht'izet pandii, no.

[Mimmone ol'i grobu ennen vanhaa?]. A grobu tože ol'i puine, eigo kruassittu, n'i vovse, eigo opšivaidu, šiel'ä bohatat ollou, a t'ässä miän kyl'ässä en'n'en en muissa, što kruassittii, no dan'iin ikkunane luajitaa, st'oklapalane pannaa sezenmoizukkane ikkuna se hänel'l'ä kaččuo. Ei tobiene, nu t'ämän moine st'oklapalane, bokkaa, luajitaa siihi. En muissa n'yt, kumbazee, oigie bokkaa kažecca luajitaa, štobi oigiešta bokašta kaččuo, piän luokse, piän kohalla, siihi luajitaa ikkuna, še no rist'i luajitaa, da heit'et'ää muaha da katetaa.

[Kun pokoin'ikka suoritettii da pestii, ni kunne siidä pandii?]. Laučalla, laučalla. [Pandiigo midä alla?]. Olgie, olgie, pessessä olgie, dai ku pessää, da leškiakad n'e otetaa dai pihalla sielä poltetaa. [Ollet?]. Ollet, dai pannaa viruossa siidä kun'i pert'issä on, no en'n'e piet't'ii kolmet suutkat. No a siidä tuas ku pokoin'ikka otetaa, dai otetaa ollet da poltetaa.

[A kuinba pandii jallat, ovee päi, a piä ikkunoin alla?]. Jallat ovee päi, a piä ikkunoin alla.

[Konža viržitetää]. Nu a viržit't'ämää ruvetaa jo ku sielä pessää, viržit'et'ää siidä ken malttau, l'ibo omat sielä, l'ibo ku ollou, sanomma muamo pest'yhyö, sie pest'ii siidä, značit ažetettii armahii spuassuz'ii varo da aigazista ajoista suaten jo armahii spuassuzii azettuattii da. . . no, mie en malta viržit't'iä. . . Hän istu, postalla, stuula on rinnalla siid'ä da istuu da it'köy no, ken ollou oma siel'ä, vet ei malta moožet, toine t'yt'är l'ibo ken kaččou, no n'iin rinnalla siidä otetaa da it'et'ää da viržit'et'ää. Se ottau, sen'iin sebiäy rinnalla. [Kumbazella kiällä?]. Ka konza kumbazella puuttuu, kuin aigauduu, siidä n'e ob'ezatel'no, što t'äl'l'ä kiäl'l'ä pid'au, ei rozberittu. [Pid'augo hän sil'mil'l'ä paikkua?]. Pid'au paikan, vet it'ed ga märgä l'ie'nöy, siih i paikkazella pyyhkiy l'ibo pered'n'ikalla. . .

Šiidä mon'i kerdua viržit'etää, huomuksella nossatetaa da čuajulla huomeksella no, značid, lien'ou ku myöhä ga en'ämbi ei viržit'et't'iä yöl'l'ä, ei viržit'et't'iä, a huomuksella jo nossatetaa aigazee, nossatetaa: kuonnuksendele kukon laululoih da, nouze palavilla čuajuloilla da. Kai n'e viržit'et'ää, ku ken malttau. A yöl'l'ä, en'n'en issuttii n'iin, eigo čuajuo keit'et't'y, eigo mid'ä, leškiakat keräyt'ää, mon'i leškiakkua, mol'itaa, mol'itaa. Oma pereh ei muattu, kesset't'ii n'e yöt toine kaks yöd'ä kesset't'ii. . .

No ku mi jiänöy ruado ruadamatta, no olen kuullun, še ruado kun'i on muan piällä, n'i lopetaa, jiäy sielä hot kuožel'ipiä, l'ibo t'ikku, l'ibo ombeluš kessen, no n'i kun'i on muan piällä, n'i lopetaa še ombeluš. . .

Miulda ku tuatto kuol'i, da ku mie tul'in Muassel'l'äst'ä tuuvan n'i zavod'ittii kyl'än piäštä, onnakko ei čuassu laššettu pert't'ii, yksi l'äht'öy, toine, k ol'i staruuhua äijä, šen'iin pordahilla tul'in n'i, mon'i staruuhua vuottau aino siid'ä jo viržit'et'ää.

A mie ku män'in Semsärvee, i vot tuatto kuol'i t'yt'öldä, el'i kakši leškie, mužikka el'i, mužikka se kuol'i, jäi t'yt't'ö kaheksa vai yheksä vuod'ine, n'i mie muissan ijän, hiän ol'i ku ijän el'änyn se t'yt't'ö, n'iin hän viržit't'i, maltto viržit't'iä tuatolla, nuori t'yt't'ö, vuotta možet kaheksan l'ibo ykeksän, n'i kai: «ken rubieu miuda l'eibit't'ämää», — pit'än virren, kai kyl'iä myö veit't'ii, n'i kai rahvas it'et't'ii, a mie k en malta, ka en malta.

[Konzaba pannaa grobuu?]. Grobuu pannaa l'ähend'iä vassen, l'ähend'iä vassen pannaa. Viržit'et'ää, ymbäri kävellää grobusta kai prošt'itaa, omat i vierahat. [A kuinba prošt'itaa?]. A ymbäri kävellää, mol'itaa, tullaa jalgoin kohtaa, kumarrellaa, da käzien kohtaa kumarrellaa da siih grobuu kiät pannaa. [Midäbä šanotaa?]. «Prost'i miuda riähkähist'ä, ei meilä pahutta n'i mid'ä ollun».

A siidä l'ähetää viemää, no. Jalloin pertistä otetaa, ollou talven aiga, ga regee pannaa. [A missä seizou grobu?]. Grobu pannaa skammiloilla siihi rinnalla da siidä nossetaa, no grobuu. [A siidä ku l'ähetää viemää, eigo n'iidä skammija kuata?]. Kuataa, da pannaa

koukku da vet'tʼä l'ykät'ää, kussa hän viru skammilla. . . l'eibiä l'ykät'ää siihi da. Pokoin'ikka ku viruu, no n'iih šiihi pannaa koukku da vet't'ä l'ykät'ää, l'eibiä, da vielä aštie murennetaa siihi, mi tahokkaa. [Voijaago omat kandua?]. Omat tože kannetaa, nu tuatod l'ibo ken, ku kannetaa kannetaa. Nu iel'l'ä ku n'äin kuol'i enžimane lapsi kellä kajokkaa, n'i sanotaa, ei pie tuatolla kandua, kai kuollaa, dai mie sen muissan, ei pie tuatolla kandua. . . a n'äin kannetaa miän, vie omat i männää l'iiga. . .

Ka grobun kera heit'el'l'ää, kanduassa, keski kohta grobun kynnyksel'l'ä heit'el'l'ää, pert'in kynnyksel'l'ä, dai sinččoo heit'el'l'ää. No, siid'ä pihalla, ku ollou talvisiä, n'i hebozella regee, a ku ollou kezä, tel'egää pannaa, l'ibo reissä, miän babua veit't'ii reissä, tiälä k ol'i rinnalla kladbišš'a, kežäl'l'ä Pedrun aigaa, n'i reillä veit't'ii. . .Hauda, hauda kaivetaa, no dan'i siihi hauvataa, n'i en'n'en vielä sielä kladbiššalla juattii, l'eibiä luajittii möykkyzie, sualua l'ibo vil'l'ua juattii kladbišš'alla sielä. Vielä on muan piällä, jo anetaa, vielä on panomatta. Siidä romiššaa, viržit'et'ää kymmenen hengie, sidä eigo sua toimittua, ken midä viržit't'äy, ken eräz hotten haukkunou hän'dä.

[A kuinba haudaa lassetaa?]. Pannaa nuorat, enžišt'ä pannaa n'äin pual'ikad hauvalla piällä, no da grobu, a siid'ä pannaa, kel'l'ä k ollou käzipaikat l'ibo vuattiet pannaa, a en'n'e vet ei ollun tavarua, da iel'l'ä eij‿ollun n'i moodua sielä, n'ytten tavarua vual'itaa piällä yn'n'ä mäne t'iä mi. Ken k on vanhan'i, jo varuštau sobad, varuštau n'e vuattiet kai kuolendasobat.

No, heit'et'ää, kattuassa rist'i pannaa. [Kumbaa puolee rist'i pannaa?]. Jalgapuolee pannaa. [Kunnepäin on piä, kunne jalat?]. Se ol'i, en'n'en ol'i, a n'yt pannaa, kuin puuttuu, nu vot koil'izee dai luodehizee, luodehizee pannaa, kažecca, luodehizee očin pannaa, koil'ine tuala on. Koil'izee tulou jallat, piä tulou luodehizee? Nu, sinne kaččou.

Kod'ii matataa jälekkää kaikki, da en'n'en vet ei suurie gost'ie ollun sielä vähäne, yhtee stolaa kerät'ää leskiakad l'ibo ket, a n'yt, ei t'ämämmoizie moodie piet't'y, no n'i pert't'ii tullaa, n'i tože viržit'et'ää, ečit'ää hän'dä pert'issä, eigö kunna peit't'ännyze laučoin alla, l'ibo l'ämbämil'l'ä päčin korvilla, no viržisanoissa kaikki, emmägö voi l'öyd'iä. Siid'ä it'et'ää, it'et'ää, hulissaa, da n'in stolaa, syyvvää n'äpät'ää da.

Erähän pominkkoilla žiivatta iššet'ää, lammas, l'ibo važa, l'äht'emä l'ibo mi tahto. Vielä anettii erähäššä bohatemmašša kuol'ie, anettii l'ibo papilla, l'ibo köyhemmällä anettii lammaž anettii. Lehmiä jo ei anettu, a lammaž l'ibo sielä mi huonombi se žiivatta. A pominkkoilla erähällä, no iššet'ää žiivatta lammaž l'ibo sielä važa toičči, toičči ku äijä tulou omua, t'yt'är da vä(y l'ibo ked'ä muah pan'ijua, ga pid'au vet rokka luad'ie, da sriäpit'ää kal'ittua go šangie, möykkyzie, kosovikkoi end'izee luaduu. Luajittii, značit, imel'iä, mämmie, miän mämmie n'iin jauhosta luajitaa, luajittii, dai luajittii imel'äšt'ä, harvazee luajittii.

Siidä toissapiänä käyvvää, männää, siidä, značit, yheksän päiviä, a siidä kolme n'ed'äl'ie, kuuži n'ed'äl'ie, no a šiidä puol'ivuodehine, a šiidä vuodehine, ka ei t'ämän luaduu, kui n'ytten piet'ää. Ollou käynyn yksi hengi, l'ibo kaksi, möykkyne l'ibo mi veit't'ii. . .

Mie muissan, mama miän, ollaa muissinsuovatad l'ibo ruadenčan, pokoin'ikkoi pruazn'iekat, n'i sriäpiettöy kaikemmoista, sriäpn'iä luad'iu, l'iharokat, kurn'ikat, n'iin murgina aigaa stolan panou, kaikkie panou stolalla. Kal'itat siih, kosovikat, rokat, kurn'ikat, n'äin pandii, luz'ikat panou sel'l'äl'l'ää, meil'ä syyvvessä pannaa kumuallaa, a hiän pan'i sel'l'äl'l'ää, a siidä stolalda keräi kaiken, siidä keriäy koižaa da n'i miun t'yönd'äy, značit kaksi staruuhua beznad'ožnoida, tässä, Samkin akka, leškiakka, a naverno hiän ol'i bol'noi, ei voinu ruadua, i toine Markkizien buabo, značit, mäne n'ämä panou yhtee randaa, a n'ämä vie Markkizen buabolla, n'ämä Samkin akalla. . . rokkie se ei ota, a kal'ittua, da kosovikkua.

[Oligo rahvasta stolašša?]. Eullu n'i ked'ä, a pokoin'ikat tullaa šyömää k on pokoin'ikkoin pruažnikka. [Muissinsuovatta konzaba on?]. Muissinsuovatta kuin ollou okt'abr'skoilla kuulla k ollou, a ruadenčat ollaa paskalla. . .

Kuuži n'ed'äl'ie, puol'itoista kuuda, značit, en'n'en kuuži n'ed'äl'ie. Ka siidä tože ugoššaijaa, da luajitaa ked'ä vähä, n'yt še luajitaa uudee luaduu, a silloin kakši kolme leskiakkua tullaa, da čuaju juuvvaa, ollou kalua l'ibo kurn'ikkua, sriäpit'ää, da sriäpit'ää. [Viržitettiigo silloin?]. Siidä ei viržit'et't'y, šiidä pominaijaa, jo ku kladbiššalla lähetää, šiidä moožet šielä viržit'et'ää: «Suunsiämizillä sovietoilla kuottelou udal'illa spuassuloilla mol'ieksie, eigo lassettua pagizemaa da bes's'odalla». No.

ф. 1725/4, A. F. Maksimova, M. I. Čurujeva, Jouhvuara, 1972.

54. [Kuin moah pandii]

Jesl'i bol'ničašša kuolou, bol'ničašta kod'ii tuuvaa, pessää, š'uoritetaa, siid'ä ažetetaa laučalla, pannaa, da siid'ä kuin enžimäžeksi viržit'et'ää, značit, ku ken pežou, enžimäžeksi viržit't'au sid'ä, što «pan'ingo mie miel'il'öin vaštaa siun pez'ingo, valgeih spoassužii, valgazingo mie siun miel'il'öi vaštaa», se viržit't'au, ken malttanou, a ken ei malttane, n'i toine hengi viržit't'au, ottau sen hengen da siinä viržit't'au, što «nu ka kyz'ymmä, ažetidgo sia hänen, valgazitgo valgeih spoassuzii hänen miel'il'öin vaštaa», nu šemmone. . .

Siid'ä huomukšella aigažee jo huomukšella noššatetaa, aigaudu ollaa huolovat dielod da ollaa kiehuvat samovoarat keit'et't'y da čoajuloja juomaa da noššatetaa vrode što siid'ä pokoin'ikkoa dvoje sutok (dve noči) kaikičči piet'ää meil'ä koišša, a na tret'ii d'en' horon'at. . .

[Viržit't'äjä] stuulalla rinnalla ištuu, da siid'ä viržit't'au. Šanottii, što kyyn'el'ie ei pie laškie pokoin'ikalla, ket ku ollaa omat,

it'köy peäl'l'ä, n'i aino kiel'l'et'ää, kyyn'el'ie ei pie laškie sil'l'ä pokoin'ikalla peäl'l'ä, se obično šanottii n'iin, što igäveä rubeau pid'ämää vain varajamaa rubeau vain en t'iä min't'ää se šanottii siel'ä en'n'en vanhašša, ei laššettoa, dai n'ytten aino ku kačod, n'i šanotaa, što elä lašše kyyn'el'ie grobulla peäl'l'ä, elä lašše kyyn'el'ie grobulla peäl'l'ä. . .

Miula ol'i naverno l'et četirnaccet', ku babo meilä kuol'i vai ei l'iene ollun četirnaccet' led n'i, mie muiššan, baballa ol'i še ommeldu valmeheksi jo monda vuotta ol'i siel'ä l'ippahašša erikšee se čukkel'i loajittu, ku omoa kangašta ol'i ku(ottu, omoa voatetta, n'i kakši voatetta ol'i vaššakkaa tartutettu i siidä ol'i semmoine ku ollaa šl'omad n'ytten plašš'oissa, vot semmone oli loajittu, vie muiššan hyväzesti sen viel'ä, i konža šuoritetaa, šobat peäl'l'ä pannaa, i se se pannaa jäl'gimäžeksi kaikee peäh, dai paikka peäh šivotaa, da se pannaa paikan peäl'l'ä. . .

A peäl'l'ä šiih pandii toaš katevoate. En'n'en vanhaššaa pandii yksi se katevoate, sil'l'ä čukkel'illa peäl'l'ä toaš omašta voatešta, omašta ku'otušta voatešta se pandii, l'ibo k on siel'ä t'yt'är l'ibo n'eveska, pandii mi toine, a n'ytten pannaa kai omat, kai. Kai omat, ket omoa tullaa, kaikki tuuvvaa, se katevoate. Jogo oma, nu seukud da bratanat, kai tullaa. Ked'ä ku toičči horon'ad, n'i po dvaccet' tri da dvaccet' p'äät' on n'iidä katevoatetta peäl'l'ä, n'i ei razrešaija, šanotaa, ana on tukušša, keärit't'y da pannaa šiin, jalloilla peäl'l'ä. Erähät pannaa kakši da kolme katetaa, sinne pannaa, a ostal'noi soberut ičell'ää, mie en t'iä, mid'ä hyö roataa. Mie ku ukkuo horon'in n'i ku keräzin n'e katevoattiet da čikkuo mie horon'in n'i kaikilla akoilla l'eikkazin da ombel'in peredn'ikkoa, t'yt'är kaikilla akoilla ombel'i peredn'iekad da ando. Enžimäne se pannaa kaikičči valgie, siid' toine katevoate siidä ku omašta perehest'ä päin pannaa, siidä pannaa t'uul'a peäl'ičči n'ytten, sen t'uul'an peäl'l'ä mi pannaa, se dostal'it heit'et'ää pois, otetaa, ket otetaa kladbiššalla, erähät ei taluttoa, kod'ii jät'et'ää, a sen t'uul'an kera horon'itaa. No. . .

[Grobu kunnaba ažetetaa?]. Grobu ku pannaa rinnalla siihi kahella stuulalla, hän'd'ä noššetaa siihi grobuu, a siidä eisset'ää toaš šein'ävieroo, a l'ibo kel'l'ä ko on šuuret pert'id, n'i daaže keskipert'il'l'ä pannaa stuulat i keskipert'il'l'ä i piet'ää, keskipert'il'l'ä. Grobuu pannaa, en'n'en pandii vahnaššaa siel'ä l'eht'ijä, vaštoista vielä daaže piet't'ii vaštoa, sid'ä vahnoa vaštoa, štobi ol'is toižen vuuven vašta, monen vuod'ine vašta, n'i se kyl'ven'd'ä vašta se riibit'ää i n'e vaššat pannaa sinne alla, dai šinne pielukšee, pielukšii pandii šid'ä vaštoa. A n'yt't'en pannaa sid'ä voatoa. Kel'l'ä pannaa siihi vähäne vaštoa alla, a peäl'ičči pannaa aino voatoa dai pieluž loajitaa voatašta dai kel'l'ä oma on da kai, mie pan'in čikon dai ukon pan'in molomilla pan'in šulgapielukšet.

Šiid'ä ku poiž lähet'ää viemää, šiihi ku kerät'ää omat kai keräyt'ää ymbäri, kerät'ää kai omad viržit't'au, što: «Tulgoa jäl'gimäžet kerrat opčoi oma kundane, tulgua jäl'gimäžet kerrat hänen

lähillä, eigo viel'ä miän kera painu paginoilla, eigo rubie meid'ä mid'ä auttamaa, l'ibo toizee moah män'dyö rubeau meid'ä auttamaa, myö jäl'gimäžen kerran otamma proŝken'jažed, jäl'gimäžet proŝken'jad hänel'dä otamma». No. Kai omat siihi keräyt'ää, viržit't'äit'äže prost'itaaže, glavno daaže kel'l'ä vahnalla hengellä, rissit'ää sil'mät: prost'i meid'ä značit, prost'i meid'ä. Siid'ä otetaa pert'istä poiš kannetaa, pihalla heit'et'ää, kolme kerdoa kolmella kyn'n'ykšellä, ottoašša pihalla jalloin šinne viet'ää dai maššinaa pannaa jalloin. Jallat kabinkaa šoa. Peä tagoana, aino viet'ää n'iin. Nu en'n'en vanhašša hebožella, l'ibo reissä l'ibo tel'egällä. Talvella re(essä, kezäl'l'ä tel'egässä. A n'yd l'iiga aino maššinalla viet'ää. Kolhoozan aigaa meil'ä mon'ie hebozie val'l'aššetaa, ken ol'i kolhoozn'ikka. Monella hebožella viet't'ii. Enžimäžee hebožee pannaa, siid'ä pannaa rist'i da krǐška [kansi], toizee hebožee siid'ä lapšed, da omat ket ei voidoa aštuo, n'iil'l'ä monda heboista viet't'ii. . .

Moned viržit'et'ää, no ku sielä otanda-aigaa, n'i viržit'et'ää kai kohaštaa, ken ku malttanou, n'i kai kohaštaa viršit'et'ää, kai omašta, no kyz'yt'ää tuoda, viet'ää naprimer ku mie, ukkuo pan'in, n'i viržit'in, što «ottamien omena, ku n'äillä ul'iccapihazilla otetaa jälgimäžet kerdažet siuda, n'i ana polvi narodakundažella polviloin alažet polviproŝken'jat, jo i viihyt't'ämien omenane edgö kel'l'ä mimmoizie vigašanazie virkkanun virkkahilla ilmoilla peäl'l'ä, n'i ana polvišpoaššužii läht'iessä polvin alana kundane polnoit proŝken'jat», se viržit't'au n'iin rovno läht'iessä, no siid'ä da področkažet (?). Miän pojat ku tuodii maššinalla, n'i mie it'in: «Področkažet t'äh polvimoah kundažee ažetetut, kahekšakol'ossažed mašinažet kannatettii polvišpoassužii ved'iässä» da, dai lapšilla siid'ä omilla it'et što «olova hyvänež jät't'i t'iät armottomaksi, da sirotoiksi da siid'ä ilmazilla peäl'l'ä», da vanhad n'e sanat kaikilla. No.

A kloadbiššalla ku ruvetaa mänömää, lähellä kloadbiššoa n'i siidä kel'l'ä ku sielä on jo oma en'n'en sinne pandu haudaa, n'i sidä viržit'et'aa, kučutaa vaštoamaa, no siel'd'ä butto ku pokoin'ikkoja kučutaa vaštoamaa: «Tulgoa otakkoa omahas omuzii da valgeih spoassužii, myö teijen luoksi viehät'ämmä», — da it'etää n'iin sie viržit'et'aa, kedä siel'ä n'imie myöten šanotaa.

Šiihi haudaa, ku hauvvan pardahalla tullaa, n'i siidä: «Kahekšašyl'ižet kanoavažet on kaivettu t'ähä, da kandomien omenaine siuh varoin», — da mie siihi ol'in langennun, en muissa, kuin dostal'i havvattii, ol'in siih langennun. Hauda ol'i yl'en syvä, syvä, mie ku kačahin siihi haudaa, dai abeuvuin siih haudaa. Siidä noššatettii, jo ol'i katettu. . .

Pojalla mie ved viržit'in, što «läkkä angehen An't'otan luo kereämmä kebiät l'epän pebružed n'i valgean hyväzen katamma kebiän leppäpebruzien alla.» [Midba n'e on leppäpebružet?]. A kačo ku l'epän l'eht'i ku kuivau, n'i n'e ollaa l'eppäpebružet. No. «Emmä kata peškulojen alla, da katamma n'äijen kebeijen l'eppäpebružien alla da, uččimien učoloizista ku tulet, siidä kebeijen l'eppäpebružien

alda l'embil'ein'äist'äs kačot, šugian šulahyväžes šulažet l'öyväd da olovalla hyväželläš omahaš omindažet objoavit» — da. . . Konza it'en, n'i kai tullaa miel'ee, a ku n'äin, engo mie muišša.

Veikolla viržit'in [kalmizmoalda tulduo] što: «Kuin učied'iš uul'iccapihazilla tul'id, n'i, kenbä tulou n'ämä kerdažed vastoamaa da, kuin rubielet očerednoloilla otpuskoih tulomaa da omittomaa, ken rubiau ottamien (?) tulduo da, läkkä lämbiemät't'ömän An't'otan kera ečimmä, eigö kušta tullun en'n'e meid'ä l'induzina, kuih čuppuzii da tuodako, en'n'en meid'ä, možet, lastočkal'induzina tul'i da meid'ä vaštoamaa da». . . N'iin it'et, viržit'at.

[Pert'istä mistä sie händä ečit?]. No, enžin ečit'ää virundapaikkazilda, kušša viru, da siid'ä ečit'ää palavilda lämbimil'd'ä päčinkorvilda da, en'n'en siel'ä n'iin viržit'et't'ii. . .

ф. 1734/12, A. T. Tološinova, Poaen, 1972.

55. [Kuin pokoin'ikkua suoritettii da it'et't'ii]

Kuolou, čuasune pijet'ää, ei pest'iä. A ken k on armaš kuolou da žal'eidava, se it'et'ää, it'et'ää hän'd'ä, pes's'ää. Siidä hän'd'ä pes's'ää, suoritetaa. Lat't'iella, olgie tuuvaa, olgiloilla hän'd'ä virutetaa, siidä pes's'ää, muilalla pes's'ää piä, sivut, valetaa, jesl'i hän eij‿ole ammuin kyl'yy taluttu, pest'y, l'äziessä, no n'i siidä muilalla. A ku ollou vasta päivä toine pest'y, n'i sidä puhtahalla ved'ellä pes's'ää. No dan'i siidä kyl'gilaučalla hän'd'ä asetetaa, pannaa, tuolla laučalla ka [missä nurkassa on obrazat]. T'ämä ku šeizou n'äin, t'ämä on meil'ä oččasein'ä, suvee, ga täl'l'ä sein'äl'l'ä pandais, t'ämä on kyl'gisein'ä, a se on oččasein'ä. . . Suurella čupulla. Čuppuu, jalat ovee, jalat pokoin'ikalla on kaikičči ovee. Pannaa olgie, laučalla pannaa huršttine piäl'l'ä, l'ibo kis's'ei pannaa, nu a iel'l'ä pandii vuatetta. Mi kuvotaa vuate pelvahašta, se pannaa, pieluz luajitaa, pielukšee pannaa l'eht'ie, vaššasta riibit'ää, siih pannaa pieluksii. Siid'ä vuattiella tože katetaa, se en'n'en, v starinu. Pelvahine kukkel'i [luajittii]. Kakši šolgie pannaa, da n'äin ommellaa, t'ämä ommellaa, dan'ii hänel'l'ä piähä pannaa. Še alla, ičen pidukkane, ku pokoin'ikka. Piäl'ičči pannaa ei kukkel'i, a piäl'ičči pannaa vuate. . .

Jesl'i in'ehmine kuollou, siičča pandii, rääčin'ä, siičča, peredn'ikkua vyöl'l'ä ei pandu, kofta piäl'l'ä, paikka piähä, tukad hyväzest'i su(itaa, pl'et'it'ää palmikkoloi, ken on požiloi naine. A t'yt'öl'l'ä ei, n'iin pannaa, t'yt'öl'l'ä ei pl'et'it't'yä. [Pannaago t'yt'öl'l'ä paikka piähä?]. Pannaa. [A tukat kuin jiähää?]. T'yt't'öloil'l'ä mie en muissa, l'ibo t'ähä sivotaa, tukad jät'et'ää t'yt'öllä väl'l'äl'l'ä, ei pl'et'it'ä. [Pannaago mužikalla šuapka piähä?]. Rinnalla pannaa, bokkaa.

[Viikon siinä pietää laučalla?]. Ka n'ytten kaksin päivin piet'ää, dai kezällä. Yöl'l'ä issutaa buabot kai. Viržit'et'ää huomuksella aivozee, čuassud vet ozutetaa p'äd' l'ibo četir'e. Kuuži čuassuo l'ibo

seiččemen, n'iin go pokoin'ikkua aivoin l'iikutetaa. No ku jo viiz'i, päiväne nouzou ga, viržit'et'ää. En'n'en päiväst'ä ei nossattua. Talvella ku nouzou päiväne des'ät od'inacat', ga en'n'e nossetaa. Kolme [päiviä] piet'ää. Kel'l'ä ku armas, a ku ken on viijez vezi vuassassa, n'i ei äijäl'd'i, n'i ruad'i t'eriämbää tungie muah. . .

En'n'en poslovica ol'i, štobi virret't'ä pokoin'ikkua muah ei lassettu, hos suuri pien'i olgah, it'et't'ii hos kaksi sanua sanottii. [A kel'l'ä k ei ollu omahizie, n'i it'et't'iigo?]. Vs'oravno, kussa hän l'iijän ol'i, n'i hos kapl'ine ga vet't'ä lassetaa, it'et't'ii, žal'eidii vs'oravno. Starikka rukka kuol'i. . . män'i hän ved'ee Kumsulla. Mie kun kerda männen [kalmizmualla] jogo kerdazen sil'mäd rissin da t'äd'ä suur'imua pirahutan. Ved hänel'l'ä kussa n'i ollaa rod'it'el'at, l'ibo akad, l'ibo veikod, l'ibo čikot, kun kerdazen män'en, jogo kerdazen pirahutan, a en t'iä kugalane ol'i. Kumsussa tualla män'i ved'ee, kuol'i, a meil'ä t'ähä tuodii. . .
[Pessessä viržit'et't'iigö?]. Ei, ei, konža suoritetaa, laučalla pannaa, n'i siid'ä viržit'et'ää. No pes's'essä buabot postoronnoit pes's'ää, ku ken ollaa vähäzeldi omat, se it'köy vähäzen n'iin, a viržit'et't'iä ei, konza laučalla azetetaa n'i s'iidä. Järest'ää konza pes's'ää, pannaa laučalla siid'ä. . . A ku t'ässä laučalla on, n'i siidä kellä on oma da armas, žal'eidava, n'i sidä bespererývno, yksi heit't'äy, toine män'öy, yksi heit't'äy, toine män'öy. . . [Viržit't'äjä] stuulalla rinnalla istuu. T'ässä pokoin'ikka, t'ässä istuu ka. Tässä ollou jesl'i akka istunou, l'ibo muamo, l'ibo t'yt'är, l'ibo ken hän'en oma, n'i siihi puolee panou stuulan, siihi rinnalla istuu. [Sanotaago, što ei pie laskie pokoin'ikan piäll'ä kyyn'el'd'ä?]. N'iin paissaa. N'yt tože ken män'öy siihi it'kömää: «El'ä kyyn'el'ie lasse, el'ä kyyn'el'ie lasse». Kyyn'el'ie pokoin'ikalla piäl'l'ä. Vot każdoje t'ämä on bývalš'ina, polvi polvee vanhoista, eräz ved možed hän n'i un'issa ei n'iä, n'iid'ä sanoi l'ibo mid'ä kačo, no n'i hän polvi polvelda matkuau sluh, zvuk, i vot. . .
Sie sanot, it'e. Miula ku tässä kenn'igi viruiz ga, n'i mie t'ied'äzin mid'ä it'kie pid'au, a kuin mie män'en täl'l'ä tumballa it'kömää, mid'ä mie hänel'l'ä sanon, kekši mie hän'd'ä sanon?
[Omalla muamollas it'idgö, l'ibo tuatolla?]. En n'ägen ku hän kuol'i, a tata kuol'i Povenčaa, šinne muaha i pandii, en tože n'ägenyn. Miula suvainkivi tože kuol'i sinne Povenčaa, kai ollaa sielä, dai t'yt'är. . . Suvainkivi — ukko, ukko, vahnalla aigoi ken ku droččiu, ken ku l'iän'iy, — oi miun suvainkivyt, nu dai viržil'öissä jogo siᶜassa on suvainkivi, sanottii ukkuo. Oh, Klava Olahien (?) tul'i suvainkivie muah panomasta, mie muissan, ku hyö el'et't'ii Med'veškašša, t'iäl'ä heil'ä Keldovuarassa kod'i ol'i, n'i siih kod'ii tul'i, n'i siidä hän virt't'ä luad'i, nu n'i sid'ä ku hän luad'i virt't'ä, mie muissan, ikkunan korvaa istuotti, vot ol'i virži, iel'l'ä n'i jäl'gie en kuullun moista virt't'ä. Hän ku rubieu viržit't'ämää, n'i it'et't'äy meät kai.

ф. 2036/27, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

56. [Miksi pid'au viržit't'iä, kun kuolou?]

Ka pid'au sinne sanatten šanuo, ku mänöy, n'i kuččuo šiel'dä ottamaa, eigo vaššattoa šiel'dä, ku ollaa šiel'ä jo moassa, omatten armahatten, n'i tullaa hän'd'ä vaštaa, hod miuda, hot toista, hot ked'ä, vaššataa šiel'ä, sinne t'yönnet'ää viest'it, t'yönnet'ää t'ervehyöt šiel'ä, miun omazet — on mužikka moašša, toizella on moamo, čikko, no n'i n'iin t'yönnet'ää sinne t'ervehyöt kaikilla, što myö kuin el'ämmä omoa t'iäl'dä elošta, no.

Šanotaa, koirat siel'ä haukutaa kun mäned, n'i koirilla haukuttavakse ei pie t'yön'd'eä sinne, pid'au viržit't'iä, ei n'i, koirad ruvetaa haukkumaa. No.

ф. 1724/1, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1972.

57. [Konža opastu viržit't'ämää]

[Konža aloit viržit't'eä?]. Myö sielä vanhašša koissa el'im tuu(alla keskikyl'än, n'i sielä d'ad'a kuol'i, n'in silloin, miež miun ol'i šielä voinalla, n'i siid'ä hänel'l'ä alotin enži kerran it'kie, n'i konža it'kenyn. Šiidä kuol'i seukulda ukko, n'i sil'l'ä it'in miehellä, seukun ukolla — väyllä. No i siid'ä šoaten rubezin it'kömää. [Kenestä opassuit?]. En t'iiä kušta. Kuul'in muista. Kuundel'in da kuin se šanatten šinne pid'äy šanuo da ked'ä miksi pid'äy vel'ičaijä. Vielä pid'äy kaikkie malttoa ka. Omie pid'äy omalla i šanalla, vierahembie pid'äy vilummalla šanalla šanuo.

ф. 1898/7, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

58. [Muah panenda]

[Pest'ii] lat't'iella. Pannaa min'i sii polovikkago mi puhaš alla, da sil'l'ä piäl'l'ä. . . no kahen kesse: yksi vet't'ä valau, a toin'i hičuttau vähäzen vihkolla, da piän glavno pezöy da nahkua vähäzen hičuttau da valau puhtahalla veillä. Nu pyyhit, polot'encca siel'ä l'ibo tr'apičča l'ibo mi puhas anetaa, da sil'l'ä pyyhid da suoritat. No suoritetaa da siid'ä nossetaa t'ähä laučalla. L'ibo lauvvad l'ibo mid'n'i pannaa. Dai n'ygönä n'iin dai en'n'en n'iin. Grobaa jäl'gee pannaa. Grobu viel'ä on luad'imatta, viel'ä luajitaa, da siid'ä konža valmistuu grobu toissa piänä, siid'ä grobuu pannaa. L'eht'ie panet šinne riibit alla. Poduška l'ehest'ä luajitaa semmoine vot, sen'iin grobuu štobi mahtuis, l'eht'ie siämee tože. Novoilla prostinalla sil'l'ä panet puhtahan da sen kera i l'issoilla piäl'l'ä nossat sen prostinan kera. No i katetaa tuas kis's'eil'l'ä.

[A ku ol'i pokoin'ikka, pandiigo midä ikkunoih?]. No en'n'e pandii, a n'ygönä eigo pandua eigo. No zakrivaal'i t'äh ikkunat, što ei ihan valgieda jo n'ägis. A n'ygönä eigo pandua, ana hän kaččou l'äht'iessä valgieh.

A vopšče kolme yöd'ä piet'ää t'ässä. Nu ku ägiel'l'ä aigua ken kun kuolou da l'ibo sielä on bol'eezn'ennoi mi, jo hän'd'ä ei sua

pid'ia jo hän pahn'imaa rubieu. No, a n'iin ga kolme yöd'ä piet'ää t'ässä viel'ä. Kun'i keräyvyt'ää. En'n'en ku kuol'i da ked'ä omassa kyl'ässä ol'i omua, muah tuldii panomaa, a n'ygönä pid'au halgi maista ken kussa ollou, n'i kaikkie kuččuo muah panomaa. Kun'i keräyvyt'ää da kun'i tullaa, siihi i männää n'e kolme yöd'ä. . .

Vot ku kyl'ä loppietou, t'ästä lähet'ää, no n'i kyl'än piässä siidä piet'et'ää. No, prost'iete kyl'ästä da muuda n'i mid'ä, da toista iel'l'ää kalmizmailla suate, ei en'ämbi. Kalmizmualla tullaa, hauda jo on valmis kaivettu. . .

[Millä laššettii grobu?]. Tavarat tuuvaa ka. . . t'ähä äijä keräydyy, tuuvvaa tavarua, jogohin'i tuou tukun. Tuuvvaa kolmin metroin, tuuvvaa nel'l'in metroin, ken min. Kaksi sivotaa yht'ee. No a l'ibo käzipaikat. Da grobušta al'ičči pannaa, heit'etää n'iil'l'ä. N'ygönä l'ykit'ää i grobuu erähäd da erähät otetaa järel'l'ää, kellä n'i anetaa staruuhhoilla. N'ygönä k ei ole häd'ähistä, d' on dovol'na, en'n'en vet otettii, što ti, ei ollun mid'ä, l'ibo tässä hod voinan jäl'gie, tässä hot ken ol'is andan. . . Den'gua l'ykit'ää äijä, tol'kko vaškiden'gua, ei hobiesta, hauvvan pohjalla. Rodn'ad, rodn'at, A l'ykän'n'öy ken n'i vieras, ga ei sid'ä kiel'l'et't'iä, kel'l'ä ei olle žual'i.

ф. 2022/12, J. J. Segežskaja, Muasel'gä, 1974.

59. [Muah panenda]

Lat't'iella olgie pandii, en'n'en rugehen olgi ol'i vet' pit'kä. Pandii lat't'iella, da siid'ä vet't'ä l'ämmit'et't'ii. Siid'ä hän'd'ä, yksi hengi pez'ou, toine valelou, pes't'ii. Keski lat't'iella. Laučalla virutettii, pandii räččin'ä piäl'l'ä, en'n'en ei pluat't'oi pandu eigo mid'ä, räččin'ä puhtahane piäl'l'ä valgiene, vyöl'l'ä sivottii, valgie paikka piähä, sukad jalgaa, da tapkazed jalgaa da muud n'i midä. A šukad, domotkannoid, vuattehizet, no domotkannoid, vuattehizet, ommeldii sukat polvee suoten, n'e jalgaa, da vuattiesta ommeldii tapkazet, n'e jalgaa pandii. . .

[Pandiigo sorokka piäh?]. Ei pandu. Kun'i ol'i t'ervee, ga pid'i, ku kuol'i, n'i ei pandu. . . [Pandiigo siičča?]. Siiččua ei pandu. Yksi räččin'ä. [A perednikka pandii?]. N'i midä, räččin'ä, da vyöl'l'ä sivallettii da muuda n'i midä. . . Nu valgie l'enttane pandii siihi vyöl'l'ä sivottii da.

[Midä grobuu pandii?]. Grobuu pandii sid'ä: riibit'ää vassoista l'eht'ie, značit, hod n'yt ken kuollou, n'i muulloista vaštua kuivua riibit'ää, no kuivua no da grobuu pannaa da siidä pannaa prostin'a, siihi piäl'l'ä, da pielušta že l'ehest'ä luajitaa no, n'i kel'l'ä ku eij‿oo sulgaista. . .

[Ku grobu otetaa, n'i pessäägo pert't'i?]. No, pert't'i pessää, semmoizet i jiähää siihi pezijät, kun'i pokoin'ikkua viijää, tulomaksi kai pessää, murgina valmissetaa.

[Kuin kladbiššua sanotaa lapiksi?]. Kladbišša, a en'n'en sanottii t'öt't'i, t'öt't'ii viijää. [Midä l'ykit't'ii mogilaa?]. Den'gua l'ykit'-

t'ii, den'gua, kel'l'ä myt'yt't'ä ollou, kel'l'ä ku rodn'ua, značit, on, ken myt'yt't'ä, ken vaššista, ken hobieista, ken myt'yt'tä l'ykit'ää. [Muada ei pandu grobuh?]. Ei. [Millä muah laššettii?]. A kel'l'ä k on polot'enca, ga polot'encalla spuskaijaa, a kel'l'ä k eij‿ole, nuorilla. [Kellä annettii polot'encat?]. A ken heit't'i, ken heit't'au muaha, sil'l'ä i anetaa. [Kuin on lapiksi n'e polot'encat?]. Ka käzipaikka, käzipaikoilla heit'et'ää. Miula t'yt'är kuol'i, käzipaikoilla heit'et't'ii omat, značit, heit't'i pl'em'an'n'ikka, miun čikon poiga, da veikon poiga heit'et't'ii piäpuolda, a toista puolen mie ku it'in, čut' sin en män'n'yn haudaa, en t'iä ked heit'et't'ii, n'i jäl'gie mie kyzyin, što ked heit'et't'ii piäpuol'i, n'i hyö šanottii, što Žen'a da Vit'a heit'et't'ii, n'i mie heil'ä anoin n'i hyvät käzipaikat.

ф. 2026/2, J. M. Vahrojeva, Muasel'gä, 1974.

60. [Kuin grobu veit't'ii pert'ist'ä]

Še šanotaa ku un'išša [pokoin'ikka] tulou keh käyt, n'i ottau buitto toižen kenen kai.

[Midä pandii grobuu?]. Pokoin'ikka konža kuolou? Ka l'eht'iä pannaa da voatoa, siid'ä maarl'i, siid'ä pokon'n'iekkapieluš pannaa da toine. Konža l'ehest'ä pieluž da konža kel'l'ä mit'yt't'ä on. N'yt pannaa voatoa, a v starinuu l'eht'ie siel'ä . . .Erähäd ved šanotaa kuollešša: «Miula t'ämä pangoa». L'ibo kuollešša toaš šanotaa: «Kuolen, n'i t'ämä pane peäl'l'ä». [A mužikka ku kuolou, midä pannaa grobuu?]. Tabakka pannaa. Popiroskoa vakka pannaa.

Pokon'n'ikka ku otetaa grobun kera jo pert'ist'ä, n'in l'ykät'ää torelka lat't'ialla l'ibo koukku. [Miksi?]. Ka naverno en'ämbi ei n'i ked'ä ottais sistä. No yn'n'ä murennetaa torelka lat't'ialla l'ibo čoaška mi kai on. T'ähä loppiet'iš, da koukku l'ykät'ää. Da kyn'n'ykšel'l'ä l'äht'iessä noagla ajetaa. Noo. Štobi ei en'ämbi tul'iž järelläa pokoin'ikka, ei čuud'iž n'i mid'ä.

ф. 1880/17, A. I. Lokkina, Sel'gi, 1973.

61. [Muldua otetaa karžinašta grobuu]

Otetaa koista, karžinasta, otetaa muldua, pannaa träpiččää kiärit'ää palazee l'ibo pannaa spičkakoropkaa, l'ibo mih vakkazee, da jalgapuolee pannaa. . . Dai n'yt pannaa. . . Oma mulda keralla, nu oma mulda keralla. . .

Tulet siel'd'ä [kladbiščalda], n'i päččii pane vain käzie, i karžinalauvan alla kačot: «Kuin t'ämä pimie kadou, sen'in sie kavo vačasta miun, piälakašta kai». . .

Haudua kaivetaa rahvahat, ei omat kaiveta, vain palkataa kaivajat, makšetaa kaivajilla, a iče vain oššetaa šijat omat. [Kiällägö l'ykittii muldua haudaa?]. Pal'l'ahalla kiällä ei, n'äin siiretää varbazella, l'ibo pual'ikalla, ei pal'l'ahalla kiällä miän. . .

[Kun lähetää kladbiščalla, n'iin nostettiigo kyl'yy?]. Ei, ei, otetaa ku sanoma seizonou t'iälä toizessa komnataššа, otetaa, kyn'n'ykšellä heit'ellää, piet'ää, toizella heit'ellää. . . A sielä viržit't'au: «Prost'ikkua jo hoi kallehet omahat azetetut, kamennoit palat'it, širokoit pihazet, prost'ikkua posl'edn'oi kerdane kandajazen azetetut plošatkazet, prost'ikkua, oi ves's'el'äd virdajärvivezyöt. . .» Tässä kun myö ottima starikan, n'i Vieroi viržit't'i: «Prost'ikkua n'ämä širokoit ul'iccapihazet, jäl'gimäzet kerdazet valgieda ilmua myö proijit».

ф. 2017/22, M. P. Lippijeva, Kumsarvi, 1974.

62. [Viržit'et'ää kladbiščalda tulduo]

Dai matatessa, ken omat maltetaa, n'i äijä viržit'et'ää, mogiloilla suate. A ku ruvetaa sinne, ken ku omua mänöy, se viržit't'au, Vieroi maltau hyvin.

[Kun muah pannaa, viržit'et'äägö kodii tulduo?]. Viržit'et'ää, ken ku malttau, viržit't'au, viržit't'au. Tulou, dai d'ogo čupušta, eigo, vuota kačon, kellä ku ukko, l'ibo kellä ken tuatto: «Eigo miun ottamaista kudamaizessa n'i čupussa ole», ottomien omenazien'i, eigo [нрзб.] omilla [нрзб.] pošt'el'illa magua, eigo ole kažvatetunko akkazen (?) od'd'ualan alla magua, perinöillä magua, eigo män'n'yn ulgazilla (?) širokoilla pihoi myö kunna uglazii k aidavieroloi, eigo män'n'yn randaa da kaikkee luaduu.

Pokoin'ikka kusta otetaa, siihi l'ykät'ää vet't'ä, siihi l'ykät'ää koukku, sillä sialla, a kun'i kluadbiščalla olet, se ked'ä jiau pert't'ii, pessää dai stolat azetetaa dai kai muut.

ф. 2017/23, M. P. Lippijeva, Kumsarvi, 1974.

63. [Pominkat, kuin kalmizmualla vied'ii]

Iel'l'ä se e‿ollun näid'ä, t'ämämmoizie pominkoi, iel'l'ä hot ol'i, a t'ämämmoizie eij‿ollu kui n'ygönä. [Tuldii] omad, rodnoit, krovnoit omat. A n'ygönä ku vierahat i, jo eij‿ole n'ähty kymmen'en vuotta, i n'e tungetaa, kolmin juaššikoin viinua pannaa, da juuvaa, da pajatetaa, iel'l'ä vet ei pajatettu pokoin'ikan jäl'gie. . .

Tulduo kiäd vain päčissä n'äin painellaa. [Mindää?]. Ka en t'iä, štobi ol'iz l'ämbimembi pokoin'ikalla. No, kaikin kiät päččii painellaa. . . [Mid'ä stolalla pannaa?]. A iel'l'ä kurn'ikka, da rokad, da kai iel'l'ä. N'ygönä vet on n'e salatad, da. . . Jäl'gimäne on še kiissel'i, stolašta ajau. . . [Mist'ä kiissel'i keit'et't'ii?]. Rugehešta. Ruista suurretaa, siidä on, piäl'l'ized jiähää, vod n'iist'ä keit'et't'ii, a n'ygönä, ka, gerkul'esašta keit'ämmä. . .

[Mil'l'äbä pokoin'ikka viijää kalmizmualla?]. Reil'l'ä vied'ii, dai iel'l'ä vied'ii, aijaksella kannettii, kannettii aijaksella, no, kannettii l'ähimbäzie, kumbazed l'ähimbäzed, dai ei ollun lunda, sulalla,

dai kannettii aijaksella. [Mil'l'äbä haudaa lašettii?]. Nuoralla. . . N'ygönä on vet käz'ipaikoilla lassetaa, l'ibo mat'erieloilla, a iel'l'ä ei. . .

ф. 2025/33, N. P. Leontjeva, Paduna, 1974.

64. [Kuin pokoin'ikkua muah pandii]

Iel'l'ä ko oldii bohatat, n'i značit pokoin'ikka kuolou, da lähet'ää mogilalla ved'ämää, pannaa värčči mogilalla, šielä juataa vanhoilla vil'l'ua, juataa jyviä. Grobun luad'ijalla da hauvan kaivajalla kuad'ied da paijat, da vanha mi ollou soba, anetaa paida, miän diedo kaikičči haudoi kaivo dan'i n'äid'ä grobuloja luad'i. Ku pokoin'ikka kuolou, dai tullaa: «Oi, Pekkad'ad'a, tule, seze kuol'i». Vanha k ol'i starikka, da boikkoi ol'i. Kuad'iezet anetaa dan'i paida piet't'y, peštävä paida: «Naa, t'ämä siula hauvan kaivannašta, n'ämä ota».

[Kenbä pezi?]. Mužikka kuolou, mužikat pešt'ii, a akka kuolou, akat pešt'ii, viinalla ei juotettu, ollou anettu šielä ribahane paida da kuad'iet, l'ibo vuatetta grobun luad'ijalla. Kymmenel'l'ä virštalla oldii omat, n'i ei t'iijet't'y, muah ei käydy panemaa, a n'ytten mon'ie tuhanzie kilometrua. . .

[Käydiigö kuuven n'edäl'in piäst'ä kladbiššalla?]. En'n'en ei käydy, vai vuodehine, soročinua da dvaccattovo ei t'iijet't'y. Harvane da haigine kävel'i.

ф. 2030/41, O. A. Matvejeva, Muasel'gä, 1974.

65. [Kuol'ien šobat, muah panenda]

Valgeih pandii, valgiet kai se: halatta loajittii valgie, čukkel'i, čukkel'i pandii siihi peäh valgie. Miula oldii babapokoin'ikan vahnan šobad viikko. Šukad voattiesta loajittii n'äin. N'yd vet šuoritetaa obyčnoi šobija, a ennen pokoin'ikkoja n'iid'ä strašnoiloih šuoritettii. Miän baballa oldii, toko kaččoma, alužvoattied da peäl'yžvoattied da, halatta se valgie, no i čukkel'i se peäh pandava. N'iin šukad n'e voatteized jalgaa da ommellut kotit, nahkašta ommellaa da. En'n'en ved nahkoa piekšet't'ii, omie žiivattoja piet't'ii äijä ga. . . Katevoate toože voattiešta kuvotušta. Aluizvoate voattiešta kuvotušta.

[Eigö villaista pandu?]. Ei n'i mid'ä villaista. Ei pandu, ei, miän pandii baballa yn'n'ää voatteizet. N'e oldii kai vanhanaiguized buitto.

[Pit'äldigö piet't'ii pert'issä?]. Silloin yödä kaksi toože kun piet't'ii, kui n'ytten. N'yt se viel'ä piet'ää kolme yödä, silloin kolmie yödä ei piet't'y. Silloin ku moah pandii da tuldii da, kyl'y l'ämmit'ettii da kyl'yy käydii da, čoaju juodii da moate. Ei n'ygyžee

loaduu šuurie pominkkoja. Sin lähetää kladbiščalla, otetaa kel'l'ä on ruista da, siel'ä mid'ä kai vil'l'oa joataa da l'eibeä da. [Pandiigo mid'ä mogilalla?]. A ei mogilalla pandu n'i mid'ä.

ф. 2391/23, F. I. Markova, Prokkol'a, 1976.

66. [Šoitoišša moah pandii]

[Kui sanoit, pajolla pandii muah tyttö?]. Ka no ei kaikkie t'yt't'ölöi. Sid'ä t'yt't'yö pajolla pandii. Daaže t'ässä ku hiän tuošša Pedrižissä i ol'i toižella puolella kod'i, n'yt siin'ä el'äy Maša Keen'an. . . N'i sil'l'ä sialla ol'i kod'i sil'l'ä t'yt'öl'l'ä, ku kuol'i. N'eičyt kuol'i, ku onnakko vie ku yhekšätoistavuod'ine vai kui ollou ollun, n'iissä ijissä. Hyvä ol'i n'eičyt. Siid'ä hän'd'ä kižattii kon'ešno. . . šoitolla kižattii, pajolla ei. No kižattii nuoret, a jo staruuhad l'ibo ket kai vet ei kižattu. A yöl'öil'l'ä vet kišattii, ga yöl'öil'l'ä vet ei it'et't'eä pokoin'ikkoa, siid'ä hot kižoa hož mid'ä kai roa. A n'ämä nuorižo se kižataa da šoitettii, a vanhad jo n'i mid'ä. A yöl'öil'l'ä vet it'et't'eä ei anettoa valdoa, što päivä sijattuu, n'i pokoin'ikalla ei it'et't'eä. Ei it'et't'eä yöl'öil'l'ä.

[Päiväl'l'ä nuoret kižattii?]. K ei sie monda päiveä, yksi se kižattii. No, yksi päivä se pert'issä kuin on. Yksi päivä, a toissa piän'ä jo moah pannaa. N'i šoitoišša viet't'ii moah da kladbiščalla siel'ä. Mihhei t'ämä miun poiga i šoitti siel'ä rämähyt't'i, kižattii. Dai siid'ä konža käyd'ii hot kuužin'ed'el'ižel'l'ä, l'ibo puol'ivuodehižella, l'ibo vuodehižella, n'i n'iil'l'ä päivil'l'ä siid'ä ku keräyt'ää mogilalla omad dai hiän kävi šoittamaa. Dai siid'ä Rissinkannassa tuošša ku mogila on, n'i siid'ä rinnalla oldii kezil'l'ä äijän päivän aigana kiža, n'i rinnalla siid'ä kižoja piet't'ii, štobi buitto ku ana kuulou hän. Se vet pokoin'ikka ei kuule, ga t'äyvvel'd'ää žoal'i on vet. [Se on vanha običai?]. No, vanha. N'i siid'ä kižattii. Hiän on jo ogorodan puolella tuolla, a t'ässä kiža ol'i se ploščadi, kižattii.

[Eigö hän'el'l'ä i it'et't'y?]. Ka kuin hiän ei it'et't'y! It'et't'ii. [Vanhat?]. Vanhad dai nuoret kel'l'ä kasn'ieti. Vanhat kon'ešno iel'l'ä päin: moamod da d'eäd'in'äd da. Hän'el'l'ä it'et't'ii. . . Dai i laučalla t'ässä kun'i ol'i, pert'issä it'et't'ii. En'n'e šuoritandoa ei it'et't'eä, a konža šuoritetaa pokoin'ikka, jo on valmiž hot en'n'e grobuo, n'i siid'ä it'et'ää. Dai grobuu pannešša. Dai män'n'essä mogiloilla it'et'ää. Dai mogiloilla it'et'ää. Dai jäl'gee kävel'l'ää siel'ä ku konža kolme n'ed'el'ie, l'ibo kuuži n'ed'el'ie, l'ibo puol'i vuotta, l'ibo vuotta — se n'iil'l'ä päivin kävel'l'ää sinne mogiloilla, tože it'et'ää, ken maltto.

[Pandiigo muida šoitolla?]. Ei, se yksi ol'i, t'yt't'yö sid'ä, a t'ässä ked'ä jäl'gee, n'i konža ei kižattoa. [A vanhašša?]. Ka dai vanhašša mist'ä mie t'iijän, vanhašša tože ei kizattoa. Se kun t'yt't'ö nuor'i parahalla aigoa kuol'i, ga se vet ol'i kaikilla što žoal'i hän'd'ä, što nuor'i kuoli, parahašša ijässä tuošša da kaun'ikkani. [Se ol'i en'n'e voinua?]. Posl'e voinį ol'i. T'ässä oldii ven'a-

lažed, mie en t'iä oldiigo hyö splavščikad vai mid ven'alazie, n'e oldii kyl'ässä, brihačut oldii ven'alažet. I hiän ol'i n'eiččyön'ä sil'l'ä aigoa.

ф. 2392/18, A. V. Pontina, Prokkol'a, 1976.

67. [Kuin pominkoja piet't'ii]

Kuol'i en'n'en, mie muissan. Pokoin'ikka kuol'i, jo mie muissan, pokoin'ikka kuol'i, takije pominki bil'i. Ruista juataa, vil'l'ua juataa, rahvahalla, vil'l'ua juattii. Ka ku ollou, ga juataa. Vil'l'ua juattii, a n'äid'ä devät't'idn'evnoloi eigo spruavl'aidu kui n'yt spruavl'aijaa, eigo stolua kerät't'y, eigo viinua juodu, ei ku ollun mil'l'ä, ga a n'ytten k on rahvahalla, a n'ygönä ku viinua juuvvaa. . . No toizessa talossa ollou beznad'ožnoi staruuha, kuuži n'edäl'ie l'ienou, sinne suatetaa möykkyzen, l'ibo mid'ä ollou syöd'äviä, suatetaa sinne pominaijaa: pominaiče, siel'ä staruuha buitto mol'iu, vot tak.

Stolua ei luajittu en'n'en, mie muissan. N'ytten rubettii vasta posl'e voinį, vasta jo n'yd rozbogat'eel'i [rahvas]. [Pominkoja] ei luajittu, ei. Ka kel'l'ä k ol'i mil'l'ä ga luajittii, kel'l'ä eij‿ollu ga ei luajittu. Kuužn'edäl'ihine luajittii — toože otn'esl'i dai vs'o pominkat. Taloo toizee suatettii dai vot i vs'o, mol'ikkua buabot siel'ä. En'n'en ku starovierua ol'i en'ämbi da vahnua ol'i en'ämbi. En'n'en vet't'en eij‿ollu prestareloida domua, sid'ä internuattua, da mon'i staruuhua ol'i. Otettii staruuhad hod'mid'ä, vai vie. . . iče buitto ku mol'itaa, mol'ittanee ei mol'ittane. . .

ф. 2029/18, A. P. Nosova, Muasel'gä, 1974.

68. [Pominkat]

[Midä syödii pominkoilla?]. Ka mid'ä sreäpitää, da sidä i syyvvää. . . Kurn'ikkoa loajitaa. Da iellä i pominkkapäivä on, n'i ku ken ollou niščoi, no vahna, vietää sinne, vietää kurn'ikka l'ibo kal'ittoa šinne: «Nah pominaiče, t'änä peänä hänellä on kuolendapäivä». . . N'äin stoloa eij‿ollun. Tol'kko viet't'ii, kurn'ikka loajitaa da mid'ä sreäpitää l'ibo čuhkavo, l'ibo kal'ittoa, l'ibo midä, šangie da, l'ibo čoajuo sinne libo zoahhar'ie palan'i sinne vietää. [Mogilalla ei vietty?]. Ei. Mogiloilla kävel'd'ii, pyyhitää da sil'mäd ris's'itää, da muuda n'i mid'ä. A mogiloilla ei viet't'y n'i mid'ä.

[A ku moah pannaa, koissa ol'igo stola?]. Ol'i. Siidä ol'i, ol'i. [Mid'ä pandii stolalla?]. Mid'ä pandii? ka kurn'ikkoa. . . A l'iharokkoa ei keit'et't'y. Kurn'ikkoa da mid'ä on omoa t'ädä sreäpn'eä. A n'äin nuorizuo ei pandu, tol'kko l'eškiakat pandii stolaa vanhat, a nuorizoa n'i kedä ei pandu. Ei n'i mändy n'i ken nuorizo. [Lapsie ei pandu, joz mama kuolou?]. Ei. Ku vanhat staruuhhat iššutetaa, ket ollaa l'eššet. A n'äin nuor'ie ei pandu stolaa. [A mužikkoi ei?]. Ei. Staruuhad vai.

ф. 2363/24, M. V. Morozova, U. I. Vaskojeva, Särg'ärvi, 1976.

69. [Pominkat]

[Kučutaago vai iče tullaa?]. No ka kučutaa, ka omat iče, krovnoit omat iče i t'iijet'ää. A dostal'iloi ked'ä t'äššä kučuttanou ga. No. Kolmen'ed'äl'iželllä hot ei sen verdoa, a kuužin'ed'äl'išel'l'ä äijä tulou siih, sorokovoilla sil'l'ä. Ka mie ol'in tuuvalla, ka puol'ivuodehista piet't'ii, seevernoissa tuuvalla koncassa. Mužikka se kuol'i, miän rodn'a tože. Rahvašta ol'i yn'n'ä, onnakko šada hengie ol'i. Šegehel'd'ä ol'i yn'n'ä maššina rahvašta omie, n'e oldii krovnoit omat: pojad da čikod da n'eveskät.

[Vuodehista pietää?]. No vuodehista tože, šuur'i vuodehine, šuur'i.

[Viržit'et'äägö koissa pominkoissa?]. Ka nu, näid'ä n'ytten päivinä, algupäivinä viržit'et'ää ku piet'ää. Ka. Ku vie kuuži n'ed'el'ie aino viržit'et'ää pert'iššä.

ф. 1898/8, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

70. [Kuužin'ed'el'izellä kučutaa pokoin'ikkoa]

[Käyvväägö kalmižmoalla kuččumassa?]. No, käyvvää, käyvvää: «L'äkkä meijen keralla».

Mie ažetin, kah, t'änä peänä siun kohtaižetten murginaverožetten.
Läkkä meän kera murginoimaa,
dai ota občoi omakunnaista
ked'ä ollou hel'iedä heimokundoa kaikkie kereä,
läkkeä meän kera n'äil'l'ä murginaverozilla,
izmen'ät't'ä azettima kaiken.

[Eigö teilä ažetettu pominkoilla käzipaikkoja ikkunan ulkopuolella?]. Ulkopuolella? Ei azetettu. Voarnoih pandii. Šinčoo ei, pert't'ii vain. Pert't'ii. . . Vielä svoad'boloissa pandii. A siid'ä muuda ei pandoa. Siidä pokoin'ikan aigaa ku piet'ää, n'i siidä jäl'gie ei pandoa. No a siid'ä konža l'ienöy ka svoad'bo tože, n'i siih pannaa voarnaa käzipaikkoa.

ф. 1898/10, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

71. [Kuužn'edäl'ižet]

Nu, en'n'en šanottii kuužn'ed'äl'ihižet, n'yt šanotaa sorokovoi d'en', dai en'n'en šanottii kuužn'ed'äl'ihine t'ämä on značit. . . En'n'en ku spravl'aidii, n'i k ollou sielä kuušin'ed'äl'ihine piet't'y da ollou piet't'y t'ämä vuodehine, eigo piet't'y puol'ivuodizie, rahvaš el'et't'ii keyhäl'd'i, eigo heil'ä ollun mil'l'ä pid'eä, ei heil'ä i ollun mil'l'ä moah panna, n'i piet't'ii, moah pandii da peän'ä ku kuol'i en'n'en vanhašša, n'i toissa peän'ä hauvattii, a n'ytten piet'ää kolmin päivin, eigo siel'ä keräyt't'ii siel'ä omad, n'i čoaju

juodii l'ibo mi kai, a n'ytten kerät'ää kaikkie rahvašta, n'iin hyvin piet'ää haudaizia niid'ä, toispeän'ä ku pannaa moah, toispeän'ä käyvvää viel'ä kladbiščalla, toaš piet'ää ugoššaijaa kaikkie dai d'ev'atii den' piet'ää dai dvaccat'ii den' piet'ää dai t'ämä sorokovoi den' piet'ää, no a siidä toaš piet'ää puol'ivuodehine, siid'ä vuodehine piet'ää, n'iin aino jogo vuotta piet'ää vuodehine.

Kladbiščalla män'd'ii, ken mid'ä maltto omat it'et'ää. Nu sid'ä pokoin'ikkoa aigautetaa enžist'ää, noššatetaa. . . enžist'ää iče aigautin: «Hoi armahan hyväžen'i noalane, vuota angei varduon'i kuottel'en aigauttoa, siula hot on šuur'i opščoi omakundane, n'i ei n'i ket siuda voidoa aigauttoa, no vuota angei varduon'i kuottelen siuda aigauttoa, ku aigazišta aijoišta šoaten jäin armottomien kera avohie (?) ilmazie myö matkoamaa», — hänellä viržit'in n'äin rovno, «n'i miun ku kaunehilla kana-aigazilla kataijun kandomien omenan kera yksissä art't'el'izissa verizil'l'ä voinazilla vojuičit», hänel'l'ä viržit'in, «n'i ku tul'id verižil'd'ä voinazilda, n'i ku lein'a varduon'i jäi l'eskil'öiksi, n'i kut kerdažet olled vaštaa tullun n'i, jogo kerdažet kyl'män'yöl'd'ä varduolda kyžyit, kuin kyl'vet't'än'yzied'än'i kyl'äilozie myöte kyl'l'ät'än, da kuin kanazie kazvatan da». . . Hänel'l'ä it'in: «N'i n'ytten ku siun eule n'i ked'ä aigauttajoa, n'i vuota mie angei varduon'i aigautan», — hänel'l'ä, no siid'ä it'in, anoin passibot, šadakymmenkerdazet passibot, što miuda pagauttel'it ainož da. Siid'ä pojalla it'in, što «oi paimomoin'i noalane, nuka pahoin ožien alane. . . kurjan An't'otan kera kuottelemma parašta hyväštäš aigauttoa», hänel'l'ä it'in, no. Dan'i n'äin'ä päin'ä t'äd'ä it'et'ää ainoš, što «n'äin'ä päivin'ä kuin on polvišpoassuzišša n'i polvihyväzelläš šugeišša spoassužišša ollaa suudopäiväžet», n'ämä päivät en'n'e šanottii, što sorokovoi den' suud'itaa, značit, ked'ä v rai, a ked'ä v at, no «n'i kunna. . . udaloa hyväistä n'i udal'išša spoassužišša utverd'it't'ii, eigo hod viezl'övä hyväžeš pimeijen yöl'öjen tulduo omahaž magei magavopoštel'iloih vieret, n'i eigo udala hyväžeš siula un'izišša tule šanomaa, kunna udalaa hyväist'äš udalat spoassužet od'd'elazii otverd'ittii sinne olovii spoaššužii», pojalla it'in n'ämä šanat. Sugeišša spoaššužišša suudopäivät it'in. No, siid'ä kod'ii tulduo it'in: murginoiččima, n'i se on tože it'et'ää vrod'e, ku pojilla, sid'ä omilla ken andau passibot, što «hyväzest'i parahii spoassužii parahan hyväzeš pan'id da, hyvii loaduloi polvispoassužii provožaičid da mon'i kymmenkerdažet ugoščen'n'ažet ustroijit udalalla hyvähellä, valgei hyväžeš [kun] vahnannuzilla i puudunuzilla puol'iloilla ol'i, čest'ilöjen činolojen loaduu spoassužii loaduhyväzeš ažettel'it, tuhatkymmenizet passibožet».

[Pokoinikalla] pannaa luz'ikad, vilkad, gost'in'čat, stokanat, stopkat, keskistolalla pannaa, a kladbiščalla n'i tože otetaa kai syömižed, juomižet, kaikkie omie kučutaa, tulgoa yht'ee t'ähä murginalla.

A en'n'en vahnašša ei syöd'y, eigo šin kannettu, t'ämä posl'e voini otettii, t'ämä primer sielä neät't'ii Ven'ialla, roattii siel'ä n'iin, a miän en'n'en ku mänd'ii, gošt'inčat ku kladbiščalla taluttii

dan'iin tuodii kod'ii da kel'l'ä kai viet't'ii vahnalla, ket oldii n'e mol'ijad, da besprizornoit, varattomad, vain kuin šanuo, n'iil'l'ä anettii, no n'iil'l'ä n'iiščoilla anettii, n'e šyöd'ii, a t'ässä omat iče emmä šyönyn n'i konža, a n'ytten Ven'iald'a kušta šoaten tuldii voinan jälgie, n'i lähet'ää, otetaa sumkat t'äyvet kaikemmoista šyömist'ä, viinoa, iššutaa, syyvvää, juuvvaa, da kaikki kohaštaa, vrod'e hänen kera murginoijaa, šanotaa Ven'ialla n'iin šanotaa, a meilä Karjalašša en'n'en ei ollun t'ämä običai. . . Sielä special'no semmožet oldii vahnat akad sielä l'ibo mužikad besprizornoid, n'iillä anettii besprizornoilla n'iil'l'ä prestarelim, nu semmoine ol'i običai, a n'ytten Ven'ialda tuldii rahvaš, n'i sist'ä šoa ruvettii n'iin roadamaa.

[Pandiigo teilä käsipaikka ikkunasta rippumaa, stobi pokoin'ikka tul'is perttii sidä myöte?]. Ei meil'ä ollun, meil'ä pandii vuarnoi, riputettii käsipaikad dai mit kai siel'ä šiičan l'ibo ploat't'at sil'l'ä pokoin'ikalla, a ei pihalla pandu, ei meil'ä ollun sidä. A kačo viel'ä običai ol'i meil'ä semmone, što kuudee n'ed'el'ii soaten tulda pert'issä poltettii, yöl'l'ä, no, tulda poltettii pert't'ii, šanottii, što avoi, kuudee n'ed'el'ie suah kävel'öy kod'ii, no, hengi kävel'öy kod'ii, n'i ana tul'i palau, štobi n'ägiš, no dai n'ytten kel'l'ä omat on, n'i kai pijämmä tulda. Miun muistoo ol'i viel'ä pärehet, svičča ol'i, ol'i viel'ä miun muistoo, päret't'ä piet't'ii.

ф. 1734/12, A. T. Tološinova, Poaen, 1972.

II. ТРАДИЦИОННЫЕ СЕЛЬСКИЕ ПРАЗДНИКИ

В настоящем издании представлены наиболее яркие и характерные для Сегозерья рассказы о народных праздниках, сохранившихся в памяти карел старшего поколения. Материалы относятся главным образом к началу XX в., когда сельский праздник еще довольно полно сохранял совокупность обрядов, ритуалов и других требуемых традицией действий. Наиболее, пожалуй, полно сохранилась в праздниках функция общения (гостьба, праздничные угощения, игры, беседы и т. д.).

Распределение традиционных праздников соответственно православным святцам создает впечатление об их церковной сущности. Иллюзорность этого представления сравнительно легко развеивают приводимые ниже тексты рассказов, показывающие полифункциональность народных праздников, в которых легко уловимы языческие верования, «родовые» связи. Впрочем, еще в записках путешественников справедливо отмечалось, что сельские праздники карел в сущности своей языческие.[1]

Трудовое содержание северорусских календарных праздников прекрасно проиллюстрировано в работе В. И. Чичерова.[2] Карельские материалы в полной мере подтверждают высказанные В. И. Чичеровым положения.

Характерной чертой праздничного календаря сегозерских карел начала XX в. является слабая сохранность земледельческих ритуалов. Отход от некоторых аграрных ритуалов календарной обрядности наблюдается и у соседнего русского населения северных областей. Исследователи считают, что это связано с географическими условиями, а также с частичной сменой занятий населением, изменившим с течением времени и традиционную обрядность.[3]

В то же время обряды, связанные со скотоводством, представлены в данном районе более полно: обходы дворов в утро егорьева

---

[1] Круковский М. А. Олонецкий край. Путевые очерки. СПб., 1904.

[2] Чичеров В. И. Зимний период русского земледельческого календаря XVI—XIX веков. — Труды института этнографии. М., 1957, т. XI.

[3] Бернштам Т. А. Традиционный праздничный календарь в Поморье во второй половине XIX—начале XX в. — В кн.: Этнографические исследования Северо-Запада СССР. Л., 1977; Venäläinen perinnekulttuuri. Helsinki, 1976, s. 196—197, и др.

дня (23 апреля) и сопутствующие этому приметы и поверья (ф. 2019/23), обряд первого выгона скота в поле, который часто приурочивался наряду с егорием к николину дню — 9 мая.[4] Следует отметить, что культ Николая Чудотворца (Pyhä Miikkula) был одним из наиболее развитых. Ему приписывали также функцию «охранителя стада».

Среди скотоводческих обрядов особое место занимал так называемый «конный праздник», отмечаемый в день св. Фрола и Лавра (18 августа), когда мужчины сводили со всей округи лошадей в ту деревню, в которой этот день был престольным праздником. Здесь гостей обильно угощали, а каждую лошадь поп окроплял «святой» водой и приговаривал: «Будь здорова» (тексты II, 1—3).

У сегозерских карел существовал развитой институт пастушества, который сохранял еще в начале XX в. многие архаические элементы. Среди них наблюдались обычаи, связанные с окончанием пастушеского периода к покрову. Со скотоводством связано множество запретов, таких, например, как запрет косить в пятницу перед ильиным днем (20 июля), что, по поверью, должно сохранить скотину (текст II, 4), и пр.

Праздничный календарь года начинался зимними святками (25 декабря—6 января), которые наряду с «летними» (24—29 июня) выделялись как два определенных праздничных периода.[5] Прочие праздники были распределены в течение всего года соответственно церковным святцам. Эти местные «храмовые» праздники не образовывали сколько-нибудь заметных циклов, приуроченных к тому или иному времени года.

Святки (vieristän keski, sv'atkat) были важным периодом наступавшего нового года. В это время происходили особые обрядовые действия, различные гадания, предсказывающие будущее. Они возникли на основе древнейших народных представлений и верований. Святки были также периодом интенсивного общения молодежи, происходившего на святочных вечеринках и беседах.

На рождество и на Новый год после службы в церкви дети ходили из дома в дом «славить Христа», пели колядку с пожеланием испечь блин, который тут же готовился хозяйкой. В награду дети могли получить и деньги (текст II, 5). Рождественский блин назывался synnyinkakkara (текст II, 12).

Сразу после рождества начинались обходы дворов ряжеными — хухляками (huhl'akat). Ходили группами от 5 до 10 человек, посещая все дома в деревне. Таких групп, как правило, насчитывалось несколько. Особенно много молодежи, преимущественно девушек, собиралось на святки в тех деревнях, где престольным праздником считалось крещение. Почти вся молодежь принимала

---

[4] Даты праздников даны по старому стилю. О скотоводстве см.: Материальная культура сегозерских карел конца XIX—начала XX в. Л., 1980.

[5] Термин «летние святки» (kezäsv'atkat), как и сам заимствованный у русских термин «святки» (sv'atkat), встречается лишь в южной части исследуемого района, где сильнее сказалось влияние карел-ливвиков.

участие в «походах» ряженых. Ряжение в основном заключалось в том, что мужчины переодевались в женские одежды и наоборот. Иногда надевали много всевозможных сарафанов и верхней одежды (преимущественно праздничной), надевали и вывернутую наизнанку шубу. Подпоясывались вышитыми полотенцами. Голову покрывали «фатой», т. е. большим платком, закрывая лицо (тексты II, 5, 6). Встречаются упоминания о масках, как самодельных, так и приобретенных в городе (тексты II, 7, 8). В связи с этим интересно отметить существовавший в д. Сондалах обычай «кормить» сшитую из кожи голову козы караваями свежеиспеченного хлеба. Хлеб ряженые складывали в мешок и скармливали впоследствии скоту (текст II, 8).

В домах ряженые, не открывая лиц, плясали кадриль или лансье под аккомпанемент гармоники или балалайки, а также без всякого сопровождения. Все это происходило молча; ряженые не смеялись и не пели, стараясь не выдать себя, в то время как хозяева и гости пытались узнать их (тексты II, 5—7 и др.). Ряженого нельзя было трогать, приподнимать «фату» и пр. За такое любопытство сразу следовало наказание палкой, с которой ряженые часто ходили по домам. «И поделом тебе, не лезь к ряженому», — говорили в таких случаях. Если же кухляка узнавали, он снимал «фату», и тогда хозяева угощали его чаем и едой.

Обходы домов ряжеными продолжались до крещения. Заканчивались они купанием в «иордани» (jordana), т. е. искуплением «грехов» за весь святочный период (тексты II, 5, 9). Крещение могло происходить и по «обету» за выздоровление родственников. В какой-либо другой период осенних или зимних праздников ряжение не зафиксировано.

Святочные гадания у сегозерских карел объединялись под общим названием «слушать сюндю» (syndyö kuunnella; букв. перевод слова syndy — «рождение»). Причем сюндю представлялась как некая таинственная и могущественная сила, которой следовало остерегаться. Особенно это должны были помнить вступающие с ней в какой-либо контакт, т. е. гадающие. При гаданиях должны были соблюдаться определенные правила, пренебрежение которыми могло навлечь беду (тексты, II, 10, 13; ф. 2108/7).

Наиболее распространенными формами гаданий были «слушания» у проруби, когда сидели на шубе или на необработанной коровьей коже, положенной мехом кверху. На той же шубе сидели на перекрестке трех дорог, а также на полях у риг или амбаров (тексты II, 7, 11—13).

Во многих рассказах о гаданиях в качестве основных магических предметов упоминаются угли от сожженных перед гаданием лучин, отщепленных от края дерева (sel'gäpäre). Лучины сжигались перед гаданием над входом в избу, угли собирали и брали с собой (тексты II, 14, 15). Эти же атрибуты (лучины или угли от них) должны были повлиять на сны, с помощью которых стремились определить будущее (тексты II, 14, 16). В свою очередь

сну предшествовали определенные действия, такие как запирание на замок кос девушки («суженый» во сне должен был прийти за ключом) или «замачивание» чулка в проруби, когда девушка ложилась спать в мокром чулке, призывая перед сном «суженого» прийти и снять чулок (тексты II, 10, 12, 16).

В большинстве гаданий преобладала брачная тематика: определение времени замужества, сведения о будущем женихе и т. д. В этом смысле показательны магические действия, совершаемые девушками вечерами, с наступлением темноты, которые называются «резать дорогу». В соответствии с традицией открывали дверь и, начиная от стола, имитировали рубящие и режущие движения топором или косой. С этими движениями они выходили во двор и шли до ближайшего перекрестка. Ходили вдвоем или втроем, периодически справляясь у основной исполнительницы: «Что режешь?» — «Дорогу». — «Зачем?» — «Для сватов» (текст II, 18 и др.).

Сюндю слушали также под окнами домов, у хлевов и в других местах. Слушая сюндю, можно было предсказать несчастье (плач), смерть (стук топора), а также достаток или бедность. К примеру, привязывали на ночь девичью ленту к рогам коровы, по ее поведению утром определяли будущее благополучие хозяйки ленты, причем девушка должна была спать на заранее приготовленных лучинах (текст II, 16).

Прямых указаний на мужские гадания нет, хотя парни, по некоторым рассказам, и вмешивались в «слушания». В северокарельской традиции мужские гадания сохранялись еще до недавнего времени.[6]

Святки были праздником холостой молодежи, которой в обрядности отводилась основная роль. Девушки на святки, как правило, ходили в гости к родным, живущим в других деревнях, и могли находиться здесь вплоть до сретенья — до 2 февраля (текст II, 60).

Следующим периодом гостьбы девушек у родных была масленица (pyhälasku). В это время праздничных бесед не устраивали, а собирались лишь на посиделки с пряжей или вязанием (päiväkezro) (тексты II, 5, 62, 63) или организовывали складчины. Днем парни запрягали лошадей в праздничные сани (korj'at) и катали девушек, которые пели протяжные песни. Упоминаются информаторами также катания с гор (тексты II, 5, 38).

В ночь на пасху — последнюю ночь великого поста — занимались приготовлением праздничной пищи, которую разрешалось отведать лишь при появлении первого луча солнца (тексты II, 5, 22). После посещения церкви отдыхали, но в гости не ходили. Молодежных посиделок не устраивали. Первый день пасхи (äijäpäivä) был также одним из «общих» праздников (не престольных), когда в другие деревни к родне не ездили. В некоторых деревнях к пасхе устанавливали качели.

---

[6] Virtaranta P. Vienen kansa muistelee. Helsinki, 1958, s. 577, 581.

В Сельги и на других погостах, где были церкви, в день пасхи и всю фомину (послепасхальную) неделю ходили звонить на колокольню (текст II, 31). Поминовение покойников на пасху и в радуницу было обязательным. Свадьбы как на пасху, так и в течение всей послепасхальной недели не игрались (текст II, 5). Троица, как и вознесение, были обычными престольными праздниками определенных деревень. Не считая поминования усопших, никакими обрядовыми действиями эти праздники не сопровождались.

В ряду летних праздников выделяются иванов (iivanan päivä) и петров дни (pedru). Шесть дней между ними в некоторых деревнях назывались «летними святками» (kezäsv'atkat) и считались наиболее плодотворным периодом для «поднятия лемби» (см. выше, с. 11). Это делалось различными способами: здесь и действия, связанные с верой в магическую силу муравьиного яда (тексты II, 23, 24), и собранный с двадцати семи берез веник из двадцати семи веток, которым парятся в бане, и т. д. (тексты II, 23—26). Большинство обрядов исполнялось ночью или утром на иванов день.

В эту же ночь, а также в ночь на петров день в южных деревнях района на дорогах жгли специально сохраняемые для этого случая старые рассохшиеся лодки и прыгали через костры (текст II, 26).

В Прокколя (Юккогубе) в иванов день молодежь уходила на «Девичью гору» (N'eičytvuori), где варили чай. Игр там не устраивали (ф. 2392/8).

На ильин день (20 июля) пекли хлеб из ржи нового урожая. Этот хлеб называли pyhä Il'l'ä — «святой Илья» (текст II, 27). В д. Веньги на ильин день гости привозили с собой немного зерна, которое затем отдавали бедным старухам. Никаких других упоминаний об обрядах, связанных с жатвой или праздником урожая в летне-осенний период, не отмечено.

В праздничном календаре сегозерских карел особый интерес представляют наиболее архаичные праздничные обряды. В д. Сельги обнаружены следы древних жертвоприношений на о. Махосоари. Остров был известен во всей округе. «Привезти завет» (кар. d'iäksiä) сюда стремились жители как близлежащих, так и отдаленных деревень Средней Карелии (тексты II, 28, 31). На остров ездили два раза в год — на петров день (29 июня) и на успенье (успенье пресвятой богородицы — 15 августа). Таких мест паломничества в Сегозерье было два — о. Махосоари на Селецком озере и о-ва Каличие на Сегозере. О последних имеется лишь несколько упоминаний, однако известно, что сюда съезжались именно 15 августа — на успенье.

На петров день на о. Махосоари везли всевозможную снедь — масло (часто в больших количествах), пироги, калитки и пр. Местный поп служил торжественный молебен, после чего вместе с дьяконом забирал оставленные на острове продукты «в пользу церкви» (текст II, 29).

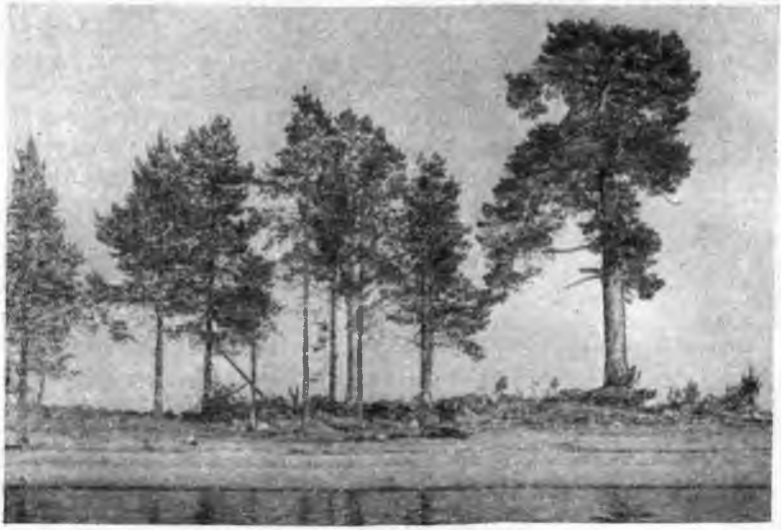

Рис. 3. Вид на о. Махосоари на Селецком озере.

В случае болезни или какого-либо неблагополучия в часовнях на острове (их было две, соответственно праздникам) ставили свечи. Кроме того, везли и оставляли в часовнях деньги, платки, отрезы материи, шерсть (тексты II, 30, 31). Обычай оставлять на острове (на месте часовни, у корней старой сосны) пряжу, платки и монеты сохранялся стариками до недавнего времени. Побывавший в конце прошлого века в Средней Карелии финский исследователь А. В. Пякконен писал, что почти во всех часовнях можно обнаружить материю, одежду, угли, птичьи яйца и перья.[7] Во время молитвы стояли на коленях, под руки подкладывали крылья глухаря.[8]

Во второй день паломничества на о. Махосоари (на успенье) из Сельги и других деревень везли «по обету» баранов, телок, иногда и быков. Это делалось, как правило, в том случае, если умирал кто-либо из родственников. Здесь животных закалывали. Часть мяса съедали «всем миром» (текст II, 32), часть отдавали попу или церковному старосте, которые присутствовали при акте жертвоприношения. Позже баранов и телок уже не убивали, а просто продавали участникам праздника (деньги шли в церковную казну) или отдавали служителям церкви (тексты II, 28, 29). Здесь налицо проникновение в обряд широко распространившихся

---

[7] Pääkkönen L. V. Kesämatkoja Venäjän Karjalassa. Suomen Muinaismuisto-Yhdistyksen Aikakauskirja, XVIII. Helsinki, 1898, s. 101.

[8] НАКФАН, ф. 1, оп. 45, ед. хр. 132. — См. также: Материальная культура сегозерских карел. . ., с. 26.

в Средней Карелии в конце XIX в. товарно-денежных отношений, видоизменивших многие архаические элементы ритуала. В литературе имеются сведения конца XIX в. о жертвоприношениях баранов в д. Суднозеро (Северная Карелия), происходивших в те же сроки (15—16 августа), причем все действо было посвящено св. Николе. Здесь обряд сохранился в наименее трансформированном виде со множеством интереснейших деталей.[9] Сопоставление этих фактов с другими сведениями[10] дает нам право предположить, что в данном регионе на месте церковного праздника успения издревле существовал широко распространенный и развитый языческий ритуал с жертвоприношениями, связанный, возможно, со скотоводческими культами.[11]

Несомненный интерес представляет и отмеченный в Прокколя (Юккогубе) обычай на успенье после деревенских танцев вывешивать на верхушке старой ели порванные во время игр и потасовок верхние мужские рубахи (текст II, 33). В д. Лошку (рядом с Прокколя), как отмечают информаторы, на престольный праздник съезжались жители многих деревень. В деревне не было часовни. Ее заменяла ель, вокруг которой на успенье устраивались игры. На ели «оставляли память» о празднике в виде рубах. Почти то же наблюдалось и на о. Махосоари, где после уничтожения культовых построек их заменила старая сосна, к корням которой стали складывать приносимые в жертву атрибуты. На связь священных рощ с местами построек часовен и церквей на севере указывал еще Н. Н. Харузин.[12] Во многих карельских деревнях места праздничных игрищ (kižatannar) были так или иначе связаны с прежними языческими святилищами.

В данном районе удалось зафиксировать и некоторые упоминания о древнем карельском осеннем празднике кегри (kegri). Несмотря на разрозненность сведений, каждое из них представляет несомненную ценность. Время празднования кегри, как указывает большинство источников, относится к концу октября—первым

---

[9] Karjalainen K. Matkakirje Venäjän Karjalasta. Valvoja, 1894, s. 351; Inha I. K. Kalevalan laulumailta. Helsinki, 1921, s. 359; Virtaranta P. Vienan kansa muistelee. Porvoo—Helsinki, 1958, s. 599.

[10] Жертвоприношения баранов (и ритуальное съедание мяса) в день успенья зафиксировано А. Я. Дуйсбургом на Вологодщине в 1923 г. См.: Дуйсбург А. Я. «Праздник барана» в деревне Б. Будогощь. — СЭ, 1933, № 5—6. — Подобные ритуалы у русского населения северных областей России были связаны преимущественно с ильиным днем (началом жатвы). См., например: Сумцов Н. Ф. О свадебных обрядах, преимущественно русских. Харьков, 1881, с. 106—108; Е. В. Барсов. Об олонецких древностях. — В кн.: Олонецкий сборник. Вып. 3. Петрозаводск, 1894, с. 184—185.

[11] Ср. у води: жертвенный баран на осеннем празднике в честь «скотьего бога». См. рукопись Ф. Туманского в кн.:: Õpik E. Vadjalastest ja isuritest XVIII sajandi lõpul. Tallinn, 1970, s. 110—112.

[12] Харузин Н. Н. Из материалов, собранных среди крестьян Пудожского уезда Олонецкой губернии. — В кн.: Олонецкий сборник. Вып. 3. Петрозаводск, 1894, с. 319.

Рис. 4. Место жертвоприношений у корней «священной» сосны на о. Махосоари.

числам ноября, т. е. к середине октября по старому стилю. В Прокколя (Юккогубе), Паданах день кегри был в субботу, предшествующую поминальной (дмитриевской) субботе. Это привело к поговорке: «В субботу на кегри приносят ряпушку в напалке рукавицы, а на поминальную субботу — в бочке» (текст II, 34). Поговорка указывает на время массового лова ряпушки в данной местности, который наиболее интенсивно проходил в первую неделю нереста. Мужчины и старики в это время находились на нерестилищах, а женщины заканчивали цикл работ, связанный с выращиванием и обработкой льна. Годовые земледельческие работы к этому периоду были завершены, скот находился в хлевах. Таким образом, в день кегри как бы подводили итог годового труда крестьянина. В особенности это касалось женских работ. С воздвиженьем (14 сентября) была связана поговорка: «Репа в яме, бабы на печи, пришел кегри. . .» (здесь ставшее непонятным слово «кегри» переосмыслено в kegl'eh — «головешка»; см. текст II, 36). На кегри обязательно пряли, а в конце дня подсчитывали количество мотков (текст 35). Своеобразный смотр сделанного и требование усердия в прядении в этот день зафиксированы также у калининских карел.[13]

У карел существовало поверье, что в святки, особенно в сочельник (synnyinpäivä), нельзя прясть. П. С. Савельева из д. Мян-

[13] Маслова Г. С. «Kegrin päivä» у карел Калининской области. — Сов. этногр., 1937, № 4.

дусельги привела в связи с этим поговорку-поверье: «Если прясть в synnyinpäivä (букв. «день рождения»), то осенью придет кегри и отобьет пальцы». Кегри в данном случае осознается как некое мифологическое существо, способное появляться среди людей в образе какого-либо зверя.[14] Именно так представляют себе кегри некоторые наши информаторы.

Все праздники, как уже отмечалось, распределялись по «престолам». В каждой деревенской общине имелся свой престольный или храмовый праздник, связанный с датой христианского календаря, посвященной тому или иному святому, именем которого была названа местная часовня или церковь. Только три крупных праздника — рождество, пасха и иванов день — были общими для всех деревень. Эти дни проводились в кругу семьи, тогда как на все остальные праздники отправлялись независимо от времени года к родственникам в другие деревни.

На праздники ходили, как правило, начиная с 15 лет. Девушки брали с собой узлы с праздничной одеждой — несколькими сарафанами (не меньше трех), которые менялись в течение праздника.[15] Непререкаемым законом праздника было гостеприимство. Н. П. Леонтьева из Покровского рассказывает: «Придешь, поздороваешься, тебя встретят, ботинки с ног снимут, потом накормят, за стол посадят» (текст II, 27).

В некоторых домах в большие праздники собиралось до полутора-двух и более десятков родственников из других деревень. Например, население небольшой (около 30 дворов) деревни Прокколя (Юккогубы) на троицу увеличивалось на 500 и более человек. Гостей устраивали в избах, а летом также и на сеновалах. Молодежь, приходившая в деревню, как правило, еще вечером предыдущего дня обходила знакомых, «выбирая себе пару» (текст II, 38).

Любой престольный праздник длился обычно два дня. В больших деревнях к ним приурочивались ярмарки. В первый день до полудня в гости не ходили, а посещали церковь или часовню. После обеда (около часу дня) начинались праздничные гулянья, игры и танцы. Игры продолжались с перерывом на полдник (около 3—4 часов пополудни) до ужина. После ужина молодежь отправлялась на праздничную беседу (в 7—8 часов вечера), а старшие устраивали свои посиделки. Беседы в зависимости от времени года заканчивались к полуночи, но могли длиться и дольше. Второй день праздника отличался по своему распорядку от первого только тем, что игры начинались сразу после завтрака (тексты II, 27, 37—42).

В южных деревнях района после обеда в первый день праздника обычно устраивали молодежную игру-гулянье (puarakiža — гуля-

---

[14] Г. С. Маслова указывает на основной элемент обряда в день кегри — пугание. Кегри надевал вывернутую шерстью наружу шубу со всевозможными устрашающими атрибутами («Kegrin päivä» у карел Калининской области).

[15] О праздничной одежде см.: Материальная культура сегозерских карел. . ., с. 121—126.

ние парами), заключающуюся в том, что девушки и парни, взявшись за руки, под пение протяжных песен и частушек шли через деревню на место игрищ (kižatannar, kižapiha), где устраивали танцы. На обратном пути играли на улице в разных частях деревни. На протяжении игры от шествия могли отделяться парами девушки и парни (текст II, 5; ф. 2109/25).

Летом игры могли устраиваться также на мостах или на перекрестках дорог. В основном они проходили на улице независимо от времени года. Зимой молодежь устраивала беседы в одном из домов (kižapert't'i), за что вносилась определенная плата хозяевам на весь осенне-зимний период (тексты II, 43—49). Это можно считать поздним явлением, так как имеются рассказы о том, что на рубеже XIX и XX вв. были обычны беседы молодежи в ригах, в том числе праздничные, и посиделки в банях (тексты II, 49—53).

Вплоть до 20-х годов XX в. наряду с хороводом (kruuga) в районе Сегозера танцевали исключительно кадриль и лансье (kandrel'l'i, lantsi), которые исполнялись под пение специальных песен или под гармонику (тексты II, 50, 52, 54 и др.).

На праздничные беседы (bes's'odat) в отличие от обычных девушки приходили без работы. Здесь было особенно многолюдно. В больших деревнях происходило одновременно несколько молодежных собраний. В перерывах между танцами девушки и парни могли сидеть парами (puarua istuo) отдельно от других (тексты II, 44, 49, 58; ф. 1884/18). На беседах люди старшего возраста не присутствовали (текст II, 59).

Существенную роль во взаимоотношениях молодежи, связанных с праздником, играл институт адьво (см. выше, с. 14).[16] Пребывание девушек у родственников, как правило по материнской линии, обычно приурочивалось к какому-либо празднику. Замужние же молодухи (moržiamed) гостили в родительском доме через определенный промежуток времени и находились у родни одну-две недели, причем этот срок они проживали в доме родителей, даже если он находился в той же деревне (текст II, 60; см. выше, с. 22).

Девушки ездили в адьво преимущественно в осенне-зимний период, приблизительно от покрова до великого поста, что, видимо, имеет прямую связь с временем проведения молодежных вечеринок. Когда в деревне находились адьво, а число их, особенно в святки, доходило до нескольких десятков, молодежь каждый вечер собиралась на беседы.

В адьво девушки не выполняли никакой работы, только брали с собой из дома рукоделие. Они активно участвовали во всех гуляньях и развлечениях молодежи. Кроме рукоделия, адьво брала из дома большой узел с одеждой. Наряды в адьво менялись каждый день (текст II, 65).

---

[16] Teräsvuori O. Ativon arvoitus. — Kalevalaseuran vuosikirja. Helsinki, 1940—1941, № 20—21.

Перед каким-либо праздником за девушкой из другой деревни на праздничных санях (kord'a) приезжали дядя (муж тетки по линии матери) или двоюродный брат. В одном доме на праздник могло собраться и несколько адьво. Как свидетельствуют некоторые сообщения из других районов Карелии, если в доме (в период гостьбы девушек) не было ни одной адьво, это считалось предосудительным.[17] Обычно девушки гостили у родни две-три недели, пока за ними не приезжали отец или брат (тексты II, 61, 62). Срок адьво мог в зимнее время достигать шести недель, но не более. «Шесть недель в адьво не пропадет, а на седьмую уже недосуг», — гласит поговорка (текст II, 60).

Основную роль на празднике играла холостая молодежь. Весь комплекс гуляний и игрищ, все формы общения молодежи были пронизаны брачной тематикой и являлись почвой для заключения особых по форме праздничных браков (тексты II, 5, 67—71; см. выше, с. 11—14).[18] Не случайно обряды «поднятия лемби» зачастую приурочивались к праздникам (текст II, 24). А. З. Логинова из д. Сельги рассказала, как мать, отправляя ее на праздник, совершила целый ряд магических действий, связанных с «поднятием лемби» (текст II, 72).

Идти на праздник в другую деревню считалось, особенно для холостой молодежи, своеобразной обязанностью — иначе нарушалась традиция. Молодежь отправлялась на праздник даже в самое «жаркое» время сенокоса или других неотложных сезонных работ. Порой на это уходило три-четыре дня, так как расстояния между деревнями были значительными (тексты II, 73—76).

Праздники способствовали общению населения исторически сложившегося региона — ряда населенных пунктов, связанных между собой родственными отношениями. Образовывались своего рода брачно-праздничные «микрорайоны» деревень. Район связей Сегозерья очерчивается достаточно четко, имея определенные границы на севере и юге, западе и востоке. Каждый населенный пункт исследуемого района был связан множеством нитей со всеми близлежащими и более отдаленными деревнями.

Как уже указывалось, на праздники в другие деревни, за редким исключением, ходили к близкой родне, это же касалось и девушек — адьво. В этой связи интересно замечание Х. Киркинена, который в своей книге «Карелия между Востоком и Западом» отмечает, что в документах XVI в. часто упоминаются родовые праздники карел. На эти праздники был запрещен приход незваных гостей, не представляющих данный род. «Источники свидетельствуют, что родовые празднества были распространены повсе-

---

[17] Ibid., s. 244.

[18] Интересны некоторые значения слова kisa — «игра». Глагол kisata — «играть» имеет в некоторых говорах финского и карельского языков значения «шумно возиться», «баловаться», «обольщать» и даже «флиртовать» (kisu, kihu в говорах Северной Финляндии). См.: Hakulinen L. Suomen kisa «leikki» sukulaisineen. — Kalevalaseuran vuosikirja. Helsinki, 1950, № 30,

местно на территории Карелии. Их можно считать одной из форм народных праздников, где в отдельных случаях присутствовал культ предков».[19]

Большинство браков заключалось внутри праздничных «микрорайонов» деревень. Каждый населенный пункт был центром своего (большого или маленького) района брачно-праздничных связей, которые, накладываясь друг на друга, образовывали единую систему брачно-праздничных контактов. Праздничные связи окраинных деревень района Сегозера в свою очередь распространялись на сопредельные районы.

Традиционный праздник охватывал широкую сферу жизненных интересов крестьянина от древнейших культов и верований до регламентированных праздником форм взаимоотношений молодежи. Праздник, по имеющимся материалам, предстает перед нами как многофункциональный общественный институт. С одной стороны, переплетение в нем производственных и религиозных элементов позволяет выделить производственно-магическую функцию праздника с множеством религиозно-магических обрядов и ритуальных действий, приуроченных к определенным календарным датам. С другой стороны, наблюдается тесная взаимосвязь института праздника со свадебной обрядностью, семейными и общинными взаимоотношениями. Традиционные праздники носили социально-коммуникативную функцию, были формой общения населения исторически сложившегося региона. Все это составляет сложный комплекс вопросов, разрешение которых во многом зависит от результатов дальнейшей собирательской и исследовательской работы по другим районам Карелии.

ТЕКСТЫ 1—76

1. [Frolan proazn′ikka]

Frola. Sygyžellä. Ol′i, ol′i. V sent′abre, onnakko on. Kagroa l′eikkoamma kaikičči Frolalla, meil′ä oldii tuola pellot. T′yttön′ä. . . Siih vietii hebozie, Frolaa pid′i ob′azat′el′no hebone vedeä, kel′l′ä ol′i. Hebožed pid′i kai vedeä Frolaa. Še pappi l′ykkey vet′t′ä. Pappi kist′il′l′ä voidau očan hebožella kaiken. «Ole t′erveeǃ». Vet′, n′äin kaštau, dai myö kävel′imä. Kel′l′ä ollou hebožed, kai pid′i šin vedeä Frolaa, siel′ä ol′i časouna, šillan korvašša, še dorogavierošša ihan. Frolan časouna, pappi sin kävel′i. Da viel′ä d′engoa pid′i andoa. Ka ved′, mol′imaa kävel′d′ii sinne, äijä rahvašta ol′i. . .

ф. 1923/14, A. I. Lokkina, Sel′gi, 1973.

[19] Kirkinen H. Karjala idän ja lännen välissä. Helsinki, 1970, s. 132—133.

2. [Pruaznuidii Frolua]

A Frolua pruaznuidii, što tullaa huomuksella rahvas, emän'n'äd jo striäpit'ää, t'iijet'ää što tullaa rist'ikanzad n'e, mužikad, toizien kyl'ien, hebozien kera. No, siid'ä prigotov'at, zavtrokka luajitaa, tulella murgina, siihi, što tullaa gost'at. Loittozista kyl'ist'ä tullaa, n'iäd, jo illalla, huomukseksi, siihi, no lähized jo tullaa huomuksella, no, kun'i siel'ä kiriköššä, t'ähä tullaa, čuaju juuvvaa, kun'i časounassa ollaa, tullaa, murginoijaa i kod'iloi l'ähet'ää, ket ollaa tel'egöil'l'ä, a ket sel'l'ässä, yksil'l'ä hebozilla i käyd'ii ku, a muut ei käyd'y pruazn'ikkaa n'i ket, krome izvoššikka, hebon'i.

ф. 2107/27, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

3. [Frolan pruazn'ikka]

Suvipiässä piet't'ii Frolua. Se aino luettii hebozien pruazn'ikka. Lähet'ää hebozella Frolan pruazn'ikalla, no, siel'ä vezissä rissitää, n'i siel'ä heinäst'ä, en t'iä mi hein'ä se on, kassikane vai mi, luajitaa kruževaa, semmone pikkarane cveta. Se vesi kassetaa siidä vašta ved'ee, da sil'l'ä vejellä hebozie bringutettii.

T'ervalla, t'ervalla, t'ervalla pandii. Rissid luajitaa t'ervalla sii ovee, piäl'l'ä ažetetaa emän'n'ät.

ф. 2019/5, A. G. Nesterova, M. P. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

4. [Frolana tuodii žiivatat]

No hebozed, žiivatad häviemää, no n'i siid'ä ol'i butto jiäksit't'y siihi Frolaa, no n'i Frolaa kaikki tuodii, mid'ä t'ässä l'ähizie kyl'ie, n'i kaikki časounaa taluttii hebozie Frolana. Jiäksit't'y, zavet pandu, štobi ei hävit't'äiz n'e hebozet, no luajittii en'n'ist'ää vanhua ei hein'iä n'iit't'iä piat'inčän'ä, se statnoi piät'inčä tulou, Il'l'än piät'inčä, hein'iä n'iit't'iä sovsem, kel'l'ä ollou haravoidavua, vai haravoijaa, a n'iit't'iä ei. No n'i toože jiäksit't'ii, što ol'i se časouna, no n'i siihi jogo sid'ä Frolua taluttii hebozet siihi rist'ii, papilla, pappi rist'i siid'ä. En t'iä, mid'ä vet't'ä vain mid'ä pan'i šiihe astieh, no n'i sen, ku kruguška ol'i, no n'i sid'ä bringutti, yhen bringuttau, toin'i izänd'ä ajau, toizen bringuttau, tuas izänd'ä tuou, Justärvestä, Pyhän'iemest'ä, Senčärvestä, Čobenešta, n'ämä kai kyl'ät siihi taluttii hebozie, tullaa huomuksesta käyvvää, murginan jäl'gie kai järel'l'ää.

ф. 2107/26, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

5. [Pruazn'ikat]

Lapset tullaa Kristuo sluavimaa da emän'd'ä käski, siid'ä pajatetaa: «Rostuo noštuo, kil'edua, kol'edua, emän'd'äne — ehtolane, paissa l'ämmin kakkarane, kiel'yt't'ä kiän'diässä». Talošta

taloo. Ken andau kakkaran, šen paistau. Ken andau [kopeikan] kopeikka silloin vet ol'i se kal'l'is, kävel'l'ää taloloja myöt'en.

Roštuona dai uudena vuodena käyd'ii kirikköö toože. Kirikön jäl'gie t'ädä ruataa. Roštovana murginaa sua ei käyd'iä n'i kunna, murginan syöd'yö kävel'dii kizaa. Kiza, šuoritaa guarustoih da kai kizaa, siid'ä pannaa päivälounan syöd'yö toizet tuassen prostoimmat sobad, n'iin vot piettii iel'l'ä pruazn'ikkoja. Siid'ä Roštuosta tuas šen Vasil'jaa sua aino n'iin päiväkezroo, n'äin assutaa, kävel'l'ää, ruado otetaa käd'ee, t'yt'öt šuoritaa. Kai ku toizee taloo ku lähet, kerryt'ää art'el'illaa da talutaa ad'voih toizii kyl'ii da vot otetaa.

Vasil'l'a se on rostuosta n'ed'el'i, kaksi n'ed'el'ie on vierist'ää, no da siihi suate on vierist'ää sua n'iin kävel'l'ää, huhl'akkana da kai. Suoritaa int'eresnoiloih šobii, ken suoriu hyvii, n'äid'ä ol'ihän iel'l'ä räččin'äd n'e kirjutetud meil'ä ollaa, n'e pannaa n'äin, piäl'ekkää se t'ässä yhet, yhet kirjat piäl'ekkää, piäl'ekkää, no ken panou muurn'in šuuban piäl'l'ä, ken kuingi, ken suorieu miksigi ken štan'id n'äin, eräs siiččoih, hyvih sobii n'iihi šerst'anoiloih n'iih suoriu, šulkkupaikat kai n'e t'ähä fata tol'kko pannaa, štobį ei n'ägyis t'ässä roža. Sen'in i brihat. Ken briha hän može suorieu t'yt'öksi, t'yt't'ö suorieu brihaksi. Illoilla, dai päiväl'l'ä käyd'ii.

Mid'ä ei sano, pl'äššit'ää, toičči soitto se mi otetaa käd'ee, yksi soittau, toižet pl'äššit'ää konža kandrel'ie, konža n'iin, konža midägi siel'ä pual'ikka kiässä, eräz vielä kaččou šid'ä da erähät iče ožutetaaže da kušša talošša ollou päiväkezron'ikkua l'ibo mid'ä siid'ä gost'itetaa viel'ä, ku ožutetaaže, no ožutetaa rožat — toičči.

Koirua haukutettii kävel'dii, kel'l'ä ku koira haukkuu n'äin yl'en čuastoizee, ka vain mie l'ibo ken vatapual'it čuastoizee pagizet, n'iin i žen'ihhä se l'ienöy, a kel'l'ä nu n'äin hau—hau, mado vetten, se rubieu harvazee se mužikka.

Siid'ä vieristä ku tulou, jäl'gikerda se, kirikössä sluužitaa, männää, avando suuri, jordana vesset'ää t'ähä luajitaa järvee, siid'ä kupl'itaa. Vielä männää kirikköö, n'iissä märissä sobissa, da eigo prostud'ittu en t'ie kuin, kupl'ittii t'yt'öt, a brihat ei. Sivotaa da kuin n'äin nuoraa da sobissa sielä laššelletaa. Šiihi kirikköö kerrytää da hot' sie miuda pyrit'ät't'äned: «Läkkiä, mie rubien kupl'imaa, t'yö piekkiä t'ästä». Hoikissä n'äissä sobissa, dan'i siidä kirikköö hypät'ää, dan'i siidä kirikössä ko suorittanee vai kod'ii hypät't'änee siid'ä viel'ä jäl'gee suoriemaa.

Vierissän jäl'gie vielä on argi aino, n'i siidä konža on kahekšua n'ed'el'ie, konža on seičendä, toičči on kuutta, konža kymmenee sua n'ed'el'ie kävel'öy, no n'i siid'ä tulou ässe pyhälasku. Toičči ko on kymmenen n'ed'el'ie, siid'ä kahekšan n'ed'el'ie ku proid'iu rostovasta, siid'ä ruvetaa tuas ad'voist'el'iemaaze da kai tuas t'yt'öt, tol'kko ei huhl'akaksi käyd'iä, a n'iin suoriellaa, päiväkezroo kävel'l'ää, tuassa meil'ä ol'i mägi, siihi kerryt'ää illoilla,

siid'ä tanccuijaa, siid'ä čurn'itaa alaa t'än regyzil'l'ä n'iil'l'ä. Pyhälasku ol'i, n'i mägirindaa kävel'd'ii. T'ämä ol'i l'ihapyhälasku, enzimäine, t'ämä maidopyhälasku jäl'gee. Maidopyhälaskuna jäl'gee toože čurn'itaa, ilda sie čut' käyt'el'l'ää kluubaa dai en'ämbi ei käy. Äijää päivää sua sil'l'ä. Tuas äijäpäivä tulou, n'i siid'ä ässe ruvetaa käymää, n'iin ol'i meil'ä, mie en t'iijä, t'iäl'ä ol'i n'iin. Enzi äijänä piänä kirikköö käyvvää, yöl'l'ä sriäpit'ää, siid'ä päivä muataa, a kaksi äijiä päiviä kävel'd'ii t'ämä taloloja myöt'en, silloin vet kluubua eij ollun. Nu, kolme on äijiä päiviä, pruaznuidii. Ol'i, äijäst'ä päiväst'ä ol'i n'ed'el'i ruadenčoja. Kag raz n'ed'el'i, a toizet on sygyzel'l'ä ruadenčat. «Ruad'i defka ruadenčua, ruaden'ča tul'i dai miehel'l'ä piäzöy». A ruadenčoih sua ei mäne viel'ä. Vuotti kai n'ed'el'in ruadenčua, Äijäpäivä ku proid'iu, hot äijänä piänä svuad'buo ei piet't'y, dai ei miehel'l'ä, se ko tul'i, n'ed'el'i proid'i ruadenčoih, siid'ä void miehel'l'ä männä.

Iel'l'ä ku pruaznuidii pruazn'ikkoja, n'i l'iiga pruazn'ikkoina männää tunnuššetaa da yksi n'ed'el'i nu jäl'gie hot sid'ä mid'ä kirjutettanee, a toičči eigo n'i yksi yht'ä n'iät't'iä, da pruazn'ikkana tunnuštetaaže, da davai. Voopšče en'ämbi, en'ämbi pruazn'ikkoina. No, vet ol'i ka n'ytten tulou t'ässä Kiirikko tuassen, Il'l'an päivä, spuassun päivä. Il'l'asta ei havon taguada harmua hebon'e n'äy jo. Jo on pimie.

Syyvvää iel'l'ä pyhät kuuzi n'ed'el'ie, seiččemest'ä k ol'i Äiiä, päiviä, n'i hot ollou jo viizi vuotta ku siun brihačču, vie pienemmät, n'i ei annettu maiduo, mid'ä syyvvää vanhemmat, sid'ä i se syö. En t'iijä, hapatetaa vain kunna pandii, voida taiginat suuret siässet'ää dan'i. Vet' ol'i gluupad dielot, pravdua sanuo. Lapsi n'äl'giä kyzyy, dan'i kyzyy maiduo, da it'köy, a hyö pyhiä piet'ää. Mie muissan, kolme l'ehmiä meil'ä ol'i aino da n'el'l'ä t'ässä talossa. Jäl'gee loppuu ruvettii, a enžist'ää ei. Mänet siel'ä šipn'it, otat mid'ä kai rahkua peiton piäh, a annettua ei syyvvä. Seiččemen n'ed'el'ie, sie duumai. Se ol'i rostuon pyhä toože, dai spuassun pyhä, Pedrun pyhä. Muissin sygyžel'l'ä on, sygyžel'l'ä kuin ollou okt'abrskoin pruazn'ikkua vaššen. Luajittii n'äin kruugloine möykky omasta koista l'ibo šangi luajittii mi kai, veit't'ii staruuhalla, mol'i staruuha. Pyyhittii pokoin'ikka da mol'ittii da kumbane ollou viel'ä vereksembi da ken maltto viel'ä viržiet't'i. Otetaa varbazed da n'äin pyyhit'ää, «pom'an'i gospod'i», mogilua. A iel'l'ä ei varbazilla, a otettii kuavel'n'ičča da kuavittii: pannaa hiil'd'ä dan'iin pošt'i, a n'yd varbazilla.

[Pruaznikkana] puaražša kävel'd'ii. kyl'iä myö. Ei pajatettu, n'iin kävel'd'ii, no toičči ku enämbi rod'iu, da aššutaa siid'ä pajošša l'ibo mid'ä gul'aijaa. Dai brihat, brihat toože eräš puaražša t'yt'ön kera mänöy gul'aimaa se illalla jo, da ken missägi, ken istuu siel'ä, ken gul'aiččou, ken midägi, puarie toože ol'i. Kizattii, možet i dvenaccat', yl'en myöhä ei, siid'ä lähet'ää gul'baa kai, kel'l'ä puara, kel'l'ä mi, kel'l'ä t'yt'öt kerryt'ää art't'el'ii da. Aššutaa dorogua myö kezäaijalla t'ässä. Talvella vet ei n'i n'iin, a kezäpruazn'ikad

n'ämä ku ollaa n'ytten, a n'ämä ku Il'l'ad da kai pimiemmäd roitaa, vielä aivombaa išabaššitaa pois siel'dä, a valgie konža on ga jo myöhembää.

ф. 1729/11, M. I. Čurujeva, Jouhvuara, 1972.

6. [Huhl'akoista]

Huhl'akka, huhl'akka. Mie ol'in yl'en ohotn'ikka mie ol'in yl'en väril'l'ine, ku l'ähen ad'voih tuuvan Semčärvee, n'i kolmin n'ed'el'in ol'in, značit, l'ähemmä t'äst'ä jo veden'jasta, l'ibo l'ähemmä myöhembi t'iän uuven vuuven aigaa, kreššen'ja on pruazn'ikka, vierist'ä Semčjärvessä, suuri kyl'ä, n'i ad'vuo n'el'l'äkymmen'dä tulou Sel'l'ist'ä — suuresta kyl'äst'ä, da illalla l'ähemmä huhl'akaksi. Suoriemma hyvin, po-starinnomu. N'ävöl'l'ä hyvän paikan, siiččazen valgien paikan panemma, t'äst'ä sivomma kai, a no a siid'ä ku yksi n'el'l'ä. . . t'ämänmoized n'e emuššat, n'i zavod'iu alahalda yl'ää suah panou, a kaššad n'e toože sivomma t'ähä käzipaikkoi. Pl'äššimä kadril'ie, a ozuttuat emmä, pl'äššimä, toista toizee taloo.

T'yt'öt k ol'ima da brihat, erähän kerran ku t'ässä kävel'imä, ol'ima Keldovuaras, n'i mie tul'in t'ägäl'i märgä, tata joi haukku, haukku, emmä virkkan, mama sanou: «El'ä hauku, ko on moda, ana hyö t'yt'öt kävel'l'ää». Mie suoriettin silloin brihaksi, pan'in štan'id mužikkoin, paijan piäl'ičči, t'äh pan'in hyvän remen'in, t'äh pan'in galstukan, olen se tobie, zdorovoi. Män'imä toizen kerran Okkul'iinaa, a vielä oldii meil'ä pal'čat t'ässä, ka n'äin jauhoja pid'imä robehet, a n'e on pual'ikat šuuret t'ässä, baba se päčil'l'ä viru, mie mänen sie hän'd'ä šebiämää, n'okkua andamaa, a en n'i ozuttauvu. Sanou, vähä rod'ieu, sanou ukošta, Mikist'ä, a mie olen n'eičyt, hän duumaiččou, se on akka, dai ei tunnettua, ket olemma, olemma, pl'äššimmä, ku. . . hyväd n'ämä i oldii. . . tulemma kod'ii, nagramma, meid'ä ei tunnettua.

ф. 2010/24, O. V. Mitrofanova, Čobene, 1974.

7. [Š'ynd'yö kuunneldii]

Šynd'yö kuunnellaa, se vierissän dan'iin roštovan väl'i se on, sil'l'ä väl'il'l'ä kuunneldii šynd'yö. A mama meän šano, erähičči šano kuin l'äksimä siel'ä šynd'yö kuundelomaa, veikod hänel'l'ä oldii, brihad da bratanad, da no šanotaa, pid'au ottoa l'ehmän nahka, no. Še karvane puol'i jät't'iä ičel'l'ä ištuošša, a tol'ko ei piekset't'y nahka, pieksämät'öin. A še kumbazen n'yl'l'ed, n'i še bokka panna lumella peällä. Šanou, dai myö ottima sen nahkan, šanou, läksimä synd'yö kuundelomaa. Män'imä, šanou, šinne riihil'öin l'ähil'l'ä, iššumma sil'l'ä, ottima sen od'd'ualan peäh ištuošša, štobi emmä kyl'mäissen. Kuundel'ima, kuundel'ima, sanou. A sielä, značit, kuullaa kušta päin l'iet'enöy tul'ija, n'i siel'dä

päin l'ietää i žen'ihhäd l'ibo ken šanonou, poika ku šanonou, što miula vaštinehta, no n'i hiän toože duumaiččou, što miula on seziel'ä se miel'ešpiet't'ävä, no n'i siel'd'ä päin štobi ol'isi, kuuluis tulenda. Ken mist'ä päin. N'yt ottau yksi sanan, značid, mie kuundelen, siid'ä siun jäl'gee toižee smenaa. . . Siid'ä erähän kerran lähen uamulla, on huomuž, n'i pid'au l'äht'ie, šanou, siel'ä muamoo šanou. Huomukšella paissetaa niid'ä bl'inkkoi, no n'i bl'inkašta läbi ikkunašta läbi kačotaa pert't'ii, značit, mid'ä pert'issä n'ägyy, značit, tulougo ken, vai ei tule. Ku ken tullou mužikkapuol'i, značit, se on žen'ihhät tullaa. . .

Kuin kävel'dii [kuhl'akat], ka maskiruijazee, ken mužikka panou akan šobat peällä, da akka mužikan šobat, suoreutaa, l'ibo siel'ä ka iel'l'ä vet ol'i n'iid'ä, kuvotaa emuštoi kirjakkahie, poimittuloja, n'iid'ä pannaa mon'i piäl'ekkää, ken mihi, ken käzipaikkua vyöl'l'ä sivotaa, ken mi. Peäh pannaa paikka, a siidä toine paikka l'ibo šoapka panna piäl'ičči siih peäh. Ka piet't'ii tuohesta dai bumoagašta loajittii semmoižed maskatten n'e pojatten piet't'ii niid'ä maskoi tuohizie dai toizie maskoi, ka ol'i, kävel'd'ii, vetten ol'i Petroskoilla sillozella vanhalla aijalla tuodii siel'dä kondien peäl'öi moizie, dai kaikkie n'iid'ä, pojilla, t'yt'öt ei n'iid'ä piet't'y.

Kuhl'akat ei n'e eän'n'etty, n'iil'l'ä ku kel'l'ä l'ienöy ollun n'i ol'i šoittoja, omahaš tuuvvaa siel'd'ä šoitto, n'i siid'ä kizataa da pl'äššit'ää ket ollaa, a pajatettoa ei n'e kuhl'akatten, pajatat, pajošta arvataa, tunnetaa, a hyö tundomattomaksi. Tullaa, pl'äššit'ää da kizataa da. Nu keššä vielä keit'et'ää čoaju, siel'ä aigauduu juuvvaa čoajuo, vähäzeldi fata noššetaa siel'ä alla, no, ugoššaija keššä. Kyl'ä šuuri, kun'i proijitaa, l'ähetää yn'n'ä kyl'iä ga. Illoilla [kävel'd'ii], toičči i päivil'l'ä kävel'd'ii, on i päivil'l'ä, a l'iiga illalla, kuuvven aigaa da seiččemen aigaa.

Ф. 1897/7, 8, М. І. Stafejeva, Jängärvi, 1973.

8. [Kuhl'akat käveldii]

Kai yn'n'ä kyl'ä proid'itaa. Keh laššettanee, erähii ei laššettoa — veräjät pannaa umbee, erähät ku ei l'uubittoa. N'i gu laššetaa, n'i keh männää. Kel'l'ä ol'i pien'ed lapšet ei n'i laššettoa, a keh laššettii.

A miän kyl'ässä Šuondeleešša ku kävel'd'ii, no n'i koza ol'i se, rogoza pandu, rogozat ollaahan t'ähä. A se ol'i peä loajittu n'i ku koza ollaa n'e kozan peät šuuret, n'i jo puin'i ol'i kiel'i. N'äin ku kiel'i, nuoran'e ol'i t'äh kiel'ee sivottu t'ähä sii pandu rogozaa, a siel'ä on rogozašša mužikka. N'äin ku tulou, puu on pandu t'ähä n'äin, kozan pid'au peäl'l'ä, puu on t'ähä pandu peäl'l'ä pid'au. Ku sen kallou n'äin, šuun avou kahallaa. Buhhankkoja ottau, kymmen'in buhhankoin ottau l'eibeä. Värčči sii toizilla mužikoilla iel'l'ää andau se, kumban'e on rogozašša siel'ä seämee. No se loajittu ol'i, vahnaššaa loajittu. A siid'ä jäl'gee ei rassittu.

T'iijät illalla kuhl'akusaiga l'ien'öy, n'i rubettii l'eibie laučalda ottamaa. Iel'l'ä vet koissa paissettii l'eibeä. Sežemmoiset jesl'i buhhankan kerralla suuh ottau ga. Ka otetaa n'e kunna? Hot' l'ehmäl'l'ä pandanee, l'ibo hebozilla pandanee, n'i. Talošta ku l'ähet'ää ga ei tuodoa järel'l'ää. A sii ei ruvettu pid'ämää l'eibie, šanotaa: «Tullaa, n'i otetaa». Šanotaa, int'ereesnoi vreednoi ol'i. Ku noaraa siid'ä ku l'äht'öy lokuuttau. . . ku kozan l'euga, šuuri. Hebozengo peä ollou ollun. Loajittii nahkasta, naverno.

ф. 1884/24, A. Z. Loginova, Sel'gi, 1973.

9. [Huhl'akkana suadu riähkä pest'ii]

Avandoo, ken sanou, še vierissän aigaa mänd'ii avandoo, vot en'n'e huhl'akoikši käyd'ii. No, n'i siid'ä sanotaa, buit't'o kuin ku riähät pezöy, se ku huhl'akakši kävel'öy, n'i se buit't'o kuin rist'ikanza on riähässä, šuomeksi sanotaa synd'ei.

No n'i buit't'o kuin hiän ku vierist'än'ä se jo loppuu huhl'akusaiga, no n'i ku hiän ved'ee käyd, n'i hiän vrod'e buit't'o za vseh čisto, rist'ived'ee siihi. No, n'ii hiän kävel'i kaksi kerdua jordanaa, kahtena vuodena. Kolmatta en muišša, a što kahtena käy, kaksi jordanua kyl'bi vierissän aigaa i n'ytten on elossa viel'ä in'ehmine. Kuššakka t'ähä sivotaa, käzii i vot sin, ved'ee heit'et'ää. Miehed n'e piet'ää kuššakoi, vyöl'l'ä. En'n'e piet't'ii, turkit oldii moizet pit'äd ved, no, l'ibo tužurkka pit'kä on, remen'in sijassa kuššakka ruškie ol'i, l'ibo kel'l'ä on sin'ine ruškein, polossikaž moine, no dan'i siihi kuššakkoo händ'ä sivotaa, heit'et'ää kuššakko vyöl'd'ä, siihi kuššakkoo sidou mužikka, dan'i järvee taluon ottau regee, aida. . .

ф. 2108/2, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

10. [Synd'yö kuundelomašša]

Illalla myöhäžee männää, jo rahvaš aželuvutaa, ei kävel'diä pihoilla, lähet'ää synd'yö kuundelomaa. Panemma skoat't'erin, ojennamma sinne kolme dorogoa läht'öy kaikkial päin, ojennamma skoat't'erin, istuotemma siihi iššumma, synd'yö kuundelemma, značit, kel'l'ä mid'ä kuuluu. Vet kel'l'ä mid'ä l'ienou vuuven aloih, se i kuuluu. Kel'l'ä l'ienou pokoin'ikka, ka laudoa veššet'ää, kuuluu laudoa veššet'ää, kel'l'ä l'ienou svoad'bo, ka hebožet ajetaa svoad'bošša, kelloloissa ajetaa svoad'bošša. No, značit svoad'buo, veikon svoad'bo rod'ieti, ku ajettii miušta kyl'l'ičči, svoad'buo piet't'ii, dai veikon svoad'bo rod'ieti. No kel'l'ä mid'ä kuuluu, ved mid'ä kuuluu ga sid'ä i el'iäššä l'ienou sin'ä vuodena, sen't'än i kuunnellaa. L'ienougo žižn'ie myö, mänemmä sin l'iävän tagaa kuundelemma, l'ienougo el'iäššä igiä. Män'imä l'iävän tagaa ku t'äyzikkän'i l'ien'i se sarajan peräš, no puuštašša huonehešša, sin pid'au männä se n'i ked'ä eij ole. Iššumma, kuundelemma,

n'i toivot t'äyzikkän'i on siel'ä živattoa, moataa čuhautetaa, moataa, moataa, značid, myö hyväl'l'ä miel'in hyppiämmä kod'ii, što meil'ä l'ien'ou l'ehmä el'iäššä. No se on prauda, ka män'in miehel'l'ä, meil'ä n'el'l'ä l'ehmiä ol'i, viizi hengie ol'i pereh, n'el'l'ä ol'i l'ehmiä.

Avandoo, avandoo, no. Talvella avandoo. Ka kuin? Panet šukan jalgaa, l'ähet pal'l'ahin jalloin, hyppiät sinne randaa, pal'l'ahin jalloin hyppiäd lunda myöt'en, eij‿ole kyl'mä. Sillä aigoa, vet ei jalgoi kyl'mä t'yt't'ön olleššа. Mänet avandoo jallan kaššat, dai ei pid'än jäl'l'epäin kaččuo, hyppiät kod'ii, dai viered moata, a siidä un'issa niät, kuin, značit, tullaa šukkoa, ken tulou jallašta ottamaa, se l'ienou žen'ihhäksi. A jäl'el'l'ää päin ku kačot, ga hän läht'öy jäl'gie ajamaa. Yksi t'yt't'ö ku jäl'l'el'l'ä päin kaččo, n'i ku hein'ätukku jäl'gee vieri, dai veräjää soa pordahii soa tul'i. Hän ravušša pert't'ii, dan'i mal'itvon kera veräjä umbee pandii kuin, n'i un'issa n'ägi. Ožakaš ol'it, šanou, kergizid veräjän umbee panna mal'itvon kera. Et ol'is kerinny ga mie ol'izin ožuttan šukan kaššannan. A kenbo t'ied'äy, ken ol'i, ka synd'y vain ken ol'i. Mi on synd'y, myö vet emmä kaččonun, iče ku šanotaa syndy, synd'y, ku hein'ätukku vieri jäl'gee, naverno, synd'y ol'i.

ф. 1734/8, M. G. Saveljeva, Poaen, 1972.

11. [Synd'yö kuunneldii]

En'n'e kävel'd'ii vanhat synd'yö kuundelomaa. Riihen tagaa, l'ibo avannon pardahilla. Žirkkaluo kačottii, l'ängil'öissä kačottii ken l'ienou bogosluužennoi. Ubehen l'änged vielä pid'i. No, izähebone. Hänen pid'i l'änget.

ф. 2108/4, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

12. [Synd'yö kuunneldii]

Kävel'imä, kävel'imä. N'ämä l'ähet't'ii silloin, t'ämä čikko k ol'i vanhembi, hyö l'ähet't'ii koiroa haukuttamaa. Kaššettii päret't'ä sinne avandoo. Ked'ä heid'ä ollou, en muišša, ollun. L'ähet't'ii koiroa haukuttamaa. Päried n'e poltettii svičassa pert'issä, dan'i hiil'et yškää da l'ähet't'ii. Män'n'ää pellon peäh da t'iešoaroilla. Monella t'iešoaralla män'n'ää, vierrää kumoallaa, hiil'et alla, iče vierrää siih peäl'l'ä. «Haukuž, haukuš, koiražen'i, talonpojan tanhuzilla, praudoa miula hauku». Miula ku haukku harvazee. Vanha koira. Vanha žen'ihhä i rod'ii.

Šukkoa kaššettii avandoo. L'ähet'ää illalla, no šynnyn aigaa. No. Män'n'ää, šukka kaššetaa, siel'dä hypät'ää kod'ii, märgä šukka jallašša. Ovie ei pandoa mal'itvon kera, dai kannalla ovi avataa sin. Siid'ä ku tuled, n'i ei pie mal'itvuo šanuo. Šukka, märgä šukka jallašša moate vieret: «Bohoslužennoi, tule šukkoa peästämää,

šukkoa peästämää. Ken šen'ihhä roinet, se, znaačit, tule šukkoa peästämää. Kel'l'ä tulou, kel'l'ä ei tule.

Kaššua lukkuu pannaa da mid'ä ei. . . Gor'oa šoahešša. Erähičči Šoalan Okku tul'i: «Pane miula, šanou, kašša lukkuu». Mie hän'el'l'ä kaššan lukkuu, avaimen ičel'l'ä. No hän'el'l'ä mie pravoa en šano. Mušta mužikka tul'i semmoine ven'alane. Dai ven'alazella i män'i. A heän ku kaššan pl'et't'iu, n'i kaššan lukkuat: lukkuu panet kaššan. A ken tulou siid'ä avainda kyžymää. No ken tulou, n'i žen'ihhä se. Käyd'ii synd'yö kuundelomaa. Käyd'ii. . . Syn'd'yä sid'ä emmä n'ägen'yn.

Aino paistoma iče kakkaroa da anamma syn'n'ynkakkaran, ku lapšet tullaa l'ibo ken n'ii. No, šanomma: «T'ässä on syn'n'ynkakkara, naakkoa».

ф. 2254/4, A. T. Kononova, A. T. Antonova, Poaen, 1975.

13. [Šyn'd'yö kuunneldii]

Roštovana huomuksella aivožee noštii lat't'iat pyyhit'ää, ruhkat kerät'ää rikkašobilda i n'e pannaa kunna kai t'iešoaralla, siihi kolmee tukkužee, ykši pannaa tukku kuolenda, toine, značit, miehel'l'ä mänendä, kolmaš en muišša, mikši tukkuloih se pandii, kolmaš el'änd'ä, vai mi tukku, i sil'l'ä tukulla peäl'l'ä issutaa da kuunnellaa značit, kel'l'ä kušta tullou, kušta päin ruvetaa, turkki onnakko vielä otetaa, da turkilla peäl'l'ä iššutaaže, da kušta päin: «Haukuž haukuš koirazen'i, hyvän talon tahnoalla, hyvän brihan pihalla». No, siidä kuunnellaa, issutaa syn'd'yö, kušta päin syn'd'y rubeau tulomaa. Kel'l'ä kuuluu, ku tullaa, ajetaa hebozella troikalla — žen'ihhät, kel'l'ä kuuluu itku, se pahan i el'l'ä, kel'l'ä mid'ä i kuuluu siid'ä. No, varattii, šyn'd'yö varattii, vie šanottii: šyn'd'y tulou, hypäkkeä lapšet, myö pagoo. Myö daaže emmä n'i kyzyn, mid'ä se šyn'd'y, pid'aiž hož vahnoilda starikoilda kyzyö, mid'äbä hän'd'ä pöl'ätettii sid'ä šyn'd'yö. Sanottii, avannošta noužou turkkiloišša vain kušta tulou, kakardau moada myöt'en, šanottii, šemmoista.

ф. 1735/6, A. T. Tološinova, Poaen, 1972.

14. [Kuoteldii]

Konža on n'e sv'ätkät, kuin šanottanee še, se vierissän aiga, roštuvašta vierist'ää kakši n'ed'el'ie še väl'i, šil'l'ä väl'il'l'ä šiel'ä ken midägi juohatetaa, ken mid'ägi kuotellaa siel'ä, značit, on sil'l'ä aigoa on nuorella aigoa äijä šeikkoa. Myö erähäl'l'ä kerdoa, miuda ol'i vanhembi čikko kolmie vuotta, šinne sobiral'issen, joukkoo, en t'iä, kuuš-šeiččemen t'yt't'yö, ruvetaa žirkkalošta kaččomaa, značit, hebozen länget tuodii pert't'ii da žirkkalo pannaa, yksi istuotou t'ässä, ko on jumalad jumaloijen alla, tukad laškou t'yt't'ö väl'l'äl'l'ä, siel'ä istuu, no a toine, še on hän tuo meil'ä prilafkalla pert'issä, siih pannaa hebozen längetten, da siih pannaa

širkkalo, no dan'i tuohuž virit'et'ää, ruvetaa siid'ä kaččomaa. Eräž män'öy avoau tagakannalla oven, značit, lugou šielä: «Ken olled bogasuužennoi, ken olled bogar'aažennoi, tule n'yt t'ähä žirkkaloo kaččomaa». Kučutaa. . . No i hyö šiel'ä kačotaa, značit, ken žen'ihhä, myt'ys' kel'l'ä ž en'ihhä tulou, tulou go hän yl'en siid'ä vessel'änä, vai tulou hän hramoina, vai minä tulou, kel'l'ä myt'yž l'ienöy še vašt'ineh, šulhone. Siel'ä ykši ku kaččou n'ii še poiž l'äht'öy n'ytten, se mänöy, toine smenakkaa, siid'ä kačotaa. Eräš kaččo, kaččo siel'ä ku ravahti äijäl'd'i kaččuošša, raugahti da peä tagaa päi t'ikahti, hän, značit pöl'l'äšt'y: siel'd'ä tuodii grobu šuurella soppii kannettii dai tuohukšet ymbäri palamaa. No, dan'iin siid'ä heit'et't'ii kačonda, a n'yd mid'ä roadoa. N'yt otettii siel'ä ken ollou šanonun heil'ä, što virit't'iät kolme päret't'ä, šil'l'ä oven peäl'l'ä pannaa palamaa. No kuin n'e hiilet paletaa, paletaa yn'n'ä peässää še päre vain huaruou. Značit, ko huarannou, n'i še miehen kera erota pid'au poiš, kaikkie kuoteldii. Siid'ä n'e hiilet kerät'ää siihi mih tahokkaa, ribuu l'ibo mih tahokkaa. N'i ku muate vierrää, n'i pannaa n'e hiil'et, pannaa žirkkalo, pannaa šuga pieluksii dai luvetaa: «Ken olled bogasuužennoi miun, n'i tule näid'ä ottamaa pieluksista». Dai miän čikko še kuotellaa, poltellaa n'e hiil'et da mie olen nuori t'yt't'ö, tovariššaksi taluu. N'yd lähemmä kod'ii. Hiän ku miun n'ägyviššä ei ol'iz n'iid'ä pannun pieluksii ga mie, možet, en ol'iz n'i kuullun n'i mid'ä engo ol'is' pöl'l'äšt'ynyn. A myö kun män'imä, vanhaššaa vet ei ollun kravat't'ie, siel'ä yksi kravat't'i ol'i, sil'l'ä kravat'illa kel'l'ä ol'i veikko, n'i še veikko magai kravat'illa, a dostal'id magazima rivišša lat't'iella. N'äin on ažutettu gorn'iččaa šielä Jängärvessä šijoa, šiihi vierimmä muate, dai hiän panou pieluksii, dai siid'ä muataa tuatto muamo, siin'ä lat't'iella. Ku kergizimmä vain muate vierrä, oi kun rod'ii kellon, tullaa hebozilla, on hän pannaa se svoadbuloi vaš kellotten, no n'i šiihi loaduu on pandu kellod vembel'ii, i ajetaa, tullaa. Tullaa, tullaa, alušta ku loittuna, loittuna, se lähenöy, lähenöy. A hiän miula šanou: «Ko kuulled mid'ä n'i elä virka n'i mid'ä, no». Muate vier'imä. Kuulen jo lähet'ää, lähet'ää, ka lähet't'ii, lähet't'ii, jo pihalla tuldii. Ka ko pihalla tuldii, da meilä ol'i veräjäššä kol'čča ka ku avuatten, sidä kol'ččoa ku hel'äutetää n'i ku mie ku varrevvuin, pöl'l'äššyin, mamalla šanon: «Hoi mama, ket tuldanou, nouže poiš, ravahin. Mama ko hypäht'iät, a mama arvai, šanou, kuottel'ija mid'ä tahokkaa, no. Dai hiän nouži, dan'i tulen šai, män'i dai n'iin uuvveštaa veräjit avoal'i dan'iin umbee pan'i.

ф. 1897/5, 6, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

15. [Šynd'yö kuunneldii]

Lähet'ää kuundelomaa šynd'yö, otetaa sel'gäpärettä poltettii buit't'o kun, luvettii, sel'gäpäre poltetaa. Sel'gäpäre, vot päreid'ä ku kissot, samo tulou jäl'gimbäne päre, suamoi tulou tua, kuori,

jäl'gimäne päre, kuori, no, se lugietou sel'gäpäre. No, n'i otetaa oven piäl'l'ä poltetaa tuassa n'e päriet [pert'issä], siidä n'e päried da n'e hiil'et otetaa yskää, siid'ä lähet'ää kuundelomaa sinne. Män'n'ää hot loitomma, peril'l'ä män'n'ää sinne kunne, l'ibo kel'l'ä on järvi, loitomma, järvel'l'ä istuuhaze, sinne puhtahalla mualla män'n'ää. En'n'e riihil'öin tagaa män'n'ää no. Muisseldii. Män'i buit't'o, t'yt'öd l'ähet't'ii šynd'yö kuundelomaa, a briha t'ied'äy, što l'ähet'ää šynd'yö kuundelomaa t'yt'öt. Mie l'ähen, heid'ä pöl'l'ät'än riihessä. A hyö riihen tagaa kuundelomaa män'n'ää. No, siid'ä män'imä kuundelomaa, briha män'öy pöl'l'ät't'ämää, n'iid'ä, šyn'n'yn kuundel'ijoi. Lähet'ää šin'n'e kuundelomaa, a šanou, mie t'än'ä piän'ä t'yt't'öl'öil'l'ä anan, šanou, šorohhua. No, dan'iin mänd'ii t'yt'öt buit't'o šynd'yö kuundelomaa, a briha, se kumbane män'i pöl'l'ät't'ämää riihee, no, n'i händ'ä sinne duavittii, brihua. No, t'yt'öt kuunnellaa, kuunnellaa, vain sanotaa, sen sano riihest'ä päin: «Slušait'e, hot' n'e slušait'e, Van'ka živovo uže n'et». Kolme kerdua sano, da en'ämbi n'i mid'ä ei kuulu, t'yt'öd järel'l'ää.

Kussa koirane, n'iäd haukutetaa, hyö män'n'ää haukuttelomaa, sinne synd'yö kuundelomaa, što kussa päin koira buit't'o ku haukkuu, sinne päin hiän män'öy miehel'l'ä.

ф. 2108/7, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

16. [Syn'd'yö kuundelomassa]

Mie ol'in vierissän aigaa Jängärvessä ad'ivoissa, jo ol'in n'eičyt polnoi, no n'i sen'in keräyd'ymä illalla, nukkua mid'ä kai kropimma, syn'd'yö kuundelemaa. A seukku miula ol'i yhenigähine, šanou, l'äkkä, šanou, myö kal'ikan tuošša on perässä t'ämä ozrakego, n'iin hambahilla pid'au kevošta olgie n'yhät'ä. Hangie kualamma se t'iäl'dä šuat'e. No, män'immä, kualoimma dai toimma ollet kod'ii. Tul'ima kod'ii, d'iäd'inä šanou, n'ytten, šanou, pid'au n'eiččyzie panna muate sillalla. No meijet olled n'e panou i luad'iuven päret't'ä, sel'gäpäret't'ä, značit pindašta luad'iu päriet. Enžimäzen sen ku otatten randazesta. Pindapäriest'ä luad'iu meil'ä sillan dan'iin siihi sillan piäl'l'ä panou da miäd muate panou da kaššan riiččiy, a kaššat panou lukkuu, lukun riputtau tukkii. Nastojaššoin lukun riputti siihi kaššaa i a l'entta, mi on kaššaa pl'et'it't'y, n'i sen ved'äy l'ehmäl'l'ä šarviloilla l'iävää. No, miäd muate panou. Nouzima huomukšella. Mid'ä n'ägijä un'išša. Emmä go t'iijä, mid'ä n'ägimä. No, miula, šanou: «Šie, pl'emän'n'iččä, šanou, mänet t'ällä vuuvella miehel'l'ä. Mänet, šanou, en, Paššan l'ehmäl'l'ä sivoin kudaman l'entan, n'i kušša magai, n'i sil'l'ä paikalla, šanou, ku män'ni avuamaa huomukšella, ei noššun, a siun l'entan kudamalla sivoin, n'i se ol'i noššun, i tul'i, šanou, oven šuušša maguau, šanou, ovee kohti. I n'äin un'išša, ken tahokkaa l'ibo koziččija rod'ietou vahna, l'ibo žen'ihhäs rod'ietou vahna».

Mie it'kemää. En ol'is en n'i t'äd'ä puisluugua pid'änyn, što en ol'iz vierryn sil'l'ä sillalla, k ol'izin smiet't'inyn pahan unen, starikalla mänen, engo mäne, mid'ä mie mänen starikalla. «Ka heit'ä hoi, gluuppa, šanou, it'end'ä, možet tulou starikka siuda koziččomaa, a tulou nuorella», no n'i mie i šinä vuodena i män'in miehel'l'ä, a kävel'i buat'uška koziččomaa. A ukolla ol'i seiččementoista vuotta.

Ratošta jauhomma jauhondakivel'l'ä. N'ieglan piä ku katkieu, n'i se jiäy ratoš, perä ku katkieu. Ka joi zapassua i pannaa. No, siid'ä ku jauhondakivee laššet, eij‿oo jyviä, siidä ratošta jauhot, n'iin min n'imel'l'ine tulou žen'ihhä. Značit en kui päräjäy se kivi, kuin šanou Sirguo, vain šanou Van'kua, vai ked'ä. Kui šanonouven — sir, sir, sir, — vai šanou jur, jur, jur, n'ytten Jyrgi on, n'i miula ku jyrget't'i, n'i Jyrgi i ol'i. Iivanan da Pedrun väl'il'l'ä kävel'd'ii kaššetta kualamaa, järvie kyl'vet'ää, kaššetta siel'd'ä kerät'ää, da pessää, l'embie noššetaa, štobi brihat kizautettaiz, l'uubittaiž da, on mäned n'iijen brihojen ruišpelduo kualad da siel'd'ä kaikkie pl'et'id n'iid'ä rugehie da.

ф. 1730/2, J. P. Semenova, Jouhvuara, 1972.

17. [Kävel'd'ii sanua otattamaa]

I ikkunan alla kävel'd'ii sanua otattamaa en'n'e. Män'n'ää, vot, lähet'ää n'eiččyöt kahen l'ibo kolmen. Läksi t'ämän ikkunan alla, en'n'e päin i sanou: «Mie otan siun sanat». A hiän sanou: «Mie otan siun sanat», što sen hengen sanat. A toine sanou: «A mie l'ähen, t'ämän hengen otan sanat». No, vot ken kenen sanat ottau, mid'ä pagizou pert'issä se hengi, sid'ä miula l'ienou. Kesken'ää mid'ä paissaa. N'e kudamad l'ähet'ää kuundelomaa, sanua otattamaa ikkunan alla, ga n'e t'ied'äy, kussa talossa on ked'ä eläjiä. Yksi, sanotaa, n'eičyt kundel'i sanua, otetaa sana. A mänd'ii sinne, ga, n'iät, lasta ol'i, siid'ä, no ga se i sanou emän'd'ä: «Oi jo, sanou, t'äd'a kummua, sanou, dai biessa l'ykkäi miulai t'ämän verran lasta!». A se n'eičyt sanou: «T'fu! T'ämän ol'izin t'ied'än, en ol'iz hänen sanoja ottan. Miula l'ienou lasta äijä». N'i sanou, jäl'gee män'in miehel'l'ä, n'iin rod'ii lasta miula äijä. . .

ф. 2108/8, P. S. Saveljeva, Mand'ysel'gä, 1975.

18. [Dorogoi l'eikkomaa käyd'ii]

Dorogoi l'eikkomaa käyd'ii. Koz'oloi kučuttii, svuahoi, no. Meilä vanhat vet' sanotaa koz'oloi. Käyd'ii, dorogad l'eikataa siin'ä. Käyvvää kahen, kolmen n'eiččyöt. Yksi l'eikkuau, toin'i kyzyy: «Mid'ä l'eikkuat? Dorogua. Miksi? Koz'oloilla». Zavod'itaa stolan iestä, kai t'ämä l'eikataa, l'eikataa, l'eikataa pihalla šua dai pihalla, dai dorogalla, dai dorogoih sin t'iešuaralla šua. . . Otetaa kirvez l'ibo vikate käd'ee, i piird'el'öy. . .

ф. 2108/9, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

19. [T'yt'öt kolduidii]

Šiid'ä lähet'ää vielä, missä ollou hod mi tahokkaa regi, t'yt'öd l'ykät'ää iäres, l'eikataa regil'öissä zaverkat. Ana mužikka panou huomukšella noštuo. Da muida mie en t'iä ol'i, k Šemčärvessä ol'ima n'i, da reit pannaa pihalla, n'iin ku sukn'itaa alamägee n'i sinne män'n'ää. Pannaa veräjil'öih sivotaa, štobi pert'ist'ä et piäst'äis izän'n'äd da emän'n'ät, huomukšella. Veräih pannaa, pihaveräjät kriepit'ää. Pannaa sinne regyöt, pannaa sinne stankat, pannaa. [Roštuona?]. No. Roštuon keššučalla. Se on roštuvasta siihi vierissäh šuaten. Siid'ä kolduidii t'yt'öt. Keräyvyt'ää pert't'ii, otetaa sorokka akalda, peit'et'ää sorokkalen'točkat, pannaa bl'udan alla. Sen'in t'ähä panen mie torelkkalla, bl'uuda on, toine ei kačo, toine toizen, kassal'entat. Znaačit t'ämä noštau ku sorokka nouži, sorokan alda, miehel'l'ä mänet t'änä vuodena. A ku noštanou kassal'entat — n'eičyt oled vielä.

Tuuvvaa kevošta ozrua, šiid'ä kuš tulou kukko. Pannaa tukkuzii t'ämä tukkune, ozratukkune — n'eičyššyš, t'ämä — miehel'l'ä mänend'ä, t'ämä, moožet, kuolen. No kudamazee tulou kukko yöl'l'ä znaačit, kudamazee n'okkuau. . . ei olle tukku, tak elossa. A ku tullou ku miehel'l'ä mänend'ä tukku, se silloin mänet. . . Vielä talvella luajitaa kuvahane, n'äin ka lumešša, n'äi yn'n'ä vierraa šinne lumee, kaikki ojennetaa da, se kuvahane. Toine t'yt't'ö noštau, štob et pačkaiččis sid'ä kuvahaista, ana kuvahane jiäy v čelo sohrano, toine noštau hyväzešt'i. No huomuksella män'n'ää kaččomaa. Ollou ku se kuvahane kaikki l'yödy vičoilla, znaačid, l'ienöy mužikka l'yöjä. A ku eij‿olle košken vičoilla n'i mid'ä, še l'ienöy hyvä mužikka. Vielä vašta uuži pielukšii kučutaa bohoslužennoida r'aažennoida v saduu gul'aimaa. No n'i šiid'ä un'issa ožuttauduu, tulou se žen'ihha.

Pruss'akkua pannaa pielukšii. Kušta vet't'ä ottamaa rubiet: «Prus'ak tarakan, vezii vorotam, gde bogosluužennii živ'ot, gde moi bogor'aženii živ'ot. Gde moi bogosluužennii živ'ot, gde ja buudu vodi brat'».

ф. 2251/4, I. I. Petrova, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

20. [Korjilla t'yt't'öl'öjä ajellutettii]

Korjat, pyhälaškuna l'ähet'ää ajelomaa, t'yt't'yö da brihoa, hyväd hebožed, l'entad vembel'il'öih pannaa t'äh, ajellaa korjašša, erähäl'l'ä eij‿oo korjoa ga, reješšä, rid'il'öil'l'ä. Kel'l'ä on uhažoara n'iin viel'ä uhažoara tulou hebožella ottamaa, siihi iššuttau.

ф. 1924/30, 31, A. I. Lokkina, Sel'gi, 1973.

21. [Pyhälaskuna ajeldii]

Ajeldii pyhälaskuna. Pyhä proid'iu, roštuan pyhä, no, se rod'ieu d'o pyhälasku, lugietou, n'i siid'ä. Šuurda pyhiä vasse, jäl'gimäzet päivät tuasta, pyhälasku aijat toože ad'voih kävel'd'ii. . . No, tullaa se, suamoissa pyhiä vas tulou jäl'gimbäne päivä, se argi. No, se lugietou pyhälasku. No, n'i siid'ä pyhälaskuo vassen n'ed'el'i yn'n'ää gul'aid'ii. . .

No, silloin regyzil'l'ä kataijahaze, da siid'ä hebozilla ajellaa, da. . . Kel'l'ä ad'vuo on, da siid'ä pyhän'ä piän'ä hebozie val'l'assetaa da ajellutetaa da, pajossa. T'yt'öt korj'aa kerryt'ää, da pajatetaa, siel'ä briha ajeluttau. T'yt'öd, neiččyöd, n'eiččyöt, a brihua siid'ä ku ken ajeluttau, ga brihua siel'ä ku ollou znakomoi kel'l'ä žen'ihha, se vain, a muit'en ei t'yt'öt issutaa da pajatetaa, a briha ajeluttau. Pit'kie pajoloja pajatetaa. Pyhälaskuna tullaa toizista kyl'ist'ä ket pyhälassulla, tullaa tože Semsarvest'a, t'ässä lähizet kyl'ät, kenen luo gost'ii, hebozilla tullaa, siid'ä ajellutetaa, ked'ä on omua, kerryt'ää, da ajellutetaa t'yt't'öl'öjä, što l'äkkä mie ajellutan. Brihat ajellutetaa, d'iäd'öt ajellutetaa plem'an'n'iččoja.

ф. 2108/10, 11, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

22. [Pyhit'et't'ii]

Hyö pyhit'et'ää. Äijänäpiänä ku striäppimää ruvetaa, n'i k ei n'i yht'ä oland'aista annettua, što riähkä on syyvvä. Sluužba matkuau kirikössä. L'ähet, n'i siid'ä vasta syömää rubiet jo huomuš l'ienou. Jo zor'a l'ienou, päiväne rubieu noužomaa siidä. Yn'n'ä yön olet siel'ä. Siid'ä k ihassut, oland'ua anetaa da kal'ittua da. . . Moine ol'i mooda. Se i on pasha. [Jäiččiä] oli erähičči, keit'et't'ii pruazn'ikoiksi, kruassittii. Kristossima. Se ku šyömmä, muata vierrää. No, siidä ku muataa, murginoičemma, siidä hristossimaa lähemmä, nossaa ku n'i. No se vet pikkarazena hristossiimma dai vahnembiena hristossitaa. No, mäned, n'i ku vuotat, što andaugo mid'ä vaan ei ana. Konža kassal'enttua, konža greb'onkkat andau. Myö Paškein An'n'in kera toko kävel'imä kristossimaa, rist'imuamo ol'i t'ässä Makongoralla. Kävel'imä. Dai rosloi kävel'l'ää. Kristossitaa, t'iijetää rist'imuamoksi. Dai mužikad dai. [Rist'imuamo] andau, ka konza kassal'entat andau, n'e l'entočkat oldii en'n'en ved hyvät šulkkuzet, no n'i andau l'entočkan. Konza andau paikan. Aino andau, andau rist'imuamo. Erähičči mamalla ol'i t'ämä Doron Man'u rist'it'yt'är, tul'i kahella jäičäl'l'ä, mama toko roskaazivaičči. Sanou, paissan kal'ittua, a buabo ol'i meil'ä. Buabo i virkki sanou: «Ana sie siend'ä hänel'l'ä». Sanou: «Ana vai jäiččä järel'l'ee, kui n'äi sie». Miulda, sanou, jäičän kisko ristit'yt'är dai l'äksi, en kerin n'i andua. Siida, sanou, käyn heih da podarkkad vein, sanou, n'i jäičät ando järel'l'ee. Buabo ol'i šuut't'ija miän. Ana sie siend'ä hän'el'l'ä, sanou. But't'o siend'ä pid'au lapsilla rist'it'yt't'äril'l'ä.

ф. 2020/12, 13, A. G. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

23. [Lembie noššettii]

Muuražmättähie poltettii. Pannaa tul'i muuražmättähih. Yöl'l'ä, yöl'l'ä, yöl'l'ä. Mečässä. Peldoloilla män'n'ää, kušša siel'ä ruataa n'iid'ä, siel'ä i poltetaa. T'yt'öt poltettii. Ei pojat. Pojilla on lembi noššettu kaikella aigua.

ф. 2031/39, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

24. [L'embie noššettii]

Ku l'ienöy, šanou, t'yt'öt Iivanan päivän aiga ku tulou, mängeä, šanou, Pustavašša on brihoa, šanou, n'eičyt't'ä eij‿oo. mängeä sen talon peldoloissa, ruišta plet'ikkeä, kaššoa, šanou, rugehee pangoa, šanou sid'ägo, sivokkoa l'entat, kel'l'ä ku kašša se hoaronnou, no n'i se sin'ä vuodena miehel'l'ä mänet't'ä, a ku kenen kašša ei hoaronne, n'i ed mäne sin'ä vuodena miehel'l'ä, no kašša riiččauduu.

Otakkoa mängeä butịlkat, šanou, dan'i mängeä t'iešoaralla šanou, Hebovoaralla, dan'i pangoa t'iešoaraa muurazmät't'ähää butịlkan da sidokkoa omad l'entat kaikki siih gorl'ịškaa, meil'ä n'euvvou. Myö l'äksimä. L'äksimä, män'imä, vuottima, butịlkat ottima, män'imä t'iešoaralla,vaššat kartoamma, tul'ima, n'euvou l'ubovo meil'ä, a se jo Iivanan da Pedrun keššučča, a Pedrun šuovattana, šanou, tuotta siel'dä da kyl'yy käyt't'ä n'iil'l'ä vassoilla, ruvetaa, šanou, brihat kižauttamaa. Myö män'imä dai butịlkat n'e pan'ima sinne ruoppahaa dai kod'ii tul'ima. Huomuksella lähemmä šalmii hein'ä'l'ä, kymmenen virstoa sin pid'au män'n'ä šuoloista poikki sin hein'äl'l'ä, Pašša dai mie lähemmä sin šalmee hein'äl'l'ä. Mie ku šalmee hein'äl'l'ä män'in, a ku čakkoa n'i ei šoa hengit't'eä, kymmenen virstoa šuoloista poikki pid'au män'n'ä sin hein'äi'l'ä. Ei šoa hengit't'eä, sen verda on čakkoa. Mie šanon tatalla: «Mie t'ässä en rubie čakkoja syöt't'ämää, l'äkkä vai kod'ii pois.» Tata šanou: «An'uttažen'i, kuin kai peät'inčää šoa olemma, dai lähemmä Pedrulla Jouhoaraa, šanou, tata hebožen val'l'aštau, lähemmä hebožella Pedrulla Juohoaraa. A Markkižet jeäd'ii sin viel'ä meččää, a myö l'äksimä n'i. Mie ku tul'in kod'ii da huomukšella šuovattana pid'au lämmit't'eä kyl'y dai läht'ie pid'au, mie män'in dai oman'i butịlkan sen otin siel'da, män'in n'i miun butịlkassa t'ämän verda ol'i vajoa, muurahaista, a Paššan ol'i butịlkka täyzikkäne, Paššan butịlkka, a ku l'entad n'i, muurahažet kustu kai ol'i yn'n'ää svet pot'er'al'is. A An'n'in sen Poton An'n'in ol'i n'i vasta vielä puol'i butịlkkoa ol'i, eij‿ollu t'äyzi butịlkka, a Pašša se, možet, ol'i prauda, Pašša män'i sin'ä vuodena miehel'l'ä, a mie män'in toissa vuodena, no män'in kyl'yy. Kyl'yy käymmä, dai An'n'i baba, muiššan, kyl'vet't'äy lauvvoilla, n'i ku män'imä Pedrun Jouhoaraa, n'i ku siih šoaten kižautettii, n'i kaheksin brihoin yht'ee kandrel'ii kižautettii.

ф. 1735/5, A. T. Tološinova, Poaen, 1972.

25. [Iivanan piänä l'embie noššettii]

Iivanan yön'ä ei muattu t'yt'öt. Kai rugehet kualeldii. Kaššetta kerät't'ii, lembie noššettii. [Kunne kaššetta kerät't'ii?]. Iččeh. Myö ol'ima gluupat. . . A se ku män'n'ää kezolla. Iivanan iel'l'ä t'yt'öt kyl'bömää män'n'ää, brihad män'n'ää sobat otetaa. [T'yt'öt] juokšennellaa, toizee puolee doroga l'öyvvet'ää, kod'ii tulla jesl'i. Muattu ei. Vezirandaa ku män'n'ää kyl'bomää. Yöl'l'ä obezaatel'no, päiväne rubieu noužomaa, siid'ä män'n'ää kyl'bömää. Iivanan päiviä vasse. Do Iivanan päiviä suovattana, šanozin, n'i ved huigie ol'is koivuvaššat šuahaa. Pannaa raznoida čvetua sinne, hein'äčvetoja.

ф. 2031/36, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

26. [Lembie noššettii]

Ka t'ädä jo i, muila ol'i miula, n'i sinne pan'in, hobiene den'ga ol'i sinne pandu keskee, miun muamo käski, hobiezen den'gan sinne upot'in, n'i sid'ä emmä ole ottanut yn'n'ää, n'eičysaijassa, no n'i kizautettii, da žen'ihhiä äijä ol'i miula, kymmenennel brihal män'in, raukkazen'i, aino kožit't'ii.

Iivanan päiviä vasse myö kyl'yl'öi l'ämmit'immä no da män'imä sielä, kussa on brihua, da brihan peldoloista toimma siel vil'l'ua, ruista, l'ibo midä, n'i siel' katoimma olgiloi, da cvetočkazie, da tul'ima, da kyl'yl'öi l'ämmitimmä yöl da, pezevyimmä da. No, da siid' kululoi venehie polt'imma, brihad viätää, piäl'ičči hypimmä n'iiz ven'ehis tulda piemmä keski dorogal. Iivanan päiviä vasse, no, Pedrul. Polt'ima venehet, vahnalla sohran'aijaa, kuivetaa, štobi Iivanan yökši, da Pedruo vasse toože. N'i se meilä ol'i sv'ätkäd moizet, sv'ätkät. Luajimma tulda, tul'i palau, venehtä polttamaa lähemmä, tulda poltamma, da piäl'ičči hypit't'ii. Brihoin veräjiä myö šalbaimma, a brihad miän veräjiä, — a myö brihoin, značit, kai midä lomuo ollou, n'i kai salvataa, še značit, sv'ätkie vasse, no da, synnyin päivä se on vieristöi vasse, da mon'i aigua on šidä.

Iivanan yö. Tul'iloi poltettii, vahnoi ven'ehie sinne pand'ii, da šiid peldoloih kaššoi pl'et'it't'ii, brihoin peldolois, a brihat t'yt't'öl'öin peldolois, no. Siid männää pellot kai topčitaa, a kassua, kassua ei žal'eidu, što hl'ep propadajet.

ф. 2035/15—17, A. B. Jefimova, Čobene, 1974.

27. [Il'l'an päivä]

No, iel'l'ä l'eikattii Il'l'aksi pyhiä Il'l'ua, ruista, Il'l'aksi l'eikataa ruista, sanotaa, pyhä Il'l'ä kergii, l'eibä. Enžimän'i l'eibä Il'l'aksi, Il'l'aksi uže l'eikataa ruista. No, hyvä on, magie, yl'en ol'i hyvä se l'eibä, sveežoi. . . Ol'iz vai sidä l'eibiä, ga buhankan mie söizin kerrašša, en žal'eiččis. Kaksin päivin aino gul'aidii, jogo pruazn'ikkua. Dva dn'a gul'ajut, män'n'ää suovattana, kanun

praazn'ika i dva dn'a gul'ajut polnost'ju, a uže četv'ortii den' uhod'at. Mänet, pozdorofkajes's'a, siuda vassataa, jallačit otetaa, kengäd jallasta rozd'evaijaa, jaksatetaa šiid'ä šöt'et'ää, stolaa pannaa. . .

ф. 2025/30, 31, N. P. Leontjeva, Paduna, 1974.

28. [Mahošoari]

Voimatoin mieš, l'ibo ken, no značit, pid'au käyvvä šoarella, sin ved'iä bokko. A bokko ved'iä miksi? Aha, siel'ä pappi pajattau. Miula on äid'i kuollun l'ibo izä kuollun, n'iin papilla ved'iä, značit, že bokko sin. L'ibo l'ehmä ved'iä šoarella sinne. No, sin šoarella kun vijäd, značit — myyvvää, ken oštau, ken andau kallehemman hinnan. No, a den'gad n'e tuldii kon'ešno kirkolla. Šanomma, jesl'i pappi eij‿ota, no n'iin, značit, myöy muilla kel'l'ä, no, pappi hinnan šanou, enžimäžen hinnan. No, n'i še den'gad, značit, kirkolla kai mänd'ii. No, a toičči pappi ottau ičel'l'ää šen l'ehmän, a rahat sin panou. Viizi rubl'oa bokko makšo. Viistoista rubl'oa l'ehmä makšo, miun muištoo, hyvän l'ehmän voi oštoa, viistoista rubl'oa mak'šo. Vot še Mahošoari i lujetaa, še duhovnii ostrof, kirkkuo siel'ä piet't'ii. [Keitettiigo siel'ä l'ihat, syöd'iigo?]. Ei keit'et't'y, eigo šyöd'y. Še ihan viet't'ii t'änne. Šen otti, jesl'i ken ollou izänd'ä oštanun, n'i hän otti kod'ii toi el'äväl'd'i, hän ei iskeny, hän eločči i ottau ičel'l'ä varten. Rahad makšau papilla i vs'o. Pedrun päivä, siel'ä käyd'ii, ku kiriköššä mi, aigoa män'i sluužba-aigaa, no šen aijan siel'ä ol'i. Sluuži kirikön, da šen kera tagazin ven'eh'il'l'ä kod'ii, poiš. No siel'ä, kakši čoassuo vain kolme, vain min. Sielä ven'eht'ä t'äyzi järvi. Kuunneldii sid'ä papin pajoloja. Ei kižattu. Šilložella aigoa ei kižattu. Kävel'd'ii tuuvalla Porarvešta šoaten, tuuvalla Rugarvešta šoa käyd'ii. Dai bokkua tuodii l'ibo bokon rahat tuodii. Šanomma, još hän eij‿ole t'erveh, n'i andau hän luban, što vot Pedruna pid'au käyvvä Mahošoaree. Znaačit, Sel'l'in šoaree pid'au käyvvä, ved'ia sin reähätte, štobi mie popravl'us'. Kak butto še šoari ol'i douhturi rouno, ku l'eäkär'i. [Miksi sid'ä šanotaa Mahošoari?]. Ka, nu hän, mie en t'iijä kui händä vod mahoksi voidii šanoa. Hän tulou ihan, yksi peä tulou kukkura, ihan peškuo on, a šiel'ä, kulla paikkoa ol'i kirkko, n'i še ol'i, značit, ihan rovnoi glatkoi ol'i paikka kai. No, naverno, l'ibo šen tagie šanottoa: «Olet ku Mahošoari». Znaačit, l'ehmä konža on hän t'iinee, järie, n'i yksi peä ol'i šoareššа jär'ie, a toine ol'i madala, n'i šentäh, naverno, nazvaal'i Mahošoareksi. . .

ф. 1887/1, P. I. Lokkin, Sel'gi, 1973.

29. [Mahošoareššа oldii časounat]

Ka tuošša ol'i Sv'atoi ostrof. . . Mahošoari, siel'ä ol'i kakši časounoa. Yksi ol'i Pedrun, a toine ol'i uspen'i. Käyd'ii kakšitoištaš päivä t'äd'ä kuuda, a toine kerda käyd'ii, primerno, pervih

čislah sent'abr'a. . . Tam, znaačit, viet'ii, l'ähet'ää, jogo talošta viet'ää votten, papilla sielä ol'i, no šemmone storožaa, da ken ol'i l'ubitel rinnalla, käsköy buččie sinne ottoa, lihoa panna, voida, l'ähetää na holostoi lotke, a t'eäl'ä männää nu, n'e men'še, ved'i toine dvest'i, četįresta, daže po kilogram voida, mie kävel'in, daaže, pikkarane ol'in mies, n'i aino tuommošta kakši kaduškoa, kui siula šanuo, šain kiloloin mänöy siihi buččii voida, okolo 300 domof on selo, pane po polkilogramma, 150 kilogram bud'et, a uže. . . A hänel'l'ä mid'ä ol'i — sinne ved'äy, eryähäl'l'ä ol'i paištuo — lambahan, t'olkkažen, vot. Yhen kerran miula aigaudu olla toreuvuttii n'e hänel'l'a, pomoššikat. Da siid'ä häkki ol'i, dan'i kaksi ol'i bokkua yksi ol'i tobie bokko, a toine pikkarane. Obįčno, sielä toičči on iskijä tapetaa da peäd l'eikataa.

ф. 1922/29, S. D. Mironov, Sel'gi, 1973.

30. [Maho šoari]

Kirikköö jät'et't'ii iel'l'ä paikad, l'ibo mit käsköy še pokoin'ikka, na pomilovan'ie — ved reähkeä varattii iel'l'ä. Obrožojen alla paikka l'ibo käzipaikka. Tuuvan Mahošoaree viet't'ii miän Uspen'jaa jogo vuotta, kun'i pappi ol'i, da kun'i end'izet sluužbat oldii da čassouna ol'i. Uspen'jana da Pedruna. I n'ygön'ä viet'ää villoa, hoš ei ole čassounoa: villoa, l'ibo paikka, l'ibo hož mid'ä siel'ä. Četvert't'i paloa l'ibo den'goa tuohukšikši. Pappi i otti da d'iekka. Viet'ää lambahie, isset'ää, peäl'öjä l'eikataa. . . Sinne el'äväl'd'i vied'iii, a sielä tapettii. Pappi i otti, mid'ä andau rahvahalla, ku viet'ää na pomilovan'jalla papilla. Šyöd'ii papid da. Paikkoja da räččin'ä peäl'd'ä heit'et'ää, sin Mahošoaree. . .

ф. 1878/13, J. J. Gurjeva, Sel'gi, 1973.

31. [Šoarella oldii čassounat]

No, uspen'jana da Pedruna. Znaačit, mänöy pappi, dai rahvas kai männää. Rahvaz viet'ää voida sin, rahkoa, n'iid'ä, kaboa. Erähäd značit, buitto, miula ku toatto kuol'i, miula on zavet, znaačit, ved'iä lammas uspen'jana. Ved'äy, kerran lambahan villoa viet'ää. Pappi se yht'ä ku. . . keröy. A myö sii mänemmä. . . sielä ol'i sluužbat, kaksi ol'i časovnoa, siid'ä mol'imma. A myö molod'oš ku män'imä, myö emmä mol'in n'i konža, myö, znaačit, gul'aičemma, molod'oš aino gul'aičemma, kivyzie kereämmä. A n'e staruuhhazet siid'a. . . Ven'ehtä on, kaksinkymmen'in ven'ehin. Šuvešta da t'äst'ä kai mänemmä uspen'jaa sin. Sii tuohušta pannaa, den'goa pannaa, eräz ved'äy käzipaikan, sidou obražalla, eräz metražen tavaroa, no ken mid'äi, ken paikan ved'au. Znaačit, miula kun rod'iiž gor'a, mie jo tuon, jo uššaldan, nu pid'au vede'ä. Zavetta. N'in uššaldanen hot' ko käzipaikan, hot' kaksi metroa,

no znaačit, zavet viet'ää. Toizista kyl'ista kävel'dii uspen'jaa znaačit, tullaa, mi gor'a rod'ietou, t'änne jeezd'it'ää, soaree sin männää. Ka siid'ä tän ku tuuvvaa, n'i mie en t'iä kunna hyö pandii. Ka is's'etää naverno, pappi naverno syöy. Pannaa kirikön dohodaksi.

Äijänpäivän jäl'gie, myö zvon'ima kaksi n'ed'el'iegö?. . . Ei n'ed'el'in, n'ed'el'in. Ku proid'iu äijäpäivä, n'in kaikilla ol'i laššettii kolokol'n'aa, jogo toine käymmä, hot kuin ollemma malttan zvon'ie, n'i n'ed'el'in aino zvon'ima, aino zvonu ol'i kyl'ässä, aino kävimä zvon'imaa. I äbrehed mänemmä, ken mid'ägi kellozilla, eigo kiel'l'et't'y. Päiväl'l'ä i p illalla. Pien'et. Männää hyvät ked maltetaa zvon'ie, mužikat kävel'd'ii zvon'imaa, akat kävel'd'ii. A myö äbrehet aino pal'l'ahin jalloin kuoppiloissa juoksendel'ima. N'ed'el'i, n'ed'el'i. Homaa soahe on. Homa ol'i, Homan päiva, n'i siih šoa. Proazn'ikka ol'i Homan päivä. Siih šoa zvon'ittii.

ф. 1884/23, A. Z. Loginova, Sel'gi, 1973.

32. [Šoarella ol'i kaksi čassounoa]

Meil'a iel'l'ä huomena tuuvan šoaree kävel'd'ii, siel'ä ol'i kaksi čassounoa, yksi ol'i Pedru, Petra i Pavla, toine ol'i uspen'ja presv'ataja bogorod'ica, no n'i Pedruna n'iin käyd'ii papid da kai da, siel'ä mol'itvuo pajatettii, sluužittii kuin cer'kvi, no, i proid'iu še, i siid'ä tulemma kai venehii šoamma da Rannan kyl'äl'l'ä, Rannan kyl'äl'l'ä proaznuičemma, tanccuo kaikkie siel'ä, nu i siid'ä kod'iloih. Huomena op'ad' viel'ä on Poavilan päivä, huomena on Petrov den'. Nu toože prodl'ima proazn'ikkoa, šillalla tuoh kerrymmä, mänemmä siid'ä gul'aičemma, kižoamma. No a t'ämä n'yt proazn'ikka loppiu. Potom siih kyl'ää op'at' on proazn'ikka, osen'ju, no, sygyžel'l'ä, se uspen'ja tulou. Uspen'jalla ol'i žertvuidu meil'ä, obeščaidu žertva na boži pomošč' il'i kak, štobi sohraan'ilbi naši stadi. No, n'iin d'äd'ä kaikičči andau šen žiivatan, hot ollou kaksi še kezäne häkki, hod l'ehmä ei piendä, pereh ol'i vängä, ruadajat ol'ima, no, pannaa šuuree, šoahaa, omad venehet on pien'emmäd, n'i naimitaa, silloin ol'i kaz'onnoid n'ämä šploavan, n'i otetaa dan'iin koar'eih šinne kol'ččii sivotaa nuorat t'äh, nuorat piäl'l'ä viel'ä, laudoa da godno luaduu, stobi še ei hypäht'äiz ved'ee, pan'iz rahvasta, nu i viämmä sin, siel'ä issemmä i siid'ä otetaa t'iäl'd'ä kattiloa, otetaa kaikkie, poahkoa keit'et'ää, keit'et'ää, kaikilla mierolla keit'et'ää, siidä ken vai tantou syyvvä, syögeä jogo toin'i, no. Syöt'et'ää rahvahalla kyl'l'äl'd'i, ota hoš, nu a dostal'it stoarostalla anetaa, se cer'kvionnoi ol'i starosta še, i mid'ä pid'au žertvaksi t'ähä čassounaa, ikonoa pid'an'ou parandoa, ikonoa pid'an'ou, posvešn'ikkoa pid'an'ou, luadanoa, tuohušta, žertvu sinne kaikki. No, no, el'ävänä, siel'ä tapetaa i siel'ä kaikki mierolla syöt'et'ää, mid'ä jiänöy, dostal'i anetaa v pol'zu gosu-

darstva. [Se yksi l'ehmä kyl'äst'ä vied'ii?]. Ken min voi. Ka sie iče omaš, toin'i sid'ä, eräs sid'äže, siihiže luaduu, ken lambahuon, ken pien'en važazen, ken min voi, nu siihi luaduu.

ф. 1721/7, A. G. Petrova, Sel'gi, 1972.

33. [Kuužen luona uspen'jana]

Lošken kylä. Šiel'ä ol'i yksitoista taluo, šiid'ä. . . kaikki kahešta, kakši vel'l'ekšed jiätii i kahešta vel'l'est'ä l'ien'ei yksto- ista taluo. Časovnoa eij‿ollun. Šielä ol'i šuuri kuuži, daže, miän d'iedo el'i šuanviistoista vuotta, n'i enne d'ieduo še ol'i kuuži, sil'l'ä paikalla zavod'inun kažvuo. A toin'i kuuži seizou, viel'ä seizou, n'i kuna piänä mie synnyin, sin'ä piänä toatto toi mečä- st'ä, n'i ka šeiččemenkymend'ä enžimän'i l'äksi siidä kuužella. Kuuži ol'i sil'iäl'l'ä paikalla, a siin'ä, kuužen luona ol'i kaikičči uspen'jana tancuidii, ymbäri sid'ä, piha ol'i iče sil'ie. T'ästä ky- lästä kai keräyt'ää, nuorizod, vanhat, äija ol'i rahvašta. Venehil'l'ä tullaa tuolda, Särgjärvest'ä, Hirven'n'iemest'ä, Mänd'yn'iemest'ä, n'iist'ä pienet kylät kai, kel'l'ä rod'nua on. I kakšin päivin siid'ä aino kylässä Lošken kylässä.

[Kuuži] yksinää kažvo, se ol'i n'iin turbie n'äin, da pit'kä. N'i erähičči uspen'jana, iel'l'ä vet' ei torattu veiččilöin kera da kirvehien kera, da kaikkie. . . no, n'i kui toin'i toista rinnoista n'yhit't'ii, kahekšantoista paidua revit'et't'ii, šiihi kuužee riput- tetii. Toin'toista d'orgaijaa, paida revit'et'ää šin kuužen ladvaa noššetaa okšie myötee. N'i kahekšantoista paidua ol'i kuužen lad- vašša. [Miksibä n'e sin'n'e noššettii?]. Ka, no poamet', ana poamet'- t'i on kuin uspen'ja proid'i.

ф. 2392/21,22, F. R. Prokkojeva, Prokkol'a, 1976.

34. [Kegrinšuovatta]

L'ähet'ää ku nuotalla, siidä vašta zavod'iu ribalka, l'ähet'ää nuotalla starikat nuottie pyyvet't'ii. N'i kegrinšuovattana, šanotaa, tuuvaa mujehta kindahan peigalošša, a muissinšuovattana tuuvaa bučis's'a, vod n'e oldii hiitroit šuovatat. . . Kegrinšuovattana kindahan peigalošša tuuvaa, muissinšuovattana okt'abrskoida vasse jo tuuvaa bučis's'a mujehta. No, kegrinšuovattaa vaš tulou vähä, a muissinšuovattana jo tuuvaa bučis's'a, jo tulou äija kalua.

ф. 2393/27, F. R. Prokkojeva, Prokkol'a, 1976.

35. [Kegrinpäivä]

Ol'i kegrinpäivä, loajittii viyht'il'öi, ku siid'ä ku viyhet'ää viiksinpuilla. . . Viyhet'ää, pessää n'e, luvetaa äijägo puažmua kezrät't'ii da äijingo viyht'il'öin kezrät't'ii da pest'ii. . . Kegrin piän'ä kezrät'ää. Siid'ä luuvvaa kangašta.

Kegrinsuovatta. Sanotaa kegrinsuovatta ka. En t'iijä mie miksi. . . Emän'd'ä i tiezi kegrin päiviä. Ku znaačit, kezräy, puissellaa n'e kuabiet, puissellaa pual'ikalla, vid'einpualikka da vid'einalane. Vivotaa da puissellaa n'iid'ä karbeida da kezrät'ää. Ei yht'enä piän'ä kaikkie sua kerrit'ä.

ф. 2256/10, M. M. Goččijeva, Muasel'gä, 1975.

36. [Sviiženja]

Sviiženja. Ei anettu maiduo. Nagris ku kuoppaa pannaa, a akka pačil'l'ä, sviizen'jan aigaa nagris se uberitaa, n'yhit'ää, l'issit'ää da kuoppaa pannaa i toko šuut'ittii: «Nagris kuopašša, akka päčil'l'ä, tul'ikegl'eh peržieh». Kegl'eh? Ka jiäyhän päčissä, l'ibo tulella palamaa jiäy.

ф. 2020/14, A. G. Nesterova, M. P. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

37. [Proazn'ikat]

Ol'i spoaššun proazn'ikka — spaassov den', še tulou avgustan kuulla, dev'atnacatovo avgusta. Siid'ä ol'i Sel'l'issä sreit'en'ja talvella, še tulou v fevralee, še šuuret proazn'ikat oldii. N'iih proazn'ikkoih kävel'd'ii loittozista kyl'ist'ä kaikki. Vain kušša ol'i omoa tuttavoa, opšoi proazn'ikka, ol'i t'ämä äijäpäivä. Še ol'i kaikkialla še lugietou äijäpäivä. Potom roštova toože lugietou kaikkialla hän proazn'ikka, yn'n'ä kogo po raijonu lugieti. A vot n'ämä oldii, kudamožilla kävel'd'ii proazn'ikoilla: Pedru, spoaššu, sreiten'ja — vot n'iil'l'ä proazn'ikoilla kävel'd'ii gost'at vahnaššaa.

ф. 1887/2, P. I. Lokkin, Sel'gi, 1973.

38. [Proazn'ikat]

Šoboa? Ka n'el'l'ä-viiz'i siiččoa pid'au ottoa. Ku päiväkižaa pid'au siičča, päivälounakižaa pid'au toine, šiid' pid'au siihi bes's'odaa kolmas. Huomuksella noužet toispeänä Il'l'än päiväst'ä, pid'au toaž mi kai panna toaš smen'ie. Toaš kaks päiveä ku proaznuijaa ga siiččoa viizi pid'i keralla hot ollemma bes's'odassa pid'an yht'ä siiččoa kaks' ildoa ka. Kaššamieroa pid'imä sii Il'l'än peän'ä iččenää, murginan syöd'yö uuži pannaa, n'i se kaššamiera pannaa.

Huomuksella n'i mid'ä ei ollun. Kun'i ei murginoidane, n'i mid'ä eu ole huomuksella. Ka, murginan jäl'gie kaššamiera l'ibo šulkku kel'l'ä mi ollou, paraš. Päiväl'l'ä siid'ä sat'iina pannaa, l'ibo kel'l'ä kan'ifoossa, l'ibo sat'ina ollou, i ildaa šoa. Bes's'odan — siičča. Siičča. Kel'l' ollou paremboa, ka panou, a kel'l'ä ei. . . No kolme siiččoa taluma da n'el'l'ä, el'ä sano. Viel'ä pid'au män'n'essä panna šoba hyvä viel'ä ed l'ahe vet toože. A eloš ol'i köyhäne. Miula ku ol'i čikko. Jo mie n'eičyssin, čikko ol'i miehel'l'ä, n'i

čikolla ol'i siiččoa, n'i čikko andau, ku mänen da. . . rinnalla el'in da otin.

Prokkol'aa t'äst'ä [Sel'gist'ä] ku ven'ehee ištuotemma, n'i siinä on t'ämän järven mänemmä kaiken pit'in, yheksän virštoa. N'i siid'ä on guba, Koreežen gubakši kučuttii. N'i sielä lähemmä jalgazella, ven'ehen jät'ämmä siihi. Sii mänemmä jalgazella kilometroa, naverno, šeiččemen. Siid'ä ol'i kyl'ä, kolme taluo ol'i, kyl'ä, huutori. Ohreine. Siid'ä ol'i brihoa, n'eičyt't'ä ol' i. Heil'ä ol'i šoitto, kun pihalla kadril'ih kižoamma d'ern'imma pajolla. Emmä ole vaibunuod, monen kerdoa sii kižoamma, kižoamma dan'i syömmä, juomma, l'ebäyvymmä. Iel'l'ää, siid'ä meid'ä gostit'etaa, stolaa pannaa kaikkie — mid'ä ollou kymmenen t'yt't'yö, n'i kai yht'ee taloo mänemmä. . . T'äst'ä on Ohreizista on Prokkol'aa viel'ä kymmenen virštoa. Siihi mänemmä, viel'ä päivä kušša korgialla — hyvät päivät siih Prokkol'aa mänemmä. Siid'ä illan jo tunnuštelemma brihoja, vet' pid'au tunnuššella. Jo i kačot kušta da, jo i briha kaččou siun, da eigo soa huomenekši rakaštoa. Sin'ä ildana ei n'i mid'ä. Kai ol'i tuttavoa äijä, n'i siel'ä myö vai kävel'emmä taloloja myö. Yksissä — ei kaikišša taloloišša: kessä on t'yt't'yö, da siel'ä iššumma da pagizemma da toispeän'ä ku nouzemma, sreäppie autamma. . . Siel'ä pid'i yhyt't'yö, naijaa. Miän kyl'än brihad naidii. Mie ol'in molombina stroiččina — kaksi kerdoa. Ku pannaa, kihloi männää, n'i siid'ä tän tulou da duuman pid'au še ženihha, siid'ä l'ähet'ää tuomaa. A yhen kerran kerrašša yhyt't'ii. A toine pari kihloi män'd'ii, n'i käyd'ii tuomaa tuuvan hebozella Šuondelen kaut't'i. Pyhälašku on meil'ä šuurešša t'ässä, sid'ä šuurda pyheä vašše, seiččemen n'ed'el'eä on pyhä äijeä päiveä vašše, sid'ä vašše on še pyhälašku. A siid'ä Mägrin t'ässä ol'i kizapaikka. Pyhälaškuna siin'ä čurn'ima. Alahada järel'l'ää regyzie vedel'imä n'iin. Siid'ä omaa hebozella ajelluttii. . . Pyhälašku yksi päivä se ku proaznuijaa. A gul'aijaa mon'i päiveä sid'ä vašše, sid'ä pyheä vašše. Kaksin ned'el'il'öin kävel'emmä tuoh, jogo ildoa kävel'imä tanššiloih.

ф. 1895/6, J. K. Travina, Sel'gi, 1973.

39. [Pruazn'ikkapäivä]

Huomukšella zavtrakoijaa, lähet'ää, gul'aijaa, tullaa murginoijaa, siid'ä lähet'ää kizaa, siid'ä kizataa, siid'ä lähet'ää päivälounalla, čuajulla, čuaju juotetaa gost'illa, toista lähet'ää ildazee sua. A ildane konza on, syöt'etää, siid'ä lähet'ää jo bes's'odaa. . .

ф. 2107/53, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

40. [Miikkulua pruaznuidii]

Mikkulua pruaznuidii, no, luajitaa šyömist'ä, gost'obišša luajitaa, striäpit'ää i tullaa suovattana Miikkulalla toizista kyl'ist'ä, Pyhän'iemest'ä tože kävel'd'ii, Koikkar'ista kävel'd'i, Jyrkkiä-

miäst'ä kävel'd'ii, Kortaššista, siel'd'ä loittozet erähät tullaa daže pruazn'ikkaa, rahvasta äijin kävel'i en'n'e vanhaa. Päivä pruaznuijaa, toine pruaznuijaa, kolmandena jo l'ähet'ää kod'ii. A emän'n'äd gost'it'etaa, a hyö gost'itaa da kävel'l'ää, pihalla kizattii.

ф. 2107/32, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

41. [Jarmarkoista]

Ka, ku jarmarkkoinmoizie ku juhlapäivät ko tullaa, ko kušša kyl'ässä mi päivin še juhlapäivä on, vot siid'ä i on. Meil'ä ko šanomma, t'as ol'i spoaššun päivä da sret'en'jan päivä. No še sama proazn'ikka, tullaa vot kupčat siel'ä, kävel'd'ii, i tullaa, omaa laukkazet siih pihalla pannaa i torguijaa, i pal'jo n'i laukkoja ol'i, tulluzija n'iid'ä. Ol'i karjalaizia i ven'alaizia i.

ф. 1895/5, M. H. Gurjev, Sel'gi, 1973.

42. [Jarmankat]

Jarmankat iel'l'ä oldii 15. fevral'a, sret'en'ja. Jogo kyl'äst'ä t'ää tullaa proazn'ikalla. Proazn'ikalla kun tullaa, kel'l'ä ol'i rod'noa — tulou, kel'l'ä prijoat'el'i — tuttava on — tullaa. Šuoritaa hyvii šobii. Da gul'aijaa dorogoa myö. A t'ässä lar'kad, n'yt šanomma, lar'kat, a silloin tuuvvaa tavaroa, paikkoa — myyvvää. Ka Šuomešta vai ked bohatemmat oldii kupčad, noo. Da mi otettanou den'goa, da sen n'i anat. Pid'au paikka peäh oštoa, ka pid'au oštoa vet. Myö šanomma: «Eigo šoa huovištoa?» «Ei šoa». Tuldii sreit'en'jalla p'atnaččatovo fevral'a. On, šiid'ä avgustalla tullaa: 19. avgusta tullaa, on proazn'ikka spoassu. Kävel'd'ii t'äh. Noo. Lähet'ää rahvaž gul'aijaa, kižataa. [Laukoišša] ol'i paikkoja, peredn'ikkoja, gotoovoiloja, tavaroa, metratavaroa, šiiččoa, buuššoa, l'enttoa, vyöd'ä, kaššal'enttoa pannaa äijä, ket on bohatat, äijä, jallaččie, št'ibl'iettoa ol'i. Dai šyömist'ä od'd'el'no kävel'd'ii, kringel'ie. Kringel'ijä myöd'ii da šuurija bulkkija. Kanfiettoa, mampassuloja myöd'ii. Vakkazija kaikemmoizija pannaa. Ossakkoa. Miel'essäpiet't'ävä oštau vakan, da hyväl'l'ä miel'in aššud da syöd da.

ф. 1881/8, A. I. Lokkina, Sel'gi, 1973.

43. [Kižattii bes's'odoissa, pihalla]

Bes's'odatalo ol'i siel' omašša kyl'äššä. Palkkoamma sen talon talveksi. Ken viämmä l'eibeä, staruhha ol'i, köyhä, ken mid'ä vedäy. Brihačud den'goa da myö karasinoa viämmä sinne, pimppužella sil'l'ä kižoamma. . . Otamma, t'yöt sinne otamma da kuožel'it. Pihalla peit'ämmä, a iče bes's'odaa mänemmä. Kuožel'in n'e peit'ämmä hangee. Ku anetaa, ei kuožel'it't'a t'yönnetteä. . . Ol'i kizapiha. Pyhänä peänä ku murginoičemma, dai ker-

rymmä. Jogo pyhäpäivä ol'i. No i akat, mužikat, kai kerryt't'ii siih kaččomaa. A illoilla, illoilla toaž bes's'odaa kerrymmä toaš. Kun'i on valgie, n'i aino pihalla, l'ämmin da l'ähemmä pihalla, kižazima.

ф. 2391/20, F. I. Markova, Prokkol'a, 1976.

44. [Bes's'odaa käydii]

Meil'ä ol'i palkattu, še ol'i talo meil'ä palkattu, makšoma, palkan talvekši emän'n'äl'l'ä. Ken mil'l'ä voi: ken den'gana, ken kalana, ken l'eibänä, ken l'ihana, ken ozrana, ken rugehena. Jogo ildoa yn'n'ä talvi kävel'd'ii /bes's'odaa/ vosem' mes'acef kävel'd'ii, kun'i ei valgaiga tullun. Jogo päiveä, šuovattana emmä käynyn. Šuovatta, znaačit n'ed'el'issä yksi šuovatta, še hän pežöy. A kel'l'ä ku poarat ol'i, käymä ištumaa viel'ä peitokkal'i siid'ä, kel'l'ä ol'i se briha iimennoin, oma. A siid'a pyhänä peänä toaš. A proazn'ikkoina oldii n'e meil'a kižat, kižazima siel'ä. Gost'inčad veimä, znaačit, jogo hengi kossoin, kurn'ikkoa, kal'ittoa sil'l'ä.

Silloin brihat oldii roadoloissa, ei oldu jogo ildoa, vai ol'i erä'z mesnoi, se bohatembana ku kyl'ässä ol'ija, moožet kolme brihoa, n'el'l'ä meil'ä ol'i. A myö ku mänemmä kuožel'in keralla iče kizoamma kerdažen, kezreämmä. A kel'l'ä ol'i' oma briha, ga rinnalla siidä jo, kuožel'illa rinnalla vai iššut. A brihat oldii hirrenvedoloissa. Šuovattana tuldii vai siihi. Dai ned'el'il'l'ä, ku ket on, n'i hot kerdane kižataa. Šoittaja ol'i meilä yksi — Pohjapeän Pekka. Pekakši kučuttii, yksi meil'ä ol'i. A balalaikoilla šoitettii mon'i, erähäd balalaikoilla šoitettii. Lamppua eij‿ollun.

Ildažetta ei l'ähet't'y, pid'au ildane syyvvä. Koista ei laššettu ildažetta, ved rod'iitel'at ei laššeta, kun'i et illaištan. Da viel'ä pyrgiet'ät: «Mie l'ähen». Ku šanottanee — l'ähe, — a ku ei dai kupernaus (?) kod'ii. Mid'ä toatto šanou. Toatolda pid'i pyrgiäksee.

ф. 1886/12, M. V. Lokkina, M. D. Brekkijeva, Sel'gi, 1973.

45. [Bes's'odoissa kezrättii. Palkattii talo]

Kezäl'l'ä ei meid'ä lassettu. A talvella ei kiel'l'et't'y. Talvibes's'odoja kävel'imä. Emmägo pyrin'n'yt' emmägo mid'ä. Enžist'ää sygyzestä piet'ää po večeram. A siid'ä kun palkataa, l'öyvvet'ää talo semmoine, palkkatalo, n'i siid'ä yhessä talossa dostal'i. Maksat, brihat i t'yt'öd maksettii, kai jogohin'e omasta ičestä makso. No ken mil'l'ä maltto, k oldii silloin keyhäd, da keyhä, ken ol'i l'eskiakka, l'ibo ken laski da vie sie hän'el'l'ä l'eibiä, vie sie hän'el'l'ä t'yöd'ä, vie sie hän'el'l'ä kel'l'ä mid'ä ollou, l'ibo voida pala, l'ibo mid'ä kai. Olgie kubo l'ibo, ken mil'l'ä ol'i. A se ol'i osnovnoi ku, znaačit, pyhänä piänä l'ähemmä bes's'odaa, pid'i gost'inčat. Hod mid'ä ollet sriäppin'y, a gost'inčat pid'au. Andau mat'. T'iet't'äväne k on dielo, ga mingo, mat ža-

l'eiččou. [Kuožel'i] otettii. Toičči bivalo i eij‿oo aigua, mänet päčil'l'ä, l'ykkiät kuožel'iraiššan, da siel'd'ä otat koista l'äht'iessä värttin'än da paned langua kuožel'ii, štobi kezräzin langua värttin'än, a otin koista dai toin n'i kod'ii järel'l'ää. A toičči mänet ku eij‿oo n'i ked'ä rahvasta, vierasta, da omat t'yt'öd da omad brihačud da, istuoted da kuožel'it peržien alla, alat pajattua, žuhn'i-eda kezrät'ä. Sid'ä ku pajuo pannaa da kezrät'ää. A toičči ku mänet, on pert't'i t'äyzi rahvasta, n'i ei sua n'i muuttuo n'i kušša kuožel'ie. . .

ф. 2022/30, J. J. Segežskaja, J. I. Zvezdočotova, Muasel'gä, 1974.

46. [Kuin bes's'odaa käyd'ii]

Myö bes's'odaa kävel'imä. Toičči javno l'ähemmä koista, toičči l'ähemmä peitokkal'i. Ku roamma, roamma päiväl'l'ä da ildaa varoin roadoloja roamma. N'i šiid'a ku myö mänemmä sin riihee t'yödä roadamaa n'i, myö šiel'd'ä šuorietemma pimeäššä riiheššä l'ibo tanhutpordahilla da kyl'yl'öiššä da. Siihi jiähää kai, da myö hypyl'l'ä bes's'odaa. A siel'd'ä tulemma, n'i toaššen jakšautemma riihessä da, t'yöt otamma, da kod'ii. Miun jo aigaa ei pajatettu bes's'odašša meil'ä, eigo iššuttu poaraššа, aivan tanššittii. [Palkattiigo talo?]. Meil'ä eij‿ollun, šiel'ä Poadeneššа, a Sel'l'issä t'iäl'ä ol'i. Myö pid'imä taloloja myöt'en po očered'i.

ф. 1878/4, J. J. Gurjeva, Sel'gi, 1973.

47. [Skluaččinua piettii]

Str'äpn'iä, da, siel'ä, tavarad ne mid, peredn'ikaksi l'ibo miksi vieu sinne, no a kel'l'ä ku on rod'it'el'at hyvät, annetaa iče. Miula ol'i muamo hyvä, kyzyn mid'a, l'ibo siel'ä, kerryt'ää, skluaččinua piet't'ii siel'ä kampan'iassa kerryt'ää, što soberitaa, en'n'e vet ei jo viinua ei juodu, a pid'au, n'iät, piiruad luad'ie, da oland'ua paissetaa l'ibo siel'ä, kringel'ie ossetaa n'iil'd'ä, Pyhän'iemen ku ajeldii kringel'ien kera. No, a siid'ä pid'au skluaččinua luad'ie, ga siidä myö, ket ei annettua rod'it'el'ad voida l'ibo mid'a, n'i se varrassetaa, taigina kumin kiän'n'et'ää, da pohjasta otetaa voida da, aida!, kunne pid'au, sinne i viijaa, No, a miula ol'i muamo hyvä, n'i miula ando, dai l'ibo veikod l'ähet'ää, l'ibo ol'i seukku miula, se sirotta, n'iin d'iäd'in'än kera el'i d'iäd'in'ä ei andan toine, hänel'l'ä. Tulou, meil'ä ol'i mamalla ku kaheksan ga, vs'o rovno tulou: «D'iäd'in'ä, miula joukkoo kerryt'ää pid'au, edgo ana?». Na, siid'ä joukosta otti, dai hän'el'l'ä ando, dai joukkoo t'yönd'i, sinne, ei kiel'd'än. Yhel'l'ä kerdua miun t'yönd'i, mäne iče ota aitasta. No, vevošta on jauhuo tuodu, vevošša ku veit't'ii, mie män'in, dapaikkaa lad'd'azin, da sivon, da jo matkuan bes's'odaa, siel'ä kiirehan skluaččinalla ištumaa. No, a hän se pyöriy, meil'ä ol'i vezmen ičel'l'ä. Tul'i, dai miulai sanou: «Ozuta, äijängö

pan'it?». No ga kunne, raz ozuta, ka käski ga. . . Ka, na. Hän ku viessuau, da šeiččemen funtua. «Oh-ho! — sanou, tästä void moned piiruad luad'ie jäl'gee emän'n'äl'l'ä. No, olgaa, vie sie Saša-raišalla, sanou, keyhä on, n'iät, požal'en'ie sid'ä, lasta ol'i da mint'ää l'ien'i yl'en keyhä se talo ol'i heil'ä. No, vie sie Saša-raišalla, vet' on sanou, häd'ä, ga, olgaa». Ei viel'ä kiron, seiččemen funtua, a funtassa četiresta gram, no. Pšen'iccajauhuo pan'in daniin. Konža oland'ua luajitaa — valgieda jauhuo, sanon, ana miula, mama. No, joukko, äijägö siel'ä pid'au? Andau da. Iče luajitaa, t'yt'öt piiruat ajellaa, olan'd'at paissetaa, brihua kerd'yy, t'yt't'yö kerd'yy. Se luajitaa skluaččina vopčee, kui n'ytten kerd'yiz da ugoščen'ja luajitaa. A en'n'e ved' viinua meil'ä ei ollut, eigo juodu, a meil'ä ol'i silloin piiruat, olan'd'ad da kringel'it. . . Šyyvvää yhessä, se emän'n'äl'l'ä jiäy. Se e‿ol palkanda, se on skluaččina. A palkka eriksee viijaa, mi tulou, ga se viijaa sinne. Harvazee, harvazee sobrazittii se.

Pruazn'ikkoina hos istumaa siid'ä, hos ilmain pruazn'ikatta. Myö ku yhen kerran kerd'ymä, ikkunat t'yppimä, skluaččinat, tuodii voit, toima kai, luajimma, piiruad luad'ima, olan'd'ad luad'ima. No, meil'ä brihaččuo ei, emmä ottan brihaččuo, meil'ä eij‿ollun brihaččuo joukossa, t'yt'öt. Siel'ä istumassa ol'i talossa, joudava ol'i talo. Toisessa puoleššа ol'i el'äjäd ga, se ken el'äjät ei tule meijen joukkoo, t'yt't'öl'öin. No, a sield'ä, kaheksan kilometrua ol'i huutora, siel'd'ä tul'i t'yt'är tože skluaččinaa siel'd'ä, meijen kera. A se, kusta l'ien'e tuatto ol'i hänel'l'ä, hebozella ajo. Hän ku, myö ku skluaččinua piemmä, n'i t'iijäd go illalla, ku päčči lämbiey, da l'äht'öy voin duuhu pihalla. Voi män'n'ä sinne toizee taloo, hänel'l'ä ol'i vel'l'i toizessa talossa rinnalla, dai sinne män'n'ä siihi, kušša on sinčon poikki, a hiän tulou siihi, duuhon kuulou, sen on, šuut'ikas starikka. Kolot't'ietou, ken hän tulou? Ken sanou, lassekkua, ken sanou, emmä lasse. Hiän tulou pojan kera siel'd'ä. Aha, sanou, sent'ää n'i on, sanou, zapah hyvä pihalla, kačo mih aigauvuin, sanou, t'eijen, lapset, skluaččinaa! Ruakkua, lapset, ruakkua, ruakkua, šyögiä, lapsien, nuorien d'ielo on, nuorien on d'ielo! Gost'ikkua vain, kai miula annatta, sanou, vähäsen, mie toože, vilustuduin. Syö, syö, Mattid'iäd'ö, syö. Dai t'yt'är siin'ä. «A t'yt'är, kehno, dai n'iuhat tulet!» Muamozgo ando, vai iče otit?» — t'yt't'ärel'l'ä sanou. «Iče otin! Ei andanun». — «No, olgaa, otit, n'i olgaa, joukossa olet, joukossa olla pid'au».

ф. 2108/17, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

48. [Palkattii bes's'odatalo]

T'yt'öd viijää palkka, brihad viijää palkka, ken vieu paikan, ken vieu hiemat, räččinän. Pojad d'engat, siid'ä kun'i jiäviy, l'ibo viis kopeikkua, l'ibo griven'n'ikan za večer, da. Män'n'ää

ad'voih, mänet sielä [olet] n'ed'el'in, l'ibo kakši, no ga ed rubia, mäned večeralla dai emän'n'äl'l'ä i viet palkan, mäned hoš kaheksi n'ed'el'ie, hiemad viet, räččin'äksi tavarua, siel'ä en'ämbiä ei kyzy dostal'i aigoa.

ф. 2008/17, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

49. [Bes's'oda]

T'ässä ku rod'ieu ka vain talvi tulou, i oldii talot palkattu, ken mid'ä voined ved'iä, značit, emänd'il'l'ä da izän'n'il'l'ä ol'i semmoista, a ol'i jo jäl'gee n'iin t'änäpän'ä miun večerat primerno — lasse kod'ii, ed voine kod'ii, toizee taloo pane, vot se n'iin po večeram, kessä ked'ä on brihaččuo l'ibo t'ytt'yö, vot se n'iin kaikkee luaduu kävel'd'ii, a kezäl'l'ä ka, t'ässä meil'ä ol'i, mie tul'in, t'ämä paikka, miän, t'ässä, t'ässä tannarrettii kezät, kizattii, tončuidii.

Kuule, talvella, lähed, hos i bes's'odaa lähemmä. Ed lähe n'iin kokottamaa, n'äin ruuki naa ruki, no a jo on kuožel'it kiässä—präd'i, pid'au jo kezrät'ä, no, a brihaččuloilla n'i mid'ä, brihačud vain traukkaa l'yyvää, a t'yt't'öl'öillä kuožel'it peržien alla. Brihačču istuu t'ässä rinnalla kuožel'illa kel'l'ä ollou, vain kuožel'ie čopottau. Meil'ä Lissapohjassa miun seukulla ol'i suuri kod'i, vot i siihi keräyt'ää, n'i siid'ä aino piet't'ii večeroja; tancuičet, kizuat, istut, kezriät. Da kaikičči eij‿oo konešno, pyhäpäivä k on, n'i se ei anettu, ei ollun kuožel'ija soboi, a n'ed'el'ipäivin kuožel'itta ed l'ähe. Oi, monda kerdua? Ka jogo päiviä, jesl'i koissa oldanee molod'ooži, vet toože oldii ked l'essozaagotofki, ket kussa gi, a koissa n'i, kumbazet koissa, n'i se jogo päiviä ol'i, keräyt'ää, tol'ko, značit, suovattana eij‿oldu, pyhähpäiviä vassen, pered voskresen'jem, a muut päivät kai, dan'i t'ämä vot tul'i pasha, äijäpäivä, n'i äijänä piän'ä ei ollun, nu se päivä aino kyl'iä myö kävel'et, taloloi myö — Hristoz voskres, Hristoz voskres, no a toissa pänä jo roitau — kaksi, kolme päiviä äijä päivä pruazn'ikka n'i vod n'e siidä značit, n'e kaksi päiviä jäl'gie aino tancuičet, talossa, a konza ko on toičči, k on l'ämmin yl'en [pihalla] ei sua, n'i oldii gumnat, značit, kušta kuivattii vil'l'oi, a se ol'i puijessa rinnalla se sarai rouno suuri, vot i siid'ä tancuiččima toože, kunna mestan l'öyvvät, ras himottau kizata, pl'ašši, nuoret toože vet.

ф. 1717/3, A. J. Saveljeva, Jouhvuara, 1972.

50. [Bes's'oda]

Bes's'odat šielä huonot oldii, piet't'ii, enzist'ää, myö ol'ima viel'ä pien'et, piet't'ii riihil'öissä, da konža kyl'yssä, da konža kussagi, da siid'ä jo jäl'gimäzee buitto rod'ieti N'eičunvuarella, jo pirt't'il'öissä pijet't'ii. Enzistää piet't'ii jogo talossa, a siid'ä miän aigaa piet'ää yhessä, ku značit palkattii, brihoilda en t'iä äijägo den'gua otettii, a t'yt'öd gost'inččua pyhän'ä piän'ä viemmä, da. Suavattana, pyhiä päiviä vasse ei piet't'y [bessodoi]. Ei piet't'y.

A muu n'ed'el'i kai piet't'ii. Kizattii, rist'ii kävel'd'ii, da konža ol'i soitto, soitettii, konža balalaikka, konža eij‿ollun, pajollaa. Kezräzimmä, kezräzimmä, bes's'odoih kävel'imä, kezräzimmä. Kuožel'it, kuožel'it. Bes's'odassa ei viššivaidu, a kod'iloissa siel'ä viššivaidii, a bes's'odassa ei. Vain kezrät't'ii, dai brihan kera kizattii, kruuga veit't'ii, istumaa ruvetaa, kuožel'illa kezriäd, briha rinnalla istuu. Kandrel'ii, se n'ytten vet ollaha možet t'iijättä, kandrel'ie kizattii, muuda ei kizattu en'n'en.

ф. 1719/5, N. G. Romanova, Jouhvuara, 1972.

51. [Kizoista]

Kizattii, kyl'yl'öissä kizattii, riihilöissä bes's'odoa piettii, jogo sijassa vanhaššaa sielä, ku ei laššettoa keh taloo, kyl'yy männää, siel'ä l'igauvumma kyl'yl'öissä. Siid'ä pandii taloloja myö, n'i jogo talošša pid'i pid'iä. A ku ilda tul'i, mäne hot toizee taloo, kod'ii ei laššettane n'i.

ф. 1724/9, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1972.

52. [Bes's'odat, kizat]

Kakšin bes's'odoin piet't'ii, k ei mahuttu yht'eh taloo, kluubua vet en'n'en ei ollun. Brihua ol'i äijin, t'yt't'yö ol'i äijin. Bes's'odaa t'äst'ä piäst'ä l'äht'öy: n'i miun veikolla ol'i soitto. Kyl'ässä piet't'ii, Offon'azissa siel'ä, sinččopert'issä piet't'ii. A miän t'iäl'ä piet't'ii, konza keh večoralla lassetaa. A se kyl'än brihad da Meččäpiän brihad juattii t'yt't'öl'öjä. No, t'yt't'öl'öjä juattii n'i, n'iät sie, yht'ee ei brihad bes's'odaa keräytä, n'i popriglašen'iju se otetaa, priglassitaa t'yt't'öl'öjä.

En'n'en kizattii guomenoloissa. No, ol'i Rabilassa guomeno, ol'i Vaskozen riihessä kaikičči guomenossa. Ku on sein'äd n'e l'ijassa, guarostoissa män'n'ää, ku t'äyzikkän'e se guomeno rahvašta män'öy, n'eičyt't'ä da. . . A erähän kerran čikon kera, myö sarajalla pologassa magazima. En'n'en, ka vai jyviä rouhittii, survottii štobi puhaz rod'ies, huuhmar. Huuhmarella paikka piähä n'äi sidoma, toizen olgil'yyht'ee, ruisl'yyht'ee paikan piäh, od'd'ualalla kattoma, seinää päin azettima rožat. No. A en t'iä ked'ä rubettii čakkuamaa, n'i hän sanou, Saša: «Miän t'yt'öt ollaa koissa, pologassa muataa».

ф. 2021/54, 55, M. P. Nesterova, A. G. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

53. [Bes's'odat oldii]

Lapsie bes's'odoih ei lassettu. Ga šiidä jo l'ienou 15 vuotta äs's'e ruvetaa jo laskemaa en'n'en ei lassettu, ei n'i bes's'odua pid'än duumaija, magua koissa. Meil'ä ol'i jo viistoista vuotta, n'i vain kyl'yssä issumma da kezriämmä, bes's'odaa ei t'yön'n'et't'y jallaččiloi murendamaa, da l'igua talluamaa. Bes's'odat on t'iäl'ä,

a myö olemma siel'ä Sel'l'äl'l'ä, no n'iin bes's'odaa ei t'yönnet't'iä. Mid'ä l'ähet't'ä ildua hävit't'ämää, pid'au kezrät'ä l'ibo mid'ä, dan'iin t'yön'n'et'ää kyl'yy. Toičči pagenemma kyl'yst'ä. Suorietemma peitossa, dan'iin pagenemma. Päiväl'l'ä värt't'in'än kezriämmä langua, langad luajimma päiväl'l'ä, da kuožel'in tagaa panemma, a bes's'odaa se himottau, večeroi piet'ää, n'ekrutad ruvetaa kävel'ömää sygyzel'l'ä. No; dai valmahed langat siel'd'ä, myö ut'arpimma päivälangat, što meil'ä illalla i kezriämmä buit't'o kuin, a en'n'e kyl'yssä mid'äba, eigo ollun fonarie, eij‿ollun mid'ä, päreil'l'ä. No, a mänemmä, siel'd'ä l'ähemmä, sil'mät pezel'l'ämmä kaivon pihalla, dan'iin bes's'odaa, pimiessä suorietemma, ei pid'än žirkkalon iessä bodrieksee. Yhel'l'ä kerdua šuorietin, ku pan'in siičan murn'in, pimiessä. Matkazima, matkazima ga, kačomma toin'i toin'i kuin šuorittima, t'yt't'öl'öin kera, no, a miula sanotaa: «Oi, Paša, siula on siičča murn'in». Vuotakkua, mie sanon, seičas. Siel'd'ä kyl'än tagazelda tul'ima, a toizee kyl'ää rubiemma suamaa, seičas, ku siičan kiän'n'äl'l'in, dan'iin bes's'odaa. N'iin pid'i peitokkal'i kävel'l'ä bes's'odaa, ei t'yön'n'et't'y. A ku bes's'odaa ket kerryt'ää, a vauhat siel'ä e‿ou, siel'ä ei näht'iä, ked'ä on siel'ä t'yt't'öl'öin joukossa siel'ä, ei sanottua. Toičči ket puataa ikkunoista, ket kuštai, pid'au bes's'odaa, ku himottau. No, a siid'ä pagenemma, dai siel'ä kizuad, da tulet kod'ii, da. Erähät ku ei ruvettu laskemaa rod'it'el'at, n'ii podved'itaa maguaja sijalla. Iče puataa ikkunasta, a maguaja sijalla pannaa, huhmar l'ibo mi, dan'iin bes's'odaa puataa. Ei lassettu, ei ollu t'ädä šalstvua, kuin n'ytten, on, silloin, l'ibo: «Mid'ä bes's'odaa l'ähet't'ä, pid'au huomena aivozee riihee nossa, t'yö bes's'odassa olomaa, a riihee pid'au nostua, t'eid'ä en'ämbi ei sua noštua». Ku l'ähet, oletten bes's'odassa: «Nous pois, bes's'odassa ol'it!». Toičči tulet istumasta, maguat: «Nouze pois, et ollu bes's'odassa». Duumaičet, et t'iä kuin n'i olla!

ф. 2108/13, 14, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1974.

54. [Kižattii pihalla]

Ka vanhanaiguhizie [kižoja] kandrel'i l'iiga. Tancciloja viel'ä eij‿ollun miän aigana. Lantsi se ol'i, lantsie kižattii. Dai šuurien proazn'ikkoin aigana naverno ei lantsi. Se on kuin pikkaralla, omalla kyl'äl'l'ä, se omalla kolekt'iivalla, se ol'i ku narošna rouno, pikkaran'i kiža dai. . . A muuda miän ei kun kandrel'ie. Pol'kkie viel'ä eij‿ollun.

ф. 2392/12, A. V. Pontina, Prokkol'a, 1976.

55. [Tret't'ii l'išn'ii]

L'išn'oi značit, puaraa ku n'äin seizatutaa, mon'i puarua, ka po-por'atku, tret't'ii l'išnii nazival'i, no da ku t'iäl'd'ä al'ičči proijitaa, značit, brihačču ku l'äht'öy, kuda t'yt't'yö himottanou

sen viäl'd'äy t'änne al'ičči, a t'yt't'ö ku l'äht'öy brihaččuo ku himottanou, da puara seizotetaa, brihačun i viäl'd'äy, t'yt't'ö jiäy yksin'ää siihi, se t'yt't'ö toista i l'äht'öy, toista vedämää siel'ä, vod mi se ol'i siih kizattii, miun aigaa jo. Kaksi kandrel'ie: kandrel'i, lantsi, tret'öi l'išn'öi, nu n'e miän aigaa kizattii, a muuda ei kizattu, kizattii pajolla.

ф. 1717/5, A. J. Saveljeva, Jouhvuara, 1972.

56. [Lanččie kižattii]

Ka tanccuijaa kuuži hengiä: kaksi hengiä t'ässä, kaksi. . . kaheksan hengiä. Poarat. Rist'ižee seižattuma t'ässä kaksi. . . Myö t'yt'öt kižazima l'iijan, brihačut ei lanččie kižattu, t'yt'öt kižazima: kaksi t'ässä, kaksi t'ässä, kaksi t'ässä, kaksi t'ässä. No n'i siid'ä znaačit, yhet pyörimä, toizet. No sen kižazima. Siid'ä loppuu käziä andoma, se loppietou, znaačit, ku käzijä andelemma, rouno ku rist'ii käzijä andelemma.

ф. 1884/14, M. V. Lokkina, Sel'gi, 1973.

57. [Kižoista]

Spoaššu ku rod'ietou proazn'ikka, n'yt on dvaccat' dev'atogo avgusta, n'i siidä ol'i rahvasta t'ässä, n'i ei šoanun mahtuo kyl'ii. Sen verda ol'i. No i bohattoa ol'i: T'imozen, Ontroppojen, Romanazien, Volkkovojen. N'e tullaa šulkut peäl'l'ä, moada myöt'en l'entat ollaa, t'ämän l'evehyöt ollaa l'entat, riputaa n'eiččyzil'l'ä. Yht'ä ku joukkoloišša kävel'l'ää; keyhäd brihat ei ruohittoa ottoa kižoamaa, bohattoa eij‿ole. A myö ku prostoid mänemmä kižoamma, haukumma, pajatamma. Pajolla, šoitolla, yksi šoittaja ku on, siid'ä. . . Ka, yksi ku ol'i Andrei ga, eij‿ollun muuda, ga. . . A zavod'ieššaa, n'iin aino val's, kaa aino val'ssie kižattii da krokov'ag da, tust'eb da, pol'kkija n'iidä aino krugovoida, starinnoit, ket t'ässä ollaa, n'i n'e kižataa proazn'ikkoin aigaa. [Kižattiigo kruugoa?]. Kruugoa jo viet't'ii kaikki meil'ä. «Krugom ja tak osirot'ela» — pajatettii. T'äst'ä ku rubian pervoin kižoamaa, toičči aigauduu tovariššakše paha vaštaa, ei pajata, nu pid'au yn'n'ä kadril' kizata, šest' n'iid'ä pid'au. Šestoi ol'i kaunehemmalla eänel'l'ä.

ф. 1885/6, 7, P. J. Lokkina, M. V. Lokkina, Sel'gi, 1973.

58. [Pruazn'ikkoina oldii bes's'odat]

Pruazn'ikkoina oldii nastojaššoit bes's'odat, siel'ä ruaduo n'i mid'ä, da kizattii tol'kko. Kizattii, da brihat igrakollaa issuttii da, t'yt't'öl'öin kera. . . Istuahaz laučalla briha da n'eičyd da, ket toin'i toista l'uubitaa, no puaroillaa. Provožaidii kod'iloih da, ken ruoht'i ottua provožaimaa kod'ii ga, otti, a ken tuattuo varazi,

ei n'i ottan, tuou vähäzen kaimuau, da mäne kod'ii, mie pihalla en ota siuda, tuatto kuulgaa l'ibo n'i mid'ä n'i... En'n'e ol'i strogo, ei pid'än brihua tuuvva kod'ii, pordahilla... No, n'e [moržiemet] käyd'ii. No, pyhin päivin, n'ed'äl'ipiän'ä ei käyd'y, pyhin päivin. N'iil'l'ä pid'i nossa ved ruadoloja ruadamaa, lebäyd'yö pid'au. No. [Lapsien kera], ga n'e koissa, n'iil'l'ä pid'au, lapsed rojitaa — koissa...

ф. 2108/20, 21, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

59. [Bes's'odoissa kizataa]

No, kezäl'l'ä ku siel'ä yöd valgied ga pihalla toože. Bes's'odoissa tože kizataa, da pl'aššit'ää, da, kel'l'ä ku on igrakkua, ga. Bes's'odoissa nuored [käyd'ii]. No, moržiamet käyd'ii, ked vasta yhyt't'y on, ga n'e käyd'ii toože sin, issutaa, ukkoloin kera kačotaa, da, ken kizuau da ken kaččou. A siid'ä vanhua bes's'odaa ei pid'än män'n'ä, ku t'äyzi kerd'yy pert't'i, jesl'i veečora luajitaa, n'iin ei pid'än vanhua kaččomaa, ku se t'äyzi on, n'i hoz nuored vai mahtuu, po očered'i kizataa — sen verda on rahvašta. Yhet proijitaa, toizet issutaa laučalla. Ol'i garmon'istat. Yhel'l'ä garmon'istalla ei n'i spruavie suanun, ku l'äht'öy art't'el'i konža siel'ä, po-očered'i daaže soitettii. Kussa kun tobie ol'i, ga kahessa talossa piet't'ii tobeissa kyl'issä, no a t'ässä ku oldii vopše ga, en'n'istää ku meil'ä ol'i äijä siel'ä, n'i, piet't'ii daže Karžiksel'l'äl'l'ä dai Mänd'ysel'l'äl'l'ä, kävel'l'ää bes's'oda bes's'odaa.

ф. 2107/54, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

60. [Ad'voissa ol'in]

Ad'voissa Poadenešša ol'in, muuvalla en n'i missä. Poadeneišša ol'in, miula ol'i rist'imoamo Poadeneišša, kävel'i ottamaa. Kaksi kerdoa ol'in Miikkulalla, dekabr'alla on Miikkula, n'iin siihi talutaa, korjalla kävel'in. N'ed'el'ie kaksi ol'in. Oldii kuužin n'ed'ed'el'il'öin, Prokkol'ašta kun tuuvvaa t'än roštovan proazn'ikka, roštova on janvar'alla, a fevral'alla on sreit'en'ja. N'i kun kuuži n'ed'el'ie on roštovašta streiten'jaa, n'i ku Prokkol'ašta tuuvvaa, n'i siid'ä tuou šoboa takan t'än. Jo kaiken l'igauttau da kaikki, pid'au jo eu en'ämbi smenoa: jo pežendii šoa n'e uuvvet šobat pid'au — siih šoa kuuži n'ed'el'ie. Ei tuldua ottamaa, tul'i sreiten'ja proazn'ikka. Se p'atnačatovo fevral'a siid'ä tullaa ottamaa. Ka mil'l'ä mänöy! Vet sramu on še: kui sie lähed n'eičyt, talon n'eičyt, ka ad'vo. Heimokunda ol'i, heimolaista ol'i äijä da, n'iin vierahat t'ässä brihat čandžattii bes's'odašša... D'eäd'öt kävel'd'ii n'iil'l'ä t'yt't'öl'öil'l'ä da bratanat — ked'ä t'yön'n'et'ää, ked'ä toatto iššuttau korjaa, še i tulou. Hot pannou akan— t'otkan, n'i mäned da tuot — mid'äba. Akat käyd'ii [ad'voissa], konža miehel'l'ä männää n'i, siid'ä talutaa siihi taloo, otetaa

ad'ivoih. . . Omalla kyl'eä otettii, otettii, omalla kyl'eä oldii ad'ivoišša. No, kui hiän eij͜oldu ad'ivoišša. No, a ukko t'iijuštamaa sin kävel'öy, omalla kyl'eä ku ollou. Dai sin ku loitoš otetaa, dai sinne ajelou t'iijuštamaa, ongo lapšet t'ervehen'a da, jo lapsien kera taluttii, eräž jo šoau. Vot oldii zakonat. Kun'i ukko pid'au ga sin'i on, a kun ukko tul'i ottamaa ga. . . N'ed'el'in pid'än'öy, kaksi, a kolmie jo ei piet't'eä. Nuorella aigoa šinne akka joudau mužikalla ištumaa. Kuužin n'ed'el'in, a miän en'n'en šanottii, hod mid'ä siel'ä ken'en kera et šobin n'i: «kuužined'el'ine ad'vošta ei kavo, šeiččemenneksi ei n'i jouvva». Znaačit, kuuži n'ed'el'ie ol'i ad'ivost'i, šeiččemenneksi n'i ken ei joudan n'i kunne. A kuuži n'ed'el'ie piet't'ii. Mie män'in omašta koišta. Omašta koista otti naaburi, bes's'odašta ku yssäl'l'ä kando. «T'ässä olet pordahilla n'yt». Män'imä pert't'ii, siel'ä jo vuotetaa: jo iššutaa. Mie šanon: «Avoi-voi, mie en ol'is. Mid'ä miuda toi t'ähä da mid'ä?». Šanou: «Enmie kiel'l'ä, ku läht'en'ed järel'l'ää». Kačon jo ollaa puol'išadoa hengie ikkunan alla, kai kačotaa. Da mie huigioa varazin — vuota en l'ähe. Duumaičen, päivän elän, sil'l'ä i mänen kod'ii. Pid'i el'eä. Yhekšäntoista vuotta el'imä. Kahta marjan kuorda jogo päiveä el'imä, da.

ф. 1895/8, J. K. Travina, Sel'gi, 1973.

61. [Hebozilla ad'vo vied'ii]

No, hebozella advo vied'ii, hebozella käyd'ii ottamaa talvella. Ad'von, jesl'i on, kudama miehel'l'ä, ga tulou vel'l'i l'ibo tuatto ottamaa, ked'ä t'yön'n'et'ää, t'yt'ärdä ottamaa. A jesl'i t'yt't'öl'öi ked'ä tullaa ottamaa, ga siidä on talossa briha, män'öy briha ottamaa, l'ibo tulou, vod miula ollaa, t'otkan, vot tul'is ku t'otkan ukko ottamaa ad'voih, jesl'i miuda pid'än'öy ad'voih, tulou d'iäd'ä ottamaa.

ф. 2107/49, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

62. [Ad'voo käyd'ii]

Ad'voo otettii za vos'emnacat' kilometrof. Ad'voo kävel'in Jouhuaraa d'äd'än luo, kävel'in Suajärvee t'otan luo. Tullaa hebozella ottamaa. D'iäd'ä l'ibo bratana tulou. Hebozella mužikat ajeldii, omat, konešno. Siel'ä olet kaksi n'ed'el'ie ad'vo. [Mid'ä ruattii?]. A ottanet koista l'ibo siel'ä mid'ä anettanee ruaduo, ad'vo ku olet ka, mid'ä ruat, van mid'ä rukad'el'ničaičet. Ad'von d'ielo mi on, gost'id da. Ad'voista tul'i veikko ottamaa l'ibo tuatto, ken aigauduu. Suajärvessä ol'in ad'voissa, t'ota ol'i, maman čikko, siel'dä tul'i veikko ottamaa ad'voista. Rodnoi veikko. Ol'in Jouhuarassa toože kaksi kerdua, toože bratana kävel'i ottamaa, siel'dä tata otti. Siel'ä mänet, viel'ä talolоissa kerät'ää, toizii taloloihe sin kerät'ää äijä ad'vuo, jogo talossa on ad'vo, ad'vot taloloi myöte. [Pruazn'ikoilla otettii?]. Ei pruazn'ikoilla, a vot pyhälaskupäivät ollaa semmoizet, zaagoven'ja, pered masl'en'n'iccoi, vot, nu i siid'ä

kerät'ää yht'ee taloo äijä t'yt't'yö, päiväkezron'ikkua siin, siel'ä ugošajut, nu konešno, viinua ei juodu, a ruataa, da issutaa, da bessedujaa siel'ä, čuajuo juuvaa da, striäpit'ää kaikemmoizet sträpn'ät. Viinua silloin ei juodu, moodi n'e bilo. Potom illalla bes's'odaa, da bes's'odassa brihua äijä, da sielä dévičje d'ielo što, gul'aiče da gul'aiče, da ves's'el'is.

ф. 2028/6, A. P. Nosova, Muasel'gä, 1974.

63. [Päiväkezrot talvella]

Männää siuda kučutaa, toista kučutaa, keräyd'yy pert't'i t'äyzi. No vod n'i kezrät'ää da ken mid'ä. Emän'd'ä gošt'ittau, syöt't'äy. Ken kezryäy, ken t'ikuttau, ken mid'ä ruadanou, siih tullaa da päivä ollaa siid'ä. Huomukšella kučutaa, jo huomukšella. Mänet, keräyd'yy toičči kuuži, seiččemen hengie, toičči kymmen'en hengie. No omad da sus's'odat, n'e tol'kko omat, siid'ä i s'us's'odoi kučutaa. Talvella, talvella. Päiväkezroo talvella, keziäl'l'ä ei konza. Kezällä pid'au huuhtua ruadua. Kuožel'it kannatamma, siel'ä kezriammä da pajatamma da. Ei jo pl'äššit't'y. Akkaraisat keräyvyt'ää, mid'ä sie pl'äššit.

ф. 2022/29, J. J. Segežskaja, J. I. Zvezdočotova, Muasel'gä, 1974.

64. [Ad'voišša ol'in]

Ad'voišša ol'in t'ässä kyl'äššä ad'voišša, ol'in šielä Päl'äväšt'ikön kyl'äššä ad'voišša. Šoud'ärveššä ol'in ad'voišša. No, a Hiimol'a on šiel'ä loittuona, sinne eij‿ollun hyveä dorogoa, sinne kezäl'l'ä, sinne on, pid'au ven'ehellä männä omasta järveštä poikki, sen Jängärven, da sinne on, eij‿ollun sid'ä heboizdorogoa, se vai aššundatroppa ol'i, a siel'dä tuldii Poraärvil'öistä päin Himol'aa jogiloi myö, järvil'öi myö, ven'ehillä, iel'l'ä ved mottoroja eij‿ollun, šouvvulla šouvettii, sorok kilometrov da šeis'at tuldii ven'ehilla, myöd'än'i ollou ka poarušša noššetaa, n'i ved'i vähäzen. . .

Käyd'ii viistoišta vuvvešta šoaten ken on šuurikažvone [pruazn'ikoilla], ket käyd'ii pien'embänä siel'ä, ket ollou moamoloin kera lähet't'y, a n'iin ei, a t'yt'öt kuuštoištavuod'izet, seičentoištavuod'izet. Dai ad'voi, mie käyn Hiimol'aa, ka zavod'in käyvvä, n'i mie män'in, jo ol'i miula kuuštoišta vuotta, jo i män'in naimizii, a jo käyn n'el'l'ä vuotta bohročalla Hiimol'aa dai t'änne kävel'in, da t'iäl'd'ä ad'voista mie yhyin t'ämän žen'ihhän keralla.

ф. 1897/2, M. I. Stafejeva, Jängärvi, 1973.

65. [Ad'ivoišša]

Mie ol'in adivoišša, miula ol'i t'otka. Pyhälašku ol'i, znaačit, sreeten'jan aigoa, otettii ad'ivoih, n'iin dai heil'ä ol'i n'eiččyöd, dai päivälounalla otti heän. N'i, znaačit, pyhälaškuna ajellutetaa.

Briha ku tulou, morhissa sielä šeizon. Sad'is'! Se kyl'äst'ä ymbäri kangahan ajelluttau, tuou kižapihalla. Toine ajau. Siid'ä miuda kaheštoista hebozešša ajellutettii. Korja še, hein'iä pandu, istuoten morhissa, pyörähyt't'äy kyl'äst'ä ymbäri, tulou, heit't'äy. Toine ajau, toista miuda ad'vuo. Mie ku ad'vo olen ga. . . mie paraš ad'vo ol'in.

P'atnaccatovo fevral'aa tullaa miän kyl'än proazn'ikalla t'otkat, n'iin no n'i sii miuda otetaa n'eičyt't'ä ad'voih sinne. Oldii kolmin n'ed'el'il'öin. Mie kaksi n'ed'el'ie ol'in. Ka siid'ä tulou veikko ottamah, veikko tulou. L'ipaš še šoboa, šuuri l'ipaš šoboa. Jogo päivä magoamašta noužet, toaš syöd'yö uuzii morhii šuorietet. Taloloi myö gost'ie da vähäzen illoilla bes's'odoi, da.

ф. 1884/25, A. Z. Loginova, Sel'gi, 1973.

66. [Ad'voišša ol'in]

N'yt ol'in, ku miehel'l'ä män'in n'i siid'ä ol'in Pedruo vašše ol'in, sed'movo on Iivanan päivä, miuda otettii ad'ivoih, no n'i mie ol'in Pedruh šua ad'ivoišša [omašša kyl'äššä]. Siel'ä olen täd'il'öin luona, siel'ä ol'in n'ed'el'il'öin, kaksiin. Kuoželie en ottanun, a t'yön otin da kezräzin siel'ä ad'ivoišša, kezräzin, t'ikutin, vïššivaičin. Pert't'ie pessä, ast'eida pessä. No, a ved'miuda aivoin ei noššatettu magoamašta, mie magazin, mi himotti. Ad'ivoih ku män'ed ga, ad'ivoišša vetten moata pid'au, l'ebäyd'yö. No, bes's'odaa kävel'imä, gul'aiččima, kizazima. Män'in, proazn'ikan aijalla, ol'in n'ed'el'in, ol'in kaksi. Män'in proazn'ikan aijalla sygyzil'l'ä, sygyzil'l'ä. Kezäaigaa vet et ad'ivoi jouvva.

ф. 1893/15, A. F. Koppalova, Sel'gi, 1973.

67. [Pruazn'ikkoina mändii miehel'l'ä]

Ka, nuoret, kyl'ässä kävel'et, t'ässä oled da pyhin päivin bes's'odat yhessä, šiid'ä i tunnuštuatee. Bes's'odoissa, no šiid'ä miehel'l'ä mänd'ii, mänd'ii tundomattomilla en'n'e. No, vähäzen'i t'iijuššetaa siel'ä n'eičyd, da toin'i toistah siel'ä kiit'et't'ii, da siel'ä, što hyvä, da, l'ibo hyvä briha, da. Voijaa yht'yö hyö, da tullaa, daže tundomattomat yhyt't'ii, a n'i mid'ä n'i yhessä n'i gul'aidua ei da yhyt'ää, i n'iin el'et't'ii. En'ämbi pruazn'ikoin aigaa, kävellää. . . miehel'l'ä män'n'ää.

ф. 2109/7, 8, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

68. [Miehel'l'ä mändii proazn'ikalla]

Män'd'ii. Svoad'buo piet't'ii. A proazn'ikoilla i staraid'ii miehel'l'ä män'n'ä. Proazn'ikalla, znaačit, mie ku miel'd'yn'en hänee, da kun hän pyrit't'änöy, ga mie mänen miehel'l'ä, a kun

en miel'd'yne, ga sanon: «Tulet sin viel'ä ottamah». Dai vierahalla kyl'äl'l'ä, yhyt'ää, no, män'n'ää monet. Ei män'd'yö i kod'ii. Noo. Mužikan kera män'n'ää dai. A toiččі siel'ä viel'ä käyvvää ottamaa. T'än miän jo aigana ei käyd'y ottamaa, jo harvan'i. A iel'l'ä käyd'ii, kui brihačču znaačit miel'd'yy t'yt't'öö da t'yt't'ö brihaa, n'i znaačit kuččuu kod'ii: «Tule sinne». Kenen kyl'än ollou t'yt't'ö. A briha mänöy jäl'gee, siel'ä svoad'bo piet'ää, vahnašša, yl'en vahnaššaa siel'ä. [Hypyl'l'ä? Uralla?] No, pa(olla. . . l'äksi. Tästä l'äksi vet' Maikki, kaa pavolla l'äksi. Moamo ol'i, ei andan miehel'l'ä, yhemmoin'i män'i. Poadanella šoa män'd'ii aštuon žen'ihhän keralla.

ф. 1884/6, A. Z. Loginova, M. D. Brekkijeva, Sel'gi, 1973.

69. [Svuad'bo proazn'ikašša]

Še män'i [miehel'l'ä proazn'ikalla], miula ol'i dvurodnoi bratana, pruazn'ikan aigana, Il'l'an aigana. Kaksin, kolmin svuad'boin ol'i. Il'l'oina, l'ibo mi kai pruazn'ikka on, svuad'bo jo pruazn'ikašša. Miän kyl'ää äijä miehellä mändih t'ähä omah kyl'äh, äijä män'i. A voi-voi, ku l'ähet tuuvan loitoš pruazn'ikalla, vet ei tel'efonalla soopšie, mändii da muuda n'i mid'ä. Tuldii toizet, sanotaa, män'i miehellä. Muuda midäbä. [Svuad'boja] piet't'ii, piet't'ii. Ennen piet't'ii jo svuad'boloja.

ф. 2013/9, II. S. Terentjeva, Luazari, 1974.

70. [Mänd'ii miehel'l'ä pruazn'ikoissa]

Miel'l'yt'ää briha n'eiččyöh, n'eičyd brihaa, dai yhyt'ää. Hiän pruazn'ikkaa män'öy da siel'ä omat ollaa, da ruvetaa potakoimaa, no, hiän män'öy, miun nado män'i Plakkuu, vanhembi sizar jäi, a nuorembi — oldii molommat pruazn'ikassa, a nuorembua rubettii koziččomaa, vanhembi l'äksi kod'ii, hän'd'ä sinne jätät'et't'ii, dan'iin, siel'ä ol'i kakši t'otkua Plakussa, da sinne miehel'l'ä i jäi. Ei n'i kyzyn, tuatto ol'i koissa, muamuo jo eu, muamo ol'i kuollu.

ф. 2107/55, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

71. [Kuin miehel'l'ä män'i]

Miehellä män'in, ku bes's'odašša kižaimma, kižaimma, da istuma, da pošol. Ka t'ässä, t'ässä. Tuuvalla Borissovašša peätalošša tuuvalla, toižella kyl'äl'l'ä. Pakkane ol'i, n'äin ol'in hienozillaa räččinäzil'l'ää roštovan šoavattana. Ka, miel'ehine kuin ol'i poara n'i. Gul'aiččima, no. Ka emmä viikkuo ollun. Kižoamaa rubein, dai miehellä män'in. Bes's'odašta ku läksin, n'i eigo ollun tovarissoa eigo mid'ä, da kahen kesse kod'ii otettii n'e vahnemmat, boat'uška, moatuškoa eij‿ollun — jo ol'i kuollun. A boat'uška

otti miuda, otettii, no, perehee otettii hyvin. No n'iin bes's'odašta läksimä da hiemazillaa, pakkane ol'i, n'äi rouno räččinäzil'l'ää siičoissa. Tokačun alamägee tuoh jeä ol'i, ka pakkažella, ku roštovan aigaa pakkane on, jeä ol'i. Alamägeä tul'ima kyl'yn luo. «T'ähä, šanou, jät'än». A mie duumaičen jät't'änöy, ga kod'ii mänen. Ei jät't'än. T'än'n'e tul'ima pihalla, pordahien ed'ee tul'ima, viel'ä yhessä oldii, myö ol'ima yhessä viel'ä, vašta ol'i t'ämä kod'i srojittu, vašta tuldii el'ämää, ku vuoži ol'i vai el'ettii t'ässä, uuži kod'i ol'i. No n'i, t'ähä toaš pordahien ed'ee, miun jät'äl'd'i siih pihalla, iče pert't'ii. A lamput paletaa, jo on virit'et't'y, läht'iessä on šanonun: mie tuon. Mie pihalla šeizon, a ku bes's'odn'ikat t'äyz'ikkäne on piha, jäl'gee tuldii. Ku t'änne matkoan iel'l'ää koista. Iel'l'ää koista matkoan ga, značit nain'i yht'y. Järel'l'ää tul'i: «Ka, kunne jät'it?» — «Ka n'iin jo käyn pert't'ii». No da pert't'ii tul'ima da svoad'bon pid'imä. Toissapeänä svoad'ba piettii.

ф. 1888/15, D. A. Moškina, Sel'gi, 1973.

72. [Proazn'ikalla käyd'ii]

Pid'augo šanuo kui proazn'ikalla t'yön'n'yt't'äy moamo? No, znaačit proazn'ikalla. . . on hod Moasel'l'ässä proaz'nikka, hot Il'l'an päivä, znaačit kävel'imä n'eiččyöt kai proažn'ikalla. Rubeat l'äht'ömää, moamo šalkun panou. Šiiččoa, myö pan'ima kuužin, t'ämänmoižet šoboa ottima. Kanduon kandoma — eij‿ollun meil'ä maššinoa n'i mid'ä, a aštuon kävel'imä. Panou šalkun, znaačit, siuda pid'au jo i t'yönd'yt't'yä. Pert'issä eu n'i ked'ä. Panou, stolan viäl'd'äy, panou kolme stuuloa, značit, n'äin štobi proid'ia.Iče šalkun heit't'äy. Značit polle. T'äl'l'ä stuulalla pollet, stolašta peäl'ičči, t'äl'd'ä stuulalda pollet t'äl'l'ä. Kolme kerdoa stolašta peäl'ičči proid'it. Stola vet on na viidnom mest'e, kaikin stolašša iššutaa. I siuda, n'eičyt't'ä, no vot joataa siin'ä. Mäned, n'i siid'ä brihat kačotaa kakši. No, proijitko kolme kerdoa. Siid'ä ku, znaačid, l'ähet, šalkun moamo jo andau šiula käd'ee, moamo matkou n'en'ää, mänöy ovilla. . . oviloilla ottau n'äin jallašta, štobi siuda ei rikottais, t'ästä laškou siun jallašta. No i šalkun andau käd'ee, no siid'ä n'eičyt olet. En'ämbi eigo tartu siuh. . . en'n'en ved rikottii. No i siih tabaa laškou. Ku kolme yheksän barboa on, ga hod mid'ä go šanou. Isköy kerran, dai šanou: «Mi l'eht'ie, da se brihoa. Mi l'eht'ie da se brihoa. T'ässä, t'ässä, t'ässä».

ф. 1884/21, A. Z. Loginova, Sel'gi, 1973.

73. [Moasel'gää proazn'ikalla]

[Käydii] Moasel'gää, Moasel'gää, Il'l'an päiväl'l'ä. Il'l'an päiväl'l', kui kävel'imä aštuon, eigö ollun maššinoa, eigö ollun n'i mid'ä. N'iin laššettua ei, hein'aiga on, pid'au hein'ie šoaba, haravoija hein'ie, n'iit't'eä. Da siid'ä kiirehäd n'iit't'eä, haravoija. Siid'ä illalla myöhä t'yön'n'et'ää. Kel'l'ä ollou hebone, hebozilla,

a miän heboista ei l'öyd'än. Da siid'ä aštuon pid'au l'äht'ie. Tul'ima kod'ii siel'dä, kymmenen viršstoa pid'i kod'ii viel'ä tulla. Da siid'ä kyl'yy käyvvä, pessäkseze hot l'igoja vähäne. Da siid'ä šoboa keräzimä šalkun, kun l'ehmän počön. Da siid'ä l'äksimä yökše aštumaa. [Viižikymmen'd'ä viršstoa]. Myö siid'ä Jouhuaraa šoa tul'ima. T'ässä jo on t'ot'ka meil'ä, čoajun keit't'i, da päččilauvan jalgoin alla pan'i da. Ka se painettii jallat, kibiäd jalgapohjad rojittii. Palavaa päččilaudaa siih painoma, painoma, da magazima vähäzen, l'ebäyd'ymä, da toissa peänä iel'l'ää, iččen'ää Il'l'an peänä iel'l'ää. Yön matkazima, no, dan'iin män'imä murginalla Moasel'gää. Da alamma kizata, šunturdoa, tanššija da. Siid'ä ol'ima Il'l'an päivän siel'ä, da toine päivä siel'ä, kolmana peänä kod'ii toista jallalla. Noo. Ka minbä autat? Hyvä ol'i proazn'ikalla. Proazn'ikat ollaa hyvät, sidä i mänemmä sinne proazn'ikalla. Tulou kaikkealda päin rahvašta. Keräyd'yy kai loittozet i lähizet, kel'l'ä vai rod'n'oa on siel'ä. Ked jallalla, ked hebozilla, ka tarantoasissa, kabrul'etkoilla, pit'äl'l'ä t'el'eg'äl'l'ä, hebozella sel'l'ässä — ken kuin voi puuttuo proazn'ikalla.

ф. 1879/15, J. J. Gurjeva, Poaen, 1973.

74. [Tuldii proazn'ikoilla toizista kyl'istä]

[Tuldii] Justärvestä, no, tuldii Čummiast'a Miikkulalla, siid'ä tuldii Semčist'ä, tullaa Soudarvesta päin, Pyhän'iemest'ä, Jyrkänmiäst'ä, tože sin Petroskoilla päin, Koikkarista, no loittuonda päin, no, kel'l'ä omat oldii, n'e loittuonda. N'äil'd'ä, Semčärvesta, Kumsarvesta, Čobenesta, Muasel'l'äst'ä, Ahvenjärvest'ä, Suajärvest'ä, kel'l'ä tulou toože Puadanesta sua tuldii. [Sel'l'ist'ä] tuldii, no, Sel'l'issä en'n'e ku ol'i naidu, oldu miehel'l'ä otettu, siel'd'ä i tullaa omat. Ad'voih toože tullaa, dai pruazn'ikkoina. Mihailan aigaa ad'voja, a Miikkula—pruazn'ikkua tuldii, n'e oldii hyvät pruazn'ikat. Miikkulan aigana hebozilla tuldii vie enämbi, kel'l'ä on hebone, tullaa n'e, paremmat, hebozilla, bohatemmat, a keyhä astuon tulou.

ф. 2107/33, 34, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

75. [Tyt't'öl'öjä otettii toizista kyl'ist'ä]

Pogoššan brihat otettii vaikka kesken'ää, otettii Poadenelda, otettii Jängärvešt'ä tuodii, tuodii Moasel'l'ist'ä, Prokkol'an kyl'ist'ä tuodii ad'voloja. Kaikki ei omašta kyl'äst'ä, pid'au toizista kyl'ist'ä tuuvvaa toože. Šuven kyl'äst'ä kesken'ää t'ässä ol'i vähä, miun muištoo, eij‿ollun n'i ked'ä. Vähä ol'i, štobį Šuvesta ol'i naimizissa l'ibo Šuven, l'ibo Pohjapeäst'ä. Vierahista kyl'istä ol'i l'iiga tuodu. Miula tol'kko on oman kyl'än in'ehmine. T'yt'öt toože mänd'ii toizii kyl'ii l'iiga. . . No vähä män'i omii

t'ähä keškin'ää, vähä yl'en. L'iiga sin Jängärvil'öih, da Porarvil'öihe, da Kuudamalaksiloih, da Poadenee, nu vod vahnaššaa sin l'iiga mänd'ii. Semčärvee tože män'd'ii, tože Semčärvessä ol'i siel'ä Sel'l'ist'ä t'iälä, t'yt't'öl'öjä otettu. Dai Semčärvest'ä ol'i t'änne tuoduo dai.

ф. 1887/3, 4, P. I. Lokkin, Sel'gi, 1973.

76. [Kyl'ii kävel'imä proazn'ikkoina]

Kävel'imä myö proazn'ikkoja. Kaikken kyl'ät kävel'imä, kun ollou aigoa ollun, n'i kai sijad hyppel'imä kizoi. Vuota keviäl'l'ä on ku Izossima, Särg'ärveššä proaznuiččima. Siidä on Jyrgi, Pedrizissä ol'i, siel'ä Veng'ii männeššä kyl'ä, šestoogo. Sin kävel'immä. Mint'ää emmä kävel'l'yn. Nuorena vet. silloin aiga ol'i moine. Siidä ol'i Miikkula. Poadenee kävel'immä. Poadeneššа ol'i, proaznuiččimma, Poadenee proazn'ikalla. T'äššä ol'i Prokkol'ašša sroičča. Dai n'ygönä kävel'l'ää. Sroičalla viel'ä i tul'ijalla pyhällä päiviä toizella tullaa, nuorda hoš eij‿ole, ga vanhoa. Sroičan jäl'gie siidä on Pedru. Pedru ol'i meil'ä ken Jouhvoaraa, ken Korbilahtee. Miula Korbilahešša ol'i čikko, sin kävel'in. Siidä onne Kiirikkö‿ Šuondeleššа. Kaikki proazn'ikat, dvaccet'vos'moovo ijuun'a, Šuondelee Kiiriköl'l'ä kävel'dii, myö dai muut, vet en mie yksi, a pročom kai. A siidä Loazarii Il'l'a ftoroogo avgusta, Il'l'a ol'i, kävel'immä. No. Siidä viel'ä mi proazn'ikad meil'ä t'äššä? No, siidä on dev'atnaccetogo avgusta spoaššu. Veng'issä ol'i spoaššu i Sel'l'issä ol'i spoaššu. Ken Sel'gii kävel'd'ii, ken n'i Veng'issä. Ket siel'ä se lappias, toistas lappiaž, Veng'issä. Siidä ol'i uspen'ja, myö kävel'immä Ondarvee. A t'eälä Kal'iččijašša ol'i uspen'ja. N'ygönä Kal'iiččijašša jo n'i ked'ä eij‿ole, siel'ä ollaa järvil'öin tagoana. Siidä ol'i uspenjan jäl'gee Šalgovoarašša bohročča. Šalgovoaraa kävel'd'ii bohročalla. Siel'ä ol'i viel'ä, Markkizessa yksi talo ol'i, sviizen'ie. Yhemmoin'i sin kävimä. No, Sviizeni'e ol'i. Se on, yksi talo ol'i, kaksi taluo oldii, šoarella. Sin kävel'immä. Sen jäl'gie Viččarvešša ol'i pokrova. Sin kävel'immä. No, siidä onnakko sen jäl'gie ved'en'je Mänd'yn'iemeššä oma proazn'ikka. No, četv'ortogo dekabr'aa on ved'en'je. Mie vet proazn'ikat kaiken viel'ä vanhad muissan. Se ol'i d'ekabr'aa. A vod dev'atnaččatogo d'ekabr'aa on jo šyyž-Miikkula. Tože Kuužin'iemee kävel'd'ii, l'ibo t'ähä, Poadenee. Kakši Miikkuloa on vuuvvešša, yksi on keveäl'l'ä, a toin'i šygyžel'l'ä. Dvaccet' ftoroogo maija on keväd-Miikkula, a syyž-Miikkula dev'atnaččetogo dekabr'a.

ф. 2389/6, A. G. Loškina, Prokkol'a, 1976.

III. ОСОБЕННОСТИ ТРАДИЦИОННОГО УСТНО-ПОЭТИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА

Первые фольклорные записи в карельских селах бывшего Повенецкого уезда — в Паданах, Сельги, Семчезере, Янгозере и др. сделаны в 1871 г. финскими собирателями и исследователями А. А. Борениусом и А. Генетцом. А. Генетц использовал собранные в этом крае материалы в своем исследовании о карельском языке, которое вышло в свет в 1880 г.[1] Здесь он опубликовал 4 сказки и словарь карельского языка, составленный на основе паданского говора. А. А. Борениус, в задачу которого входило собирание эпических рун — вариантов к «Калевале», составленной Леннротом, чтобы доказать ее подлинную народность, почти ничего не нашел в этом крае. Плотник Офоня Тарасов спел в Сельги несколько рун Борениусу. Он был родом из Поросозерской волости, где рунопевческая традиция тогда еще была жива.[2]

Финский фольклорист В. Салминен записал в 1909 г. в Паданах несколько отрывков рун, один заговор и две свадебные песни.[3]

Лирические рифмованные песни (карельские и русские), сказки, плачи — это все те жанры, которые были очень богато представлены в Сегозерье и которые вплоть до 30-х годов XX в. никто не собирал (за исключением сказок, собранных А. Генетцом).

С середины 30-х годов Карельский институт культуры, организованный в 1931 г., развернул собирательскую работу в разных районах Карельской АССР, в том числе и в Сегозерском районе. В основном это были студенты Карельского педагогического института (Т. Ананина, И. Яковлев, К. Даниева, О. Елисеева) и молодые сотрудники Института культуры К. Белова, В. Я. Елисеев, Ф. Фомкин и И. Пажлаков.

Рукописные фольклорные записи, хранящиеся в Научном архиве Карельского филиала АН СССР, охватывают 1937—1957 гг. и составляют 7 коллекций (№ 61—67).

Кол. 61 содержит 86 номеров записей Ф. Фомкина и К. Беловой от Т. Е. Туруева из д. Сельги (1938 г.). Среди них 30 сказок

---

[1] G e n e t s A. Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä. Helsinki, 1880.

[2] Karjalan laulajat. Toimituskunta Pertti Virtaranta, Väinö Kaukonen, Matti Kuusi. Leea Virtanen. Helsinki—Tampere, 1968, s. 223; Suomen kansan vanhat runot (далее — SKVR), t. II, № 112, 200, 246.

[3] SKS, V. Salminen, № 3073—3081.

на карельском языке, 10 русских традиционных былин с переводами самого сказителя на карельский язык и целый ряд «новин» в былинном стиле о вождях революции и героях гражданской войны (разные варианты на русском и карельском языках).

Кол. 62 включает записи И. Пажлакова, сделанные в 1938 г. в разных деревнях района. Сюда входит 41 номер записей песенного фольклора: несколько лирико-эпических и свадебных песен калевальского размера, кадрильные песни, частушки и плачи.

В кол. 63 вошли записи Т. Ананиной (1937 г.) из Падан, Лазарева и Сельги (108 номеров). Записи Ананиной особенно убедительно показывают живучесть сказки в те годы в деревнях Сегозерского края. Она записала 50 сказок (к сожалению, в некоторых случаях записана лишь сюжетная схема) и выявила несколько отличных сказочников, таких как М. И. Морозова из Лазарева, Н. С. Пряскина, Г. Г. Яковлев, В. С. Естоев из Падан, М. В. Исакова, Х. В. Гурьева, А. П. Ермолина и Т. Е. Туруев из Сельги. По следам Ананиной в 1938 г. пошли другие собиратели и «открыли» Туруева, хотя уже Ананина записывала от него как сказки, так и былины. Кроме того, в кол. № 63 имеются песни, плачи, частушки, загадки.

Кол. 64 состоит из 30 сказок, записанных в 1937 г. от выдающейся сказочницы М. И. Морозовой из д. Лазарево тремя собирателями — К. Беловой, О. Елисеевой и К. Даниевой. Ровно половину из этих записей составляют волшебные сказки, среди них наиболее популярные в Карелии сюжеты «Черная овца» (АТ 510А), «Запечник» (АТ 530В), «Медвежий сын» (АТ 650А), «Безручка» (АТ 706), «Чудесные дети» (АТ 707). Сатирические и юмористические сказки Морозовой тоже представляют распространенные в Карелии сюжеты. Сказок о животных от Морозовой записано всего две: «Лиса-повитуха» (АТ 15) и «Лиса и синичка» (АТ 56А). Последняя зафиксирована только в Северной Карелии. Кроме 30 сказок, имеющихся в кол. 64, четыре сказки от М. И. Морозовой записал И. Яковлев (кол. 65). М. И. Морозова, по ее собственным словам, усвоила сказки от своей бабушки в родной деревне Костамукше (Koštamuš), которая находилась в нынешнем Калевальском районе.[4] В биографии не отмечено, когда и как М. И. Морозова попала в д. Лазарево. Текстологический анализ ее сказок показал, что речь соответствует местному говору: следовательно, Морозова жила здесь долго (в 1937 г. ей было 60 лет). Однако многие художественные детали сказок, некоторые лексические особенности явно указывают на северокарельскую сказочную традицию.

Кол. 65 состоит из записей И. П. Яковлева, который в 1937 и 1939 гг. собирал фольклор в разных деревнях района. Она объединяет 154 номера записей различных жанров от разных лиц. И. П. Яковлев шире предыдущих собирателей охватил

[4] НАКФАН, кол. 155 — «Биографии карельских сказителей».

населенные пункты района, он побывал в отдаленных и мелких деревнях, которые ныне уже не существуют. Вот география его собирательской работы: Паданы, Лазарево, Сяргозеро, Коргуба, Сондалы, Петельнаволок, Веньги, Шалговаара, Самсонова Гора, Сосновнаволок, Петрова Гора (Poaen, Loazari, Šärgärvi, Korbilakši, Šuonnal, Pet′el′niemi, Vengi, Šalgovoara, Šamsozenvoara, Män′d′yniemi, Pedrizenvoara).

И. П. Яковлев записал около 50 сказок, много плачей, в том числе от выдающейся плакальщицы П. А. Еремеевой из Шалговаары, песни и частушки на карельском и русском языках. Он выявил много хороших хранителей традиционного фольклора, хотя не от всех смог сделать записи. В Лазареве он встретил знаменитую на всю округу песенницу Матрену Евдокимовну Стуйгуеву, 80 лет, которая, по словам Яковлева, еще обладала «очень хорошим голосом» и репертуар которой состоял главным образом из русских лирических и кадрильных песен. В Сяргозере Яковлев записал много прекрасных карельских частушек: например, от Т. П. Пушкаревой записано 40 частушек, от девочек Д. Савиновой, А. Савиновой и О. Кондроевой — 73, от В. П. Рийгонена — 23 частушки. Собиратель отметил также широкое бытование карельской частушки в Сондалах, но не имел времени записать их. Записи Яковлева показывают, что в конце 30-х годов карельская народная частушка была очень распространена в этом районе и несла важную общественную функцию.

В кол. 66 входят записи сотрудницы Карельского института культуры Э. М. Гран, которая собирала фольклор в марте—апреле 1945 г. Малое количество записей (37 номеров) объясняется как неудачно выбранным временем (весенняя распутица), так и тем обстоятельством, что жители многих деревень еще не вернулись из эвакуации. Кроме Падан, Э. М. Гран побывала проездом в деревнях Евгоре (Jouhvuara) и Карельской Масельге (Muasel′gä), в которых до нее не было сделано ни одной записи. В Евгоре Э. М. Гран записала четыре плача, в Масельге — один.

Кол. 67 содержит записи студенток Карельского педагогического института Е. Ругоевой и А. Никутьевой (1957 г.) и состоит из 78 номеров. Они собирали главным образом песенный фольклор в восточных деревнях района — в Евгоре (Jouhvuara), Чёбине (Čobene), Покровском (Kumsarvi), Мяндусельге (Män′d′ysel′gä), Семчезере (Semsarvi), — куда до них собиратели заглядывали очень редко.

Перечисленные выше рукописные коллекции по Сегозерскому району содержат всего 534 номера. При этом нужно иметь в виду, что по установившейся традиции все частушки, записанные за один раз от одного или от нескольких исполнителей, составляют один номер записи. Это касается всех малых жанров — пословиц, поговорок, загадок, примет и т. д. Если бы каждое самостоятельное произведение отмечалось отдельным номером, количество номеров в архивных коллекциях удвоилось или даже утроилось бы.

Небольшое количество фольклорных записей из Сегозерского района имеется в собраниях языковедов (НАКФАН, ф. 1, оп. 19 и 32). В кол. 157 хранятся 3 номера записей В. Я. Евсеева (пословицы и загадки). Уроженка д. Карельской Масельги журналистка Л. В. Денисова передала в архив рукопись, содержащую записанные ею по памяти кадрильные песни и частушки на русском языке, которые пели в деревнях Сегозерского района в 20-е годы (кол. 68). От нее были сделаны также звукозаписи напевов этих песен (ф. 1832/1—7, 1833/1—24). Рукопись Денисовой содержит 20 русских песен и 194 частушки (из них четыре на карельском языке).

В 1974 г. финский фольклорист и литературовед В. Кауконен передал Институту языка, литературы и истории Карельского филиала АН СССР копии фольклорных записей, сделанных им в 1942—1943 гг. в Калевальском, Медвежьегорском и Суоярвском районах Карелии, — всего 930 номеров. Материал исследуемого района составляет около 200 номеров, в основном это фольклорные тексты, но имеется некоторое количество и этнографических сведений. Копии записей В. Кауконена хранятся в НАКФАН (ф. 1, оп. 2, кол. 5).

В начале 50-х годов карельские фольклористы вместе с музыоведами записывали репертуары народных хоров Карелии. Репертуар Сегозерского народного хора, прославившегося в 1951 г. на декаде карело-финского искусства в Москве, полностью в том же году записали сотрудники Института языка, литературы и истории А. П. Разумова и С. Нокелайнен (НАКФАН, ф. 1, оп. 1, кол. 24). В следующем 1952 г. А. П. Разумова и Ю. М. Зарицкий записали основной репертуар в исполнении хора на звуковую ленту (ф. 5/19—27; 6/1—21 — всего 30 песен). Кроме того, В. Я. Евсеев и Ю. М. Зарицкий записали в том же году от хора и отдельных его исполнителей частушки, созданные хором, и финские народные песни (ф. 9/1, 2; 15/1—10 — всего 12 номеров). Репертуар хора был в те годы весьма разнообразен и богат. В него входили традиционные карельские и русские народные песни (в основном те русские песни, которые в этом районе широко бытовали среди карельского населения), финские лирические народные песни, много карельских и русских частушек. Руководитель хора Г. В. Савицкий создал с помощью хористов много песен на современную тематику и частушек на злобу дня.[5]

В дальнейшем почти все фольклорные записи производились на звуковую ленту и хранятся в фонотеке Института языка, литературы и истории. В 1962 г. В. Я. Евсеев и Т. И. Вяйзянен записали в деревнях Покровском, Чёбино, Кумсе и Паданах небольшое количество песен и плачей.

---

[5] Подробнее о деятельности Г. В. Савицкого см.: Konkka U. Kuoronjohtaja Georgi Savitski. — Punalippu, 1976, № 11. — Дополнительные материалы о репертуаре хора см.: НАКФАН, ф. 1, оп. 45, № 133, 134.

С 1967 г. собирание в данном районе становится более регулярным и разносторонним. Если до этого фольклористы записывали в основном только устно-поэтические произведения, не фиксируя их функцию и условия бытования, то теперь все больше внимания обращается на эти обстоятельства. Записываются также подробные описания различных обрядов.

В 1967 г. У. С. Конкка записывала в Карельской Масельге и в Паданах, кроме сказок, песен, частушек и плачей, рассказы о свадебных и похоронных обрядах. А. С. Степанова в 1970 г. тоже, помимо фольклорных произведений, записывала в Чёбине, Семчезере, Ахвенламби, Кумсе и Мяндусельге обряды и связанные с ними верования.

В результате экспедиции А. С. Степановой и Н. А. Лавонен в 1971 г. в деревнях Мяндусельге, Карельской Масельге и Паданах было собрано много сведений о различных сторонах традиционной духовной культуры местного населения. Кроме фольклорных материалов, ими записано много рассказов о праздниках, обрядах, а также сведения о народной медицине, знахарстве, верованиях.

С 1972 г. начались ежегодные выезды в деревни Сегозерья в связи с началом работы над темой «Сегозерские карелы». За этот период собрано около 1200 номеров записей фольклорных произведений. Из них сказок — 53, кумулятивных песен — 10, заговоров — 62, свадебных песен — 10, плачей — 138, лирических песен на карельском языке — 63, лирических песен на русском языке — 111, кадрильных песен на карельском языке — 18, кадрильных песен на русском языке — 64, частушек карельских — 238, частушек русских — 344 и около трех десятков пословиц и столько же загадок (небольшое количество пословиц и загадок можно еще найти в записях этнографического материала и бытовых рассказов).

Эти записи в целом характеризуют современное состояние традиционного фольклора в данном районе. В собирательской работе мы не ставили цель во что бы то ни стало найти произведения редких в этом районе жанров. Это могло бы несколько исказить действительную картину бытования фольклора в настоящее время. При характеристике состояния отдельных жанров сравнительным материалом могут служить лишь записи 30-х годов XX в., поскольку записи прошлого века из этого района крайне малочисленны.

Записи всех жанров, общим признаком которых является калевальская метрика, в Сегозерье составляют ничтожную часть из общего количества фольклорных материалов. К этим жанрам относятся эпические, лирические, свадебные, колыбельные песни, заговоры и заклинания. Все эти жанры, кроме заговоров и заклинаний, относятся к песенному фольклору.

Судя по имеющимся записям, собственно калевальский героический эпос не был известен в этом районе. Рун о делах и подвигах Вяйнямейнена, Илмаринена, Лемминкяйнена здесь не знали.

Записанные в этом районе руны являются балладами или лирико-эпическими песнями. Всего в 30—40-е годы было записано 12 вариантов таких рун. Наиболее известны были два сюжета: «Морские женихи» и «Анни отвергает жениха» [6] (этот сюжет составляет основу четвертой руны «Калевалы», в которой повествуется о трагедии Айно). Кроме этих сюжетов, имеются два варианта руны на сюжет «Если б мой отец приехал».[7] В одном варианте представлена руна «Выкуп девушки», записанная в д. Мяндюниэми в 1937 г. от 15-летнего юноши А. Ивкоева (НАКФАН, 65/134). Остальные записи представляют начало сюжета «Коёни сватается» и исторической песни «Взятие Выборга».

Все записи рун сделаны в деревнях Паданах, Сяргозеро, Мяндюниэми и Веньги. Вообще песни калевальской метрики в этом районе бытовали в тех северо-западных деревнях, жители которых называли себя карелами (karjalažet) и родной язык карельским (karjala). В деревнях, где старые люди до сих пор называют свой язык lappi — lapiksi pagižen (восточнее Падан), а себя именуют даже lappalažet (в юго-восточной части района), не записано ни эпических, ни свадебных песен калевальской метрики.

Репертуар исполнителей ограничивается одной-двумя рунами. Например, даже от 90-летней А. М. Васькоевой из д. Мяндюниэми, которая, по словам одного из собирателей, знала много рун, записаны только две руны (НАКФАН, 65/111, 113 — эти руны опубликованы в «Карельских эпических песнях», № 104 и 105) и начало руны «Пошла Анни за водой» (НАКФАН, 65/112). Во время экспедиций в 70-х годах удалось записать лишь одну эпическую руну на сюжет «Морские женихи». Лирико-эпическая руна «Плачет девушка, рыдает» получила здесь широкое распространение благодаря тому, что она входила в репертуар Сегозерского хора (близкий вариант устной традиции сюжета «Выкуп девушки» опубликован в «Карельских эпических песнях», № 141).

Вариантов свадебных песен [8] калевальского размера в данном районе записано несколько больше, чем рун. Свадебные песни, как и руны, записаны в северо-западной части района: в Паданах, Лазареве, Шалговааре, Веньги, Сяргозере, Сондалах, Кузноволоке. В рукописном архиве имеется 14 записей свадебных песен, из них четыре варианта «Песни зятя» («Kenen tuo vägi tulou?») и девять вариантов песни «Мир ждал новолунья» («Miero vuotti»). Последняя песня, которую пели при встрече новобрачных в доме молодого мужа, часто контаминируется с песней «Советы новобрачной» («Neuvokkivirsi»). В единственном варианте представ-

---

[6] По два варианта этих сюжетов опубликовано в кн.: Карельские эпические песни/Предисл., подгот. текстов и коммент. В. Я. Евсеева. М.—Л., 1950, № 104—107.

[7] Один из них опубликован в кн.: Карельские народные песни/Сост. сборника и вступит. статья Л. М. Кершнер. М., 1962, № 20.

[8] Два варианта свадебных песен из этого района опубликованы в «Карельских народных песнях» (№ 35, 36).

лена песня «Зачем сидишь, отцовский сын?» («Midä issut ižoin poiga?»), которая в северных районах Карелии исполнялась во время обряжения невесты. Песня эта записана от уроженки д. Лазарево, молодой девушки А. Сонниковой (НАКФАН, 65/152). Песня состоит из 14 строк и скорее всего является переработкой свадебной песни в лирическую «девичью» песню.

Пять свадебных песен записал в 1943 г. в разных деревнях В. Кауконен. Это те же сюжеты: «Песня зятя» и «Мир ждал полнолунья» с контаминацией мотивов из песни «Советы новобрачной».[9]

Свадебные песни калевальского размера в этом районе соответствуют в основном северо- и западнокарельской традиции. Никаких новых мотивов, которых не было бы в свадебных песнях западных и северных районов Карелии, в Сегозерье не наблюдается. Записи дают нам возможность говорить о сужении репертуара свадебных песен в XX в. по сравнению с XIX в. Из девяти сюжетов свадебных песен, которые сопровождали наиболее существенные моменты свадьбы,[10] осталось всего два (в северных районах три-четыре сюжета). По сравнению со свадебными песнями Калевальского района песни Сегозерья коротки и часто ущербны в художественном отношении.

К нашему времени свадебные песни калевальского размера утратили свою прямую функцию и почти забыты. За время собирательской работы в 1972—1976 гг. удалось записать только 10 вариантов свадебных песен «Песня зятя» и «Мир ждал новолунья». «Песня зятя» исполнялась в момент свадьбы, когда жених со своей свитой приезжал в дом невесты, чтобы увезти ее под венец (тексты III, 9, 10).

Самый полный вариант песни «Мир ждал новолунья» записан в Паданах в 1937 г. от известной плакальщицы и песенницы А. М. Михкалевой и содержит 92 стиха (НАКФАН, 63/53). В публикуемом варианте (текст III, 11) отсутствует характерная концовка. В советах новобрачную предупреждают, чтобы она не ходила босиком и в одной сорочке:

Toisin mualla vierahalla, ei kuin izän, emän koissa: elä kibi kengäzittä, elä räimä räččinäzilläh — miän pihoilla on pihlajat pit'ät, oksat vielä pit'emmät.	Иначе на земле чужой, не как у отца—матери дома: не бегай без обутки, не шатайся в сорочке — на нашем дворе рябины высокие, ветви того длиннее.

(НАКФАН, 63/53 — Паданы)

В другом варианте поясняется, почему надо опасаться рябин:

Pyhät pihlajat on pihoilla pyhät oksat pihlajissa,	Святые рябины во дворе, святые сучья на рябинах,

---

[9] SKS, V. Kaukonen, 7q., № 1813, 1814, 1837, 1840, 1871.

[10] Holmberg-Harva. Kauko-Karjalan häärunot. — Turun yliopiston julkaisuja. Ser. B, t. IX. Turku, 1929.

pyhät barbat oksassissa,
pyhät marjat barbasissa.

святые веточки на сучьях,
святые ягоды на ветках.

(SKS, Kaukonen, 7q, № 1840, Paadene)

Это предупреждение несомненно восходит к древнему обычаю «избегания»: невестка не должна была показываться перед родственниками мужа босоногой и неодетой. На страже запрета стояли «святые» деревья: рябина считалась священной как в Карелии, так и в Восточной Финляндии вплоть до нашего века.[11]

К древнейшим жанрам карельского фольклора относятся кумулятивные, или цепные, руны, которые не поются, а сказываются. Когда-то в древности они относились к «серьезной» поэзии и вывыражали, в частности, космогонические представления, но уже очень давно перешли в детскую аудиторию и приобрели развлекательную и познавательную функции (например, для усвоения малыми детьми счета, упражнений в скороговорках и т. д.).

В 1973 г. нам удалось записать несколько рун этого жанра от взрослых (тексты III, 42—44). В целом кумулятивные руны Сегозерского района представляют общую для карело-финского ареала традицию, но в деталях, в частности в зачинах и концовках, наблюдаются своеобразные черты.[12] И. П. Яковлев записал в 1937 г. в Сяргозере от девятилетнего мальчика Ригонена очень хорошую цепную руну, которая приводится здесь полностью:

Pei, pei pelloista,
kenen tämä peldoni?
Peippozen peldoni.
Millä kulla roottu?
Kirvehellä roottu.
Kirveš kušša? Kannon peeššsä.
Kando kušša? Kaššešša.
Kaški kušša? Kuli poltti.
Tuli kušša? Vezi vedi.
Vezi kušša? Häkki d'oi.
Häkki kušša? Kukkarošša.
Kukkaro kuššsa? Lippahašša.
Lipas kušša? Aitašša.
Aitta kušša? Nurmiloilla.
Nurmet kušša? Neido niitti.
Neido kušša? Taivahašša.
Millä sin noštih?
Leppäzillä regyzillä,
Koivuzilla korjazilla,
hoobazilla halgozilla.
Midä sielä roodah?
Sulkkuo poorretah
vanhemmalla tyttärellä,
nuoremmalla poijalla.

По-по-полюшко,
чье это полюшко?
Зяблика полюшко.
Чем оно расчищено?
Топором расчищено.
Топор где? На пне.
Пень где? На пожоге.
Пожога где? Огонь сжег.
Огонь где? Вода залила.
Вода где? Бык выпил.
Бык где? В кошельке.
Где кошелек? В сундучке.
Сундук где? В амбаре.
Амбар где? На лугах.
Луга где? Девица скосила.
Девица где? На небе.
На чем туда подняли?
На ольховых чунках,
на березовых санках,
на осиновых полешках.
Что там делают?
Шелк мотают
для старшей дочери,
для младшего сына.

(ИАКФАН, 65/110)

---

[11] Ibid., s. 240.

[12] Ср.: SKVR, t. I, 1—3, № 1885, 1886; t. II, № 592; Народные песни Ингерманландии/Сост. Э. Киуру, Т. Коски, Э. Кюльмясу. Л., 1974, № 38.

Все рассмотренные выше жанры в настоящее время активно уже не функционируют. Даже в 30-е годы их удалось записать совсем немного.

В 30—40-е годы в этом районе активно бытовала сказка. Выше уже отмечалось, что здесь было найдено немало превосходных сказочников со значительным репертуаром, который фактически, можно думать, был шире, потому что во время двух-трех наездов собиратели не смогли записать все. До сих пор сказок Сегозерья опубликовано немного. В «Образцах карельской речи»[13] напечатано семь полных текстов и два отрывка сказок в записи А. Генетца (1871 г.) и Л. Кеттунена (1922 г.) Одна сказка на сюжет русской былины опубликована в сборнике «Карельский фольклор»[14] и девять сказок — в сборнике «Карельские народные сказки» (№ 13, 21, 31, 35, 50, 60, 62, 63, 77).[15]

Сказки Сегозерья тяготеют к сказочной традиции Северной Карелии, хотя в деталях поэтики, в частности в сказочных «общих местах», проявляются местные особенности.

К настоящему времени сказка в этом районе потеряла свою взрослую аудиторию. По рассказам пожилых людей, еще в 20-30-е годы долгими осенними и зимними вечерами женщины, собравшись на посиделки с рукоделием, рассказывали друг другу сказки. Мужчины тоже рассказывали сказки во время отдыха на лесозаготовках, на сплаве и т. д. Теперь традиционные формы времяпровождения вытеснены современными развлечениями. Сказки рассказывают только при таких обстоятельствах, когда люди оказываются лишенными привычных средств развлечения, — во время ночевки в лесной избушке в путину, на охоте, сенокосе и т. д. Даже детям теперь редко рассказывают сказки.

Оттого что сказка редко рассказывается, она забывается. В 70-е годы мы встречали людей, которые когда-то знали сказки и сейчас еще помнят сюжеты, но последовательность событий, мотивировку действий, не говоря уже о деталях, основательно забыли. Нам не удалось найти мужчин, которые согласились бы рассказывать сказки. То, что сказка бытует только среди женщин, отражается на подборе сюжетов. Почти не встречаются сатирические сказки, как, например, сказки о попах: во-первых, они утратили свою актуальность, во-вторых, чаще всего эти сказки рассказывают мужчины. В настоящее время излюбленными сюжетами являются сказки о «невинно гонимых»: «Подмененная жена или невеста» (АТ 403), «Мачеха и падчерица» (АТ 480), «Синепалая» (АТ 510В), «Девять братьев и сестра» (АТ 533), «Безручка» (АТ 706), «Чудесные дети» (АТ 707).

---

[13] Karjalan kielen näytteitä. III. Julk. Eino Leskinen. Helsinki, 1936, s. 12—15, 40—54.

[14] Карельский фольклор. Вступит. статья., подг. текстов и примеч. В. Я. Евсеева. Петрозаводск, 1949, № 59.

[15] Карельские народные сказки. Изд. подг. У. С. Конкка. М.—Л., 1963.

Нам удалось найти только двух сказочниц, репертуар которых хоть и невелик, но представляет интерес. От М. И. Стафеевой из д. Сельги записывали сказки в 1972 и 1973 гг. В 1972 г. от нее записали четыре сказки, в 1973 г. — пять сказок. Ее репертуар был ограничен несколькими сюжетами. Об этом говорит тот факт, что в 1973 г. она повторила все сказки, рассказанные в 1972 г., добавив к ним лишь один новый сюжет. Но примечательно то, что при повторной записи она рассказала все сказки по-иному, по-другому контаминировала сюжеты или же дала другие версии сюжета.

Для Стафеевой сказочные сюжеты служат лишь вехами для повествования. Волшебная сказка все больше приобретает у нее черты драматического рассказа о жертве, которую неотвратимо преследуют злые силы в образе мачехи, невестки — жены брата или бабы-яги — Сюоятяр. В некоторых сюжетах Стафеева даже сказочную благополучную развязку заменяет трагической. Она свободно пользуется мотивами из разных сюжетов, так что сказка у нее приобретает импровизационный характер.

Здесь публикуется сказка Стафеевой, которая начинается традиционной местной версией сюжета «Мачеха и падчерица» (Андр. 480 * С). Падчерицу по настоянию мачехи отец увозит в лесную избушку, где она должна играть в жмурки с медведем, ее выручает мышка. Далее использован мотив из «Безручки»: мачеха отрезает девушке руки и уводит в лес. Ее подбирает парень и женится на ней. Затем вплетаются мотивы из сюжета 707, а дальше повествование следует по канве сюжета «Мертвая царевна» (709). Героиня, отравленная мачехой, не оживает, ее отец от горя кончает с собой (текст III, 7). Такую сказку Стафеева рассказала в 1972 г. В следующем году она подобную сказку рассказала по-иному. В начале сказки использован тот же сюжет 480 * С, но героиня — не падчерица, а девочка-золовка, которую возненавидела жена брата. Последний вынужден увезти сестричку в лесную избушку, где она играет с медведем в жмурки и возвращается домой с золотом. Невестка велит брату бросить золовку в воду, брат же увозит ее в дальнюю деревню. С помощью зеркала невестка узнает, что золовка жива, и преследование продолжается. Вопреки карельской традиции золовку пытаются сжечь в смоляной яме (так всегда расправляются со злой Сюоятяр), но героиня спасается. В конце концов преследуемая женщина вместе со своим мужем переезжает в далекий город (ф. 1898/2, 1973).

Так же по-иному, используя различные мотивы из разных сюжетов, М. И. Стафеева рассказала два варианта сказки «Чудесные дети» (АТ 707). Возможно, эта тяга к импровизации объясняется тем, что М. И. Стафеева — одна из известных в своем селе плакальщиц. Она причитывает на похоронах своих родственников и односельчан (тексты III, 47—58).

Рис. 5. Сказочница и плакальщица М. И. Стафеева из д. Сельги за вязанием рыболовной сети.

По словам М. И. Стафеевой, она переняла свой репертуар сказок от матери и от одной старой женщины в детстве, в родной деревне Янгозеро (Jängärvi). Ее рассказ содержит интересные детали, характеризующие бытовую обстановку, которая способствовала рассказыванию сказок (тексты III, 8).

Об общественной функции сказок в 20-е годы М. И. Стафеева рассказала следующее: «Когда я еще дома была, в Янгозере, так осенью отправят нас на рыбалку, река там. Там вечерами соберемся в лесной избушке, тут и парни, и девки, и старики. Там сказки рассказывали и кто что знает. Время надо было как-то коротать. . . Да и молодые парни тогда умели рассказывать сказки. . . Были хорошие старинщики. . .». На вопрос о том, знает ли она ныне мужчин-сказочников, Стафеева ответила: «Не знаю, не слыхала. . . Нынешние ведь мужики не рассказывают сказок» (ф. 1898/7, 1973). Она имела в виду сравнительно молодых мужчин, а мужчин ее поколения мало осталось в живых (М. И. Стафеева родилась в 1907 г.).

Другая сказочница, М. В. Морозова из Сяргозера (родилась в 1912 г.), от которой в 1976 г. записано шесть сказок, наоборот, любит четкий традиционный сюжет. Достоинством сказок М. В. Морозовой является верность традиционному сказочному стилю, в котором лаконизм повествовательных элементов сочетается с постоянными, хорошо отработанными общими местами.

Примером может служить публикуемая здесь сказка на сюжет «Амур и Психея» (АТ 425, текст III, 3). М. В. Морозова не вносит в сказку индивидуальных элементов, а доносит до нас общенародное отношение к рассказываемым событиям. Если сказки М. И. Стафеевой показывают, какие изменения происходят в сказкотворчестве под влиянием времени и отдельной личности, то сказки, рассказанные М. В. Морозовой, лишний раз доказывают, что традиционно рассказанная сказка — высоко художественное произведение народной поэзии, потому что она отшлифовывалась веками. Оба явления одинаково ценны и интересны при изучении процессов, происходящих в фольклоре.

В Сегозерье, как и в районах Южной Карелии, бытовали сказки на сюжеты русских былин. Первую запись сказки, представляющую контаминацию сюжетов «Исцеление Ильи» и «Илья и Идолище», сделал А. Генетц в 1871 г. в Паданах.[16] По наблюдениям В. Я. Евсеева, из былинных богатырей наиболее популярен в карельском, так же как и в русском, фольклоре Илья Муромец.[17]

Но не следует переоценивать факт бытования сказок на былинные сюжеты среди карел. В Сегозерье, которое благодаря своему географическому положению имело давние экономические и культурные связи с Заонежьем, все-таки записано очень мало сказок на былинные сюжеты или пересказов былин. В 1937 г. в Паданах от А. П. Лебедевой была записана сказка на международный сюжет «Муж на свадьбе жены», которая обнаруживает связь с известной русской былиной «Добрыня Никитич и Алеша Попович».[18] В репертуарах выдающихся довоенных сказочников нет сказок на былинные сюжеты. В 1974 г. в Покровском записан вариант сказки на тот же сюжет «Муж на свадьбе своей жены», но героем сказки является Олеша Попович, который оставляет молодую жену, уходя на войну. Другой парень (без имени) приносит ложную весть, будто бы Олеша убит, и начинает играть свадьбу с его женой. Олеша возвращается, идет на свадьбу, жена узнает его по игре на музыкальном инструменте (ф. 2020/2). В обоих вариантах сказки нет элементов богатырской сказки, сохранилась лишь семейная линия сюжета. Все же можно сказать, что этот сюжет у карел восходит к русской былинной традиции.

Своего рода феноменом можно считать сказителя карела Т. Е. Туруева из Сельги, который был хорошо знаком с былинным эпосом. Туруев стал известен в конце 30-х годов как выдающийся

---

[16] Karjalan kielen näytteitä, III, s. 49—51.

[17] Евсеев В. Я. Карельские сказки и пересказы былин об Илье Муромце. — Тр. Карельского филиала АН СССР. Петрозаводск, 1962, вып. 35.

[18] Сказка А. П. Лебедевой называется «Добрынюшка Никитушка», она опубликована в русском переводе в кн.: Карельский фольклор, № 59. — Оригинал см.: НАКФАН, 63/23.

сказочник, исполнитель русских былин и переводчик их на карельский язык. Кроме того, он сочинял и так называемые «новины» в былинном стиле как на карельском, так и на русском языках.

Сказочный репертуар Т. Е. Туруева состоит из волшебных, новеллистических и сатирических сказок.[19] Он получил начальное образование на русском языке, любил читать. Некоторые сказки он усвоил из книг. Русским языком Туруев владел хорошо, тем более что три года находился на фронтах первой мировой войны. Сам он говорил, что в родной деревне мужчинам рассказывал сказки по-русски, а женщинам по-карельски.[20]

Собственно сказок на былинные сюжеты в репертуаре Туруева нет. Он пересказывал некоторые былины по-карельски, пытаясь в прозаическом пересказе сохранить торжественность былинного стиля. Кроме пересказов, от Туруева записан целый ряд стихотворных переводов былин на карельский язык. Он также сам записывал свои переводы, как и былины на современную тематику, и присылал их в Карельский институт культуры.

В 1940 г. Н. И. Богданов подготовил рукопись «Сказки и былины Т. Е. Туруева» на русском языке под редакцией А. М. Астаховой.[21] Издать этот сборник помешала война. В него входит основной былинный репертуар Т. Е. Туруева — 10 традиционных былин, 15 сказок и 10 «новин».

Т. Е. Туруев сам говорил, что усвоил былины из «толстой книги», которой зачитывался в детстве. Путем текстологического анализа А. М. Астахова установила, что источником, откуда Туруев усвоил былины, был свод В. П. Авенариуса «Книга былин».[22] Однако в устной передаче Туруева былины претерпели значительные изменения. А. М. Астахова подчеркивала значение творчества карельского сказочника «в деле изучения взаимодействия книжных источников и устной традиции».[23]

Малые эпические жанры — пословицы и загадки — в записях из Сегозерского района представлены сравнительно скудно. В рукописных фондах имеется 100 пословиц и поговорок и 95 загадок.[24]

Н. А. Лавонен, изучающая карельскую загадку, в 1971 г. специально выясняла, как она сохранилась в этом районе. Обнаружилось, что здесь, как и в Южной Карелии, загадка сохранилась значительно хуже, чем на севере Карелии.[25]

Наши экспедиции 1972—1976 гг. подтвердили это наблюдение. Пожилые люди могут еще вспомнить несколько загадок, но в быту

---

[19] Карельские народные сказки, № 60, 77.

[20] НАКФАН, кол. 155.

[21] Там же, ф. 1, оп. 39, ед. хр. 48.

[22] Астахова А. М. Русский былинный эпос на Севере. Петрозаводск, 1948, стр. 300.

[23] Там же, с. 299.

[24] НАКФАН, ф. 1, оп. 32, № 172; 157/2, 5, 6; 65/102, 150.

[25] Лавонен Н. А. Карельская народная загадка. Л., 1977, с. 45.

загадки не загадываются, дети их не знают. То же самое можно сказать о бытовании пословиц и поговорок. В разговорной речи они встречаются довольно редко. Со многими женщинами мы общались продолжительное время, но в их речи нельзя было услышать более 10 пословиц и поговорок.

Лирические жанры в районе Сегозерья имели более широкое распространение, чем эпические. К ним относятся собственно лирические песни (главным образом любовные), которые поются при различных обстоятельствах (на праздниках, беседах, свадьбах, на работе, в одиночку), плясовые, главным образом кадрильные, сопровождающие танец, частушки и, наконец, плачи — похоронные, свадебные и бытовые. Все лирические жанры, кроме плачей, представлены как карельскими, так и русскими народными песенными произведениями. Плачи в данном районе исполняются до сих пор только по-карельски.

Лирические песни карелы данного района называют «долгими» (pit'kä pajo). Карельских «долгих» песен немного, но в музыкальном отношении они настолько отличаются от песен северных и южных районов, что музыковед Л. М. Кершнер выделила Среднюю Карелию как «центр мелодической культуры карельской лирической песни».[26]

Наиболее распространенная песня, записанная чуть ли не всеми собирателями во множестве вариантов во всех деревнях района, — это песня «Меня мать растила» («Kazvatti miuda moamo»). В ней говорится о тоске молодой женщины, выданной на чужбину.[27] Эта песня поется и в Южной Карелии, но неизвестна в северных районах. Очень популярны также песни «Долго нынче день тянулся» («Pit'kä oli t'ämä päivä») [28] и «Где мой миленький проходил» («Kuz miun kuldaine käveli»).[29] Лучшие карельские песни получили свою вторую жизнь благодаря деятельности народных хоров. Сегозерский хор пел старинные карельские песни, издавна известные в этом районе, а также черпал песенный материал из репертуара другого прославленного народного хора — Петровского.

По всему району поется распетая Сегозерским хором песня «Ой девица-белолица» («Ruskie neičyt, valgie neičyt»), которая зафиксирована во многих районах Карелии в разных вариантах.[30] Благодаря хору широкое распространение получила также лирико-эпическая песня «Выкуп девушки» («Itköy neičyt»).[31]

---

[26] Карельские народные песни, с. 19.

[27] Близкие варианты см.: там же, № 18; Песни народов Карело-Финской ССР/Сост. В. П. Гудков и Н. Н. Леви. Петрозаводск, 1941, с. 63; Песни Карельского края/Сост. Т. Краснопольская. Петрозаводск, 1977, № 52.

[28] Песни народов Карело-Финской ССР, с. 35.

[29] Близкий вариант см.: там же, с. 34.

[30] Там же, с. 41—45, № 21, 22. — В Сегозерье эту песню поют нынче в редакции, близкой к № 22.

[31] Близкие варианты см.: там же, с. 22; Песни Карельского края, № 48.

Следует отметить, что репертуар карельских лирических песен в данном районе остался почти неизменным по сравнению с записями 30-х годов. Сохранение песни является несомненно заслугой народных хоров и вокальных групп, которые функционируют почти в каждой более крупной деревне.

Русских лирических песен в Сегозерье гораздо больше, чем карельских. Бытование русской народной песни имеет в Карелии глубокие корни. Э. Леннрот в 1835 г. отметил, что в Ругозере водили игры под сопровождение русских песен. Очевидно, песни были заимствованы вместе с играми, которые назывались по-карельски «шина» и «круга».[32] В этих местах, по словам Э. Леннрота, русская песня вытеснила карельскую.[33]

Так обстояло дело и в районе Сегозера. Священник Паданского погоста Ф. Ладвинский в рукописи, посланной им в Русское географическое общество в 1854 г., писал, в частности, о том, что на праздничных игрищах пели русские песни, пели их и девицы, «которые часто не знали русского языка».[34]

Можно думать, что первым толчком к заимствованию русских песен были игры и танцы, которые тоже перенимались у русских и сопровождались песнями соответствующего ритмического рисунка. В конце XIX в. кадриль быстро завоевала вслед за русскими районами и карельские деревни с юга до самого севера. На первом этапе заимствования русской песни ее слова и содержание не имели значения, главными были ритм и мелодия, которая очаровывала молодежь своей новизной. Лирическая — «долгая» — русская песня заимствовалась по мере того, как молодежь овладевала русским языком. Ведь в лирической песне, выражающей чувства, слова столь же важны, как и напев. Эта предполагаемая последовательность заимствования — сперва танцевальные, потом лирические песни — подтверждается тем фактом, что в северных районах (в Калевальском и Лоухском) еще сейчас старые женщины могут воспроизводить старинные русские кадрильные и другие танцевальные песни с искаженными до неузнаваемости словами, но русских лирических песен там, как правило, не пели. Зато на севере широкое распространение получила финская лирическая песня как народного, так и книжного происхождения.[35] Северные карелы понимали финский язык без труда, в то время как русским языком владели намного хуже, чем карелы, проживающие южнее р. Кеми.

Записи русских песен в Сегозерье как 30-х годов, так и последних лет обнаруживают неплохое знание русского языка их

---

[32] Elias Lönnrotin matkat. T. I. Helsinki, 1902, s. 236.

[33] Ibid., s. 241.

[34] Зеленин Д. К. О старом быте карел Медвежьегорского района Карело-Финской ССР. — Сов. этногр., 1941, № 5, с. 118—119.

[35] Первая попытка конкретно осветить эту проблему сделана в дипломной работе Р. Ремшуевой (Remsujeva R. Riimillinen kansanlaulu Kalevalan piirissä. — НАКФАН, ф. 1, оп. 50, д. 10).

исполнителями. Имеются, конечно, искажения, вызванные отличительными особенностями карельского языка (например, отсутствием рода, предлогов), но смысл слов всегда понятен. Характерно, что ошибки в словах не исправляются. Сейчас исполнительницы песен говорят более правильным русским языком, но песни поют в той редакции, в которой усвоили их в молодости.

Лирическая песня, как карельская, так и русская, вплоть до 30-х годов была неразрывно связана с бытом и выполняла определенные функции в общественной жизни. Как писал известный исследователь народной музыки Е. В. Гиппиус, при исполнении песни в крестьянской среде не было деления на исполнителя и слушателя. Песня была неразрывно связана с каким-либо трудом или движением.[36] Лирические песни, по рассказам пожилых людей, пели на праздничных гуляниях, «на беседах» между танцами, на посиделках за рукоделием, в лесу, когда девушки рвали листья на корм овцам или же ломали веники, на сенокосе, когда ворошили сено, и т. д. Словом, на всех легких работах, которые справлялись сообща молодыми женщинами и девушками, звучали песни и частушки.

Если сравнить репертуар русских песен, известный по записям 30-х годов, с тем, что мы записали в данном районе в 70-е годы, то заметно его обеднение. Старые песни забываются, потому что исполняются редко. Это вызвано изменением как форм досуга, так и характера крестьянского труда.

Русские песни, бытующие в Сегозерье, относятся в основном к позднему стилевому слою, который мало изучался и публиковался. Собиратели XIX в. относились к новым песням с пренебрежением и с горечью отмечали, что эти «пошлые» песни подхватываются молодежью и вытесняют старинную истинно художественную песню.[37]

Полифонические русские песни карелы не могли заимствовать по той причине, что у них многоголосие не получило развития. Кроме того, язык старинных песен изобилует символикой и оборотами, которые недоступны пониманию людей, посредственно владеющих русским языком. Русские свадебные песни тоже почти не заимствовались карелами, несмотря на общие черты в свадебном обряде карел и русских.

В наших записях чаще всего встречается русская песня «Мамашенька бранила за милого дружка»,[38] в некоторых деревнях она приобрела даже функцию свадебной песни. Об этом имеют-

---

[36] Гиппиус Е. В. Крестьянская музыка Заонежья. — В кн.: Крестьянское искусство СССР. Искусство Севера. I. Заонежье. Academia. Л., 1927, с. 147.

[37] Песни русского народа, собранные в губерниях Архангельской и Олонецкой в 1886 г./Записали слова Ф. М. Истомин, напевы — Г. О. Дютш. СПб., 1894, с. XIV.

[38] Песни Карельского края, № 84.

ся сведения из Сельги и Мяндусельги. Близкие варианты этой песни есть в русских источниках.[39] Широко распространена песня «Нигде милого не вижу, ни в деревне, ни в Москве». Начало ее отдаленно напоминает протяжную поморскую песню.[40]

Карельские женщины среднего поколения поют русские баллады (так называемые «новые») и романсы, которые были широко распространены как в деревне, так и в городе в первой половине XX в.: «Чудный месяц плывет над рекой», «Шумел камыш», «Уродилася я, как в поле былинка» (карелы непонятное слово «былинка» заменили словом «малина») и т. д. Всем известны и советские массовые песни 20—30-х годов.

Русские «частые» песни имели у карел ограниченную функцию: они сопровождали танцы кадриль и лансье, которые карелы Сегозерского района называли kandrel'l'i, lantsi. Эти танцы появились в Заонежье в конце XIX в.[41] Как и русские этого района, карелы танцевали их под песни. Пожилые женщины рассказывают, что еще и сейчас в большие праздники — 1 Мая, особенно 8 Марта — они в деревенских клубах танцуют кадриль под собственное пение.

Подавляющее большинство русских «частых» песен карелы называют «кадрильными песнями» (kandrel'l'ipajo), лишь немногие из них называются «ланцевыми» (lantsipajo). В прошлом, очевидно, за определенными фигурами, или коленами, кадрили были закреплены определенные песни, но теперь уже это многие забыли. В 1972 г. в д. Шалговааре женщины продемонстрировали нам все шесть колен кадрили со следующими песнями: 1 — «Я любила чаю пить», 2 — «Ваня, Ванюша, Иван», 3 — «В поле тихо было да», 4 — «Дуня, Дуня, Дунина», 5 — «Жила Машенька на свете», 6 — «По улице мостовой». Кадрильных песен записано много, и в каждой деревне имелись свои излюбленные песни, хотя известны они были всему району.

---

[39] См.: Колпакова Н. П. Песня на Шунгском полуострове. — В кн.: Крестьянское искусство СССР. Искусство Севера. I, с. 138. — У карел вместо заонежской «военной жены», по поводу которой недоумевала Н. П. Колпакова, звучит обычно «неверная жена». В этой же статье Н. П. Колпакова приводит песню на мотив «Яблочка», которая была сочинена в Заонежье по трагическому случаю: двое влюбленных, браку которых препятствовали родители, покончили с собой. Это случилось в 1925 г. (Колпакова Н. П. Песня на Шунгском полуострове, с. 140—141). Вариант этой песни мы записали в Сельги в 1973 г. Исполнительницы рассказали, что усвоили эту песню в 20-е годы в Янгозере. На празднике в Юккогубе (Prokkol'a) сележские девушки спели песню при всем народе. «Сколько было людей — все нас окружили, слушают. Девушки из других деревень списали песню, потом повсюду стали петь» (ф. 1886/9).

[40] Русские народные песни Карельского Поморья. Л., 1971, № 43. — Близка к поморскому варианту песня «Нечего вам, девушки, замуж торопиться» (там же, № 30).

[41] Песни русского народа. . ., с. XV.

Повсюду пели кадрильную песню «Во саду ли, в огороде».[42] Имеются и переводы этой песни на карельский язык, но с другими начальными строками («Pikkarazet koirazet/jälgee vai hypellää» — «Маленькие собачки / следом прыгают»). Излюбленной кадрильной песней (иногда ее называют ланцевой) во всех деревнях района была карельская песня «Matkazin mie pihoa myöte» («Шла я по двору»), которая, возможно, тоже является переводом с русского.[43]

Самым массовым и мобильным лирическим жанром в исследуемом районе в первой половине нашего века была частушка. Карелы здесь так ее и называют «частушка», но в южных районах она имеет и другое название: lyhyt pajo — «короткая песня» в отличие от «долгой».[44] Частушки Сегозерья — четверостишия, в которых рифмуются вторая и четвертая строки. Реже попадаются частушки вовсе без рифмы. Первая и третья строки, как правило, не рифмуются. Зато в частушке широко используется аллитерация, которая является отличительным признаком прибалтийско-финской народной поэзии и языков. На основе имеющихся записей частушки данного района можно охарактеризовать как девичьи песни, потому что их «лирический герой» — страдающая, грустящая, а часто и веселящаяся, озорная девушка, реже молодая замужняя женщина. Объектами девичьих эмоций являются парни определенной деревни (в иронических частушках); возлюбленный, который забыл, изменил или в силу обстоятельств вынужден был уехать; строгие родители, препятствующие счастью девушки. Бытовые реалии и социальные отношения, отразившиеся в некоторых частушках, позволяют судить о времени их возникновения. Имеются как карельские, так и русские частушки, которые возникли во время первой мировой войны. Примером служит следующая частушка:

А-вой-вой, как за морями,
а-вой-вой, как далеко!
На бесёде стало скучно,
и ему там нелегко.

(НАКФАН, 68/218 (10) — собрание Л. В. Денисовой)

Это типичная карельская частушка, сочиненная на русском языке. Очевидно, возлюбленный девушки был отправлен на фронт первой мировой войны. В некоторых частушках упоминаются строительство Мурманской железной дороги, начало массовых лесоразработок и т. д.

В 30-е годы частушка начинает вторгаться в общественную жизнь, в ней получают дальнейшее развитие сатирические мо-

---

[42] Близкий вариант песни см.: Русские народные песни Поморья/Сост. и соб. С. Н. Кондратьева. М., 1966, № 62.
[43] Песни Карельского края, № 65.
[44] Верхний Олонец — поселок лесорубов. М.-Л., 1964, с. 180.

тивы. Если в старых частушках высмеивали незадачливых парней или деревенских сплетниц, то теперь высмеиваются лодыри, отдельные безответственные колхозные бригадиры, председатели. Частушка стала главным орудием сатиры у народных хоров и агитбригад.

Многие частушки 30-х годов имеют явные признаки места и времени:

En d'o lähe Šondeleh šavivenehtä šoudamah, lučče lähen Poodeneh poštovoida polgomah.	Не пойду уж в Сондалы лодку с глиной грести, лучше буду в Паданах по почтовому брести.
Hirviniemen brihazet liijan ollah šuuret — koista koofeida voruijah, Mänd'yniemeššä piruijah.	Парни Хирвиниэми много из себя воображают — сами из дому кофе воруют, в Мяндюниэми пируют.

(НАКФАН, 65/97
—Сяргозеро, 1937)

Лирические карельские частушки проникнуты тонкой поэзией и исполняются спокойным голосом, проникновенно.[45] Дословный перевод, к сожалению, не может передать прелесть следующих текстов:

Ei oo mečässä sidä puuda linnun istumatoinda, ei oo miula sidä päivee kyyndelen laškematoinda.	Нет в лесу такого дерева, на котором птицы б не сидели, нет у меня такого дня, чтобы слезы не катились.
Läkkee t'yt'öt tyynellä illalla d'ärvie myöte šoudelomah, eigo rubie armaš kuldane d'ärelläh d'o noudelomah.	Пойдем, девушки, тихим вечером на озеро покататься, может, дорогой мой милый снова явится за мной.

(НАКФАН, 65/91
— Сяргозеро, 1937)

Женщины в Карельской Масельге рассказывали, что в лесу, на озере — вообще под открытым небом — частушки пели, как «долгие» песни — неторопливо, плавно, а на вечеринках, беседах — в более быстром темпе, задорно. Один и тот же напев варьировался. Естественно, и слова по содержанию подбирались соответствующие месту и ритму. В других деревнях мы не встречали такого явления.

Если по записям 30-х годов в западных деревнях района преобладающей была карельская частушка, то теперь повсюду больше знают русских частушек, чем карельских. Обычно песенницы, пропев 5—10 карельских частушек, переходят на русские и поют их десятками. По содержанию русские частушки в основном задорные, шуточные или иронические. Частушки на разных языках поются на один и тот же напев.

---

[45] Образцы частушек с напевами из данного района см.: Карельские народные песни, № 22, 26—28, 43, с. 21.

Рис. 6. Плакальщица А. Т. Толошинова из с. Паданы в традиционной позе во время причитания.

Лирическим жанром, который менее всего подвергся внешним влияниям, являются плачи. Похоронные и поминальные плачи до сих пор служат своему древнему назначению.

Почти все женщины старшего поколения могут в случае надобности излить свои чувства в плаче. В настоящее время бытуют только погребальные и так называемые бытовые плачи. Свадебные плачи, как и сам традиционный свадебный обряд, в наши дни уже не функционируют.[46]

По своим поэтическим и музыкальным признакам плачи Сегозерья можно отнести как локальную разновидность к собственно карельским плачам. В то же время они впитали в себя некоторые черты южнокарельских плачей.[47] Поэтическая лексика плачей данного района отличается местными особенностями. Самая любопытная из них — составление сложных слов из карельских и русских компонентов. Карельским плачам вообще свойственно стремление к составным словам. Вместе с аллитерацией, метафоричностью и обилием уменьшительно-ласкательных суффиксов это придает языку плачей неповторимую напевность и глубокую эмоциональность. В сегозерских плачах можно встретить такие

---

[46] О функции причитывания в последние годы, а также образцы паданских плачей см.: Virtaranta P. Paatenen itkuvirsistä. — Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia, 1973, № 150, s. 467—488.

[47] О стилистических особенностях карельских плачей см.: Карельские причитания/Сост. А. С. Степанова и Т. А. Коски. Петрозаводск, 1976, с. 25—38.

тавтологические словосочетания, как uliččа-pihazet (русск. «улица»+piha — кар. «улица») — «уличные улочки», huomenes-uutrenikkazet (huomenes — кар. «утро»+русск. «утренники») — «утренние утреннички», vennikkavastazet (русск. «веник»+vasta-zet — кар. «венички») — «веничные венички» и др. Встречаются также нетавтологические сложные слова с русскими и карельскими компонентами: peškumuahizet — «песчаные земелюшки» (первое слово pešku — от русск.«песок»); kuuročkalinduzet — «птички-курочки» и т. п. Подобные выражения в плачах этого района являются традиционными, они встречаются в более ранних записях и у старых исполнительниц.

О некоторых особенностях заимствования русских слов в карельских плачах уже писалось.[48] Наблюдения над записями последних лет позволяют утверждать, что использование русской лексики становится все активнее и свободнее, так как современные женщины хорошо владеют русским языком.

Плачи Сегозерского района хорошо представлены в сборнике «Карельские причитания», в котором опубликовано 50 плачей из этого района.[49]

Обрядовые плачи не исполняются вне обряда. Лишь поминальные плачи, имеющие много точек соприкосновения с так называемыми бытовыми (внеобрядовыми) плачами, не столь строго связаны с обрядами. По просьбе собирателей женщины, владеющие мастерством причети, исполняют обрядовые плачи, но, как неоднократно отмечалось в литературе, исполненные для записи плачи могут сильно отличаться от тех, которые составлялись бы теми же лицами в конкретной обстановке обряда. В этом отношении характерны слова известной плакальщицы А. Е. Кирилловой из д. Чёбино. Когда мы уговаривали ее исполнить похоронный плач, она сказала: «Кого мне оплакивать, кому причитывать — этой тумбочке что ли?» (текст I, 55).

Выше мы рассматривали плачи в связи с семейными обрядами. Там обращалось внимание на особенности обрядового плача, на его функции в разные моменты обряда. Некоторые информаторы, рассказывая об обрядах, демонстрировали при этом образцы плачей (см. тексты I, 29—46).

В данном разделе приводятся похоронно-поминальные плачи, записанные нами во время похорон. Чтобы понять все детали их содержания, следует несколько подробнее остановиться на конкретных обстоятельствах. Плач В. А. Мартыновой (текст III, 46) исполнялся на могиле матери сразу же после погребения одного из односельчан. Так как мать плакальщицы умерла около 20 лет назад, плач носит не эмоциональный, а сугубо информативный характер. В плаче дочь поясняет, почему она последнее время не

---

[48] Конкка У. Табу слов и закон иносказания в карельских плачах. — В кн.: Проблемы фольклора. М., 1975, с. 176—177.

[49] Карельские причитания, № 84—133.

Рис. 7. Группа женщин из д. Сельги (Пряккиля) в ожидании похорон.

посещала могилу матери, рассказывает о приезде сестры в гости, о жизни других родственников. В конце плача она сообщает покойной матери о похоронах односельчанина и просит встретить, если на то будет соизволение умерших предков, новоумершего с горящими восковыми свечами.

Двенадцать похоронных плачей исполнила М. И. Стафеева из д. Сельги. Они посвящены ее невестке, жене брата, с которой плакальщица была очень дружна. Невестка Стафеевой умерла в пос. Гумарино и перед смертью наказала похоронить ее в д. Сельги, так как ее золовка М. И. Стафеева живет рядом с кладбищем и будет ходить причитать на ее могилу (об этом нам рассказала сама Стафеева).

Первые шесть плачей (тексты 47—52) М. И. Стафеева исполнила спонтанно, непосредственно в связи с погребением: первый плач был, когда грузовик с гробом из Гумарина остановился перед домом Стафеевой, затем исполнялся плач по пути на кладбище, и были плачи во время погребения. Они были обращены к сыну, дочери и внучкам умершей. Исключая первый плач, плачи во время погребения представлены здесь отрывочно. Это объясняется как затрудненностью записи во время похорон, так и невозможностью расшифровки записей, которые велись у раскрытой могилы, когда одновременно причитывали несколько женщин и громко рыдали близкие. Так, например, совершенно не удалось расшифровать плач, обращенный к дочери покойной.

Поминальные плачи, исполняемые во время посещения могилы[1] на второй, третий, девятый и сороковой дни после похорон, Стафеева исполнила по нашей просьбе перед микрофоном у себя дома.

Очень многие женщины в сегозерских деревнях могут еще в случае необходимости излить горе утраты в словах традиционного причитания. В то же время здесь живут плакальщицы, которые славятся на весь район. Наиболее известны В. А. Мартынова, М. Н. Меккелева и А. Т. Толошинова (умерла в 1978 г.) из Падан, М. И. Стафеева и А. С. Мошкина из Сельги, А. Е. Кириллова из Чёбина, А. И. Захарова и М. А. Прохорова из Карельской Масельги. Они причитывают в случае надобности на похоронах односельчан, когда ближайшие родственницы не умеют причитывать.

Фольклорные материалы Сегозерья говорят о некотором своеобразии устно-поэтического творчества данного района. Прежде всего бросается в глаза отсутствие эпических песен о главных героях калевальского эпоса. Вообще эпос представлен очень бедно и ограничен не более чем четырьмя сюжетами в нескольких вариантах. Как отмечалось выше, на территории этнонима lappi—lappalažet вообще не обнаружено песен калевальской метрики. Эти особенности, вероятно, связаны с проблемой происхождения населения этого района.

Другой особенностью фольклора Сегозерья является ярко выраженное двуязычие, которое начало складываться давно. Овладению русским языком способствовали торговые и экономические связи с Петрозаводском, Повенцом и Заонежьем. Русская песня прежде всего проникала в крупные села, такие как Сельги и Паданы, имевшие более тесные связи с русскими районами, а затем постепенно распространялась и в отдаленные деревни. Примером ярко выраженного двуязычия может служить творчество Т. Е. Туруева из Сельги и Ф. М. Исаковой из Падан. Последняя свободно причитывала не только по-карельски, но и по-русски в заонежской манере.

В то же время традиционная устная поэзия Сегозерья сохранила свои национальные черты, которые наиболее полно отразились в жанрах сказки и причитаний.

ТЕКСТЫ 1—116

1. [Maššoi-starina]

AT 480

Vuota viel'ä šanon Maššoizen stolačorppažet [starinan].
Ol'i iel'l'ä ukko da akka. Uukolla da akalla ol'i t'yt'är, Maššoiksi kučutaa. El'etää ollaa, el'etää ollaa, moamo kuolou. Kuolou,

t'yt't'ö jeäy še sirotta dai toatto, kahen jeähää. No toatolla pid'au naija, kun ei jeänyn emändeä ga, pid'au emändä ottoa. Ottau toaš akan, toaš on t'yt'är, toaš on Maša. Šanou: «Starikka, šoata vain t'yt''är hot kunne. Engo mie l'uubi siun t'yt't'yö, engo rubie kaččomaa. Vie vain, šanou, meččää, ana, šanou, yöl'l'ä kyl'mäy, huomukšekši, šanou, stolačorppazed ro(itaa». A toatolla sil'l'ä on žoal'i vedeä t'yt't'yö meččää, yöksi kyl'mämää.

«No vie, vie, vie, ana stolačorppažed hot' huomukšekši ro(itaa». L'ähtöy toatto, hebožen val'l'aštau, l'ähtöy vedämää, it'köy da matkou. T'yt't'ö it'köy dai toatto it'köy. Šanou: «Mašažen'i, hyppel'e, n'i et kyl'mä. Hyppel'e, šanou, yö, n'i možet et kyl'mä, n'i tata tulou järellää ottau».

A män'i, k on pakkan'i, kai ločkau. Vedi hein'äšoabraa t'yt'ön, šanou: «Hein'ii kattoate da kodvažen iššu da toišta i hyppel'e».

A kuulou, ištu, ištu šoabrašša, ga vilu rod'ietti, kuulou, tulou kričkettäy. Tul'i [šanou]: «Moroz-baabuška». — «Moroz kuldan'i okloaduška, moroz kuldan'i okloaduška». — «Vilu on?» — «Vilu».

Ottau hänel'l'ä šoboa, andau turkit, koatančat, kaiken. . . tavaroa tuou hänel'l'ä, l'ippahat yn'n'ä. Tulou toatto, a ku hän turkkiloissa da koatančoissa, šubn'ikat keäššä, pl'äššiy da pajattau. Toatto tulou ottamaa: «No n'ygönä miula Maššoin'i kyl'mi, mänen ottamaa, ga ei Maššoa ole». A ku Maša pajattau, vai pajo kuuluu. Män'i otti, t'äyvven l'ipašta gruz'iu re'en.

Tulou kod'ii, moamind'ima se hyppey vaštaa: «Igoi kuol'i Maššoi?» — «Ka mid'ä, šanou, kuol'i! Ka vai Maššoi mid'ä toi dobroa meil'ä, pridoanoida». — «Avoi-voi, starikka, mäne vie oma Maššoi. Mäne, šanou, omoa Maššoida vie t'änä peänä».

A šanou [t'yt't'ö]: «Ku tulou Moroz-baabuška, n'i ku [kyz'yy] šanou: «Moroz-baabuška», sie šano: «Moroz, muna haben'ii, Moroz, muna haben'ii», el'ä, šanou, muuda midä šano».

A hän ku ved'i sen t'yt't'ären. Ved'i kuin kuulou, kričkettäy tulou še Moroz-baabuška, dai šanou: «Moroz-baabuška». — «Moroz, muna haben'ii, Moroz, muna haben'ii».

Hän ku šauvvažella peädä vašše isköy, da Maššoi se i kuolou. Dai stolačorppažet i rojitaa. No, tul'i toatto. No mäne. . . se moamind'ima sreäppiy, pid'au Maššoida vaššata, tulou Maššoi pridoanoin kera. Män'i toatto ottamaa, ga jo on kyl'mänyn, vain stolačorppažet. Tahto sidä sirottoa t'yt't'yö kyl'mätteä, a kyl'mätti da omah t'yt'ön. Dai s'iihi i starina loppietti.

ф. 2363/17, M. V. Morozova, Särg'ärvi, 1976.

2. [Starina]

AT 533

Ol'i iel'l'ä ukko da akka. Ukolla da akalla ol'i yhekšän poigoa. Lähetää huomukšella ha(uda karžimaa, pojat. A moamo on vačan kera. Šanotaa: «Kuin viel'ä pojan šoanet, n'i emmä tule kod'ii

enämbi, a ku t'yt't'ären šoanet n'i tulemma. Ku t'yt't'ären šoanet, n'i pane kuoželi oven peäl'l'ä, a ku pojan šoanet, n'i pane puraš».

Noo. A Syöttärehen akka ku kuundel'i, hän [moamo] ku t'yt't'ären šai dai kuožel'in n'i pan'i, a Syöttärehen akka ku kuundel'i, kuožel'in otti da purahan pan'i peäl'l'ä. Pojat tuldii kod'ii, kačotaa k on puraž dai keän'n'yttii järel'l'ää, ei n'i tuldu kod'ii. Lähet't'ii meččää, kod'i srojittii, siel'ä el'etää mečäššä.

A t'yt'är jo kažvo šuureksi. Heil'ä on rikkikoiran'i. Šanou: «Moamo da toatto, blahoslovikkoa miuda veikkoloi eččimää». A moamo da toatto šanotaa: «Avoi-voi, kaššažen'i, mistä sie n'ygönä heät, ku jo mon'ie vuožie on aigoa l'ähettii, n'i mistä l'öyvvät n'ygönä». — «Anakkoa vai, šanou, koiran'i, dan'i miuda šuoritakkoa, lähen veikkoloja eččimää, miula himottau n'ägie, mit't'yöt miula oldii veikot».

No dai l'äksi. Matkai, matkai, matkai, matkai, tulou Syöttärehen akka vaštaa: «Nukka, čikkon, järvee». — «En rubie, ei toatto da moamo käššetä». A koiran'i šanou: «El'ä rubie, šobat ottau». A ottau da jalgažen n'i katkoau koiralda, Syöttärehen akka.

Toaš aštuu da kandau koiraista, kušta kandau, kušta hyppey kolmella jallalla. Toaž hyppei ed'ipuolee, toista i: «Nukka, čikkon, järvee». — «Ei toatto da moamo käššetty». Toaš ottau koiraželda jallan n'i katkou. Jo kahella jallalla škokkiu.

Toaž matkou, matkou, toaš ennepäin hyppei hyppei meččiä myöte, toaž hänel'l'ä vaštaa i tulou: «Nukka, čikkon, järvee». — «En rubie, ei toatto da moamo käššetty». Toaž jallan n'i katkou koiraželda. Jo yhellä jallalla kl'ikkiy da kandau, kušta kandau da kušta kl'ikkiy, da.

Toaž matkai, matkai, toaš tulou vaštaa: «Nukka järvee!» — «En rubie, ei toatto da moamo käššetty». Loppužen jallan katkou, jo kakardau koiran'i matkou, t'yt't'ö kušta kandau da kušta kakardau da toaš iel'l'ää matataa.

Toaž matkai, matkai, toaš i tulou vaštaa: «Nukka järvee!» — «En rubie, ei toatto da moamo käššetty». Ottau koiražen i tappau, jo matkou yksin. Matkai, matkai, tullaa järven rannalla, nu muan'ittau järvee. Rubettii järvie kyl'bömää. Järvie kyl'vet't'ii dai ottau hänen šobat peäl'l'ä panou, n'e šulkkužet šobat, a rogozažet jättäy.

No mänöy sinn dai l'öydi, a Syöttärehen n'e vied'mat t'iijetää, kušša ken el'äy l'ibo kušša ken on. Dai män'i sinne veikkoloin luo dai: «Mie olen t'iän čikko dai yhekšän veikon čikko dai. . .» N'e veikod händä vaššattii dai kai dai, čikko ku tul'i ga. No, a hän matkou da it'köy: rogožazišša šobissa kunne mänet, edgo mäne veikkoloin luo, edgo n'i kunne, šanou [Syöttärehen akka]: «Tulou sežäldä Syöttärehen vied'ma, n'i pangua paimen'ii, — sid'ä t'yt't'yö». No dai, veikot šanotaa: «Ku panemma paimen'ii hän'en, n'ii luaji huomeneksi kurn'ikka paimenella da rieška».

No dai oltau kivestä load'iu kurn'ikan, šavešta rieššan, dai t'yönnetää t'yt't'ön'i paimen'ii, veikot. No mänöy istuu kivel'l'ä, a l'ehmäd n'e ymbäri syyvvää, istuu:

Lug(u)luožet lag(u)luožet,
viegie viest'i moamožella,
viegie viest'i toatolla:
mie pal'l'o paimen'issa,
kirjon karjon kaččojina,
yhekšän veikon čikko,
kivikurn'ikka purdavana,
šavirieška syödävänä,
moamo kuldažella rieht'iläl'l'ä
kakkaroa paistau,
a toatto kuldažella käbyl'l'ä
verkkuo kudou,
mie pal'l'o paimen'issa.

It'köy. Päivän käyt, toizen käyt, a kolmandena peänä l'ähtöy vanhembi veikko meččää. Kuundelou šidä hänen itkuo. A veikkoloilla šanou: «Kuulkoa vain, veikot, ei t'ämä meil'ä ole čikko. Läkkiä vain meččää, kuin meil'ä paimen it'köy. Mie, šanou, kuul'in».
No, dai männää kai kuunnellaa kiven tagoana, a hänel'l'ä ei ožuttauvuttoa. Toaš pan'i l'ehmät meččää, kivel'l'ä istuotti.

Lug(u)luožet lag(u)luožet,
viegie viest'i toattožella.
viegie viest'i moamožella:
mie pal'l'o paimen'issa
kirjon karjon kaččojina,
kivikurn'ikka purdavana,
šavirieška syödävänä,
yhekšän veikon čikko;
moamo kuldažella rieht'il'äl'l'ä
kakkaroa paistau,
a toatto kuldažella käbyl'l'ä
verkkuo kudou,
a mie pal'l'o paimen'issa.

Tuldii veikot kod'ii, tuldii veikot kod'ii, sil'l'ä čikolla šanotaa: «Cikko, l'ämmitä kyl'y». — «Miksi pid'au kyl'y keski n'edäl'il'l'ä?» — «A sie ku matašta tul'id da kyl'yššä et ollun, ni pid'au kyl'yy taluo, meil'ähän olet čikko».
Otetaa kyl'y l'ämmitetää, sinne t'ervabučči keit'etää, pannaa laudoin alla. Händä vietää, šarga ojennetaa, kyl'yy aššutetaa käzipuol'ista: «Vot on, šanou, yhekšän veikon čikolla čest'i, n'i käzipuol'ista kyl'yy vietää». Dai kyl'yy viettii. «Jakšoate, jakšoate šinččoo, meil'ä on l'igožet lauvvat, n'i mänet n'i l'igauvut, šanotaa, kyl'yššä, jakšoate šinččoo».
Hän ku jakšoatti, sin ku sy(ättii hän'dä da hän t'ervabuččii, šin'n'e palo. Dan'i se t'yt't'ö otettii, čikko, da omah šobat peäl'l'ä pandii, da viel'ä siel'ä i el'etää. Dai starina loppi.
[Ken tämän šano šiula?]. Oi k on sielä iel'l'ä keräyvymmä joukkoo art't'el'ii da konža kengi šanotaa. . . Oi, mie äijän malttoin starinoa, n'ygönä k en muissa n'i.

ф. 2363/16, M. V. Morozova, Särg'arvi, 1976.

3. [Iroin starina]

AT 425A

No. Toaš el'et't'ii ukko da akka. Ukolla da akalla ol'i t'yt'är, Iroksi kučuttii. A kolmen el'etää, iel'l'ä oldii škoat't'erit stolalla, ku rubetaa šyömää, pannaa škoat't'eri, n'ygönä ollaa kl'ejonkat,

iel'l'ä škoat't'eri. A kui n'äi syyvvää dai hän l'ähtöy škoat't'erie puistamaa pihalla, a kävelöy koira valgie, šuuri, ruodie syömää. Illan puistau, koira tulou, toizen puistau — toaš tulou. Kolmannen ku tul'i puistamaa ruodie, šanou: «Pane škoat't'eri sel'gää da istuotte sel'gää», — koira šanou.

A t'yt't'ö sel'gää ištuotti. Toatto da moamo vuotettii, vuotettii, eij‿oo t'yt'ärdä, ei tullun, siihi kado.

A koira se vedi mäne t'iä kunne vedi meččäh siih, šaloo vedi. Dai el'äy, ku on kaikemmoista hänel'l'ä syyvvä, juuvva, pert'it, a rahvašta n'i kedä eij‿ole. Yöl'l'ä moate vieröy, a mužikka tulou, ku on kaun'is kaun'is, kolme on kullaista tukkoa mužikalla. Dai rahvašta magoajoa, kävel'öy pert't'ilöi myöte, rahvašta on magoajoa dai žiivattoa dai kaikki on t'äyvvet: tanhuad heboista, l'ehmeä leävissä, kaikissa. A päivällä n'i kedä eij‿oo, kai ka(otaa. No. Yön käyt, toizen käyt, erähän kerran kuin, no hyvä, pid'au ottoa spička dan'in kaččuo sidä mužikkoa hyväzesti. Hän kun spičkan čirn'iy, kyven ku kirboau dai tukad n'e kolme tukkoa i palettii. Šanou: «Maltoit šoaha, n'i ed malttan pid'eä».

Huomuksella ku nouzi, n'i ei ole n'i midä n'i kušša, yksi on pahaččan'i meččäpert't'in'i. Ei ole n'i hiiren hyppeämeä, kunne n'ygönä l'äht'ie? A šalošša ei t'ie kunne i matata. Matkai, matkai, matkai, tulou, kaččou meččäpert't'in'i nägyy. Män'i ga ištuu Syöttärehen akka: «Fu-fu-fu, ruskoi duh, ven'an koaržu. Ken t'äh tul'i omilla jalloilla miula syödäväksi?» — «Hoi, t'otoirukka, el'ä syö, sen'ii sen'ii miuda. . . ol'i ukko da ukko miun jätti, l'äksin ukkuo eččimää». — «Se ol'i, šanou, miun pl'emän'n'ikkä. Ohoo! Sidä, šanou, n'ygönä ed vähil'l'ä l'öyvvä, kolmet, šanou, raudažet kengät kulutat t'äššä, šanou, sen ukon l'öyvvät. Šanou, mäne loajita t'äššä on, šanou, ei loittona seppä, load'iu kolmed raudažet kengät, dai kolme rauvaista šl'eäppeä dai kolme rauvaista šauvvoa. Äššä, šanou, l'öyvvät ukon. Ylen, šanou, on jygie sidä ukkuo l'öydeä».

No. Hän män'i, kengäd loajitti kolmet, dai kolme rauvaista šauvvoa, dai kolme rauvaista šoapkoa. Aštu aštu aštu, raudažet kengät kulutti, n'i män'i vašta toizen t'otkan luo, sen ukon t'otkan. Toaš ku män'i ga ištuu staruh: «Fu-fu-fu, ruskoi duh, ven'an koaržu! Ken t'äh tul'i miula syödäväksi omillaa jalloilla?» — «Oi, t'otoizen'i, elä koššе, mie olen, šanou, sen'ii sen'ii matkoan, ukko kado, n'i ukkuo eččimää». — «Se on, šanou, miun pl'emän'n'ikkä, et sidä vähil'l'ä l'öyvvä».

No se viel'ä ando raudažen ičeksee kezreäjän kuožel'in, enžimmäin'i t'otka. Ičeksee kezreäjän kuožel'in ando. Šanou: «Ku mänet, šanou, sen pl'emän'n'ikän luo yöksi, n'i, šanou, kyz'y (vielä on hänel'l'ä sielä toin'i čikko, kolme čikošta on). Šanou, mänet čikon luo, hän siih kävel'öy čikon luo, a jo on šanou, Syöttärehen akan t'yt't'ärestä nainun, n'i, šanou, ku kyz'yy. . . rubeau, šanou, sie panet kuožel'in kezreämää, n'i, šanou, ku rubeau kyšymää, mid'ä otat t'äštä kuožel'ista palkkoa, n'i šano: „N'i mid'ä en ota, ku ana ukkuodaš yöksi"».

No. Da n'iin n'i šanou. No män'i toizen t'otkan luo. Män'i toizen t'otkan luo, šanou, sen'iin toaš šanou: «Fu-fu-fu ruskoi duh, ven'aan koaržu! Ken t'äh miula tul'i syödäväksi?» — «Oi, t'otoizen'i, el'ä košše, mie olen, šanou, matkoan ukkuo eččimää». — «Se on miun plemän'n'ikkä. Olgaa, en syö. Se on miun plemän'-n'ikkä, sidä, šanou, n'ygönä ukkuo ed l'öyvvä vähil'l'ä, sil'l'ä pid'au, šanou, hyvin eččie».

No, toaš yön magautti, syöt't'i juotti, jo kengäd hän kulutti, jo l'ähtöy toizie kengie kuluttamaa. Andau ičekšee poal'ikoiččijan poal'ikan. Šanou: «Ku mänet, ku kyz'yy poal'ikoija šobie, oštamaa rubeau, n'i kyz'y ukkuodaš yöksi, ku voinet sil'l'ä šoaha».

No, toaš ku l'äksi, jo kolmannet kengät pan'i jalgaa, jo kolmanžie kengie kuluttamaa. Matkai, matkai, matkai, toaš tul'i toaš siihiže tabaa. Toaž män'i: «Fu-fu-fu, ruskoi duh, ven'aan koaržu! Ken t'äh tul'i miula syödäväksi?» — «Oi, t'otoizen'i, mie olen, el'ä syö. Mie matkoan ukkuo eččimää». — «Se on, šanou, miun pl'emän'-n'ikkä, t'äššä el'äy, šanou. Siun pid'au n'ygönä t'äššä el'eä. Mie, šanou, anan ičekšee syöttäjän skoat't'erin. Ku, šanou, rubeau kyžymää t'ädä skoat't'eria, n'i šanou, kyz'y ukkuodaš yöksi».

No tul'i se [Syöttärehen akan t'yt'är]. «Miula on šanou, gost'a, — t'otka šanou. — A missäba on, šanou, ukkos? Tulgaa, šanou, pl'emän'n'ikkä tijuštamaa, miula on gost'a». Šanou: «Ei ole koissa, mečäššä on».

Tul'i se, se hänen [endine] akka, pan'i kuožel'in kezreämää. Kuožel'i ku ičekšee kezräy, kezräy, kezräy. «Avoi-voi, äijängö sie otat sežistä kuožel'ista?» — «Äijeä n'i väheä, ku ukkuodaš yöksi, muuda n'i mid'ä en ota». — «Avoi-voi, ota sie hot kolmeksi, ei ole žoal'i. Dai tulou ku illalla, šanou, tulou roavošta dai, šanou, tule».

Hän ku tul'i roavošta, [akka] šanou: «Mäne, mäne, mäne moate, mäne moate». A se tulou se enžimän'i akka hänen luo siih yöksi. «Mäne, mäne viere moate».

A hän [mies] ku vieri moate, hän [toine akka] un'in'ieglat korvii panou dai uinuau, ei t'iijä n'i mid'ä. Se akka män'i, it'ki it'ki. Ei ku voinun toibuttoa. Toibutti, toibutti, ei toibu. A huomukšella ku hän un'in'ieglat otti korvista, kun nouži: «Avoi-voi, mid'ähän on pieluž märgä?». Hän ku it'ki n'i, kai pieluž rod'ietti märgä. «Avoi-voi, mid'ähän on pieluž märgä sen'ii?» — «Mid'ä on pieluž märgä! Ku yön hieššä magoamma, yön hieššä magoamma, šanou, sidä on pieluž märgä».

No toaš toissa peänä mänöy [Iroi]: «Avoi-voi, šanou, pid'au matan jäl'gie šobat st'eraija n'i». . .

T'yönday poal'ikan, ku poal'ikoiččou poal'ikoiččou se poal'ikka šobie. «Avoi-voi, äijängö sie, šanou, otat sežiistä poal'ikašta?» — «Äijeä n'i väheä, ukkuodaš yöksi». — «A voi-voi, ota sie hot kaheksi, ei ole miula, šanou, žoal'i, šanou, ota hot kaheksi».

Toaš mečästä tul'i ukko, toaž hän: «Syö, syö boikkožee da mäne viere l'ebäydymää, mäne viere l'ebäydymää».

Hän toaš ku moate pan'i da un'in'eglat korvii pan'i, ku ei t'iijä n'i midä mužikka, magoau. Hän [Iroi] ku män'i, ku nošti, nošti. K ei toibu ga. Dan'i l'äksi poiges, ei voinun šoaha. T'otkan luoksi siin män'i, šanou: «En voinun, šanou, šoaha. A voi-voi, mil'l'ä n'ygönä šoaha?». Hän šanou: «Muulla k ed voine n'i mil'l'ä šoaha, n'i, šanou, mie kuottelen šoaha», — t'otka šanou.

Toaš kolmannen päivän tulou, šanou: «N'ygönä pane, šanou, škoat't'eri stolalla. Toaš ku rubeau, šanou, kyz'ymää, n'i toaš ota ukkuodaš yöksi».

Toaš tul'i, toaš pan'i stolalla, siih kaikemmoista rod'ietti šyömistä mid'ä pid'i. «Avoi-voi, äijängö sie otat sezistä škoat't'erista?» — «Ka äijeä n'i väheä, ukkuodaš yöksi». — «Avoi-voi, ota not kolmeksi, ei ole miula žoal'i».

Toaš mužikka mečästä tul'i, toaš syöt't'i juotti. «Avoi-voi, mäne, mäne mäne moate. Vaibuit kaikki, mäne moate». Hän toaš ku män'i, kui uinoi, [akka] toaš un'in'ieglat korvii pan'i, se akka [Iroi] tul'i, it'ki, it'ki, toaš n'iin n'i l'äksi, ei voinun toibuttoa. Toaš huomuksella noužou [mužikka]: «Avoi-voi, mid'ähän on pieluš šen'iin märgä! kolmannen yön, šanou, magoan, ei ollun n'i konža pieluž märgä, kolmannen yön on». — «Hieššä magoamma, šanou, vaibut, šanou, mečäššä kävel'l'eššä, hieššä magoamma, šanou, n'i sent'ää n'i on märgä pieluš».

No siid'ä jo l'äksi, ei enämbi, šanou, ei enämbi eij‿ole n'i mid'ä panna hänel'l'ä siidä, eij‿ole n'i mid'ä enämbi. A se l'uubiu [mies] l'innun maiduo l'uubiu, se t'otka šanou: «Ota, šanou, hod mistä n'ii miula on, šanou, l'innun maiduo, šanou, n'i t'änäpeänä, šanou, l'ähetää akan kera ajelomaa st'oklazella korietalla, mie, šanou, kučun hänen pert't'ii».

No l'ähettii, se on heilä proazn'ikka, l'ähetää st'oklazella korietalla sen akan kera ajelomaa. A hän on karžinaa panou, peit't'äy sen Iroin, Iroiksi kučutaa, panou karžinaa, šanou: «Hoi, Van'a, tule pert't'ii, miula on, šanou, šanottavoa. Miula on, šanou, l'innunmaiduo puol'i čoaškoa». — «Mistä sie l'innunmaiduo, mistä sie sait, t'ota?» — «A, šanou, mie sain l'innunmaiduo puolen čoaškoa, tule juot».

A se ad'vo ei lašše: «El'ä l'ähe, el'ä l'ähe. Eigo hänel'l'ä ole maiduo, eigo mid'ä, el'ä l'ähe». — «A l'ähen, šanou, käyn». Šanou [t'otka]: «Hoi, pl'emän'n'ikkä, mie, šanou, mid'ä šanon. Sanou, mie l'ähen karžinašta soan l'innun maijon. Sanou, ku siula tuliz n'ygönä end'in'i akka, šanou, Iroi, igoi sie hänen ottazit?» — «Avoi-voi! Mistä hän, šanou, tulou, šanou, ku mie sežemmoizee, šanou, šaloo jät'in, n'i, šanou, ei n'i l'indu lennä, eigo, šanou, n'i hiir'i hyppeä, eigo, šanou, n'i mi, n'i händä, šanou, ammuista aigoa, šanou, kuol'i, jo händä eij‿ole n'i. . . hänen luuloja». — «A, šanou, jesl'i tul'is, n'i igoi ottazit?» — «Ottazin, šanou, konešno ottazin».

Hän karžinašta nošti sen t'yt'ön. Šanou: «Kah, t'äššä on».

Dan'i sen otti, a sen män'i, sen Syöttärehen akan t'ytt'ären da hebožella händää sido. Šanou: «Mi moalla kanduo, se siušta luuda, mi moalla mätäštä, se siušta l'ihoa, mi moalla l'ätäkkyö, se siušta verdä».

Dan'i sen Iroin otti dan'in sen kera yheššä el'etää, dai starina loppietti.

ф. 2362/18, M. V. Morozova, Särg'arvi, 1976.

4. [Sin'ipeigalo]

AT 510B

Ol'i en'n'en ukko da akka. Nu, heilä ol'i yks t'yt'är. A muamo ol'i sin'isil'mä, sin'ipeigalo. Dai t'yt't'ären semmoizen sai, sin'isil'-män, sin'ipeigalon. Nu, el'et't'ii oldii, muamo rubei kuolomaa. Nu, ukolla sanou: «Mie, sanou, kuolen, štobi naimatta ed rubie, in'ehmine l'öyvvä, štobi ol'iz miun moine, sin'isil'mä, sin'ipeigalo». Hiän, mužikka pohoron'i se akan da kai, el'i, ol'i, nu naija pid'au. L'äksi eččimää andilasta. Kävel'i, kävel'i, kävel'i, ei n'i mist'ä l'öyvvä semmoista. Toissapeänä tuaž l'äksi, kävel'i, kävel'i, no ei l'öyvvä semmoista. Nu, reššil hän: pid'au t'yt't'ärest'ä naija. Šanou: «T'yt'är, miula pid'au siusta naija, en l'öyvvä hänen moista n'i mist'ä». T'yt't'ärellä rod'ii sruast'i. Hän män'i, ken'en ollou neče buabolda kyz'y: «Mid'ä mie ruan? Sanou, pagen'izin, n'i en t'ia kunne puata». Nu se buabo hänel'l'ä n'euvo, sanou: «Ota muilua tukku dai ota harja, dai ota skuat't'er'i, hän, sanou, siuda jäl'gee läht'öy ajamaa. Ku tulou, l'ykkiä muilatukku, sano: «T'ähä gora kazva, štobi n'i piäl'icči n'i ymbär'i ei sais tulla».

Nu da t'yt't'ö šuorietti hyvii sobii, dai n'e ot't'i, da l'äksi pagoo. Kus ollou tuatto ollu sil'l'ä aigua. No, tul'i ga eij‿ole t'yt'ärd'ä n'i koissa. Ka hiän jäl'gee hänel'l'ä pogon'alla l'äksi. Ajo, ajo dai jo dogad'i, yl'l'ät't'äy jo t'yt'ärd'ä. T'yt'är kaččou — tulou. Hän muilatukun lykkäi tagaa, sel'l'äškät't'ä: «Kazva t'ähä gora šem-moine, štobi hän n'i piäl'icči n'i ymbäri ei proid'is». Dai kazvo tukku, se gora s'iihi. Hiän, tul'i, pyöri, pyöri. Kod'ii järelläà hypyl'l'ä l'äksi, pilan piäl'l'ä. Män'i, pilan toi. Pil'i, pil'i, siel'ä loukon vain min, da n'i sin proid'i. Toaž jäl'gee ajau, ajau, ajau, tuas tai yl'l'ät-'t'äy t'yt'ärd'ä. Tuas kaččou, ku tulou. Hiän ottau harjan l'ykkiäy: «T'ähä rugane gora ed'izee puolee tuatolla kazva». Nu dan'i tuas tul'i ga, ei voi piäššä. Toas läksi sen pilan piäl'l'ä. Šiid'ä tuassen ku pil'i, loukon load'i siihi mist'ä piäz'i vähin, dai tuas ajau. Män'i, män'i ga t'yt'är kaččou, tulou tuas, a hänel'l'ä tul'i jogi mi ollou vastaa. Hän ku skoat't'erin l'evit't'i da skoat't'erilla istuhdi dai toizee randaa uid'i. A tuatto tul'i siihi ga, kaččou eule mil'l'ä män'n'ä. Kirgu, sanou: «Miušta piäzid ga miun t'yrästä et piäze s'orovno». No hänellä podar'i t'yrän. Da tuatto l'äksi kod'ii, hän iel'l'ee. «Kunne n'yd mänen?» — virkkuau. T'yrä händä takittau: «Kunne n'yd mänen?». Vain jäl'gee pagizou. Hänellä rod'ii sruasti'i. Matkai, matkai, matkai, matkai meččiä myö, män'i, män'i. Tul'i

halgopino. Kaččou, halgopinot ollaa. «Nu, sanou, t'ässä k ollaa halgopinod ga, ken n'i ga tulou ottamaa heid'ä. Hiän pinolla piällä istuoti dan'i vuottau. Tul'i briha halgoo, nuori mies, hebozen kera. Kaččou, ga istuu t'yt't'ö nuorikkaine dai hyvä on. Hän halgopinolla piällä händäh rubei pagauttamaa, pagauttamaa, no k ei virka n'i mid'ä, ei ruohi paissa». «Kusta oled, da ken oled da mid'ä tul'it?» Ei sano n'i midä hänel'l'ä. «Nu, sanou, hot et pagize, mie otan siun, läkkä kod'ii, akaksi, mie siusta nain». Dai läksi, otti hänen kod'ii, toi, dai hänest'ä nai, ei pagize n'i mid'ä, ei ruohi pais's'a. Hil'l'akkazee mid'ä sanou, t'yrä takittau. Dan'i kolme vuotta jo elet'ää, jo sai lapsen. Sielä sanotaa, što ku hän ei pagize n'i, pid'au laps'i polviloilla l'eikata, n'i može rubieu midä iän'd'au, midä karuttau. Dai laps'i l'eikattii polviloilla hänen, ei virkkan n'i mid'ä. Mužikka kaččou, što ei tolkkuo k ei pagize, n'i rešila toizesta naija. «A ana, sanou, t'ässä on». Hiän gost'ittau. Mužikka se jo, hänen mies, toi toizen in'ehmizen. Issutaa stolan tagua, svuad'buo piet'ää, rogozazet sobat piäl'l'ä andilahalla sil'l'ä, a hiän sai rokkapuan päčist'ä, liharokkapada ol'i, en'n'e ol'i suuret čugunat, krįškan sen nošti, ku rokka se kiehuu čupettau. Hil'l'akkazii sanou: «A voi-voi, ollengo rokkaa šuolua pannun vain en ole?». A t'yrä se tul'i puan rannalla: «Ol'l'engo r'okkaa šuolua pan'n'un vain en?». Kauhalla plakkuau dai siih padaa, rokkapadaa, dai palo. Ka min ollou iän'd'i ga ei iän'd'ä jo kuulun: «Kačo, sanou, mavoštaipiäz'in». No, dan'i ottau rokkie n'iid'ä, hyvällä sil'l'ä peredn'iekalla čugunua kandau stolalla. Andilas sielä i dogad'i, se uuži. «Kačo sie, sanou, k on bohatta, n'i šulkkuperedn'ikalla kandau rokkapadua, a miula eule n'i stolan tagada istuo mil'l'ä». No hiän sil'l'ä i sanou: «Ohoh, sanou, aivo sie zavod'it bes's'eduija, mie kolme vuotta el'in, n'i en paissun n'i mid'ä, a sie, sanou, vasta enzi stolassa issut, jo, sanou, pagizet». Ukko ku kuul'i' n'e sanat, da ku sielä hyppiäy da akalla kaglaa da sen akan otti, a t'ämä sivottii hebozilla hän'd'ii, da pl'et'illä kozattii dai händ'ä revit'el'd'ii i vs'o.

ф. 1728/10, M. A. Vasiljeva, Jouhvuara, 1972.

5. [Kolme yhekseä poigoa]

AT 707

Ennen kolme čikošta riiheššä loukutetaa t'yödä. Loukutetaa, čoarin poiga tulou oven toaksi, što kumbane heistä ottoa miehel'l'ä. No a miel'i heilä load'is kaikilla. Kumbažen vain ottais. Hän šanou, yksi čikko i šanou: «Ottais k, šanou, miun čoarin poiga miehel'l'ä, yheštä ozran jyväšta load'izin vuuveksi perehel'l'ä syömist'ä». A toin'i čikko šanou: «Kun ottais, šanou, miun čoarin poiga miehel'l'ä, n'i yheštä kuijušta load'izin, t'yökuijušta, vuvveksi perehel'l'ä šoboa». A kolmaš čikko šanou, nuorembi: «Ottais k, šanou, miun čoarin poiga miehel'l'ä, n'i kolme yhekseä poigalašta šaizin yhtee kohtuu». Kolme yhekseä. Coarin poiga, šen šanan ku

šano, kuul'i, dai oven n'i avai: «No kumban'e kolmeštah t'yö šanoit šezemmoižen šanan, mie šen otan». No, ka čikot hot äijä šuorittii load'imaa ga, kun ei n'iin l'yöte (?) ga ožutettii hänee. Hän šanou: «T'ämä, šanou, i on miun vot sluužennoi».

Män'i otti riiheštä, lähettii kod'ii. Mändii kod'ii, ved'i kod'ii, sen čoarin poiga. Šanou: «Šen'iin, šen'iin, mie, kačo, toin n'evestan t'ämämmoizen». I šano, što šen'iin mie šoan lapšet. No. Toi. Šanou: «Meil'ä prigod'icca lapsi, što ku šoau hän». Otti, dai vačča on, dai rubeau šoamaa lapsie. Dai šai kolme yhekšeä poigoa yhtee kohtuu. Läht'öy ukko, ihaštu hän, sidä eččimää boabuo. Läksi, aštuu dorogoa myö, aštuu, a jo on sielä i varuššettu meän vel'l'i boabo. S'yöttären akka tulou, yheššä on jallašša l'öbö, toizešša kengä, a ennen l'öbölöi vet piettii. Šanou: «Kunne, veikkoon, matkoat?». — «Mänen, šanou, — boabuo eččimää». A še ol'i vanha staruuha. «Ota milma boaboksi». — «Ei, šanou, miula pie l'öböjalgoa, miula pidau kengäjalga».

Toista iel'l'ää i aštuu. Toaz mänöy meččeä myö proid'iu da jo on hänel'l'ä vaššašša: «Kunne, veikkorukka, matkoat?». — «Matkoan boabuo eččimää». — «Ota milma boaboksi». A šanou: «Miula ei pie l'öböjalga, miul pid'au kengäjalga». — «Ota dai ota». — «No en ota».

Toaš in'ehmine se läht'öy, da on neče hän yksi ze mužikka n'i voiz hänen vet tundie. Toista juokšou dai mänöy dai kolmannen kerran vaššašša. «A naverno, šanou, t'eidä on vanhoja akkoi, kai kengä-da l'öböjallat, prid'occa ottoa». Hänen ottau.

A hänel'l'ä jo on varuššettu kolme yhekseä koiranpenduo boabuiješša. No.

Händä sin vietää, huoneh eris, huonehessa in'ehmine še on dai lapsien kera, dai mänöy. A in'ehmine še ku čustvuiččou, hän ku tuodii, toišša pert't'ii tulou, hän ottau da yhen lapšen, šuuret i ollaa, sorokan alla panou t'ähä toakše. A toizet lapšet še ottau kaikken, burakkoo panou, sil'ijaa peldoo, lagijah nurmee vedäy ruoppahaa piened lapšet, a muut kaiken. Hän otti n'e, buitto ku kaččo n'e koiran pennut, toi čoarilla, toi čoarin pojalla. «Kaččokkoa, šanou, šemoišta on kolme yheksän poigalašta šoanun, a hän on kolme yheksän šoanun koiranpenduo, yhettä, yhtä eij‿ole». No luvetaa kai, yhtä eij‿ole, a hän in'ehmine istuu da kaččou, ei virka n'i midä. No, šanotaa: «Nu n'ygönä mid'ä kai roa, n'ygönä händä pid'au raudažee buččii panna, pakuija, da merel'l'ä t'yöndeä, merdä myöten, kunne kai mängää. Tämämmoizen hän d'ielon pid'i'n'in, kolme yhekseä koiran pennuista šai. Meil'ä ei roinun neveskeä». — «Miun t'yt'är otakkoa», — še šanou Syöttären akka. No. «Kun ollou pothod'ače, ga i siun t'yt't'ären otamma».

Dai otettii. T'yt't'ären toi dai, še in'ehmine raudažee buččil pakuidii, dai merel'l'ä t'yönnettii. Jo midä vuožie, mit aigoi siel'ä merel'l'ä hyö matataa, merdä myäten, jo poiga hänel'l'ä, nän'n'imaijolla sillä šyöttäy, jo poiga kažvo šuureksi, sielä bučissa.

A čoarin poiga se n'ägöy, što t'ämä n'ygönä on mi akkoi da mi hänel'lä on, sidä aivin mieleššä pidäy akkoa, duumaiččou.

Akka on, yksi leškiakkan'e pert'issä, kukon varbažella pert't'i pyöriy ymbäriellää, jallalla, n'i šanou, mänöy pert't'izen pihalla n'i šanou: «Uloššu, maloššu pert't'izen'i, hyöd'ynyöl'l'ä yösijalla, baibunuolla varasijalla.» Kolme kerdoa ku lugou, dai pert't'i še vagauduu. Mänöy, še boabo istuu. Šanou: «Boaborukka, etkö sie, šanou, kedä t'ähä siun luo käy?» — «Ei, šanou, miun luo n'i ken käy, krome siudaš. Sie, konža mie n'äin, ikkunan al'ičči matkoat, šanou, n'in merel'l'ä mänöy, n'i l'iet'eranda i on, n'i l'iet'että myöte ku kävel'öy kaččomaa».

Erähän kerran män'i ga, kaččou siel'ä merda myöten, n'i ku kubleht'iu kušša luodoloilla, lähillä ollou še bučči, a hän ei t'ie mi on, venehgo on loittuona sielä merellä, kun on vain šoržad vain mit ollaa. Läksi kod'ii, män'i, toatolla šanou: «Huomen, šanou, poran'še lähen t'iijuštamaa sidä buččie, što mi kai bučči on, l'ibo, šanou, veneh on ken kai, sin päin on tul'ija, l'iet't'iellä päin».

Män'i, kuulou, še moržei, akalda sildä, moamolda kyz'yy poiga: «Mama, blahoslovi milman'i kažottel'iemaž». Bučči čylkkäy, čylkkäy aivin l'iet'että vasti da, kun oallon tuou, hän vain čyl'kähtäy, järellää bučči i pönttyy siidä l'iet't'ieštä oallon mugaa.

Hän šanou: «Elä poigažen'i, kažottel'iete, možet olemma myö missä šoarella, olemma go luuvolla, millä myö, šanou, puutumma manderee». — «Mama, blahoslovi vain kažottel'iemaa, miula enämbi ei šoa olla, kažotellakšee pidäy, mie kažvoin šuurekši, n'i ana vain kažottel'ieten». Kolmannen kerran ku blahosloven'jan kyz'y, ka moamo i ando: «Ana Jumala silma blahoslovikkaa, kažottel'iete». Poiga ku kolme kerdoa kažottel'i dai bučči levii. Bučči levii, kačotaa ga, kun on l'iet'e, hyväne randa, sil'ijäne da vägi pit'kä l'iet'e, l'iet'että myöten on kävel'dy, kävel'dy, aššuttu. Kačotaa, moamo da poiga paissaa: «Ken kai on t'ähä l'iet't'iellä kävel'l'yn da aštun, missä kai on kyl'ä lähillä». Kačotaa, liet't'eštä lähtöy troppane meččää. Mändii sidä tropaista myöten, staruuha istuu. Pert't'ine on, dai siihi mändii staruuhan luo. Män'i, kyzyy, šanou: «Eigo boaborukka siun luo kedä käy?» — «Kävelöy, šanou, čoarin poiga kävelöy, en t'iijä midä kävelöy, a joga päiväistä, šanou, kävelöy šezie l'iet't'iellä».

Moamo da poiga vaššakkaa kačotaa, šanotaa: «Se meän i on toatto», — se brihačču šanou. «A eigo hän midä pagize siulaš?» — «Ei, šanou, n'i midä pagize». Staruuha še šanou, zaviešša sielä on päčillä, n'i šanou: «Tulougo t'ervää, kakoi vrem'a kävelöy?» — «A seičas, šanou, rubeau tulomaa, ihan yhellä čoassulla kävel'öy, yksillä čoassuloilla t'änne. T'yö kunneba n'ygönä, mängeä pä̈čil'l'ä, zavieššan toaksi». Mändii päčillä, moamo i poiga sielä virutaa. Hän tul'i, laučalla istuhize. Jo on käynyn sinne, siel'dä jo matkoau, dai bučin hän nägöy, što on levinnyn bučči. Šanou: «Boaborukka, eigo siun luo, šanou, kedä tullun näidä suutkie?» — «Ka tul'i», — šanou. «A kedäbä tul'i?» — «A brihaččune, šanou, da akka». —

«A kenenba akakši šanotaa?» — «A ei, šanou, hyö n'i midä miun kera paistu, a keškenää moamo da poiga paissaa». — «A kuššaba ollaa n'ygönä?» — «A päčil'l'ä».

Hän män'i, ku zavieššan longai, šen akan n'i tundou. Ottau da käzistä viäl'däy, da n'okkoau, da pojan otti da laučalla issutti rinnakkaa. Ihaštu. «Nu vot, šanou, n'ygönä boabo sie syötä n'äidä n'ämä suutkat, mie lähen kod'ii, šanou, sen ad'von izved'in», kumbane on hänel'l'ä on akkana, še Syöttären akan t'yt'är. Män'i kod'ii, toaton kera sovietan pid'i: «Kuin myö, šanou, hänen n'ygönä izved'imma?».

A Syöttären akkoa sidä eij‿ole siinä, l'äksi siidä, k t'yt't'ären soatto t'ilaa n'i, sidä eij‿ole. A šanou, čoari šanou: «Očen' prosto, šanou, kazakoilla käžemmä kyl'yn l'ämmitteä, dan'i t'ervakorvot alla panna, kiehaššuttoa t'ervoa». Dai sidä pannaa ruškeat šargat peäl'ičči, no n'ämä lauvoilla noužou i t'ervakorvoo ähähtäy, hänen enžimäžeksi kyl'yy.

Kazakoilla käžettii, toissapeänä huomukšella kyl'y l'ämmitettii, händä kyl'yy käžettii. Mäne kyl'yy. In'ehmine še kyl'yy män'i, kazakat siinä vardeijaa, ovilla karavul'itaa, štobi ei ken män'iz n'i ken. Kyzyy heil'dä: «Miba šumiu?». Šanotaa: «Stancie šumiu». Hän ku män'i, kun otaldi lauvoilla sinne nouzi, ku hörähti, še ruškie šarga on da t'ervabuččii dai palo. No palo, ga palakkaa. Kazakka viest'in toi, šanou: «Jo on valmis». Mändii siel'dä, otettiihe t'ervakyl'y puhaššettii, t'ervabučin kera viettii meččää. Kazakat i viettii.

Tois peänä illalla moamo andau kaksi heboista: «Mäne tuo, šanou, kahella hebožella». Hän [čoarin poiga] män'i kahella hebožella, toi pihalla, dai sidä boabuo pyrit'etää. Boabo ei l'ähe. «En, šanou, mie t'ädä kod'ie krome tuoh kužella käyeššä ybornoi, muuvan n'i kunne en jätä tädä kod'ie». Jumala syöttäy da i juottau händä ku siinä koissa eläy. Dai otettii, raukka, še kod'i, tuodii hän'dä [akkoa] kod'ii, hän šanou: «Miul ol'i yhettä kolme yheksän on poigoa, missabä ollaa?» — «A valgeašša, šanou, pellošša sil'iäššä pellošša, valgealla jeällä», — jeällä vain pellošša, šanonou. Šanotaa: «Pid'au l'ähtie tuomaa». — «Loaji vain, šanou, nän'n'imaijošta, brihačču šanou, mama, kolme yhekseä yhettä riešša išta, n'i mie lähen, šanou, mie t'iijän kuššahyö ollaa». Čoarin, toaton šen otti, mändii, mändii, kivil'öi l'ykkimää, l'ykkimää. Možet šanottii, starina še on vain ei uškon ken hän eläy sielä, n'iin eletää, lapšet, vuota, nu skoaska no. Kived mändii, l'ykittii peäl'dä, rubei veikko še rieškazie l'ykkimää, hyö ku jagamaa, jagamaa, jagamaa ruvettii. «Avoi-voi ollaa ku moamon n'än'n'imaijon rieškazet, oi kun ollaa ku moamon n'än'n'imaijon rieškazet!» — «No, noškoa, noškoa, veikko še šanou, n'ygönä on jo kai kahallaa dai kai». Ka ku mieštä siel'dä, no midä n'e konešno ollaa huonommat kolmannet (?), sidä enzimmäistä, kumbane ol'i iččeh kera poiga. «No kuin že hän jumala kyl'l'ittäy ku», — šanou.

Noštii siidä, čoarilla on midä kaččuo. Ongo prauda, vain ei ole toži. Šanou: «Pojad, lähtenemmä aštuon, lähemmä, a ei n'i mie, šanou, viizi heboista t'ähä t'eilä ajan». Šanotaa: «Myö aššumma, aššumma, aššumma!» — kai jälekkää ka čoarilla pid'i. Hyvä otr'oada män'i pert't'ii.

Mändii pert't'ii, moamot, siinä akad, boabot kai d'iedod vaštoamaa, mužikka ihaštu. In'ehmine ihastu sidä hod hän omaa šanalla seizo vod mi on. Čoari neveskällä nagroadat ando, kaiken yn'n'ä kullalla kuldi pojan dai vunukat puututtii dai elämää ruvettii, dai starina loppii t'ämä t'äššä. Nagraaduičči kaikki vunukat, i pojat i akat, i neveškät i kaikki.

[A konzaba ennen vanhaa starinoa sanottii?]. Mihi aigaa šoate, ka naverno voinah t'ähä, voinan jäl'gie ei šanottu. . . Ka nu ennen ku ildoa istumaa taloloih mänet, n'i kun aivi keräyvyt, ka toičči ken malttau, ka jo i šanou dai. Meilä ol'i Marjazen Simanan akka, ku päiväkezroh kun män'imä, hän jo istuhižes, jo šanou. Šanottii päivil'l'ä, illoilla. Huomuksilla vet ed jouva kuundelomaa, ku on elokšet, konža ku otat kuožel'in perzien alla, kezreät, n'i siidä šanot, l'ibo t'ikuttamizen.

ф. 1727/4, M. A. Mihailova, Voijärvi, 1972.

6. [Starina]

AT 425B

Ol'i iel'l'ä en'en' ukko da akka. Ol'i heilä t'yt'är. Moamo sanou t'yt't'ärellä: «Eči sie, Maša, täid'ä». Rubei t'yt'är, t'ytärdä kučuttii Mašaksi, eččimää, l'öyz'i suuren t'äin moamolda, pan'i luzikan alla, lužikan suurehuoksi kazvo, pan'i staučan alla, staučan suurehuoksi kazvo, pan'i bučin alla, bučin šuurehuoksi kazvo. Ka mid'ä n'yd roamma t'äin kera, t'äi pid'au iškie, i t'äi tapettii. Loajittii nahkašta t'yttärellä tufl'itten, mid'ä n'ytten, kunne šoau, šanotaa, avoi-voi n'äittägä t'yö, t'äin nahkašta loajittii. Ken arvannou (a t'yt'är on kaun'is, hot ollaa keyhätten) ken arvannou, šil'l'ä anamma n'ytten miehellä sen t'yttären. No, kun kai käyvää, kai arvotetaa, n'i ken ei voidoa arvata, što min nahkašta ollaa hänellä bot'inkat, nu potom pahačču vilahtau kušta, sanou: «Mie arvoan, t'äinnahkašta ollaa». N'yt pid'au hänellä andoa miehellä. Kuin, ed n'i kunne mäne andamasta. Nu i it'köy, it'köy t'yt'är, moamolla žoal'i andoa. Ka elä vain ana ga, ando. Pahačču n'en'äššä, t'yttö jäl'gee, pahačču n'en'äššä t'yttö jäl'gee matataa. Ved'i, ved'i pahačču, jo i kunne kal'l'ivoloin keskeh šoatti, šoatti, s'iidä tulou, sanou: «Miun kod'i n'ägyy». Otti män'i pahačču kiven keškee, heitti n'e šobat peäl 'dä poiš, pahačun ketun, šuorietu, mužikka rod'ii kaun'iš, kaun'iššen, kivil'öin keššeššä oldii šobatten. «No n'yt, šanou, mie veän šiun kod'ii», — t'ytollä šanou. «Elä varoa n'i midä, miuda ved rikottii, no n'i mie rod'ietin mužikkapahačuksi, no a mie, t'iälä olen mužikkana». No i männää sinne

kod'ii, ved'äy, kod'i hyvä, kod'i hyvä, hyvä. Jo el'et'ää vuoži sielä mužikan kera, ka jo el'et'ää toine, jo l'ienou heän maran keralla, a t'yt'öllä himottau kod'ii käyvvä, moamon i toaton luoksi. Šanou: «T'yöndäžid miun». Käyt kerran, toatto da moamo kyžyt'ää: «Kuin sie eläd da mid'ä eläd loittuona?». Akalla sanou läht'iessä: «Štobi sano el'ä, myt'ys on miula mužikka, l'ibo myt'ys on miula eloš, šano vain šen'in: «Myt't'ynyöl'l'ä andoja, semmoizen keralla i elän». No tulou moamon da toaton luoksi, kyžyt'ää sil'd'ä in'ehmizeldä, što myt'ys on šiula mužikka. A šanou: «Myt'yöl'l'ä andoja, semmoine i on, semmoizen kera pid'au el'iä».

Ka jo heän šoau lapšen, eigo lašta veä kod'ii, eigo mid'ä, sielä elet'ää, hyvä eloš kai on. Tulou t'änne toaz moamon, toaton luo, toišta i kyžyt'ää, a eij‿ole pahalla miel'ie, ku tulou kod'ii, n'i toatto da moamo sanotaa: «Mint'ää heän on aino ves's'elä ku män'i pahačulla miehellä, kuin hän n'ytten sielä eläy da on».

Tulou, vesselä on, t'änne toaton da moamon luokši. Jo tulou kolmannen kerran, ka heän šanou kod'ii tulduo kolmannella kerdoa, šanou: «Miul on eloš, n'i eij‿ole täššä n'i kel'l'ä semmoista elošta, da i mužikka myt'ys, dai miula on lapsi kolmevuod'ine».

Ka kui tulou järellää kod'ii, ku sillä kohtoa tul'i, jeu kod'ie, yhet on tuhkazette, n'i mid'a eij‿ole, vai yhen sauvvan löyd'i vaškizen šiidä huonehen sijalda, muuda n'i midä eij‿oo. Kunne n'yd mie šoan t'ästä. Läksi pan'i bašmakad jalgaa n'e vanhan aigoizetten, siel'ä koišša oldii mitte n'e. Matkoau, matkoau, sen sauvvan kera, ku ei tule n'i mid'ä vastaa, matkoau, matkoau n'i mid'ä ei tule vastaa, jo n'e kotit kuluttii, jo jalgapohjista jallat [nahkat?] lähettii, n'i mid'‿ei tule. — «Kunne mie n'yt šoan?». A siihi ol'i sauvvaa kirjutettu: «Kun et t'äd'ä šauvvoa kuluttane, sie etten n'eä n'i ked'ä». Ka jo šauvva häneldä pien'en'i yn'n'ä pikkarazeksi män'i, kai kulu, dai n'e kotihitten kuluttii raudazed jallasta. Eij‿oo n'i kottie, n'i mitten, kai aino matkoau da eččiy, aino matkoau da eččiy, n'i mid'ä ei tule. Siidä potom jo l'ykkäi kotit poiz, jo l'ykkäi šauvat poiz, n'i mid'ä ei roinnun jo. Tul'i taloo, pikkarane on kod'ine, enzimmäzee taloo, män'i, ga sielä aigauvuttii semmoizet eläjätten, pahatten, jagababatten, män'i siih taloo, eigo voi yötteä.

«Fu-fu ruskoi duuhhu tul'it pert't'ii, mie, sanou, siun syön». — «El'ä miuda syö, sanou, a en'n'e päi syötä miudan'i, n'i siidä hot syö, sanou, miula on n'äl'gä». No, syöt't'i hänen, no sanou: «Sie rubied meilä lehmie kaččomaa t'ähä n'ytten», — se jagababa šanou, no. Ka rubieu, ka pid'au kaččuo t'äššä kodvane, kun'i hod vähäzen, parenen, ku olen n'iin n'älläs' s'ä da kaikki.

Min l'öydänöy šiel'dä pihalda kävelleššä n'i šiihi on kirjutettu, lugou hän sen sapiskan značitten: «Lehmeä l'ypšämää ku mäned, n'in elä mäne nän'n'ilöi, eule nän'n'ilöi, kond'iet on heil'ä l'ehminä, l'ykkeä vai aštie, n'i siih ku kužou, n'i n'e on heilä maijotten. Eule heilä lehmeä.»

No heän n'iin n'i roadau. Da i tuou, šanou: «T'äššä on kah maijotten». — «Eule siula, sanou, šurmoa, n'i kušša, kah ei n'i kondiet koššettu», — šanou. A hänellä šielä n'euvotaa, potskazivaijaa. Potom händä t'yönnetää: «N'ytten mäne sezii käytten kohtaa kunne joven tagaa, mäne tuotten (mi ollou sielä heilä cennoi tuodava) n'i sezen ku šoaned n'i ässen šoat ukkuodaž nägemää». Značit n'e šanotaa jagababat: «Iel'l'ä et soa nägemää».

«No kuin mie n'yd joven tagaa mänen, mil'l'ä mie peäžen n'yt sin?». Duumaiččou, duumaiččou, it'köy, it'köy, läksi, sanou: «Matkoan palazen, duumaičen, avoi-voi-voi, naverno, mie koškee mänen n'yt sinne, en peäže koššešta peäl'ičči». No. Siel'ä tulou, ken tullou vaštah, starikkane. Šanou: «Mie anan šiula t'ämän paikan, n'i t'ämä paikka l'ykkeä, šanou, ku mänetten koškešta peäl'ičči, n'i šiula l'ienöy šilda, šanou, peäžet poikki sillasta, šanou, a sielä on toine jagababa (sinn'e t'yönnetää händä) siel on miun čikko, n'in mäne käyt tuot pirran kangašta kuduo» —čikolda kuččuu še, čikon luoksi. Nu i heän sinne män'i ku koššen luo, ku šen paikan l'ykkäi jogee, silda rod'ii peäl'ičči. Da i män'i sield'ä pirran. Mänöy vielä, k pirdoa ottoassa, kuin otat šielä pirran, vielä ana ei toine, no. Sanou: «Sei kun mänet sinne, n'in kačo vai on pirda šinčošša varuššettu, n'i ku heän n'ytten siula sanou: „Mie siun šyön tulduhuo n'ytten. Mid'ä tul'it t'änne meän moalla sie, ei siuda ken kuččun“».

Män'i se in'ehmine sinne, män'i pert't'ii ga: «Avoivoi, fu-fu-fu, ruskoi duuhhu tul'i pert't'ii, mie siun syön», — sanou. «Elä syö, šanou, miuda šyötä, mie olen n'älläššä, n'i siidä miun syötten». — «A potom heän kun l'ähtöu, sanou, kunne, sil'l'ä aigoa sie pirda otalla, sanou, da i pagene pert'ista pois eäre». Heän ku hänellä syyvvä ando, iče kunne l'iene pyörähtänyn, a heän jo pirran n'en'äššä primiet't'i, kuš on pirda, da pirran kainaloo da poiš. L'äksi poiš eäre kun hyppeäy, hyppeäy, kuulou tulou. Avoi-voi! A hänellä ando še starikkane, značit, ando harjan pelvahan harjattavan, ando šuvan peän šuvittavan, ando kolmannen šen paikan, štobi järelläü tulleššä ku proijid n'i štobi koški rod'ieh, ku paikan s'ih l'ykkeät, a silda jäi end'izellää ku proijit tänne, a ku šuvan l'ykkeät, n'in l'ienöu šemmoine ogoroda n'in luine, ei heän peäze, no. Ka kui heän matkai,matkai, kuulou jo tulou, tulou. Heän ottau, ku šuvan l'ykkeäy, štobi luine voara roitaa, hän yl'ičči n'i al'ičči ei peäzissen hänellä. Heän kun'i käyt kod'ii pilan peäl'l'ä, da kun'i heän piloau sidä loukkuo tullessa, heän jo män‿t'iä min aigoa matkoau, toista i matkoau. Toaš kun vähäzen matkai, matkai, ka jo loitos tul'i, ka ku kuulou, toas ajau kandaa, a voi-voi. A ku piloa rubieu peit't'ämää, značit, ku šen loukon pilai, šielä čirkkuzet šanotaa: «Čiu-čiu-čiu, myö otamma da i muila šanomma». No. Hänellä pid'au kod'ii ved'eä še pila järelläü; potom jo tul'i t'änne, toaš tulou, kuulou, otti l'ykkäi harjan, l'ien'i rugane voara, ei heän piäze n'i kunne, toaš pid'au männä pilan peällä kod'ii. Toista kun'i heän kävelöu,

kävelöu siin, toine i pagenou jo äijän, toaš kun'i pilan tuou, piloau loukon šen load'iu, toista čirkkuzet sanotaa: «Čiu-čiu-čiu, myö otamma, muila sanomma dai myö otamma». K‿et peitä siih, toaš järel'l'ää ved'ämää. Kävel'i sinne, tulou, jo n'ytten kolmannen kerran, toaš on lähillä jo mid'ä n'yd roan, a ei äijeä ol'iz hänel'l'ä peästäveä siih hänen toizen čikon luo järellää. Toassen kaččou, n'yt ku ottau l'ykkiäy sen paikan, heän jo proid'i sen sillan, n'i ku silda läheld'i pois eär, jäi koški, en'ämbi et peäže.

Dan'iin heän kod'ii tul'i, tul'i kod'ii, sen pirran toi sillä, emännällä, sanou: «Kah, t'ässä on pirda». Sanou: «Ei siuda n'i ken, sanou, syö, n'i ken ei syö». — «Fu-fu, ruskoi duuhhu, ei šurmoa ole n'i kuš šiulaššen. N'ytten viel pid'au kolmaž d'ielo ispoln'aija». Ko on lehmäd l'ypsi, dai sinne sen roavon roado, n'ytten pid'au viel'ä, nyt t'yönday heän erähää, viel'ä šuurembaa d'ieloo. «N'ytten, šanou, mäne käy, šanou, senze čikon luokši, šanou, kyzytten langoa, ei t'äyvy, šanou, n'i miula t'äh kuduošša langatte». — «Avoi-voi, vašta ol'in peäzemässä, n'yt syöy mänd'yhyö. Ei, šanou, en peäze eloo millä mie».

It'köy, it'köy, matkoau, polnoida it'köy. «Avoi-voi, millä n'yd mie mänen», — šanou. Läksi. Tulou se starikkane vaštaa šanou: «Elä it'e, naine, mie siun peässän. Mäne käy», — šanou. Andau hänellä toassen sezemoizie n'iidä: šuvan andau, harjan andau, šen andau kosinkan, štobi männessä silda rod'ie, tullessa järellää vezi rod'iessen.

Nu i läht'öy in'ehmine sin järellää. Mänöy, sinne, k sanou, [starikka]: «A ku mänet, primiet'i langad matatessa kušša ollaa, šanou, siun nekogda l'ienöy, pordahista l'äht'iessä sielä».

Män'i sinne da pert't'ii, ga šanou [jagababa]: «Toazgo i tul'it, fu-fu, lähen hambahat tahkuon šyyvveššä ičel'dää. A hänellä [nain'e] sanou: «Ana vain miula šyyvvä, šyötä, n'i siidä tahkuo hod mid'ä roa». Heän ku läksi hambahie tahkuomaa, heän sil'l'ä aigoa viyhet i langatten kainaloo da poiš pert'ištä hil'l'akkazee. Ka kui läksi poiš pert'ištä, ka heän on n'ieglat ažettanu šiih pihalla, štobi pissettäis jalgapohjii — kai seizoallaa, a hänellä starikka šano, šanou: «Ku n'ieglad l'ykännöy, n'i sie yksi viyht'i l'ykkeä n'iil'l'ä n'iegloilla, n'i kai n'ieglat koavutaa poiš eär. Pienembi viyht'i l'ykkeä, elä šuurda viyht'ie, ei priimi, šanou, t'än tulet, t'yönday uuvveštaa järellää».

Heän ku läht'i pihalla, ku ei voi polgie, ku on n'ieglat pannun, heän duumaiččou, kun'i mie hambahie tahkuon, n'i heän ei peäže matkaa, n'i kunne n'iistä n'iegloista. Heän ku rihmaviyhen l'ykkeäld'i, kai n'ieglat koavuttii moah, dan'iin heäh proid'i šen pihan, hänen pihan.

Toaž läksi, matkoau, matkoau, kuulou toas ajau jäl'gee, hän mänöy, še on vanhanaigoizet sielä sanottii huuhmaret, huuhmaren sai, n'i sillä huuhmarella stukkau tulou šinne, händä ajau. Kuuluu ynnä kilometran, što tulou jäl'gee ajau, heän kuulou, n'yt on l'ähillä, ottau l'ykkeäy šuvan, luine voara kažvo, ei peäže, tul'i ku et peäže,

toaš kod'ii läht'öy pilan peällä, toas pilai, pilai, load'i loukon, piloa peit't'ämää rubieu, toista i l'innut šanotaa: «Čiu-čiu, čirkkuzet pežošša, myö otamma, da i muila šanomma». Toaž heän mänöy kod'ii. Kun'i kävel'öy, se [naine] pagenou, pagenou toista, kolmannen, jo kuulou toaš še on lähil'l'ä. Toizen kerran l'ykkeäy harjan, rugane voara rod'iete, ei peäze n'i kunne, taivahah soaten. Toaš kun'i kävel'i kod'ih, toi ga, pilai tuon loukkožen, toista pid'au männä piloa vedämää, toista l'innut i lauletaa. N'ytten läksi, ved'i, toaš tul'i, kuulou n'ytten on lähillä. Lähillä on ga, lähillä i hänellä ol'is se kod'i siih tuldava ga. Kuulou, tul'i, otti ku peäzel'd'i sillašta, l'ykkäi järellää, koški rod'iete, ei enämbi peäže. Tul'i t'änne, tul'i t'änne sen emännän luo, sanou: «T'ässä langat», —šanou. «Fu-fu-fu, ruskoi duuhhu, ei n'i kušša šiula šurmoa olluu». No, dan'i kučču mužikan siel'dä, kušta kučču. Tul'i mužikka omahaa se end'ine järellää. Da jagababa [sanou]: «Mängeä n'yt eläkkeä». Dan'iin lähettii. Dai järel'l'ää end'izee moizee roittii koid, end'izemmoine eloš kaikki, peästii end'izellä sijalla elämää.

ф. 1723/3, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1972.

7. [T'yt'är da moamind'ima]

AT 480+706+(709)+(707)

Ol'i iel'l'ä ukko da akka. Ukol da akal ol'i t'yt'är. Moamo zabol'el, kuol'i. No, potom jäi še t'yt'är eloo, toatto šen t'yttären kera kahteetoista vuodee šoa el'i, otti nai toizešta, n'yd rod'ii toatolla toine t'yt'är, toizen keralla. Moamo ei rubennun, moamind'ima, hän'dä n'i vouvse pid'ämää, aino rubei hän'dä vs'akimi slovami obiid'imaa, dai rubei hän'dä jogo sijah zastavl'at' t'ažoloilla roadoloil, no toatolla on obidno. Šiih šoa pid'i, pid'i, jo hän'dä l'yöy, jo kaikkie sidä t'ytärdä moamind'ima, a siid'ä potom mid'ä roadoa. Sanou: ei kehtoa kezrätä talvella. Sanou: «Vie händ'ä meččäpert't'ii, ota t'yöt sinne dan'iin ana sielä kezräy.» Toatto nadumal: pid'au ved'eä.

Otti iššutti korjaa, hebozen val'l'ašti, t'yttären pan'i, t'yötten, kaiken, syömistä, koaššua keit't'eä da kaikki. Män'i toatto, ved'i meččäpert'illä, joven tagaa, pert't'izen l'ämmit't'i toatto, halguo load'i t'yt'öllä, t'yt't'ö jeäy nyt siih. Toatto läht'öy kod'ii.

Läht'öy toatto kod'ii, t'yt't'ö še jo ildaa šoa päivän mänetti, rubieu n'ytten keittämää, näl'g'ä rod'ii, koaššan keit't'i, kergii vain koaššan keit't'eä, šyyvä tahtou, hiiri kušta ollou tul'i, tul'i hiiri šanou: «Neidykkäne, ana miulan'i, šanou, koaššoa». Otti heän, luzikalla nošti koaššoa hiirellä. Hiiri söi n'e koaššat, t'yt'öllä šanou: «Kačo, šanou, n'ytten siula tulou kondie t'äh. Ku kondie tulou, šiuda pyr'it't'äy, šanou, čokkoo, značit, rubiemma myö čokkoo, kižoamaa. Siula käšköy paikan panna sil'millä, hänellä kond'iella, a t'yt'öllä käšköy hypellä».

T'yttö vähäzen šöi, viru, kezräi, moate vieri, kuulou — tulou. Tulou, tul'i dai pert't'ii kondie. T'yt'öllä šanou: «No miun kera siun pid'au ruveta n'ytten igraimaa, čokkoo kižoamaa rubiemma. Šanou, šivo miula paikka sil'millä, kondie šanou, a šie hyppele, šanou, pert'ištä myöten ymbäri, pert'illä šiämeššä, no». Ruvettii, t'yttö hyppel'i, hyppel'i, no kondie vaibu, jahkau, jahkau.

A hiiri šanou n'en'äh sielä, šanou: «Ku kondie tulou, n'i mie tulen hil'l'akkazee, šiula andau kellon kaglaa, šivotten, a sie šivo miula kaglaa, a iče mäne ištuote päčin tagaa, mie sinne, šanou, en tule», — hiiri hänellä. Dai t'yttö n'iin n'i roado.

Ku kondie ando hänellä kellozen kaglaa, šanou: šivo, hiiri tul'i da heän šivaldi hiirellä kaglaa, a t'yttö iče päčin tagaa män'i, sielä ištuu meččäpert't'il'öissä. Kuu hiir'i hyppel'öy, a t'iijät, kondie jahki, jahki, ei voi, vaipu. «Nuka, šanou, l'ebäyvymmä». No. L'ebäydy. Toaššen, nuka n'yt uuveštaa viel'ä. Toaš toizee kerdaa, hiiri t'iijät kušta pikkarane proid'iu, kondie yhtä toko hän'dä ajelou jäl'gee. Vaibu. «Nuka n'yt toičči l'ebäyvymmä». Jo toičči l'ebäyvyt'ää, oddihaijaa. No siid'ä kolmannen kerran vie kuottelou kondie: «Nuka vielä kerran kuottelemma». Kuottel'i vielä kerran, kondie piän ičel'dää kaiken riehki sein'ii. No. «Nu maltoit kizata, nu malta huomukšella podarkkoi poluččie», — t'ytöllä šanou kondie. Läks'i poiš. T'yttö veräjän umbee pan'i, hiirellä kellozen otaldi kaglasta da on hänellä. Hiiri šanou: «Huomukšella heän tulou aivoin, šanou, no n'iin šie, ku kirguu: «Tule ottamaa podarkkoi!», — n'i elä mäne pihalla, ole pert'issä. Šano: «En jouvva, šyön, tulen jäl'gie otan, jätä siih»».

Dai n'iin n'i on. T'yttö magai vähäžen, no ei n'i magauta sielä, heän varoau kui siid'ä, kuulou jo päiväne noužou, kuulou: met't'ä koheudu, tulou. T'ytöllä kirguu: «Tule ota podarkatten, ku maltoit šoaha». T'yttö sie ei mäne. Šanou: «Jätä, jätä, mie parahiksi syön vielä». Jätti siihi. Vähäzen ol'i, t'yttö mänöy kaččomaa, kuldoa joaššikan toi. T'yttö sen joaššikan kera siid' istuu, kezräy.

Kolme päiveä toatto siel pid'au hän'dä. No, tulou n'yt ottamaa, a siel'ä moamo šanou toatolla: «Mäne tuo, šanou, vet, šanou, sinne jo kaikki tapettii l'ibo kyl'mi, šanou, n'ytten, mäne tuo pokoin'ikkoa siel'dä». Toatto tulou, hebozella, korjalla, ku tulou, k on t'yttärellä kuldoa joaššikka, no, panou regee, t'yttären issuttau, tuou kod'ii.

«Ai voi-voi kuin, moamind'ima [sanou], kačo, eulun n'i kušša šurmoa siula, šanou, ei n'i s'iuda kondiet syödy n'i kette». Toatto siidä hot kuldajoaššikan kera pid'au hyväzesti kai toassen.

«N'yt [moamindima] šanou, mäne viä pimieh meččää hän'dä». Käšköy ved'eä toatolla. A toatolla on žool'i ved'eä. Mid'ä roan? Ottau moamo l'eikkoau keät' t'yt't'ärel'dä molommat dan'i pimieh meččäh ved'äy, orgoo. T'yttö siel'ä it'köy, blud'ietti, blud'ietti, šobat peäl'dä kai revittii, jo hänellä juuva pid'aissen, ka ku eij‿ol käzie ga mil'l'ä juotten. Ka tul'i kaivon rinnalla, kui ol'iz vet't'ä, a mil'l'ä, t'yttö rubieu siel'dä hotten n'iillä kyn'n'illä, vuota

vähäzen soau vet't'ä l'ibo mid'ä. Ku keät čokkai ved'ee ka hänellä rojittii t'äštä šoa kuldazet keäd molommatten. No, t'yttö n'ytten peäzi, hyvä on, keät ku roittii, hän ottau, träpičät keär'iy kädee da läht'öy iel'l'ää, matkoau, matkoau, ei n'i midä tule vaštaa, orrošša on.

L'induzet čiučetetaa peäl'l'ä kai, matkai, matkai, tul'i halgopino, vanhastaa l'eikattii halguo, halgopinoh aigaudu. Halgopinoh aigaudu, n'yd hot ken jo tulou tädä halgopinuo ottamaa, ved'ämää. Kaččou, tulou mužikka. Heän män'i toižen pinon tagaa, heän on kaikki sobad revit't'y peäl'l'ä, hänellä on huigie tulla siih. Tul'i mužikka kaččou, halguo panou regee. Kačahtel'i ga män'i lähillä, šanou, mužikalda kyzyy: «Igoi, šanou, on loittuona kyl'ä?». Šanou: «Eule loittuona, šanou, t'ässä on kyl'ä, läkkä miun kera». Šanou: «Miul on huigie männä kyl'ää, k olen mie yn'n'ä, šanou, revinnyn, ka šobat on kai peäl'l'ä revit't'y». — «Läkkä vain kyl'än lähillä, šanou, n'i mie tuon siula šobatten, koista käyn». — Nu a kaččuo on yl'en kaun'issen, hyvä.

Männää sinne kyl'än lähillä dai siih heän jeäy dai mužikka käyd dai mänöy koissa siel'ä šanou, što sezemmoine on alast'i, pid'au ved'eä šobad meil'ä. Tuou šobat, hyvät šobatten, šuor'ietou, ku heän l'ienöy yl'en hyvä kaččuo, no mužikka hänellä sanou: «Možet šie tuled miula miehel'l'ä?» — «Avoi-voi, šanou, kunne mie tulen, mie olen kun yn'n'ä, ka eigo ole miula šoboa, eigo ole miula.» — «Mie, šanou, n'i mid'ä en kačo, mie, šuoritan siun dai pien, vain l'äkkä miula miehellä», — aigaudu naimatoin mužikka. No i hänen ottau miehellä.

El'et'ää jo sielä, aigaudu bohatan talon sielä n'iid'ä, end'izie, kulakkoloi, aigaudu, el'et'ää siel'ä viikko, jo vuoži el'et'ää, a jo heän soau lapsen, lapsen sai senzemoizen, keät on t'äšt'ä šoa kuldazetten, i n'iin on kaččuo lapsi hyvä, kaikki, no. Mužikalla t'yhmällä semmoine še rod'ii poiga. Pojan šai.

Toatto se läht'öy, kunne kävel'l'öy, vielä torguo pid'i, tavaran peällä, a jeäy moamo kod'ii. Sillä aigoa t'iijušti se kumbane moamind'ima, značit, siel'ä zirkkalolla kyzy, šano: «Ongo vie miun t'yt'ärdä omoadah t'yt'ärdä kaunehemboa ked'ä?» — «Ka on vie, šanou, siun t'yt'är sielä». Da uznaval, uznaval, n'i sinne t'yönd'i staruuhan, hänen t'yttären luokse, značit, edgo voi händ'ä millä seren'ie. Päivän sinne staruuha käytten t'yt'ön luoksi, jo on in'ehmine, no šitten mie maltan siula lašta pessä da kolduija da kaikkie lugou, vai miuda ota t'ähä pezemää. «Sie ed voi t'assä kaikkie uber'ie, mie tulen siula uboršikakši, vanha boabo». — «Nu päivän käyt, šanou, mie en voi ottoa, miula mužikka tulou kod'ii, n'i siid'a k ottanou šiun».

Nu päivän käyt, toizen käytten, jo i tul'i kod'ii izän'dä siel'dä. «No, sanou, mie rubiezin t'äh t'eilä, sanou, uberimaa da kaikkie». Nu i mužikka soglas'ils'a, sanou: «Ota sie kebiembi l'ienöy lapsen kera». Nu i otti hänen sielä.

Otti hänen, dan'iin heän mid'ä roado. Yöllä lapsen kunne ved'i pois, toi mäne t'ie kenen siihi pahan sijah, koiran pennun, vain kazin pennun. Keäri ripakkoloi da lapsen otti poiš. A mužikka kušša l'iene sil'l'ä aigoa ollu, ku tulou mužikka kod'ii, akka ei ruohi enämbi n'i mid'ä sanuo, kunne n'ytten lapsi šai. Tul'i kod'ii mužikka. Sanou [akka]: «Ka yöllä, sanou, lapsi otettii, a koiran pendu tuodii siah. Otit, sanou, n'iädgö mit't'ynyön uboršikan, n'i kunne ved'i lapsen».

Mužikka ečittelöy, ečittelöy, kyželöy, kyželöy: «Kunne heän n'yd lapsi meildä, sanou, kunne heän, sezemmoine ol'i staruuha, no n'i otti lapsen meil'dä, ei voi n'i kušta t'ieduo šoaha».

A se t'ytär jo ol'i männyn miehellä, hänellä omahaš t'ytär, sillä moamind'imalla. No i t'iijušti, značit, omallah t'yttärellä, ved'i sinne lapšen sen, pojan. Še mužikka t'iijušti da n'i palkkai, ando hyväd d'engatten sinne šoajilla, kolme mužikkoa t'yönši sen lapsen peällä. Nu i lašta sinne mänd'ii ottamaa, kuin otat iel'l'ä kun ei voidoa n'i kuin sidä lašta ottoa. Päivä käyvvää, ei voidoa n'i kuin, toine käyvvää, značit, pyrit't'ii siid'ä elämää heijen luoksi: «Myö t'ässä, šanou, ka meččuičemma da kävel'emmä, n'iin yöksi tulemma teil päiväd mečäššä olemma», — n'e mužikat kolmen kesse. No i šielä rod'ii yksi momenta, hyö otettii še lapsi kolmen kesse, tuodii lapsi, ihaššuttii. No mid'ä road, n'i kuin ei šoa, toassen še moamind'ima t'yttären peäl'l'ä, se značit, t'ytär miks puuttu hyvää si(ah, a t'ämä t'ytär omah puuttu pahaa si(ah miehellä, eul n'i mid'ä n'i missä, a t'ällä t'yttärellä on semmoine elož hyvä. Mid'ä roadoa n'ytten, ottau sillä staruuhalla šanou: «Loaji sezemmoista s'yömistä, n'in mie lähen ved'ämää». Staruuha l'ähtöy toassen. A se in'ehmine jo on toižee vačan keralla, no mid'ä tahtonou aino hänellä interesnoida syömistä pid'ais, no a sielä staruuha t'iijustel'i, što pid'au ved'eä sezemmoista šyömistä, no n'i pannaa sinne hänellä sul'omoa, vain midä s'inne šeämee, da loajitaa piroškoi kaikemmoiz'ie, jo sih loaduu eigo heän poiššen kuole. Veittii sinne. Sanou: «En ota mie, män͜t'iä kušta sie». — «Magazinašta oššin, sie ku et šyö, ka n'ämä on hyvät piroškat. Rubiet šie l'eibeä syömää, šyö vain n'ämä piroškat».

Päivän käyttei, toizen käyttei, aino šobie muuttelou, značit, buitto eul yks'i, jo toine on se hengi, tuoja. Nu a heän potom duumal, šanou: «Mid'ä himottanou äijäl'di, vuota sie mie otan». Ka kui otti dan'iin ku haukkai, da siihi kuol'i. Tulou izänd'ä kod'ii, viruu, kun eule hengie. Avoi-voi, mi rod'ieti no. Midä roatten, ka kun kuol'i ka pid'au händ'ä pohoron'it't'e. Pohoron'it' händ'ä pid'au, a heän še moamind'ima omahaš t'yttären jo otti poiš šiel'dä šil'dä mužikalda značit dai šoattoa sil'l'ä mužikalla miehellä. Ei voi n'i kuin šoattoa, sinne staruuhoa t'yöndel'öy, t'yöndel'öy značitten eigo šoa soglasieksee, a toatto ei n'iidä d'ieloloi n'i mid'ä t'iijä. Ei heän, hyö staruuhan kera kai n'e roataa d'ielot. No, kävel'öy sinne, sanou staruuha sil'l'ä mužikkoa kaikkee loaduu, sezie ol'iz hyvä in'ehmine, sie ottaz'it sezen in'ehmizen, šanou, sie rubiezid

hyväzest'i el'ämää, dai hänel'l'ä on semmoine l'ien'iz, mimmoine siula ol'i se akka, end'ine akka. Mužikka poduumal, poduumal, duumaičči, duumaičči, avoi-voi akatta tože ei šoa olla, pid'au hot ken ottoa. No läht'öy sinne, kaččomaa, dai män'i dai miel'dy, no. Dai sen in'ehmizen ottau, ottau sen in'ehmizen, a siidä mužikka rubieu. . . N'e ollaa toized mužikatten, n'iin hyö kävel'l'ää näin vanhazetten, a hyö t'ijet'ää star'inoa. A hyö hänen t'ijet'ää mužikan sen eloš kaikki, kuin heän nai da kušta heän otti, da kuin el'i, da kai da kuin lapsen sai, da kuin varraššettii. Nu i sielä kun män'i siih taloo and'ilahan peäl'l'ä, n'i on kolme starikaista. Heän šanou: «Ettägö t'iijä koaskoa mid'ä?». Hyö sanotaa: «Ka t'iijämmä, on jo meil'ä koaskoa». Ruvettii šanomaa, mid'ä heän el'i, se mužikka, kai hänellä šanottii, značit kaa. «N'eätten n'äin ol'i se, sezemmoizen in'ehmizen otitten, a se in'ehmine ol'i ka t'ämän talon izännän t'yt'är, no a t'ämä on vieraž maačiha». Kai roskoažittii sid'ä. A kui se kävelöy da eän'd'äy, eän'd'äy, komnatta komnatal'd'i kävel'öy, značit miksi šanotta semmoista, eij‿ole totta, eij‿ole totta, no a se izän'dä kuundel'i, kuundel'i, kaččou, n'iin on kai tovetten, kuin šanottii. No mid'ä roadoa n'ytten? «En mie t'äštä ota t'ädä in'ehmistä», — šanou. Läht'öy poiš. Läht'öy poiš, sanou: «L'öyvän mie hot kenen taho viel'ä muuvalda, t'ämämmoista in'ehmistä, hod hyö anetaa miula äijäl'd'i dai kaččuo on hyvä, a en ota». Ei ottanuu, läksi n'iin poiš eär. No toatto še rubei ispitaimaa sil'd'ä moamolda, šanou: «Kuin se ol'i siulas t'ämä jäl'gi, kuin sie roavoit, kenen sie šait sinne hänen hiädäjän (?) moalla, sen t'yttären?».

A toatto l'uubi sidä t'ytärdä äijäl'd'i, kun jäi moamotta da sirottana kazvo da kaikki, pahah loaduu puuttu hyvää si(ah, da kai. No toatto šanou moamolla: «Sie hänen šöit, kaiken i zgubil da i dostal'in tapoitten t'yttären. Mie, sanou, siun tapan», — sanou. No akka sanou: «Mie siun tapan». — «No ka kumbane, sanou, kergiemmä». No, läht'öy mužikka meččää, läht'öy mužikka meččää, ei t'iijä ičelläägö load'ie šurma, vai händä tappoa poiš teäl'dä moalda, s'orovno miula n'e žit't'o l'ienöy hänen kera, no mid'ä mie roan? Dan'iin mužikka ottau dan'in: engo lähe kod'ii enämbi, engo lähe kunne. Män'i meččää dan'iin load'i visl'ičän, danin visl'iččää män'i, še toatto. Ana hyö el'et'ää. Miun t'yt'är tapettii, dai mie l'ähen moah pois.

Tämä loppi.

[Mistäbä sie olet kuullun tämän starinan?]. A mie kuul'in, myö ol'ima dvenaccat' l'et, ol'in t'yttönä, meilä ol'i staruuhoa äijä siidä kyl'ässä, mužikka ol'i puujalga, myö kävel'imä sen boabon luo každoi večer, no heän meil'ä ainossen näidä zagatkoi šanou, šanou pien'enä. A mie šinne peäh tartutin kaiken n'e zagatkatten. . . Sielä Jängärveššä.

[Kuinba teilä sanottii, skuaskaksi?]. Starinaksi. Dai t'eälä starinaksi.

ф. 1723/1, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1972.

8. [Kenestä opastu starinaa]

Mama meän maltto mon'ie starinoi sielä šanuo, a n'ämä — ol'i se kyl'än boabo, n'in kyl'än boabolla sillä ainoš mänemmä, illad meidä moan'ittelou, heän yksin el'i, vägi loittuana ol'i kyl'äštä hänen talo, n'i hänellä ol'i igävä el'iä sielä, no n'i meidä sinne moan'ittau pien'enä, paistau olan'd'oa, kuččuu: vai t'yö tulgoa, dai yön sielä pid'au, meid'‿ei lašše, huomuksella tulemma kod'ii aigažee. A läht'iessä šanomma, koista läht'iessä, što mänemmä myö sinne — pimenöy, n'in emmä myö tule kod'ii, sielä magoamma boabon kera. A starikka se puujalga ol'i talvet aina mečässä sielä, a staruuh yksin koissa ol'i.

[Konzaba hän sano starinaa? Sanogo hän illoilla vai päivällä?]. Illoilla, illoilla, päivillä eulun konža šanuo, meidä aina roatatettii, hot' pien'et ol'ima, n'in aina ol'i roaduo. Ei laššettu päivil'l'ä meidä sinne kuundelemaa, illoilla, illoilla sielä ainoš. . . Kezällä ei šanottu, kezällä ei šanottu. Talvella konza t'yötte valmiššutaa kaikki, kezreämää mänemmä, otamma t'yöt, sielä kezreämmä, no siidä istuossa starinoa šanotaa. . . Kezräz'imä, ka ku l'ienemmä vähäista kak škol'nikat pervoklasn'ikad dai jo i. . . Kakši kloassoa kävel'in školaa.

ф. 1723/2, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1972.

9. **Kenen vägi tulou [svoad'bopajo]**

Kenen tuo vägi tulou?
Vävyn tuo vägi tulou.
Eigo ieššä, eigo jälleššä,
vä(y on keššeššä väl'ijen.
Ongo tuolla yävyllä šuur'i šoapka
put't'i pilvie puhujina,
put't'i pilvie puhujina,
da l'äbi meččiä l'äikkyjinä?
Lažetakkoa vävyn oržoa,
pangoa peräzillä sein'il'l'ä d'o.
Iššuttakkoa tuoda vävyö
oččasein'äžee sel'in dä,
oččasein'äžee sel'in dä,
rinnoin rist'ikanžaa kojin.

[Konža pajatettii?]. Konža vä(y tulou koz'illa.

ф. 2392/1, F. I. Markova, Prokkol'a, 1976.

10. **[Svoad'bopajo]**

Kenen vägi tuo tulou?
Vävhyön vägi tuo tulou,
Eij‿ole vävyt enžimän'i,
eigo vävy ole jälgimän'i,
vävyön vägi keššel'l'ä on.
Vävyöl on jo šuur'i šoapka,
puhopil'vil'öin puhuja,
l'äbi meččie l'äiskettäjä,
kohti mečistä korskottaja.
Kuin on meččä huudeheššа
vävhyön kanža on hal'l'akošša.
Lažetakkoa tuo vävhyön oruo
keäl'l'ä kindahattomalla,
šormella n'imettömäl'l'ä.
Piehtaroiččiettit vävhyön oruo
tažazilla tanderilla,
vereksil'l'ä ved'izil'l'ä.
Juottakkoa tuoda vävhyön oruo
kullaista kujoišta myöte,
hobieista t'ijoišta myöte.
Sivokkoa tuoda vävhyön oruo
tažazilla tanhuzilla,
yl'imbäzii šormuzii.
Syöttäkkeä tuoda vävhyön oruo

l'essul'eibeä, pest'y kagroa,
šurvottuo šuven'išuusta.
Vaššakkoa tuoda vävhyön vägie
ilmain oržien ottamatta,
kamahirren korondamatta.

En enämbi muissa.

ф. 2363/13, A. J. Gul'ajeva, Särg'ärvi, 1976.

11. Miero vuottau [svoad'bopajo]

Miero vuottau uutta kuuda,
kyl'ä päiväžen nouženaista.
Miero vuottau veijoistan'i,
veijo tulou, vez'i nouzi,
min'n'a tulou, miero l'iikkuu.
Mint'ää viikon viijyksissä,
kaiken aigoa kavoksissa?
Pien'igo ol'i tuodavan'i,
sidä siel'ä i parandija?
Moržein muan'in'i sižuan'i,
kabul'et't'in'i laguon'i,
nouže ilmain noštamatta,
yl'ene yl'endämättä.
Polle jalga jalakšella,
štob ei jalaš poikki män'is,
taboa toin'i tanderelda,
Stob ei tan(n)ar tajahtain'i,
miero kaikk‿ei kačahtais.
Moržein muan'in'i sižuan'i,
polle jalgan'i pordahalla,
štob ei porraš poikki män'is,
taboa toin'i tanderelda,
štob ei tan(n)ar tajahtain'e,
miero kaikk ei kačahtaise.
Moržein muan'in'i sižuan'i,
kabul'et't'in'i laguon'i,
pane siibyt sižel'öö,
da kuna pöl'yn'i pöl'ähtänöy
sil'l'ä siibyöl'l'ä siipolat.
Pane luz'ikat pane luguloilla,
astiezet pane arvoz'illa,
štob ei kaz'it kanneldaiz
n'i pienet pennut peit'el'däizi.
Moržein muan'in i sižuan'i,
kabul'et't'in'i laguon'i.
Midä kynnyš kyrčis's'öy?
Morhaizhelmua moržienda vuottau.
Midä skeägät kärčistänöy?
Kol'čaiskättä moržienda vuottau.
Midä voarnad vuačkettanou?
Kirjapäidä käzipaikkoi.
Midä čuppu čuihkettanou?
Hyö toaž moržienda vuotettahe.

Pajatettii konža žen'ihhä ottau akan kod'ii, moržiemen ottau kod'ii, n'i sindä moržienda vaššataa sil'l'ä. Nu kuul'it kuin kyžytää käzipaikkoa da hyvätabaista ečitää da kaikki. . .

ф. 2363/5, A. J. Gul'ajeva, Särg'ärvi, 1976.

12. Mint'ää viikko on viivyks'is's'ä [svoad'bopajo]

A konža ad'von kera tulou ni:

Mint'ää viikko on viivyks'is's'ä,
kaiken aijan kavoksissa?
Ol'igo pien'i tuodavan'i,
sidägö siel'ä kažvatitte?
Vain ol'i laiha tuodavan'i,
sidägö siel'ä tažannitte?
Polle d'alga pordahalla,
štobi porras poikki. . .
(Ei, hairahinl).
Min'n'ä tul'i, miero l'iikkuu.
Veijo tul'i, vez'i l'äikkyy.
Polle d'al'ga pordahalla,
štobi porras poikki män'is.
Toin'i taboa tandarella,
štobi tannar tajahtaisse.
Mint'ää kynnyš kyvädäl'iettöy?
Morhahelmoa moržeimmutta.
Mint'ää skeägät kärčedäl'iettöy?
šormuškättä moržemmutta.

ф. 2392/2, F. I. Markova, Prokkol'a, 1976.

13. Kazvatti miuda muamo

Miun muamone kazvatti,
kazvatti ainovan.
Ei yht'ä ruatattanu,
šavussa issutti.
Ei yht'ä ruatattanu,
šavussa issutti.
Šavussa issutti da
l'imonalla gost'itti.
Tuldii mium sulahaižed,
vierahalda rannalda.
En ohotaldi männy
miun muamone ando.
Ando miun ainovaižen,
vierahalla rannalla.
Vierahalla rannalla el'iässä,
on n'el'l'ä zobottua.
Vierahalla rannalla el'iässä
on n'el'l'ä zobottua.
Yks'i zobottane on —
buat'uška da muatuška.
Toine zobottane on —
nadod da kyvyt on.
Kolmaž zobottane on —
miež viinan juomar'i.
N'el'las on zobottane —
vierahalla rannalla.
Vierahalla rannalla el'iässä
l'äksin mie gul'aimaa.
Kačon čirkkuine l'end'äy
omalda rannalda.
Oi, čirkkuine, čirkkuine,
ota omalla rannalla,
Ota omalla rannalla,
da savužessa ištumaa.

ф. 1728/6, M. A. Vasiljeva, Jouhvuara, 1972.

14. T'ämä päivä, pit'kä päivä

T'ämä päivä, pit'kä päivä,
yn'n'ä vuuvven pidohuš.
Kyzyin mie jo kullalda da:
«Piedgo sie miuda miel'essä?» —
«Pijän, pijän mie siud miel'es,
kai on miel'et kuluttu».
Nouzin mie jo korgiella voaralla
kullan kulgoa kuundelemaa.
T'ässä on kulda kulgenun
da jälgyžet on jät't'änyn.
L'ehyöt peäl'l'ä on langennun
da keldažekš on muuttunun.

ф. 1887/21, M. D. L'urina, Sel'gi, 1973.

15. Matkazin mie pihoa myöt'en

Matkazin mie pihoa myöt'en,
n'äin mie šuuren čuudon,
kulda heboista val'l'asti
miä l'ubuičietin.
Kulda heboišta val'l'asti
miä l'ubuičietin.
Mušta lakkuidune korja,
mušta koor'a hebožud.
Mušta lakkuidun'e korja,
mušta koor'a hebožud.
Siihi korjaa istuhiže
muštakulma brihane.
Siihi korjaa istuhiže,
muštakulma brihane,
hyvä, hyvä gost'issa,
koissa viel'ä parembi.
Hyvä, hyvä gost'issa,
koissa vielä parembi.
Koissa kaksi igrakkoa,
molommad l'uubitaa.
Koissa kaksi igrakkoa,
molommad l'uubitaa.
Yksi el'äy goralla,
toine el'äy toižella.
Yksi el'äy goralla,
toine el'äy toižella,
yksi l'uubiu kezäl'l'ä,
toine l'uubiu talvella.
Yksi podar'i kol'ččažen,
toine podar'i paikkažen.

ф. 1729/4, A. T. Tološinova, Poaen, 1972.

16. Kyn'd'äy kulda

Kyn'd'äy kulda, kyn'd'äy kulda,
levied'ä pelduo.
Kyl'väy kulda, kyl'väy kulda
vihandua pihlajua.
Kylväy kulda, kylväy kulda
vihandua pihlajua.
Pihlajasta tul'i tulou,
pihlajazet paletaa.
Pihlajasta tul'i tulou,

pihlajazet paletaa.
L'uubiu briha t'yt't'öist'ä,
rinnall‿ei ruohi tulla.
L'uubiu briha t'yt't'öist'ä,
rinnall‿ei ruohi tulla.

L'uubiz'in mie, l'uubiz'in,
poikki järvestä kandaz'in,
L'uubiz'in mie, l'uubiz'in,
poikki järvestä kandazin.

ф. 2030/44, O. A. Matvejeva, Muasel'gä, 1974.

[Častuškat]

17—19

El'ä maamane mualla luaji
sirotaksi kazvamaa,
jogo driän'i sil'mäl'l'ä isköy
pimieh čuppuu istumaa.

Kažvau raida raijan alla,
raida raijan alla,
vielä pid'au meilä olla
muijen vallan alla.

On jo d'ärvi madala dai
ei sua pohjua suaha.
On jo miiloi hyvä briha,
ei sua praudua suaha.

ф. 2021/3—5, M. P. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

20, 21

Äijä on t'äht'ie taivahassa,
zor'a-t'äht'i on kaunehin.
Äijä on brihua bes's'odassa,
miun jo kulda kaunehin.

T'ässä on kuldane kulgenun
da vain on jäl'l'yd jiän'yn.
L'eht'i on piäl'l'ä langenun
da keldazeksi on män'n'yn.

ф. 2021/32, 33, M. P. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

22—25

Suvessa ollaa suuret pil'vet,
pohjazessa on pouta.
T'ämän illan miiloizesta
on sulamatoin rouda.

Tuulou, tuulou, äijäl'd'i tuulou,
peskurandaa l'ietottau.
Kussa suuret kižazed da
siel'ä Sel'l'in brihazet.

Pajatan kun kun'i on aigaa,
t'ervää tulla liittot (?) päivät.
L'induzed vain l'epet'et'ää,
l'iennöy žual'i aijaista.

El'ä mama kiruo ved da
en‿oo vekovečnaja.
Čerez maalo vremečka
rozluka beskon'ečnaja.

ф. 2021/38—41, M. P. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

26

Pien'i l'indu piäl'ičči l'endi,
viest'ia toi, toi, toi, toi, toi,
Minun miiloi German'iessa
syvässä hauvassa voi, voi, voi.

ф. 2021/14, A. G. Nesterova, Kumsarvi, 1974.

27—31

Seizon mie jo sein'iä vaz da
yl'en suures kručinassa.
Vasta viel'ä muamon lapsi
kiruttii jo n'evesta.

En' jo jouva, en' jo jouva
vezikorvuo nostamaa.
l'öyvin jouduo, l'öyvin jouduo
miiloizen kera istumaa.

Issun mie jo ikkunalla
šulkkupaikka piässä.
Matkuau miiloi ikkunan al'ičči
tal'jankane kiässä.

L'äksin mie jo goralla da
otan kullat keralla.
Tuatto, muamo strogoit ollaa
tullaa t'ervää ottamaa.

Tuulou, tuulou äijäl'd'i tuulou
tuulen kandajaista eij‿oo.
Brihazen kera istunnasta
miel'en andajaista eij‿oo.

ф. 2025/16—20, N. P. Leontjeva, Paduna, 1974.

32—35

It'in it'in illalla
da it'in illaistoašša.
Moamorukkoa valehtel'in,
iče it'in kullaista.

Kulda rukka kuuššaiččou
da miuda vai jo sluuššaiččou.
Vuottau hyveä päiväistä
da miun jo mänendaijaista.

Engo d'ouvva, engo d'ouvva
vet't'ä korvoo kandamaa.
Loajin d'ouvvon, loajin d'ouvvon
kuldoa polvella pid'ämää.

Miula maman'i jo šano:
Kažva abun'ikaksi.
Miehel'‿l'äksin, maman jätin
aivan avuttomaksi.

ф. 2391/27, 29, 31, 32, F. I. Markova, Prokkol'a, 1976.

36—38

L'äkkeä, t'yt'öt, voaralla,]
otamma kullat keralla.
Toatto da moamo stroogoit ollaa,
tullaa t'ervää ottamaa.

Sel'l'in järvi, šuuri järvi,
šulkupaikalla katettu.
Ol'iš paikka l'iivata
da d'iedon kod'i kopata.

Sel'l'in järvi, šuuri järvi,
keski järvellä kivi.
Sii on kivee kirjutettu
miun da miiloin n'imi.

ф. 1888/6, M. D. L'urina, Sel'gi, 1973.

39

Iššun, aššun, pajatan da
pajolla aigoa mänet'än.
Pajolla aigoa mänet'än da
pahoa miel'd'ä parannan.

ф. 1730/3, J. P. Semenova, Jouhvuara, 1972.

40

El'ä muamo kiruole,
da en ole viikon aigone.
Panen hyvän morhan piäl'l'ä
lähen dan'i tule en.

ф. 2030/14, O. A. Matvejeva, Massel'gä, 1974.

41. [Mečässä huhuttii]

Mečäššä huhuttii. Lähed lehtee iellä, n'i värčilöihi riivit, kolhozoa eij‿ollun, ičellä sielä lehmillä, kuivataa, miän aigaa ainos kuivataa talveksi, juomizee pannaa, no n'i ku mäned meččää, siel'ä art't'el'illaa t'yt'öt pajatetaa.

[Ičego näidä pajoja luajittii?]. Emmägö t'ia, myö muista kuul'ima, vanhemmilda t'yt't'öl'öildä.

ф. 2030/18, O. A. Matvejeva, Muasel'gä, 1974.

42. L'äksin mie L'äkkolää

L'äksin mie L'äkkölää,
proijin mie Prokkol'aa.
Prokko siel'ä propad'i.

Mie Prokolla šel'gää.
Prokko miula šauvazen,
mie šauvazen šukšenn'iittäjällä (sic!)
šukšenn'iittäjä šukšozen.
Mie šukšozen hallonved'äjällä,
hallonved'äjä halgozen,
Mie halgozen päččii,
päčči miula hiil'yön,
mie hiil'yön pajaa,
paja miula pol'ičan,
mie pol'ičan meree,
meri. miula karabl'in.

Vot mit't'yn'äzie roskoažima myö.

ф. 2008/51, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

43. L'äksin mie L'äkköl'ää

Läksin mie L'äkköl'ää,
proijin mie Prokkol'aa,
Prokkol'ašta šauvvane,
šauvvažen mie päččii,
päčči miula hiil'en,
hiil'ie mie pajaa,
paja miula pol'ičan,
pol'ičan meree,
mer'i miula šuoloa,
šuolan mie Karjalaa,
Karjalašta kahekšan jäiččeä.

ф. 1893/3, K. I. Dembickaja, Sel'gi, 1973.

44. Yksi ol'i yt't'i

Yksi ol'i yt't'i,
toine ol'i tot't'i,
kolmaš kodoi poal'ikkane,
n'el'l'äž n'eidoi n'iemykkäne,
viiješ vičča rengahune,
kuuveš kut't'i mättähyne,
Šeiččemeš seppä sippa,
kahekšaš kaida parda,
yheksäs kyl'imbäine,
kymmeneš kyl'än van'hin.
Kera, kera kessellä,
keriččimet jäl'l'el'l'ä.

ф. 1893/4, K. J. Dembickaja, Sel'gi, 1973.

45. Tule un'i

Bai-bai L'iidaista,
tule un'i ukkuzii,
pien'en L'iidan pieluksii.
Mama t'yt't'yö baibattau:
tule un'i ukkuzii,
pien'en L'iidan pieluksii.
Mama t'yt't'yö uinottau,
mama t'yt't'yö baibattau.

ф. 1896/21, M. D. Matvejeva, Sel'gi, 1973.

46. [Itkuvirzi maman hauvalla]

Kuin ollaa ylen valgijat päiväzet
i kuin on voalimazet vaivaizet (?)
kuin loaduzii voapukšendelen.
En voinun, otmen'iitoi mamažen'i,
siuda otveeduvaimaa oboid'ija n'äin'ä päiväzin'ä.

I viel'ä vet kuin on okloadazen'i oardehuon (?)
on pien'i okluadan'i hänen oboronazissa.
Oi mamazen'i, kuin on hänen kainoloissa (?) kain'elon puoluzii
hänen kaz'l'azeh azetettu pien'i kazl'ani'n'i. . .
En voinun siuda, polvi mamažen'i,
n'äin'ä päiväzinä n'iin sprovieduvaimaa ploavija.
Uččimaažes uččimien omenan kera,
kuin uččimien rannoilda tul'i ni,
ainos šujendamažes šujendamien omenan kera
siun luo viel'ä šuoriettou.
N'iigo i aivottelen n'iigo oiveldelen, oi otmen'iitoi mamazen'i
kui hänen karjazien keskimäzen kazl'azen. . .
Siun ažetettu kaikkih armahin kanazin
kui kandamien ažetettuloi kaz'onnoiloi dielozii kaimai.
I okloadazeš kuin, otmen'iitoi mamažen'i,
siun kačotun okloadažen
oigeissa olgupäissä kanneldavien
oružja raudazien oboronazie otved'ikse [ndeli].
N'i igoi otmen'iitoi mamazen'i n'e aziažet
olovišša spoassuzišša oiveldel'it?
Vuota kyvel'mön oalan'i Val'arukka
siulda, kyl'l'ä mamazen'i, kyzyn.
I vielä kuin on karjazien van'himman kazl'ažen ažetettu
kaikkia van'hin kazl'an'i,
oigeišša olgupäissä kanneldavien
oružja raudazien oboronazii otproavi.
I viihyt't'äjäzen'i lapsuon ažetettu
vihandon'i viiblon'i vet kui,
viel'ä pošt'i kessen porazilla podros't'imatta,
n'ii vet kuin kurja rukkazen'i
aino siuda kuottel'in kyzyö.
Igoi, otmen'iitoi mamažen'i, oiveldelet
hiän n'e dielod erilaine (?). . .
Viel'ä viihyt't'äjäzen'i lapsuon ažetettu,
vihannembi viiblon'i,
kuin viihyt't'äjäzien'i luohizilla randazilla hänen azetti,
Yn'n'ä pošt'i viluilla virda postel'izilla vierykšendel'i.
I oi otmen'iitoi mamazen'i,
igoi oiveldelet, l'ibo arvottelet,
n'yt kuin on kai uuzii man'ierazii
uččimien paikkazišša n'i, udalan'i mamašen'i,
šiun ud'ielaiduloi uglazii uččimažes
uččimien omenan kera ud'ielaičči.
I voal'ijazien'i lapšud ved siun ažetettuloi valdafat'ierazie
siun el'eässä (?) varoi varuštelou.
Otmen'ittoman sizaren luo
dai siun ažetettuloi oččinazii olguakšendelou,
otmen'iitoi mamazen'i.
Igoi olovissa spoaššuzišša oiveldeled l'ibo arvottelet?
N'iin tule viel'ä, oi valgian'i mamažen'i,
vet t'änä peänä toima. . .
I tule valgeista syn'dyzistä,
kui siula valdazet anettanee n'i vahahernehii valujien
voskovoiloijen tuohussvečkazien kera
valgeista syn'dyzistä vaštaa.
Kuin on omat spoassužet siuda olovii oslobod'ittanee,
n'ii tule hän'dä omaziksi
yksii obozaan'i ottelomaa
kuin t'änä peänä toima.

L'ien'öy mamažen'i, l'ien'öy, l'ähen kod'ii, t'yt'är on koišša, gost'ittamaa. Oi prost'i, mamazen'i, prost'i da blahoslovi.

ф. 1718/11, V. A. Martinova, Poaen, 1972.

Muahpa̰nenda Sellin Präkkilässä

47. [It'köy pokoinikalla kod'ih iessä dorogalla, kun grobu tuodii Huumarizesta]

Oi, armaž l'ubiimoi n'evesk'äžen'i,
mid'äbö olet oserd'iudunun,
kui onehuon varduvuon'i
n'äidä kerdazie t'äh kačon?
Oi aigojazien nadohuon kannotettu,
kui kaikkiin aigažiin d'o vet
armahan varduon'i luo jo kačo ažettel'iuvut.
Oi en'ämbi en vette ihala varduvuon'i
siun kačo n'äid'ä uškonun
kerdazie d'o t'ähä loaduu miun
uuliččapihazilla piet'yt'ää.
Ed voi n'i kuhu loaduloi d'o, pobiednoizen varduvuon, kačo,
pordahuizii podoid'iekše.
Oi, odl'ubiimoi n'evesk'äne,
dostal'it kerdazed miun ikkunan vierozista, kačo, proijikšendelet.
N'yd' d'o pid'au miula rubeta d'o
da viluloista dai randazista kačo load'imaa (?).
Ved' d'o n'äinä päiväzinä siun
loaduškazet, kačo, katetaa n'ii,
en d'o, ožatoi nado rukka,
oman'i obiidazie vet kuin aino siun kera podgovorikšendel'iin.
Kui šurennuolla varduollan'i ol'i d'o
yn'n'ä, kačo, kuužitoistavuoduzista soa
siun kera sulažen.
Ei ollun ihalalla varduollan'i,
kačo, d'o armahissa paikkazissa armozie
kallehien kandazilla, n'i siuda, kačo, vet armast'in.
Đai miun varduzie kuin vet ylen
sulazildi jogo kerdazet,
kačo, omilla sulakiel'yzillä suloal'it n'i,
andele jo n'äillä paikkazilla, kačo,
polvi varduollan'i prošken'jazet.
Kui l'ähed dostal'it kerdazed n'äil'd'ä uul'iččapihazilda,
kačo, opčoine omakundane
kai siuda ollaa dai julgie narodakundane
kui ol'it ylen viežlövän'i,
yn'n'ä ollaa, kačo, mon'ii kymmen'ie, kačo, on vet,
kaikemmoižet ollaa,
maaloid dai staaroit siuda provožaimassa.
Igoi miun ottamien omenane
tulou vahatuohuksuzijen kera vaštazii,
kui d'o on ammuin azettaudunun.
Kačo hot kuin ol'iz vet ol'i ylen hänen kohtahine, kačo,
viežlövän'i.
Moužed d'o on ed'izissä puol'iloissa
siun valujien da vahasvečkazien kera vastazissa da,
n'iin sano d'o sambu nadozešta
šadoakymmenkerdahizet t'ämän ilmazet kaikki sanomizet.

ф. 1893/11, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

48. [Kalmizmual (män'n'ikköh) männessä viržit't'äy pokoinikan vunukalla]

Ooo-voi-voi. Oi, Ol'azen'i,
kuštaba rubiet kui mänet kod'ii
n'i baboa kaččomaa?
Ei n'iil'l'ä, kačo, suurilla šoppiloilla en'ämbi ole,
eigo t'eid'ä en'ämbi kirgoale. . .

49. [Kalmizmuan l'ähil'l'ä kuččuu omua ukkuo pokoin'ikkua]

Oi ottamien omenane, jo vet olemma ylen lähil'l'ä.
Tule jo valujilla dai vahatuohuksut svečkazien kera vastazii.
Tule jo šurenduo n'eveskäist'ä
omas šulazii jo šuojalemaa.
Kačo siun l'ähizii jo kačo
ilman igized d'o kačo kod'izet kopaid'ii.
Moužed rubiet kiiro vardustan'i kiirahat [нрзб.]
Aivombii kyžyö n'ii kačo kun'i on
vasta vielä miun vet
kuverruksuot moužet kuuluutaa.

[Pokoinikan vunukalla].

. . .ei en'ämbi nouže sieldä
babaraiška kačo
nyt n'äistä hauvvoista.
Kačo mit't'ynyöd loajittii kaksisyl'ähizet, kopaid'ii haudazet.

ф. 1893/11a, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973

50. [Hauvan pardahilla]

Oi opčoi omakundane, jo
kačo jo kui olemma siun kačo
n'äijen avoijen (?) pardahilla.
Jo olemma yn'n'ä n'äissä kai
hänen kopaijud d'o ilmanigižed vet postoron'n'oiloi
haudažie jo kaivettii.
Kačo siun aželmuon ažetettu
dai aigomuon ažetettu, aigomažet kopaid'ii.
Ylehižet, kačo, n'ämä siula loajittii ilmanigizet kačo.
Dostal'id dai posl'edn'oit kerdazet d'o,
oi kukkozed d'o ved kačo, kačokkoa.
Ei jo n'i dostal'iloilla minuuttazilla d'o
hänen kačo l'iiččazie emmä voi kaččuo.
Jo ruvettii hänen l'iiččazed d'o mailda muuttumaa.

51. [Lykkeäy d'engoa haudah. It'köy pokoin'ikan t'yt't'ären t'yt'öllä]

Oi al'l'izen armahuzen, kačo jo babaista,
dostal'it kerdazed d'o hänen kačo
n'äid'ä kod'izie jo kačomma,
hod' d'o ei n'i hänen l'iiččazed n'äyt't'eä n'ii.

Ei en'ämbi n'i ked'ä pie kirgoale,
eigo n'i kusta tulduo d'o
omilla sulažemmilla sanazilla ked'ä et pagauttele.
Kyžy jo babalda mon'ikymmenkerdazet
kačo kuin olet kard'ojen van'hin dai utočkazen'i d'o.
Ved' d'o kačo siun varduvuot
dai siun miel'yöd d'o učiil'iščazissa uččivuid n'ii.
Ed'gö vielä sie rubiele d'o
armahaz babazez d'o armahista spoassužista kačo
siula hyvie miel'ialazie d'o mol'imaa dai andelemaa.
Oi kui ol'i armaž babazez d'o,
ei load'inun n'i myt't'ynäzie kačo
t'eijen kohtahizie kui n'i kumakuorii (?)
myt't'ymäzie pahuzie.
Kačo vai myt't'yn'yöt
opčoid narodakundazet i
händ'ä provožaimaa kačo keräyvyttii.
Oi al'l'izen jyt't'yn'yön al'l'izen'i,
armaž babazes kuin ol'i vet.
N'i hod' d'o ei olle voinun t'eil'ä n'i autella, ga
ei jo n'ii kačo pahendanun.
N'iin kui jo sie armaista babaistaz vet'
kačo akkiloiččija hyvii loaduloi n'ii.
Mon'ii kymmenkerdazet, oi Ton'azen'i,
passibozet siula,
babazen d'o kačo kačondoa.

ф. 1893/11b, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

52. [It'köy pokoinikan pojalla]

. . .Oi armahilla ilmoilla, l'ubiimoihized vet ol'it sinočki
n'yt kačo vai kui dostal'izet kerdazed vet'
olovoa ozatoinda mamarukkoa kaimoat.
Hot' on n'ämä viikot aigaized virunda postel'iloilla virut'id.
Kogonaižen'i kogo nel'l'äd vuoduod n'i. . .
. . . .
Tuhatkerdažet passibožet kuin
et kaiman kandajaistazi,
karuloih da kaz'onnoiloih kod'izii ažettanun.
Omistaži kaihoista käzistä pidel'it
ilman'i-igizii vekovečnoiloih kod'izii ažettel'it.
Tuhatkerdazetti, sadakerdazet passiboižet. . .

ф. 1893/12, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

53. [Virži hauvalla toizena päivänä (sanellen)]

. . .Mie lähen yksin käyn, sinne kävel'en. Män'in, sanoin:

Oi aigohizen lapsien kannotettu,
tul'in mie siuda t'änne pagauttamaa.
Kuhba loaduloin vaššattii
siudaššen valgeih spoassuzii?
Oldiigo, ottamien omena, ku on
yl'en loittuana pohoron'ittu,
n'in ol'igo šiula vaššoišša?

Da ol'igo miun ottamane, kun on siid'ä, ottamien omena?
No, n'iin oldiigo šiuda omazikši ottelomašša da,
kuh loaduloi vaššattii da kuih suloaldii da?
Jogo ked'ä ožutettii, vai vielä ei n'i ked'ä ožutettoa?

Noh šanoin:

Läkkä vie miun kera murginalla.
L'ähemmä, kun ollaa vašta
siula ažetundapäiväd
da moužet, kuuled vielä —
kuužii n'ed'el'ilöi šoaten ollaa
korvakuulovad mullat
kukkahissa spoaššuzišša da.
No, armaž l'ubiimoi n'eveskäžen'i,
kah ku ažetuit t'äh meijen l'ähil'l'ä, miun rinnalla,
n'in mie tulen mon'ii kerdazii
siuda t'iäl'dä pagauttelomaa da kuonnuttelomaa da. . .

No, toizena peänä kyz'ymää käyn, kuin šiuda vaššattii, prin'imaidii šinne, oldiigo omat ottamašša da, oldiigo vaštoamassa da. . . Hänen on šulhone tuu'an Puudožaa ažetettu, n'iin tul'igo loittozien perijeezdojen alla siudaššen. . . vaštoih.

ф. 1898/4, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

54. [Itkuvirzi hauvalla kolmandena päivänä]

Oi, aigojazien lapsen kannotettu,
kui n'äin d'o miun l'ähizii paikkazii jo
siuda l'ämbymii spuassužii jo ažetettii.
N'iin mie jo, armaž l'ubiimoi nadožen'i, tul'in
šiuda kukkahista spoassužista kuonnuttelemaa,
dai aigazista spoassužista aigauttelemaa.
Igoi voinet, kukaz l'ubiimoi n'eveskäne,
miun kuverrukšuod d'o kuulla?
Hod' d'o on šuuri art't'el'i omazie ga
kui jo t'äst'ä ollottii jo kai i omažed d'o siun l'ähil'dä.
A l'ämbiemät'öin varduvuon'i,
kuin olen l'ähizil'l'ä moahuzilla astuja n'i,
monet kerdazie jo tulen vaiva varduon'i,
siun n'äil'l'ä dai perustunužilla
peškumuldazii peit't'ehyö d'o eččimää.
Igoi voinet, tužan (?) varduon'i, kačo n'ämä
mon'ikerdažet kačo sanomižed dai olomizet odduumaija?
Kui jo yksil'l'ä dai kačo
moahuzilla myö siun keralla d'o
kogon'ikkazet kogo nel'l'ätkymmenedi vuuvved d'o ol'ima.
Dai yksil'l'ä kačo šuušoviettazilla
kaikkin aigazin d'o izmen'ät't'ömiksi podgovorima.
A n'äist'ä aigoin kuin jo siun kačo
luohizii paikkazii oboid'inen ga,
jo ei l'iene niid'ä kačo izmen'ät't'ömie paginazie paistavie.
Vet kui palehdunu varduon'i kušta šoa d'äin
armahista rod'iitel'ažista, n'iin siun armozišša aino ol'in.
Dai šurendo varduvuon'i kui l'ienen tullun
šulattomilda randažilda armahii paikkazii n'i

sie vet ylen äijäl'd'i miun varduzie d'o šuloal'id dai pagauttel'it.
A n'äist'ä aigaziin d'o n'yt
inoman'iernoid d'o l'iet'ää n'e uglazed
miun tulenda-aigazilla.
Oi, aigojazijen d'o lapsen kannotettu,
ku kargija varduon'i moužet ei rubettoa n'ii
end'izii loaduloi d'o n'ii prin'imaimaa.
Moožed d'o ruvetaa vilužild'i prin'imaimaa
dai vilužild'i viimaimaa.
N'iin kui d'oi mie rod'izin vanhoilla dai vanhannuzilla puol'iloilla,
N'iin kun'i olen d'o hyvissä kačo malttozissa dai
hyvillä zdorovjazilla n'ii,
elä d'o ažettele viikkoloiksi moužed virumaa.
Loajikkoa d'o, et't'ägo miula sinne voi omihis kada (?) sijazii kačo
kaččuo l'ibo sijazie d'o zakaazįvaija.
Ved d'o palehtunuolla varduollan'i
hod' d'o on šuur'i art't'el'i patriettažie ažetettu.
Ga kui kai ollaa l'embimoailmoa myö l'evit'et'yd,
n'in moužet ei miula l'iene
n'ii kumbazii kačo nad'oožaa n'i varazie.
Moužed d'o i oman'i kačo
varduot kai d'o vanhattii, n'ii
kun'i omillan'i sidosiilazilla olen n'ii
sin'i olen omiššan'i kačo n'äissä azetettuloišša kammarišša koalelen.
A kui jo lopettanou sidosiiiazed n'i
en voi arvella, kumbazii jo paikkazii azetun,
kuin on šuuri art't'el'i aigomazie azetettu.
En, varduon'i, voi n'i arvella n'i toivuo.
Hod' d'o on yksi ainova al'l'izen'i,
n'iin siihi eij ooi n'i myt't'näzie kačo izmen'ät't'ömie varazie,
kuin on ved' d'o iče kačo karuloilla dai poved'en'n'azilla
iččied'ää ved'äy.
Viinar'umkijen kačo kaldoal'ija dai
kabakkaoviloin avoal'ija.
N'iin en d'o angeh mamazen'i hänee
kohtahizista d'o ailahužista n'i,
en voi n'i kudamii paikkazii vagauduo.

T'ämän viržit'an vielä huomena mänen.

ф. 1898/5, M. I. Stafejeva, Sel' gi, 1973.

55. [Itkuvirži hauvalla]

Egl'ein viržit'in vähän. Egl'ein n'iin vain mie vähäzen sielä kuonnuttel'in, muuda n'i mid'ä:

Vuota jo rubielen, kurja varduvuon'i kuonnuttelemaa.
A hospod'iikkoa da boože blahoslovikkoa
seiččemil'l'ätoista seizojat sidon'ebesnoit sidoan'gel'ižet,
Kaldevukkuo jo kahtoanne päin
peruštunuot peškumuldazet.
Mie jo, vardukkan'i, kačo ažetuin jo,
oi armaž l'ubiimoi n'evesk'äne, šiuda sproveduimaa.
Kui vašta enži yöhyt šiun kaimažima, ažettima
peruštunužii n'äih peškumuldažii n'i.
Kuimba olet, ollougo šiun miel'ijen vaštazii

sinne vaššattu šiuda?
Ol'igo, kumbane ol'i siun kačo enžimäziksi
aigojazijen paikkazista, armaš
azehune siuda ottamašša?
Ol'igo oi kallehii spoassuzii
valujien vahatuohukšuzijen kera,
ottamien miun omenane kuin on yn'n'ä lähil'l'ä rod'ii,
n'iin siuda vaštoalemašša?
Kui jo kyl'mänyt't'ä varduttan'i
kyhävyt't'änöy kyžymää n'i,
šano d'o yl'en kačo vienoizil'd'i kaikemmoižed viest'ižet,
dai šambunuošta varduoštan'i šanomižet.
Mie jo varduvuon'i ved' n'äissä omissan'i olopaikkazissa olen n'ygöi.
Oi oman'i azetetun al'l'ižen aigomuon kera aššukšendel'ietin.
A d'o n'äist'ä aigaziin onnoakko
onehella ičellän'i pid'äy jiähä yksin.
N'iin tuima varduon'i olen d'o
yn'n'ä butto rouno kui jo ei oldoa n'i
kargijalla varduollan'i n'i mit kohtazii n'i
inoman'iernoih loaduloih jo rubiel'in odduumaimaa.
En d'o voi, šurendo n'eveskäzen'i,
šiun n'äist'ä n'i paikkazišta n'i yksinäl'l'ää
olen opčoista omakundazešta kačo
siun n'äil'l'ä kačo peruštunuzilla peškumuldazilla.
Kui armas siun azetettu al'l'izeš
vet on kui loittuona n'iin, ei kaikilla päiväzil'l'ä
kero lapšut kergie siun luo.
Kui jo voidanou hot kogon'ikkazišša moužet kolmien n'ed'el'il'öin
tagaperissä siun luo koaloa,
n'iin el'ä jo n'in, oi armaž l'ubiimoi n'evesk'äžen'i, vigazilla vie,
vet on hänel'l'ä oldii yl'en n'ämä dai
jygiet aigazet aššuttavina.
Kui jo yn'n'ä n'edel'iaigažet aino pid'i vetten
šiun n'äidä kaimavoloi (?) kačo
kargialla hänellä varduollan'i ažettoa da kaččuo.

ф. 1898/6, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

56. [Itkuviržì hauvalla 9. päivänä, sanellen]

[Midä viržitetää 9. päivänä?]. — Ka sie tože, mäned da šanotten kaa:

Kogon'ikkazet šiula l'iettii
kogo kolmed n'ed'el'ižetten
armahissa spoassuzissa ažetellaakšee da.
Valgeissa spoassuzišša kuin sielä vaššattii da?
Kui, ongo šiel'ä, šiuda, kuin piet'ää da
ongo tuldiigo valgein spaossuzien ka kolmien n'ed'el'yizen
proid'ihuo moužed n'yt občoi omakunda kaikki.
Kušša ket on rod'it'el'skoid rod'it'el'azetten,
armahat omazetten, jogo kaikkie ožutettii
polvi špoassuzissa
podrouno siulasse?
Priimit't'iigo hyvin omaš
opčoi omakundane kaikki?
N'yt tul'ima myö siuda ottamaa,
azettima siun kohtahizetten
kuušn'ed'äl'izetten murginaverozetten

L'äkkä n'yd miän kera
da ota opčoi da oma kundoa kaikkie,
ugošt'imma t'änä peänä,
t'eijen kohtahižed verot ažettima da.
Meil'ä on inhužilla varduovuzilla igävätten,
siun tuimazed varduot tuššišša.
Kuin šiuda l'eän'imä da kui siuda kah kaččoma,
ka kun'i ol'it kallehilla ilmazilla peäl'l'ä.
Pid'i mon'ii kerdazii siuda noššella,
ku olid viero post'el'izissa viruja,
n'in ei siuda kui obiid'ittu
omaš azetetun al'l'izen aigomuot,
noššeldii dai al'l'ine kačottii hyvii loaduloih.
No n'i rubie siel'dä heid'ä,
edgo voi udaljsta špoassužista
heijen kohtahizie hyvie umazie umol'aija da
heilä andoa hyvie miel'ialazie da zdorovjazie,
kuin šiuda hyvii loaduloi l'eän'it't'ii l'eän'imäzetten,
kačottii, ei hyl'l'ät't'y, eigo t'yönnet't'y kunne,
omišša uglazišša piet't'ii.

ф. 1898/8, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

57. [Itku kuuven n'ed'el'in proid'ihuo]

Hospod'ikkoa, boože blahoslovikkoa
seiččemil'l'ätoista seižojat,
sidonebesnoit sidoan'gel'ižet.
Avavukkoa d'o kahtoanne päin, kallehet kladbiščamuldazet.
Vuota jo rubielen palehtunun varduvuon'i pagauttelemaa.
Vuota jo rubielen kurja varduvuon'i kuonnuttelemaa.
Kun'i olet pappiloin pajattamatta, n'i
moužet kuužii n'ed'el'izil'öi šoa meän kuverrukset kuundelet.
Oi, Anna da Feodorovna, tul'ima jo šiuda vet ažettima
n'äiksi päiväziksi vet kallehed dai murginaverozet.
N'iin kereäl'e jo opčoida dai omakunnaista d'o n'äil'l'ä murginazilla.
Mie jo inhužen'i izmen'ät't'ömiksi siula sanon dai kyz'yn.
Kui jo kogon'ikkazedi kogo kuuvedn'ed'el'ižet
šiun kallehii spoassužii kaimazima, n'iin
en d'o, one(h) varduvuon'i, en voi n'i yksie kačo päiväzie unahella.
Jogo huomuš kačo zavtrennoloilla
zavtrokkaverozilla siuda vet i vspomn'ikšendelen.
Oi aigomien kačo ažehuon kannotettu,
elä jo kačo vihazilla vieronožie veä, hod' d'o
emmä olle voinun šiuda n'i miel'ijen vaštažii jo ažettoa.
A kui jo i kačo miun kaččomiziksi n'iin,
kačo oldii siula mon'iikerdazet kačo azetukšuot izmen'ät't'ömiksi,
kuin ol'i siula azetettu al'l'izeš kaikkien aigazien kaččoa da.
Kallehii spoassužii kačo kaimoalenda aigažen d'o. . .

ф. 1898/11, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

58. [Itkusanat kuužin'ed'el'izel'd'ä l'äht'iessä]

Kun ollou poiga l'ibo nevesk'ä hyvin ollou piet't'y, ga anetaa passibuo hellä piennästä, l'ibo t'yt't'äril'l'ä l'ibo kel'l'ä tahokkaa. . . Ka kun mie mänen sinne plem'an'n'ikan luo, männen sinne ga. No, n'in sielä ku rubien läht'ömää ga pid'au šanuo:

Passibo da passibo armahazen kandajazen
siula l'eän'imeä, pid'ämeä.
Armaž mamažeš kuin ol'i pahoilla poved'en'ijoloilla,
n'i kun ed n'i kunne hän'dä hyl'l'ännyn,
omišša uglazišša pijit,
lämmin'd'ä mamaista lämmit't'el'it,
dai armašta mamaista armaštel'id,
dai kaikkii loaduloih čoajuved'yzil'l'ä palavoilla ugoščaičitten,
dai kaikenmoizilla noštomukšilla noštel'itten.
Et ollun aino šuureštaa,
edgo armahan mamazella šanonun pahoa n'i mid'ä,
hyvillä šanazilla šanoit.
Passibo da passibo, oi patriettane.
Moužed rubieu armaž mamažes siun,
kuin on šiulaš jo ažetettu
armahilla ilmazilla peäl'l'ä omiedaš, no,
n'in rubieu heid'ä vardeimaa,
l'ibo rubieu heid'ä auttelomaa aigomazie,
siun, aigomazen, ažetettuloja.
No n'i rubieu heid'ä hyväzest'i kah šielä karavuul'imaa
da rubieu heil'ä hyvie miel'izie andelomaa da
(*no pojalla sil'l'ä, lapsilla*).
No da, rubekkoa t'yö vspomn'imaa,
elgiä rubekkoa unahtamaa.
Rubietta huomukšella huomužzautrokkazie šyömää, n'i
rubekkoa vspomn'ikšendelomaa mamaista:
Ol'i armahilla ilmazilla peäl'l'ä armaz mamazen'i,
da kah, kaččo meid'ä hyväzešt'i da pid'i,
n'i emmä n'i myö händ'ä unaha.
Rubekkoa vspomn'imaa da. . .
l'eän'i mamaista l'eän'ijä n'i hyvii loaduloih
n'i moožed mamazeš ei n'i armahišša spoaššužišša unaha.
Hod mil'l'ä voinou n'in
t'eijen kohtaizie hot eigo zdorovjazie parembazie teil'ä umol'aiče
kuh loaduloi, et't'ä ažettanun polvimoakundazilla posloviččazie.

[Mibä on polvimoakundazet?]. Ka se opčoi moakunda. . . No t'ässä kaa naroda.

ф. 1898/9, M. I. Stafejeva, Sel'gi, 1973.

59. [Itkuviržі t'yt't'ärel'l'ä, kun moamo kuol'i]

Moamolla grobu jo perttii loajittii, da tuldii haudoa kaivamašta, t'yt'är ištuu kui opal'noi, n'i ked hänellä ei pagautettoa. . . A mie män'in siih hän'el'l'ä ka vain:

Nukka ainova da al'l'il'indun'i,
kaunehen kandaižen kannotettu,
kallehen mamažen ažetettu,
vaččazissa magautettu ainova al'l'il'indužen'i,
kačo vain on kallehella kandajazellaš
miel'ien izmen'ättömät,
kui ihalaista kandajaistaš
n'äihien izmen'ättömäzien ikkunakorvazista,
kudamažet ollaa kuuvellatoista virššoilla. . . kuuššottajat.
Jäl'gi da posl'iedn'oid minuuttažet.
Kačo vai kallehella kandajazellaš,

mimmoizet imminaiguizet škatulkazet ažetettii
da kod'ized varuššettii.
Nukka kallehella kandaižellaš
armahilla ilmoilla piäl'l'ä olleššа
kyz'ymmä siun kohtaizet armožet,
kyz'ymmä siun kohtaizet šulat,
ku olet yksi da al'l'il'indužen'i aigomut.

Siinä t'yt't'ärellä sillä it'en.

ф. 2362/1, U. I. Vaskojeva, Prokkol'a, 1976.

60. [Itkuviržі pojalla]

Oi jo kal'l'is kannettuzen'i,
armaz jo l'ubiimoi poigazen'i,
vet siuda n'ygöi t'yönd'el'emmä
valmehii kaz'onnoiloiz'ii kod'iz'ii,
valmehii kaz'onnoih l'eibäžii, kaz'onnoih sobažii.
Oi jo kal'l'is kannettuzen'i,
armaz jo poigarukkazen'i,
el'ä jo armasta *mamarukkoa* unohtele,
hod' d'o l'ähet sie vierahii valdaziin jo,
l'öyvvä jo aigomazen'i aigaista,
hod' d'o šie kirjuttele hot'i kaksi sanaista
kallehel jo kandajažel mamažel.
Hod' d'o t'yönnä kakši sanastročkaista,
hot sivoksendele jo l'endäjäžel l'indužel n'okkaa,
ana armahazen mamazen hož uspokoiččieze
omat valgied ryndähäžet,
ei štobi tuškažet tuššattaiz ryndähäžie.
Oi jo. . . l'ubiimoi jo armas
kal'l'is kannettužen'i *poigarukka*. . .

En en'ämbi n'i muissa. Voinoa vašše n'äidä, saldataksi konža t'yönnet't'ii, n'i siidä [viržitin], sodamiehiksi.

ф. 2033/4, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

[Poslovicat]

61—64

T'yhjä värčči seizoal'l'aa ei pyzy.
Yht'iäl'l'ä päin ei vezi juokse.
Myt'ys on huhuoja, ga moine ehät't'äjä.
Syönd'ä syön'n'äl'l'ä piäl'l'ä luad'ieksee, a l'yönd'ä l'yön'n'-äl'l'ä piäl'l'ä ei luad'iete.

НАКФАН, ф. 1, оп. 45, ед. хр. 131, л. 2, 5,
M. I. Čurujeva, Jouhvuara, 1972.

65

Yskä lapšen yl'end'äy, da kämmen lapšen parandau. Kun hämähyt'ämmä kämmenel'l'ä, dai lapši paranou dai uinuau.

ф. 1882/13, A. I. Lokkina, Sel'gi, 1973.

66

Kessel'd'ä nahkua on viil'd'y, sanotaa, ken on boikkoi.

ф. 2008/55, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

67

Kussa griba kazvo, siih i happan'i.

ф. 2036/5, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

68, 69

Kaz'in un'i muattavana, koiran n'äl'gä kestettävänä (t'erpit't'ävänä).
T'yhjä värčči vähän seizou, t'yhjä pagina pit'kene ei.

ф. 2008/47, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

70

L'innun istumatoinda puuda da rist'ikanžoa hallatoinda ei ole.

НАКФАН, ф. 1, оп. 45, ед. хр. 132, л. 38, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

71

Mittyne kando, semmoine veza.

ф. 2008/50, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

72, 73

Omua lasta it'e da lyö.
Kerda Markkie naitetaa (mitys puuttunou — elä)

ф. 2248/28, 31, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

74—76

Il'l'en isköy, pakkane potkuau.
Hyö myt't'yöt ollaa — vessä ed uuvestaa (n'iin pid'au kui tahokkaa miula märgä jauhuo).
Pahin lapsi paimen'ii, a ožatoin rist'ikanža muamind'imaksi.

ф. 2249/1, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

77

Andomiel'est ei miel'dä, ottopojasta [ei] poigua.

ф. 2250/29, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

78

Kuollen, n'in kuoppaa, hävien — da haudaa.

ф. 2252/24, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

79

Kazvo ei kaun'issuta — kyl'vö ei kyllässytä.

ф. 2009/18, O. V. Mitrofanova, Čobene, 1974.

80

A n'ygönä muissa lehmä keziä.

ф. 2022/26, J. J. Segežskaja, Muasel'gä, 1974.

81

Kyl'än ilo, kojin kond'io.

НАКФАН, ф. 1, оп. 45, ед. хр. 132, л. 53, M. Ф. Kondrojeva, Poaen, 1975.

[Zagatkat]

82—87

Meččää matkoat — kod'ii kaččou, kod'ii matkoat — meččää kaččou.

Kessel'i.

Hyčykkän'i mužikkan'i kaikilda helmat kaččou.

Kyn'n'ys.

N'el'l'ä vel'l'est'ä yhen katokšen alla moataa.

Stola.

Ukkon'i ryöčäkkön'i kuuži kuššakkoa vyöl'l'ä.

Bučči.

Ukkon'i ryöčäkkön'i kaiken pellot kävel'öy, kod'ii moata tulou.

Čirppi.

Kaksi veikkua rinnakkaa el'et'ää, a yksist'ä ei n'eät't'eä.

Sil'mät.

ф. 1532/4, A. J. L'ebedeva, A. A. Den'isova, Poaen, 1971.

Mušta kana — ruškied jäičät.

Kat't'ila hiilokšella.

ф. 2008/47, A. J. Kirillova, Čobene, 1974.

89—95

N'el'l'ä n'eijoista yhtee paikkaa kuššah.

L'ehmää l'ypšetää.

N'el'l'ä n'eijoista yhen paikan alla seizotah.

Stola.

Mužikkan'i l'yčykkän'i, kaikkien helmojen kaččojan'i.

Kyn'n'yš.

Arvotat, arvotat, arvotat, sanot, arvakkoa mi on: «Čieppi čiepin peässä, čieppi čiepin peässä, čiepin peässä lukku». Arvakkoa mi on. «Ka vot eibä šoa arvata».

Päčči. Ka vain iel'l'ä oldii pal'čat, no šanotaa čieppi čiepin.

A arvakkoa mi on: «Ražvan'i rago laučan peässä». Arvotamma, arvotamma, mi on. Rieht'il'ä.

«Šoan kauhoa vettä vedäy». N'i vot en muissa kuin on. . . šoan kauhan vettä vedäy, ku paned vettä kyl'yy päččii, äijän muštii päččil'öi noih. N'i vot en muissa.

Eibä šoa muistoa n'ygönä mid'ä šanua. [Konža arvotettii?]. Ka arvoutetaa. . . ka illoilla kun keräyvyd' joukkoo. Ištumaa, ildoa ištumaa, iel'l'ä vet ildoa iššuttii: kezrät't'ii, iššutaa, pajatetaa, starinoa šanotaa, sen'ie arvotuksie. N'ygönä k emmä n'i ildoa iššu, emmägo n'i mid'ä ga.

ф. 2363/14, A. J. Gul'ajeva, M. V. Morozova, Särg'ärvi, 1976.

96—99

L'eht'i lekahtau, kai miero kačahtau.

Ovesta tulija.

Kilajau, kalajau kadajaizen kuoren ala.

Silmät.

T'äyži karžina koivuista halguo.

Hambahat suussa.

Mi iččiel ei n'äu?

Každvo.

ф. 2247/2, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

100, 101

Ničkäu, n'ačkäu, nilapiädä tungou.

Taiginua sotetaa.

Vora män'ou aittaa, salkud jätti kynnyksel.
Parittelu.

ф. 2248/11, P. S. Saveljeva, Mänd'ysel'gä, 1975.

102—109

Mi on iččee sel'l'in?
Risti kaglassa.

Mi on pert't'ii sel'l'in?
Kirves.

Mi pert'issä ei n'ä(y?
L'ämmin.

Mi pihalla ei n'ä(y?
Vilu.

Tuatto vasta synd'yy, a poiga jo meččää matkuau.
Sa(u.

Mušta kana ruskiel jiäl'ičöillä piälä ištuu.
Hiilet.

Riihi raudane, kagrane kate, kägi piäl'ä kiändeliet'öu.
Kakkarua paistau rieht'ilällä.

Kägi istuu, suoni rippuu.
Kuoželi da langa.

ф. 2251/19, P. S. Saveljeva, I. I. Petrova, Mänd'ysel'gä, 1975.

110—113

Leikkoau, leikkoau, a lastuo ei rod'ie.
Soudau.

Mi n'el'l'äst sijasta kužou?
Lehmä lypsäy.

Viizi sormie — kai hauvvoissa.
Perčankka.

Mi on moalla magein?
Uni.

ф. 2253/9, P. S. Saveljeva,, Mänd'ysel'gä, 1975.

114—116

Täyzi karžina valgiedu lammastu.
Hambahat.

Kädeh mahtuu, pert't'ih ei mahu.
Pitkä žerda.

Kädeh ottua suau, a pihal ei sua lykätä.
Höyhen.

ф. 2012/42—44, A. B. Jefimova, Čobene, 1974.

СПИСОК ИНФОРМАТОРОВ *

№ п/п	Фамилия, имя, отчество	Год рожд.	Место рожд.	№ раздела и текста
1	Антонова Анна Тимофеевна	1898	Паданы	II, 12
2	Бреккиева Мария Дмитриевна	1907	Сельги	II, 44, 68
3	Васильева Мария Андреевна	1907	Петельнаволок	III, 4, 13
4	Васькоева Ульяна Ивановна	1926	Юккогуба	III, 59
5	Вахроева Елена Михайловна	1891	Масельга	I, 25, 48, 59
6	Готчиева Мария Михайловна	1917	Семчезеро	II, 35
7	Гуляева Александра Елисеевна	1913	Гонгинаволок	I, 4; III, 10, 11, 89—95
8	Гурьев Макар Харитонович	1906	Сельги	II, 41
9	Гурьева Евдокия Егоровна	1905	Паданы	I, 6, 15; II, 30, 46, 73
10	Дембицкая Клавдия Исаковна	1911	Сельги	III, 43, 44
11	Денисова Анна Александровна	1902	Паданы	III, 82—87
12	Ефимова Анна Борисовна	1905	Линдозеро	I, 1, 12; II, 26; III, 114—116
13	Звездочетова Евдокия Ивановна	1912	Петельнаволок	II, 45, 63
14	Кириллова Александра Елисеевна	1905	Келдоваара	I, 16, 17, 55; II, 23, 25, 48; III, 42, 60, 66—71, 88
15	Кондроева Мария Фатеевна	1928	Паданы	III, 81
16	Кононова Анастасия Тимофеевна	1900	Паданы	I, 51; II, 12
17	Коппалова Анастасия Фатеевна	1902	Сельги	II, 66
18	Лебедева Агафья Яковлевна	1899	Паданы	III, 82—87
19	Леонтьева Наталья Петровна	1910	Покровское	I, 63; II, 27; III, 27—31

* В списке даны информаторы, тексты рассказов которых помещены в сборнике.

№ п/п	Фамилия, имя, отчество	Год рожд.	Место рожд.	№ раздела и текста
20	Липпиева Марфа Павловна	1907	Сельги	I, 61, 62
21	Логинова Анна Захарьевна	1906	Сондалы	I, 14; II, 8, 31, 65, 68, 72
22	Локкин Петр Иванович	1906	Сельги	II, 28, 37, 75
23	Локкина Анна Ивановна	1914	Сельги	I, 7, 60; II, 1, 20, 42; III, 65
24	Локкина Мария Васильевна	1910	Сондалы	II, 44, 56, 57
25	Локкина Парасковья Яковлевна	1901	Сондалы	I, 28; II, 57
26	Лошкина Анастасия Григорьевна	1912	Сосновнаволок	II, 76
27	Люрина Мария Дмитриевна	1931	Сельги	III, 14, 36—38
28	Максиева Анисья Ивановна	1907	Масельга	I, 35
29	Максимова Анна Федоровна	1908	Евгора	I, 53
30	Маркова Фекла Ивановна	1913	Петельнаволок	I, 11, 65; II, 43; III, 9, 12, 32—35
31	Мартынова Валентина Александровна	1911	Паданы	III, 46
32	Матвеева Мария Дмитриевна	1928	Сельги	III, 45
33	Матвеева Ольга Авдеевна	1910	Петельнаволок	I, 33, 64; III, 16, 40,41
34	Миронов Сергей Дмитриевич	1910	Сельги	II, 29
35	Митрофанова Ольга Васильевна	1903	Чёбино	II, 6; III, 79
36	Михайлова Мария Алексеевна	1896	Лазарево	I, 47; III, 5
37	Моккоев Федор Яковлевич	1907	Остречье	I, 21, 22
38	Морозова Мария Васильевна	1912	Петровнаволок	I, 9, 49, 68; III, 1—3, 89—95
39	Мошкина Дарья Акимовна	1908	Сельги	II, 71
40	Нестерова Александра Григорьевна	1908	Покровское	I, 2, 3, 34; II, 3, 22,36,52; III,26
41	Нестерова Мария Петровна	1909	Покровское	I, 2, 3; II, 36, 52; III, 17—25
42	Носова Афимья Прокопьевна	1912	Петельнаволок	I, 8, 10, 67; II, 62
43	Петрова Анастасья Григорьевна	1900	Сельги	II, 32
44	Петрова Иринья Иудишна	1892	Мяндусельга	II, 19; III, 102—109
45	Понтина Анна Васильевна	1896	Юккогуба	I, 66; II, 54
46	Проккоева Федосья Романовна	1906	Юккогуба	II, 33, 34
47	Романова Наталья Григорьевна	1882	Остречье	I, 5, 20; II, 50
48	Савельева Анастасия Егоровна	1900	Лисья Губа	II, 49, 55

Продолжение

№ п/п	Фамилия, имя, отчество	Год рожд.	Место рожд.	№ раздела и текста
49	Савельева Мария Григорьевна	1910	Юккогуба	I, 13, 36, 50; II, 10
50	Савельева Прасковья Степановна	1913	Мяндусельга	II, 2, 4, 9, 11, 15, 17—19, 21, 39, 40, 47, 53, 58, 59, 61, 67, 70, 74; III, 72—78, 96—113.
51	Сегежская Евдокия Елисеевна	1899	Каличие	I, 58; II, 45, 63; III, 80
52	Семенова Евдокия Петровна	1907	Сельги	II, 16; III, 39
53	Стаппуева Пелагея Евдокимовна	1906	Сельги	I, 23
54	Стафеева Мария Ивановна	1907	Янгозеро	I, 56, 57, 69, 70; II, 7, 14, 51, 64; III, 6—8, 47—58
55	Терентьева Мария Григорьевна	1907	Остречье	I, 47, 52
56	Тереньева Хавронья Семеновна	1906	Лазарево	II, 69
57	Толошинова Анна Трофимовна	1914	Паданы	I, 54, 71; II, 13, 24; III, 15
58	Травина Евдокия Константиновна	1912	Сельги	II, 38, 60
59	Туруева Клавдия Ивановна	1906	Юккогуба	I, 18, 19
60	Федотова Федосья Николаевна	1912	Юккогуба	I, 24, 26, 27, 29, 30—32, 37—46
61	Чуруева Мария Ивановна	1911	Евгора	I, 53; II, 5; III, 61—64

СПИСОК НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТОВ

Ахвенламби (Ahvenlambi)

Баранья Гора (Bokonvuara)

Веньги (Vengi)

Гимолы (Himol'a)
Гонгинаволок (Honganiemi)
Гумарино (Huumarine)

Евгора (Jouhvuara)

Каличие (Kaličie)
Карельская Масельга, Масельга (Muasel'gä)
Келдоваара (Keldovuara)
Коргуба (Korbilakši)
Корташи (Kortaši)

Лазарево (Loazari)
Линдозеро (Lindarvi)
Лисья Губа (Lissepohja)

Мяндусельга (Suvipiä)
  Каржиксельга (Karžiksel'gä)
  Курикансельга (Kurikansel'gä)
  Мяндусельга (Mänd'ysel'gä)

Ондозеро (Ondarvi)
Остречье (Ahvenjärvi)
Остров (Elosuari)

Паданы (Poaen)
  Беруга (Beruga)
  Гора (Gorka)
  Гореннiеми (Gor'onniemi)
  Койвуниеми (Koivuniemi)
  Лакши (Lakši)
  Погост (Pogosta-Kirikköpuoli)
  Термо, Термона (T'ermo)

Падун (Paduna)
Петельнаволок (Pet'el'niemi)
Петрова Гора (Pedrizenvoara)
Петровнаволок (Hirviniemi)
Пёлькюля (Pöl'kylä)

Плакунваара (Plakynvuara, Plakku
Повенец (Povenčča
Покровское (Kumsarvi)
Поросозеро (Porarvi)

Ругозеро (Rugarvi)
  Рюхья (Ryhjä)
  Северный конец (Pohjapiä)
  Южный конец (Suvipiä)

Саезеро (Suajärvi)
Самсонова Гора (Šamsozenvoara
Святнаволок (Pyhäniemi)
Сегежа (Segehe)
Сельги (Sel'gi)
  Берег (Randa)
  Ниеми (Niemi)
  Погост (Pogosta)
  Пряккиля (Präkkil'ä)
  Северный конец (Pohjapee)
  Южный конец (Suvi)
Семчезеро (Semsarvi)
  Загубье (Zagubja)
  Погост (Pogosta)
  Северный конец (Pohjapiä)
Семчи (Semčči)
Совдозеро (Soudarvi)
Сондалы (Šuonnal)
Сосновнаволок (Män'd'yniemi)
Сяргозеро (Särgärvi)

Торосозеро (Torazjärvi)

Чёбино (Čobene)
Чиасалма (Čiasalmi)

Шайдома (Šaidome)
Шалговаара (Šalgovoara)
Шароваара (Šarovuara)
Шуньга (Šungu)

Юккогуба (Prokkol'a)
  Лошкино (Lošken kylä)
Юстозеро (Justarvi)

Янгозеро (Jängärvi)

УКАЗАТЕЛЬ КАРЕЛЬСКИХ ТЕРМИНОВ *

Ad'vo (ad'ivo, at'ivo) — гостящая у родни девушка; молодая жена, возлюбленная 14, 15, 22, 98, 133, 136, 171, 182
Ad'voissa — гостьба девушек у родни и молодой жены у своих родителей 35, 43, 102, 104, 110, 113, 125, 130—133, 136
Aida — изгородь, заграждение (на свадьбе) 50
Aiga — время, пора 31, 73, 107, 182, 194
Aigomane — в плачах ребенок 193, 194, 196
Aijas — жердь изгороди 82
Aiza — оглобля, оцеп для зыбки 32
Aitta — клеть 48, 51, 52, 70
Akka — баба, жена, женщина 41, 42, 70, 74, 78, 83, 165, 180 *см. также* In'ehmine
Alažet — рукавицы 49, 67
Al'l'i — морянка, саук; в плачах — молодая девушка 190, 191, 193, 194, 196
Al'l'inimyzet — в плачах волосы невесты 63
Andilas — невеста 17, 42, 45—58, 63—65, 68—70 *см. также* N'evesta
Argi — мясоед 102, 113
Art't'eli — группа людей, семья 35, 102, 193 *см. также* Joukko
Arvotuš — загадка 200
Ašt'ie — посудина 53, 73, 182
Avain — ключ 108
Avando — прорубь 102, 106, 107, 108

Baba (babo) — бабка, бабушка 75, 83 *см. также* Boabo (buabo)
Balalaikka — балалайка 123
Balkka — балка 34
Barba — ветка 39, 135, 145 *см. также* Varba
Bašmakka — башмак 173
Bes's'oda — беседа (игры, танцы) 43, 98, 120, 121, 123, 126, 127, 129 *см. также* Kiža
Bes's'odatalo — беседный дом 122, 125 *см. также* Kižapert't'i
Blinkka — блин 105 *см. также* Kakkara
Boabo — бабка, бабушка; повитуха 31, 35, 37, 74, 77, 169 *см. также* Baba
Boat'uška (buat'uška) — свекр 32, 47, 69, 70, 111
Bohročča — рождение пресвятой богородицы (праздник) 137
Bokko — баран 116
Bratana — двоюродный брат 46, 68, 130
Briha, brihačču — парень, мальчик 38, 40, 53, 70, 102, 110, 113
Bučči — бочка 119, 169

Čarkka — чарка 42, 68
Časouna — часовня 100, 101, 116, 117, 119
Čikko — сестра 43, 45, 46, 47, 56, 57, 78
Čirkku(i)ne — птичка 174, 175, 183
Čirppi — серп 43, 199
Čoaju (čuaju) — чай 36, 42, 44, 54, 72, 85
Čoari — царь 168, 172
Čoassu (čuassu) — час 72, 77
Čokko — игра в жмурки 176, 177
Čukkel'i — куколь, надеваемый на покойника, саван 71, 75, 83 *см. также* Kukkel'i

* В указателе учтены наиболее характерные термины.

Čulana — чулан, клеть 48, 52
Čuppu — угол в избе 34, 77, 82 *см. также* Šoppi
Čuhkavo — пирог 85

Den'ga (den'gat) — денежная монета, деньги 38, 44, 50, 51, 55, 81, 100, 115, 117
De äd'in'ä (d'iäd'inä) — жена дяди 41, 54, 61, 68, 84
D'iedo — дед 119
D'iäd'ö (d'äd'ä) — дядя 41, 43, 46, 54, 56, 61, 69, 113, 130
D'iäksiä — дать обет, завет 93 *см. также* Jiäksie
Doroga — дорога 103, 111, 132
Duuma — «дума», совет родни во время сватовства 40, 121

Ehät't'äjä — перевозчик 197
Elo§ — житье, добро (имущество) 36
Emu§ta — подол женской рубахи 37, 69, 104
Emänd'ä — хозяйка 101, 111, 112

Fata — большой платок, закрывающий голову и лицо невесты в некоторые моменты свадьбы 19, 48, 49, 52, 67, 70
Frola — праздник св. Фрола 100, 101

Gorn'ičča — горница 31, 33, 48, 51, 68, 109
Gost'at — гости (в свадебном обряде) 18, 46, 47, 57, 58
Gost'inča — гостинец 87, 123
Grobu — гроб 71—73, 75, 79, 80, 109
Guarusta — гарусный сарафан 50, 69
Guomeno — гумно 127

Halgo — полено 176, 178, 187
Halgopino — поленница дров 168, 178
Hal'l'akka — кафтан 181
Hammas (hambahiksi) — зуб, «на зубок» ребенку 9, 32, 37, 110, 175, 200
Harja — щетка 167, 174
Hacu (havu) — хвоя, сосновые ветки 161
Hauda — могила 73, 76, 80, 81, 83, 190, 199 *см. также* Mogila

Hebone — лошадь 40, 47, 55, 70, 100, 101, 106, 108, 109, 131
Heimokunda (heimakunda) — родня 44, 45, 47, 51, 53, 57, 64, 130
Hein'ä§oabra — стог сена 161
Helma — подол 37, 50, 199
Hengi — человек; душа, дух 36, 40, 43, 46, 49, 74, 86, 88, 179
Hiemat — рукава, верхняя часть женской рубахи 37, 69, 125
Hiil'i — древесный уголь 107, 109, 110, 187, 201
Hiiri — мышь 164, 176
Homa — праздник св. Фомы 33, 118
Huhl'akka — ряженый, хухляк 90, 102, 104, 105, 106 *см. также* Kuhl'akka
Huinu — большой платок 43
Huomuš — утро 38, 69, 72, 77, 108
Huršt'i — домотканая простыня, половик 33, 77
Hu(u)hmar — ступа 127, 128, 175
Häkki — бык 118
Hämähäkinverkko — паутина 33
Höyhen — пушинка 201

Igrakka — кавалер, ухажёр 129, 130, 183
Iivanan päivä — иванов день 38, 93, 111, 114, 133
Ikkuna — окно 33, 45, 54, 56, 71, 72, 79, 105
Ikoona — икона 56, 118
Ilda — вечер 55, 102, 105
Ildane — ужин 121, 123
Il'l'a, Il'l'an päivä — ильин день 42, 55, 93, 101, 103, 115, 134, 137
Il'l'en — гололед 198
In'ehmine — женщина, жена 35, 41, 77, 136, 167—169, 179 *см. также* Akka
Izossima — праздник св. Зосимы 137
Izänd'ä — хозяин 36, 101, 112, 116, 178
It'et't'äjä — свадебная причитальщица 58, 65, 66, 67 *см. также* Viržit't'äjä
It'kie — причитать 45, 47, 66, 73, 84, 87 см. также Viržit't'iä
It'kijä — плакальщица 56, 57 *см. также* Viržit't'äjä

Jaga-baba — яга-баба 173, 175
Jagoa (joataa, juataa) — старинный обычай во время погребения «оделять» нищих и бедных хлебом 73, 83, 85
Jalaš — полоз 182

Jalga — нога 32, 48, 50, 57, 67, 71—73, 75, 80, 107
Jallačči — обувь 122
Jarmankka (jarmarkka) — ярмарка 122
Jauhondakivi — ручной жернов 111
Jiäksie — дать обет, завет 101 *см. также* D'iäksiä
Jordana — большая прорубь, в которую окунались в крещенье 102, 106
Joukko — группа людей 124, 125, 129 *см. также* Art't'eli
Jumala — бог; икона 67, 108
Jyrgi (pyhä Jyrgi) — праздник св. Егория 38, 137
Jyvä — зерно 83, 168
Jäiččä — яйцо 113, 187, 200
Jäl'gi — след 183
Jäl'l'ennökset — послед 33

Kadril'i — кадриль 129 *см. также* Kandrel'i
Kagla — шея 57, 60, 66, 71, 177
Kagra — овес 100
Kaivo — колодец 38, 128
Kakkara — блин 102, 163, 201 *см. также* Blinkka
Kal'itta — калитка (пирог) 32, 73, 74, 85
Kalmižmua (-moa) — кладбище 26, 77, 80, 190 *см. также* Kladbišša, T'öt't'i
Kamahirži — притолока 182
Kana — курица 200, 201
Kanakuiduzet — в плачах волосы невесты 62, 63
Kanazet — в плачах подруги невесты 62
Kanda — пятка 107
Kandajaine — в плачах мать 191, 196, 197
Kandrel'i — кадриль 98, 102, 114, 127, 128 *см. также* Kadril'i
Kangas — став, тканина 70, 75, 119
Kannettuine — в плачах дитя 196
Kanža — народ, люди 181
Karjala — Карелия, карельский язык 4, 49, 88, 187
Karjalaine — карел 4, 122
Karžina — подполье 33, 81, 166, 200
Karžinalauda — прилавок голбца 81
Kaš(š)amiera — кашемировый сарафан 50, 53, 69, 120
Kašša — коса (волосы) 38, 40, 46, 57, 62, 108, 110 *см. также* Palmikko
Kaššal'entta — косная лента 46, 60, 113
Kaššan riičind'ä — расплетание косы невесты 61, 62
Kašše — роса 111, 115 *см. также* Rossavezi
Kaššežhein'ä — трава вейник (Calamagrostis) 39
Kassikka — то же, что предыд. 101
Kazakka — батрак 171
Kaz'i — кошка 198
Kaz'l'ane — в плачах сын 61, 188
Katevuate (-voate) — покрывало покойника 24, 71, 75, 83
Kegl'eh — головешка 96, 120
Kegri — осенний праздник 95, 119, 120
Kello — колокол, колоколец 47, 106, 109, 118, 177
Kengä — сапог 51, 164
Keriččimet — ножницы для стрижки овец 187
Keski (Iivanan da Pedrun keski) — «середина», летние святки 38, 39 *см. также* Kezäsv'atkat
Kessel'i — кошель 50, 199
Kezä — лето 33, 70, 76
Kezäsv'atkat — летние святки 90, 93 *см. также* Keski
Kevät — весна 35, 39
Kihlat — залог на сватовстве 16 *см. также* Zalogat
Kihloi(h) männä — обручиться 13, 121
Kiirikko(ö) — праздник св. Кирика 42, 103, 137
Kiissel'i — кисель 46, 53, 69, 82
Kinnas — рукавица 119
Kirikkö — церковь 50, 101, 102, 113
Kirveš — топор 111, 201
Kiza (kiža) — игры, танцы 38, 40, 84, 102, 121, 123 *см. также* Bes's'oda
Kižapert't'i — дом, где играли и танцевали 98 *см. также* Bes's'oda-talo
Kižapiha — двор, где играли и танцевали 98, 122, 133
Kižatannar — место игр и танцев 63
Kiän alla andilas — обрученная («под рукой») невеста 17, 42, 55
Kladbišša — кладбище 73—75, 80, 84 *см. также* Kalmižmua, T'öt't'i
Kl'ietn'ikka — «клетник», колдун на свадьбе 69 *см. также* Pad'vaška
Koašša (kuašša) — каша 38, 176
Koatančat — валенки 161
Kod'i — родной дом 32—34, 40, 68, 73, 88
Kohtu — беременность 168, 169
Koil'ine — северо-восток 73
Koira — собака 79, 102, 107, 110, 164

Koiža — корзина 74
Koizandašauvva — особая палка свата-колдуна 70 *см. также* Koz'ošauvva
Koivu — береза 39
Kol'čča — кольцо 32, 50, 57, 109
Kond'ie (kond'io) — медведь 173, 176, 199
Korja — выездные сани 47, 92, 112, 130
Korvo — ушат 185
Kosovikka — пирог 73, 74
Koziččie — сватать 41
Koziccija — сватающий 44, 56, 110
Kozičenda — сватовство 41
Kozilla tulla — прийти сватать 16, 43, 44, 57
Koz'ošauvva — палка свата-колдуна 70 *см. также* Koizandašauvva
Koz'ot — сваты 16, 39, 56, 111
Koukku — кочерга 73, 81
Kravat't'i (krovat't'i) — кровать 31, 51, 109
Kringel'i — баранка, сушка 122
Kruuga — круг (хоровод) 129
Kuad'iet — подштанники 37, 83
Kuavel'ničča — кадильница 103
Kubo — сноп соломы 33, 123
Kuhl'akka — хухляк, ряженый 105, 106 *см. также* Huhl'akka
Kuidu — волокно 168
Kukkel'i — куколь, саван 23, 77 *см. также* Čukkeli
Kukko — петух 112
Kukon laulu — пение петуха 72
Kulda — золото, дорогой (ласк.) 177, 183
Kuolendapäivä — день смерти 85
Kuolendasobat — смертная одежда 73
Kuomat (kuamat) — в плачах родня мужа 64, 65, 67
Kuožel'i — прялка 53, 122, 124, 126, 201
Kuožel'ipiä — кудель, привязанная к лопастке прялки 72
Kuožel'irihma — поясок для кудели 9, 37
Kuotella — гадать 108, 109
Kupča — купец 122
Kurn'ikka — рыбник 32, 37, 74, 82, 85
Kuuži — ель 119
Kuužin'edel'ine (-n'ed'äl'ine) — «шестинедельник», поминки через 6 недель 84, 86 *см. также* Soročinat, Sorokovoi
Kuvahane — тень, силуэт, отпечаток 112
Kydy — деверь 69, 183
Kyl'y — баня 31, 34, 39, 52—54, 57, 69, 83, 114
Kyl'ä — деревня 35, 37, 40—42, 46, 57, 63, 80, 101
Kyn'n'ys — порог 36, 60, 73, 76, 81, 199, 200
Kyyn'el'et — слезы 75, 78
Käby — игла для вязки сетей 163
Kämmen — ладонь 198
Käzi — рука 14, 36, 44, 49, 56, 67, 81
Käzipaikka — полотенце 46, 52—54, 69, 80, 86, 88, 117 *см. также* Polot'enca
Kät'kyt — колыбель, зыбка 10, 32, 37

Lagi — потолок 32
Lahjat — свадебные дары 53, 69
Lammas — овца 43, 73, 117, 201
Langa — нить 36, 175, 201
Lantsi (lančči) — танец лансье 98, 128, 129
Lapiksi paissa — «по-лапски» говорить (о родном карельском языке) 4, 80
Lappalane — самоназвание карел юго-восточных деревень Сегозерья 4
Lappi — родной язык (карельский), также географическое понятие, обозначающее более северные районы 4
Lappias — собирательное название жителей северных деревень 137
Lapsi — ребенок 31—38, 73, 103, 169, 178
Lat't'ie (late) — пол 31, 34, 53, 57, 71, 108
Laučča — скамья 42, 56, 71, 73, 77, 79, 80, 84
Laukka — лавка, магазин 122
L'ehmä — корова 37, 43, 73, 104, 116, 118
L'eht'i (koivuvaaššan l'eht'i) — лист от березового веника 39, 71, 77
L'eibä — хлеб 38, 50, 67, 73, 84, 105, 115
L'embi — девичья привлекательность 38, 39, 111, 114, 115
L'embivašta — веник для «поднятия лемби» 39
L'entta — лента 43, 46, 57, 110, 112
L'eppä — ольха 38
L'eski — вдовец 72
L'esk(i)akka) — вдова 71—73, 85, 170
L'eävä (liävä) — хлев 31—32, 36, 106
L'iha — мясо 117
L'iharokka — мясная похлебка 74, 85, 168

L'indu — птица 166, 176, 185
L'ipas — сундук, шкатулка 43, 53, 55, 161
Lukku — замок 51, 110
Luodehine — юго-запад 73
Luzikka — ложка 46, 74, 87
Luu — кость 166, 167
L'äht'ömä — телка 41, 73
L'änget — хомут 107, 108
L'öbö — лапоть 169

Mado — змей, змея 168
Maido — молоко 37, 46, 103
Mama — мать, мама 20, 36, 40, 45, 55, 196 *см. также* Moamo (muamo)
Maska — маска 105
Meččä — лес 34, 165, 177
Meččäpert't'i — лесная избушка 164, 176
Miehel'l'ämännä — замуж выйти 11, 41, 103, 111, 112, 133
Miel'espiet't'ävä — возлюбленный (-ая) 12, 105, 122
Miero — мир, община 68, 118, 182, 200
Mies — мужчина 116, 168 *см. также* Mužikka
Mihailan päivä — михайлов день 42
Miikkula — николин день 90, 121, 130, 137
Min'n'a — невестка 182 *см. также* N'eveska
Moa (mua) — земля 38, 71, 79, 82, 167
Moah (muah) panna — похоронить 71, 80, 83, 87
Moamind'ima — мачеха 176, 178, 179
Moamo (muamo) — мать 20, 31, 40, 42, 45, 50, 57, 62, 66, 67, 78 *см. также* Mama
Moatuška (muatuška) — свекровь 31, 32, 34, 53, 69
Moda — шелковая косынка, особым образом повязанная на голову во время «приводного стола» 20, 68
Mogila — могила 82, 84, 85 *см. также* Hauda
Mooda — мода, обычай 60, 68, 73, 113
Morh(h)a — морфа на сарафане, сарафан с морфами 50, 68, 133, 186
Moržein (moržei, möržii) — молодуха, молодая жена 22, 52, 53, 70, 130, 182
Muila — мыло 38, 71, 77
Muissinšuovatta — поминальная суббота (дмитриевская) 30, 74, 119
Mulda — почва (земля) 81
Murgina — второй завтрак 36, 87, 102, 192, 195
Murgina-aiga (murginaiga) — время второго завтрака 33, 74
Mužikka — мужчина, муж 32, 36, 40, 54, 83, 86, 108 *см. также* Mies, Ukko
Muurahane — муравей 39
Muuražmät'äš — муравейник 38, 114
Myöd'äpäivä — движение по солнцу 38
Myöd'äzet — провожатые невесты 14, 20, 42, 51, 52, 68, 69
Mämmi — мучная каша с солодом 73
Mätäš — кочка 167
Möykkyne — колоб, хлебец 28, 73, 85

N'aba — пуп 31, 35
Nado — золовка 61, 183, 189
Nagris — репа 120
Nahka — кожа, шкура 37, 83, 104, 172
N'ed'äl'i (n'ed'el'i) — неделя 36, 43, 47, 74, 84, 102
N'eičyskyly (n'eičytkyly) — девичья (невестина) баня 45, 47, 59, 60
N'eičyt — девица 40, 57—60, 62, 84, 113 *см. также* T'yt't'ö
N'ekrutta — рекрут 128
N'el'l'ikkö — четверик (мера) 20, 68
N'eveska(ä) — невестка 22, 36, 52, 189 *см. также* Min'n'a
N'evesta — невеста 44, 47, 49, 56, 65 *см. также* Andilas
N'iegla — игла 175
Noagla — гвоздь 81
Nožn'iččimet — ножницы 31, 36
Nuora — веревка, нитка 37, 83
Nuorižo — молодежь 45, 84, 85
Nuotta — невод 67, 119
Nurmi — луг, лужайка 40

Obroža — образ, икона 50, 117
Oččassein'ä — «лобная стена», стена по фасаду 77, 181
Okloada — оклад; в плачах сын 188
Oland'a — оладья 113, 124, 125
Olgi — солома 31, 32, 71, 77, 80, 110
Omat — родные 72, 73, 75, 79, 82, 86—88 *см. также* Rodn'at
Ombeluš — шитье 72
Omena — яблоко; в плачах муж 64, 65, 188—190, 191, 194
Oro (oržo) — жеребец 181
Orži — жердь, грядка 45
Ošpičča — черная оспа 62

Oza — доля, счастье 20, 32, 50
Ozra — ячмень 20, 50, 68, 168
Ovi — дверь 33, 50, 54, 60, 107

Pad'vaška — сват-колдун 16, 48, 52, 54, 56, 70 *см. также* Kl'ietn'ikka
Pahaččи — змея 172
Pahaverine — человек с «дурной кровью» (с дурным глазом) 8, 33
Paida — мужская рубашка 31, 69, 83, 119
Paikka — головной платок 43, 45, 48, 53, 69, 75, 77, 80, 117
Paimen — пастух 162, 163, 198
Paja — кузница 187
Pajo — песня 84, 103, 113, 121
Palkka — плата 125
Pal'l'o — несчастный 163
Palmikko — коса (волосы) 77 *см. также* Kašša
Pa(olla — замужество «убегом» 11, 15, 134 *см. также* Uralla, Yssällä (ottoa)
Papiroska — папироса 81
Pappi — поп 49, 55, 73, 100, 116
Pasha — пасха 113, 126 *см. также* Åijäpäivä
Patrietta — «портрет»; в плачах сын, дети 193, 196
Pedru, pedrunpäivä — петров день 38, 39, 41, 73, 114, 116, 137
Peldo — поле 36, 38, 40, 100, 114, 183
Pelvaš — лен (необработанный) 52, 77 *ср.* T'yö
Pendu — щенок, котенок 179, 182
Peredn'ikka — передник 31, 44, 71, 72, 77, 80
Pereh — семья 72, 75, 118
Pert't'i — изба 31—36, 42, 50, 69, 86, 88
Peä (piä) — голова 36, 51, 52, 67, 77
Pieluš — подушка 35, 68, 71, 75, 77, 109, 112 *см. также* Poduška
Pien'i čuppu — женский угол в избе 34.
Piennar — межа 36
Piha — двор 38, 40, 47, 49, 50, 88, 111
Pihlaja — рябина 144, 145, 183
Piiroa (piirua) — пирог 17, 44, 124
Pila — пила 167, 174, 176
Pino — поленница дров 178
Pirda — бедро 174, 175
Pl'em'an'n'ikka — племянник 44, 81, 164
Plemän'n'iččä — племянница 110, 113
Pluat'ja (pluat't'a) — платье 48, 88
Poal'ikka — валек 165
Podoin'ikka — подойник 38
Podruškat (podruugat) — подруги невесты 45, 46, 50, 51, 57
Poduška — подушка 79 *см. также* Pieluš
Pohjane — север 184
Poiga — сын 20, 34, 52, 67, 76
Pokoin'iekka (pokon'n'ikka) — покойник 23, 71—77, 81, 83, 86, 88, 103
Pokrova — покров (праздник) 137
Polot'enca — полотенце 69, 81 *см. также* Käzipaikka
Polvi — колено, поколение 32, 51, 78
Pominkat — поминки 73, 82, 84—86
Porohha — порох 33
Porokello — олений колокол 47
Porras (мн. ч. pordahat) — ступени крыльца, крыльцо 46, 50, 58, 72, 107, 182
Priduanoi (pridanoi) — приданое 37, 43, 53, 161
Proazn'ikka (pruažn'iekka, pruažn'ikka) — праздник 40—43, 74, 100—103, 115, 120, 129, 136
Prošken'jat — прощение 76
Prussakka — таракан 112
Puara (poara) — пара (парень и девушка, которые дружат и «сидят парой») 103, 123
Puarakiža — игра, гуляние парами 97
Puažma — пасмо 119
Puol'ivuodehine — полугодовые поминки 74, 84, 86
Puraš — пешня 162
Pyhä — пост, постная пища; святой 103, 113, 121
Pyhä Il'l'a — «святой Илья»; хлеб нового урожая 115
Pyhälašku — масленица 102, 103, 113, 121, 131
Pyhäpäivä — воскресенье 122, 126
Pyyhkie haudoa — «подметать» могилу веткой 30, 85, 103
Pyörityksillä — отгостки после свадьбы 22
Päčči — печь 31, 34, 35, 73, 77, 81
Päččie murendamaa — «ломать печь»: отгостки после свадьбы 22
Päivä — день; солнце 31—33, 37, 40, 45, 78, 102
Päiväkezro — дневные посиделки с рукоделием 102, 132
Päiväkiža — послеобеденные игры на праздниках 120
Päivälouna — обед 102, 120, 132
Päre(h) — лучина 88, 107, 109, 110, 128

Rahvaš — народ, люди 33, 42, 44, 72, 85, 117
Randa — берег 39, 53
Rauda — железо 35, 48
Regi — сани 72, 73, 76, 82, 112
Regyine — санки 103, 113
Reähkä (riähkä) — грех 106, 113, 117
Ribu — тряпье 32
Rieht'ilä — сковорода 48, 70, 201
Rieška — лепешка из пресного теста 162, 173, 171
Riihi — рига 68, 104, 107, 110, 126
Ripakko — тряпка, лоскут 33, 37, 179
Rist'i — крест 71, 73, 76, 101
Rist'ikanža — человек 35, 36, 65, 101, 106, 198
Rist'imoamo (-muamo) — крестная мать 42, 44, 45, 51, 52, 62, 113
Rist'itoatto — крестный отец 56
Roado (ruado) — работа 72, 124, 165, 175, 176
Rod'iit'el'at — родители 40, 43, 55, 62, 128
Rodn'at — родня 32, 47, 49, 62, 80, 86, 119 *см. также* Omat
Rodn'ikka — родник 38
Rokka — похлебка 74, 82, 168
Rossavezi — роса 38 *см. также* Kašše
Roštuo (roštova) — рождество 102, 104, 108, 112, 120, 130
Roža — лицо 39, 102, 127
Roženčča — роженица, родильница 37
Ruad'enča — радуница 30, 74, 103
Ruis — рожь 32, 36, 80, 82, 84, 85, 114, 115
Ruispeldo — поле ржи 38, 111
Rukka — бедняга, бедный (ласк.) 78
Ryndähät — грудь, сердце 197
Räččin'ä — женская рубашка 23, 48, 53, 71, 77, 80, 102, 117

Sadu (savussa) — сад 183
Sagarat — петли двери 33
Šalkku — сума 41, 135
Šalo — глухой лес 164
Samovoara — самовар 74
Sana — здесь заговор 33
Šangi — шаньга 32, 73, 85
Šarga — сукно 50, 163, 171
Sarvi — рог, рожок для ребенка 10, 37, 110
Šau — дым 201
Šauvva — палка, посох 52, 56, 70, 173, 187
Sein'ä — стена 32, 44, 56, 77
Sel'gäpäre — лучина, отщепляемая от края полена 91, 109, 110
Seppä — кузнец 164
Šeukko(u) — двоюродная сестра 41, 44, 79, 110
Siibi (siibyt) — крыло 182
Siičča — ситец 71
Siičča — сарафан, преимущ. ситцевый 37, 44, 53, 77, 102, 120
Siizma (siižma) — сковородник 34, 70
Siitta — сито 33
Sija — постель 51
Sijaa kaččomaa — «смотреть место» в свадебном обряде 22
Silda — мост 175
Sil'mä — глаз 32, 200
Sil'mät — глаза, лицо 38
Sil'mät rist'ie — «богомолье» на свадьбе 16, 44, 56, 57
Sinččo — сени 60, 73, 86, 125
Sinččopert't'i — клеть 42, 127
Sin'ipeigalo — синий большой палец (сказочный образ) 167
Sirotta — сирота 161, 184
Sizar — сестра 188
Skammi — скамья 72
Skeägä — дверная ручка 182
Skluaččina — складчина 124, 125
Skoat't'eri — скатерть 106, 163
Šl'eäppä — шляпа 164
Sluužba — служба 117
Šoabra — зарод сена 161
Šoari — остров 116, 170
Soba — одежда, предмет одежды 32, 41, 44, 48, 55, 69, 71, 83, 102, 178
Šolgi — полотнище ткани, треста 70, 77
Šoppi — угол в избе 56 *см. также* Čuppu
Sorokka — сорока, головной убор замужней женщины 52, 68, 70, 80, 112
Soročinat — 83 *см. след.*
Sorokovoi — сороковой (поминальный) день 86, 87 *см. также* Kuužin'edel'ine, Soročinat
Spoaššu (spuaššu) — спас (праздник) 103, 120, 122, 129, 137
Spoaššužet (spuaššužet) — в плачах умершие предки 72, 74, 188, 191, 194
Sreit'en'ja (sret'en'ja) — сретенье (праздник) 120, 122, 130
Sreäpn'ä (sriäpn'ä, sräpn'ä) — стряпня 74, 85, 124, 132
Sroičča — троица (праздник) 41, 137 *см. также* Stroičča

Starikka — старик 78
Starina — сказка 160, 161, 163, 167, 181
Staroviera — старовер 36, 85
Staruuha — старуха 33, 72, 85, 179
Staučča — ставец, миска 46, 172
Stokana — стакан 87
Stola — стол 34, 42, 48, 54, 67, 70, 73, 85
Stolačorppazet — ножки стола 160, 161
Stolaviržі — застольный плач на свадьбе 19
Stoloveh — гости за столом 64, 69
Stroičča — троица 121 *см. также* Sroičča
Stuula — стул 51, 72, 75
Šuapka — шапка 77
Šubn'ikat — меховые рукавицы 161
Šuga — гребень 109, 174
Šukka — чулок 71, 80, 83, 107
Šukši — лыжа 187
Sulahaine — жених 183
Šulhone — молодой муж 109
Šuola (suala) — соль 50, 73, 168
Šuon'i — пуповина 33, 36
Šuovatta — суббота 39, 114, 123
Šurma — смерть 174, 176, 180
Šuuri čuppu — большой (красный) угол в избе 77 *см. также* Šuuri šoppi
Suurima — крупа 78
Šuu-ripakko — лоскут, который клали на рот умершего 71
Šuuri pyhä — великий пост 35, 113, 121
Šuuri šoppi — большой (красный) угол в избе 109, 190 *см. также* Šuuri čupu
Suutkat — сутки 31, 171
Suvainkivi — супруг (ласк.) 78
Suvi — юг 77, 184
Sv'atkat (svätkät) — святки 38, 39, 90, 115
Sveča, svečka — свеча 50, 188 *см. также* Tuohuš
Svičča — светец для лучины 88, 107
Sviiženja (sviižen'ie) — воздвиженье (праздник) 120, 137
Svoad'bo (svuad'bo) — свадьба 40—44, 53, 56—58, 67—69, 103, 106, 109
Svoad'bopajo — свадебная песня 181, 182
Svuahha — сват, сваха 15, 54, 55, 111
Svuatto — сват: отец одного из супругов по отношению к родителям другого супруга 69
Sygyzy — осень 100, 103, 118, 133
S'yli — объятие, лоно (по Далю) 66 *см. также* Yskä
Synd'y — мифологический образ, связанный со временем зимних святок 91, 104, 106—108, 110
Synd'yzet — в плачах умершие предки, родичи 188 *см. также* Spoaššužet
Syn'n'ynkakkara — святочный блин 108
Syn'n'ynpäivä — сочельник 96, 97
Šyöt't'äre(he)n akka (Šyöt'är) — баба Сюотяр (сказочный образ) 162, 164, 169

Zalogat — «залоги» на сватовстве 43, 44, 54, 55 *см. также* Kihlat
Zavet(ta) — завет, обет 101, 117
Zaviešša — занавеска 170
Žen'ihha (žen'ihhä) — жених 41—69, 102, 105, 107
Žiivatta — домашний скот 33, 73, 83, 101, 106, 118
Žirkkalo — зеркало 70, 107, 108, 178

Tabakka — табак 81
Taigina — квашня 103, 200
Talo — дом 32, 37, 40, 53, 85, 101, 121
Talvi — зима 35, 70, 72, 76
Tanhut — крытый двор 35, 124, 181
Tannar — двор, поляна 182
Tata — отец 20, 55 *см. также* Toatto (tuatto)
Tavara — фабричная ткань; товар 37, 50, 71, 73, 80, 117, 122, 178
T'el'egä — телега 47, 70, 101
T'erva — смола 101, 163
T'ied'äjä — ведун, колдун 39
T'iešoara (t'iešuara) — перекресток дорог 107, 108, 111, 114
T'ied'äjä — ведун, колдун 39
T'iešoara (t'iešuara) — перекресток дорог 107, 106, 111, 114
Tikku — спица; вязанье 72
Toatto (tuatto) — отец 31, 45, 50, 57, 62, 78, 82, 123 *см. также* Tata
Toin(e)argi — вторник 55
Torelk(k)a — тарелка 32, 48, 53, 81, 112
Torgu — торговля, ярмарка 178
T'ota (t'otka, t'otoi) — тетка 35, 44, 45, 68
Tovarišša — товарищ 36, 41, 109

Traukka — карточная игра 126
Träpiččä — тряпка 178
Tukka — волосы 31, 36, 38, 46, 52, 57, 68, 77, 108, 110
Tul'i — огонь, свет 53, 88, 109, 114
Tuohuš — свеча 109, 117, 118, 188 *см. также* Sveča
Turkki — шуба 37, 51, 67, 106, 108
Tuur'ikka — барабан для намотки ниток 20, 70
T'(yi — комель 35
T'yt't'ö — девочка, девушка 32, 38, 60, 72, 77, 84, 102, 103, 110, 113 *см. также* N'eičyt
T'yt'är — дочь 20, 32, 34, 66, 72, 73
T'yö — лен в процессе обработки, кудель 20, 52, 102, 122, 168, 181
T'äi — вошь 172
T'öt't'i — кладбище 26, 80 *см. также* Kalmižmua, Kladbišša

Ukko — муж 31, 71, 75, 78, 79, 82, 111 *см. также* Mužikka
Un'i — сон 187, 201
Un'in'ieglat — иглы, вызывающие сон (в сказках) 165, 166
Uralla — замужество «убегом» 11, 12 *см. также* Pa(olla, Yssällä (ottoa)
Uspen'ja — успенье (праздник) 39, 116—119, 137
Uveh — жеребец 107
Uuzi vuozi — Новый год 102, 104

Vačča — живот, сердце 29, 35, 81
Vahatuohuš — восковая свеча 189, 190, 194
Vakka — коробка 81, 122
Valda — власть, воля 40, 84
Vallat lassetaa — «отпускание воли» невесты 17, 46, 57, 60, 63
Varba — прутик, веточка 38, 39, 81, 103 *см. также* barba
Varduvuoni — ego плакальщицы в плачах 189, 192, 193, 195
Vasil'ja — Василий (праздник св. Василия) 102
Vašta (kyl'yvašta) — банный веник 35, 37—39, 75, 77, 114
Važa — теленок 73, 119
Večorat — «вечера», устраиваемые женихом и невестой перед свадьбой 17, 55
Ved'en'ja — введение (праздник) 104, 137
Vedo (vevošša) — извоз 124
Veičči — нож 35
Veijo — брат (поэт.) 182
Veikko — брат (уменьш.-ласк.) 45—47, 52, 56, 61, 109
Vel'l'ekset — родные братья 199
Vel'l'i — брат 46
Vembel'i (vemmel) — дуга 43, 47, 60, 109
Ven'aa (Ven'iä) — Россия, русский язык 49, 87, 88
Ven'alane — русский 108, 122
Venčča — венчание 42, 49, 50, 55, 57, 67
Ven'eh — лодка 40, 115, 117
Vepsä — вепс, вепсский язык 4
Veri — кровь 34, 167
Verkko — рыболовная сеть 67, 163
Veräjä — ворота, калитка 50, 105, 107, 112
Vezi — вода 14, 33, 38, 73, 77
Vezmen — безмен 124
Veässä (viässä) — насильно 40, 55
Vid'einpualikka — скребок для обработки льна 120
Vied'ma — ведьма 162
Vierist'ä — крещенье (праздник) 102, 104, 106, 110
Viest'i — весть 79, 163, 194
Vihko — мочалка 79
Viikko — продолжительное время 33, 68, 178, 182
Viiksinpuu — мотовило 119
Viina — вино 50, 65, 69, 83, 85
Vikate — коса-горбуша 43, 48, 111
Villa — шерсть 37, 53, 83, 117
Vil'l'a — жито 83—85, 115
Virži — плач 17, 45—47, 56, 60, 62, 73, 187, 191—197
Viržit't'ijä (viržist'äjä) — плакальщица 17, 57, 59, 62—64, 78 *см. также* It'et't'äjä, It'kijä
Viržit't'iä — причитать 43, 45, 48, 57, 66, 72, 79, 82, 86. См. также It'kie
Viyhti — моток ниток 119, 175
Voara — гора 174, 183
Voarna (vuarna) — деревянный гвоздь для одежды 54, 69, 86, 88
Voata — вата 75, 81
Voate (vuate) — домотканое льняное полотно 48, 71, 73, 75, 77, 80, 83
Voi — коровье масло 103, 117
Vozn'esen'ja — вознесенье (праздник) 42
Vunukka — внук 172, 190
Vuodehine — годовщина смерти 74, 83, 86, 87
Vuozi — год 41, 84, 106
Vyö — пояс 53, 77, 80, 106
Vägi — люди, толпа 181
Värčči — мешок 83, 105, 186, 197
Värttin'ä — веретено 124, 128

Vä(y (vävy) — зять 43, 45, 73, 79, 181

Yht'yö — соединиться, пожениться 12, 49, 121, 130, 133
Yskä — объятие, лоно (по Далю) 32, 110, 198 см. также S'yli
Yssäl'l'ä (ottoa) — брак «уводом» 15, 131 *см. также* Pa(olla, Uralla
Yö — ночь 49, 51, 72, 77, 88, 114

Äijäpäivä — пасха (праздник) 92, 113, 120, 126 *см. также* Pasha

СОДЕРЖАНИЕ

Введение (*У. С. Конкка*) 3

I. Семейные обряды (*У. С. Конкка*) 7
Тексты 1—71 31

II. Традиционные сельские праздники (*А. П. Конкка*) 89
Тексты 1—76 100

III. Особенности традиционного устно-поэтического творчества (*У. С. Конкка*) 138
Тексты 1—116 160

Список информаторов (*Р. П. Ремшуева, А. П. Конкка*) 202
Список населенных пунктов (*А. П. Конкка*) 205
Указатель карельских терминов (*У. С. Конкка, А. П. Конкка*) 206

ДУХОВНАЯ КУЛЬТУРА СЕГОЗЕРСКИХ КАРЕЛ КОНЦА XIX — НАЧАЛА XX в.

Утверждено к печати Институтом языка, литературы и истории Карельского филиала Академии наук СССР

Редактор издательства Г. А. Альбова. Художник Л. А. Яценко
Технический редактор М. Э. Карлайтис. Корректор М. А. Горилас

ИБ № 9060

Сдано в набор 3.04.80. Подписано к печати 17.10.80. Е02495. Формат 60×90$^{1}/_{16}$. Бумага № 2. Гарнитура обыкновенная. Печать высокая. Печ. л. 13$^{1}/_{2}$=13$^{1}/_{2}$ усл. печ. л. Уч.-изд. л. 15.79. Тираж 1250. Изд. № 7584. Тип. зак. 1319. Цена 2 р. 50 к.

Ленинградское отделение издательства «Наука»
199164, Ленинград, В-164, Менделеевская лин., 1

Ордена Трудового Красного Знамени Первая типография издательства «Наука»
199034, Ленинград, В-34, 9 линия, 12